

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

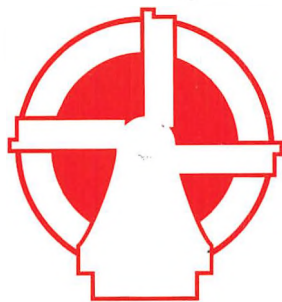
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYSK ALMANAK

2010

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

Grænseforeningen

– for en åben danskhed

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Tlf. + 45 33 11 30 63 • info@graenseforeningen.dk
www.graenseforeningen.dk

SØNDERJYSK ALMANAK 2010

17. ÅRGANG

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening

Sønderjysk Almanak

17. udgave

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening

Redaktion: Inger Rahbek Andersen, Anders Schaltz Andersen, Andreas Andresen,
Georg Bendix, Uffe Bjerre, Hanne Clausen, Lis Mikkelsen, Hans-Ole Mørk,
Lisbet Skau og Hans-Jørgen Thomsen (ansvarshavende).

Ekspedition: Hans-Ole Mørk, Farverhus 21, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 80 62
E-mail: hmoerk@gmail.com

Pris i boghandel kr. 95

Abonnement: kr. 85 + porto

Abonnement kan tegnes ved henvendelse til

Hanne Clausen, Møllevej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder, tlf. 74 73 81 87.

Forside: Løgumkloster Højskole

ISBN-nr. 87-988609-7-6

Indholdsfortegnelse

Forord

Forord.....	5
-------------	---

Almanak

Kalenderen.....	7
Solens op- og nedgang.....	32
Højvande ved vestkysten.....	33
Stjernesked.....	34
Formørkelser i året 2009.....	35

Artikler og digte

Inger Rahbek Andersen: Prolog 2009.....	38
Lis Mikkelsen: For 50 år siden.....	40
Anders Wedel Berthelsen:.....	53
Jysk og øsmål i samme region	
Tommy Christensen: Krigergravene fra 1864 på.....	62
Svendborg Assistens - kirkegård	
Olivia Svane-Christiansen: Højskoleliv på Musik ...	68
og Teaterhøjskolen i Toftlund	
Josefine Karlsson:.....	71
En højskole med modspil og medspil	
Brian Førbj Jensen: Verden er stor og mangfoldig... ..	74
Carl Erik Christensen:.....	79
Da Toftlund havde eget elektricitetsværk	
Poul Lebeck: En sønderjyde i Argentina.....	85
René Rasmussen: Et lille dansk bidrag til.....	91
attentatet på Hitler 20. juli 1944	
Oluf A. Johnsson:.....	95
Fra grænseregion til grænseregion	
Sanne Brodersen: Man kan da ikke købe et slot.....	103
- eller kan man?	
Carl Petersen: Ingen steder er som Rønmø.....	107
Georg Buhl: Sydslesvigsk SelvHjælp.....	113
støtter ildsjæle og ideer	
Lars N. Henningsen: Ejderkanalen.....	117
- Europas største anlægsarbejde - hvorfor og hvordan?	
Hans Christian Davidsen: Charlotte von Krogh.....	122
Hanne Reintoft: Grænseland.....	127
Dora Blønd: Gråsten i gamle dage.....	132
Jørgen Bendorff:.....	138
At samle - og oplevelser i forbindelse hermed	
Ove Nissen: Uddrag af Sprogforeningens.....	144
Årsberetning 2009	
Peder Moltesen Ravn:.....	148
Sønderjysk Skoleforening. Formandens beretning	
Årsmødet d. 3. juni 2009.....	139

Mindeord

Arne Buhrkal, Øster Lindet.....	154
Hans Mørup, Haderslev.....	155
Gerhard Ernst, Flensborg.....	156
Christian Paulsen, Lyrskov, Slesvig.....	157
Solvejg Dorteia Refslund, Bovlund.....	158
Jørgen Glüsing, Flensborg.....	160
Uwe Petersen, Nibøl.....	161
Axel Juul Petersen, Broager - Toftlund.....	162
Sven Lekkat, Flensborg.....	164
Erik Tygesen, Tønder.....	166
Erik Haunstrup Clemmensen, Hellerup.....	167

Laurits Kjær Nielsen, Enø ved Karrebæksminde.....	168
Hans Peter Fogtmann, Rødding.....	170
Ole Hansen, Rens/Burkal.....	171
Signe Førbj, Hørby.....	173

Håndbog og vejviser

Det danske kongehus.....	176
Regeringen Anders Fogh Rasmussen II.....	177
Valg i Sydslesvig.....	178
5-mandsudvalget.....	179
Statsforvaltningen Syddanmark.....	180
Region Syddanmark.....	181
Sønderjyske regionsrådsmedlemmer 07-09.....	181
Regionalforsamlingen for Region	
Sønderjylland-Schleswig.....	182
Kommuner i Sønderjylland.....	183
Foreninger, organisationer,	
institutioner m.v.....	184
Kirkelige foreninger og organisationer.....	188
Fonde.....	188
Danske og frisiske foreninger og	
institutioner i Sydslesvig.....	189
Musik, teater og kunst.....	196
Lokalhistoriske foreninger,	
arkiver og samlinger.....	198
Biblioteker.....	206
Frie skoler.....	208
Kirkemusikskoler.....	210
Erhvervsskoler.....	211
Gymnasier og voksenuddannelsescentre.....	211
Videregående uddannelser.....	212
Turistforeninger.....	213
Vandrerhjem.....	213
Museer m.v.....	214
Museer m.v. i Sydslesvig.....	219
Forbrugerorganisationer.....	225
Husholdningsforeninger.....	225
Landboforeninger.....	226
Familielandbrug.....	227
Land- og skovbrug.....	227
Haveselskaber.....	228
Husdyrbrugsorganisationer.....	229
Slagterier.....	229
Handel.....	230
Erhvervsråd og håndværker-	
og industriforeninger.....	231
Finansiering.....	232
Jagt- og vildtforvaltninger m.v.....	233
Vildtforvaltningsområder og vildt-	
konsulenter i Sønderjylland.....	233
Uddrag af Lov om jagt- og	
vildtforvaltning.....	233
Jagttider og fredningsbestemmelser.....	235
Den obligatoriske jagtprøve og	
riffelprøve.....	237
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.....	238
Flagregler.....	238
Officielle civile flagdage 2009.....	239
Notater.....	240

Forord

Sønderjysk Almanak udkommer i år for 17. gang som landsdelens almanak og opslagsbog med gode og nyttige oplysninger til foreninger, organisationer og andre, som ønsker information om sønderjyske forhold.

Forsidemotivet er Løgumkloster Højskole, der begyndte sin virksomhed i 1960 - og således kan fejre 50 års jubilæum. I begyndelsen var det kristendommen og danskheden, som var det tydelige centrum. I dag er det en Grundtvig-Koldsk højskole hvor perspektiver og arbejdsformer er udvidet: Ung højskole med lange kurser, volontører der rejser ud i verden, samarbejde med folk og institutioner i Danmark og ude i verden. Og mange korte kurser og kulturrejser for folk i den modne alder.

Højskolen har ved sit jubilæum store planer om forbedrede og udbyggede rammer, som vi håber fonde vil hjælpe os med. - Højskolen har tætte kontakter til Grænseforeningen, idet dennes repræsentant Wolfgang Dibbern er skolens formand. Se mere på www.lkhojskole.dk
Vita og Bent Andreassen, forstandere

Almanakken indeholder en række artikler og indlæg med relation til Sønderjylland og Sydslesvig.

Almanakken udgives en gang om året i november måned. Redaktionen ser det som en væsentlig opgave, at der bringes indlæg, der er egnede til at skabe eller bidrage til debat rundt om i landsdelen og i det hele taget videregive oplysninger om den tid vi er en del af.

Sønderjysk Almanak har fyldige kalenderoplysninger med sol- og højvandskalender m.m.

Vejviser med adresser og telefonnumre på bl.a. foreninger, organisationer og skoler i Sønderjylland og Sydslesvig forbedres og udbygges løbende.
Forslag hertil modtages gerne af redaktionen.

Almanakken rummer mindeord over kendte, afdøde personer fra Sønderjylland og Sydslesvig eller med tilknytning til landsdelen.

Almanakken har part i Sønderjysk Skoleforenings hjemmeside.
Almanakkens hjemmeside er på: www.sønderjyskalmanak.dk

Sønderjysk Skoleforening vil gerne her rette en varm tak til de mange, som støtter Almanakken. Det gælder annoncører, det gælder de mange, der beredvilligt har bidraget med indlæg og idéer, og det gælder foreningens tillidsmænd og medlemmer, der med praktisk indsats og opbakning har støttet arbejdet.

Sønderjysk Skoleforening og redaktionen ønsker med Almanakken en glædelig jul og et godt nytår 2010.

SYDSLESVIGSK
FORENING

Den danske hverdag i Sydslesvig laves i SYDSLESVIGSK FORENING

**TEATER, BØRNETEATER, KONCERTER,
FOREDRAG, FILM OG MANGE ANDRE
AKTIVITETER.**

**Info-bladet KONTAKT hver torsdag i Flensborg
Avis og dagsaktuel information via foreningens
hjemmeside www.syfo.de**

Bliv medlem af mindretallets forening!

Det første kalenderår er medlemskab gratis. Og fra 1. januar koster det kun 20 EUR om året at være medlem eller 30 EUR for en husstand. Men medlem bliver du ikke automatisk. Du skal melde dig ind. Optagelsesblanket på SSFs hjemmeside www.syfo.de eller ring til Dansk Generalsekretariat på tlf. 0(049)461-144 08-0.

**Styrk mindretallet
Bliv medlem af
SYDSLESVIGSK FORENING
www.syfo.de**

Haderslev

Besøg Haderslev Kommunes Borgerservice

Haderslev Rådhus

Gåskærgade 26
6100 Haderslev
Telefon 74 34 03 00

Åbningstider:

Mandag-onsdag: 10-15
Torsdag: 10-17
Fredag: 10-13

Vojens Bibliotek

Rådhuscentret 5
6500 Vojens
Telefon 74 34 34 34

Åbningstider:

Mandag-onsdag: 11-16
Torsdag: 11-17
Fredag: 11-16

Gram Bibliotek

Østergade 10
6510 Gram
Telefon 74 34 77 30

Åbningstider:

Mandag: 13-19
Tirsdag: 13-17
Onsdag-torsdag: 10-17
Fredag: 10-16

Haderslev Kommune informerer på www.haderslev.dk
Klik på: > 'Borgerservice' > 'Borgerinformation fra ugeavisen'

ALMANAK

JANUAR 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 4 min. og tiltager i månedens løb 1 time 28 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr. 1	Nytårsdag	☾ nærmest jorden Vega kulm. midn. m.n. Solens radius 16' 16"	UGE 53	08.41	15.45	16.50	09.10
	<i>Fadervor: Matt 6,5-13</i>						
Lø. 2	Abel			08.41	15.46	18.28	09.36
Sø. 3	Hellig 3 kongers søndag	Enoch Sirius kulm. midn. Jorden nærmest solen		08.41	15.48	20.04	09.55
	<i>De vise mænd. Matt. 2,1-12 el. Verdens lys. Joh. 8,12-20</i>						
Ma. 4	Methusalem		UGE 1	08.40	15.49	21.36	10.09
Ti. 5	Simeon			08.40	15.50	23.05	10.20
On. 6	Hellig 3 konger	Tusmørket varer 48 min.		08.39	15.52	-	10.32
To. 7	Knud, hertug	☉ S. kv. 11.39		08.39	15.53	00.32	10.43
Fr. 8	Erhardt			08.38	15.55	01.57	10.57
Lø. 9	Julianus			08.37	15.56	03.21	11.15
Sø. 10	1. s.e.h. 3 k.	Paul eremit		08.37	15.58	04.42	11.39
	<i>Jesus velsigner de små børn. Mark. 10,13-16</i>						
Ma. 11	Hyginus		UGE 2	08.36	16.00	05.55	12.13
Ti. 12	Reinhold			08.35	16.01	06.56	13.00
On. 13	Hilarius	Tusmørket varer 47 min		08.34	16.03	07.42	14.01
To. 14	Felix			08.33	16.05	08.14	15.11
Fr. 15	Maurus	● N.M. 08.11		08.32	16.07	08.37	16.25
Lø. 16	Marcellus	Castor kulm. midn.		08.31	16.09	08.53	17.40
Sø. 17	2. s.e.h. 3 k.	Antonius		08.29	16.11	09.06	18.55
	☾ nærmest jorden Procyon kulm. midn. <i>Den samaritanske kvinde. Joh. 4,5-26</i>						
Ma. 18	Prisca		UGE 3	08.28	16.12	09.16	20.08
Ti. 19	Pontianus	Pollux kulm. midn.		08.27	16.14	09.25	21.21
On. 20	Fabian og Sebastian	Tusmørket varer 45 min.		08.25	16.16	09.34	22.35
To. 21	Agnes			08.24	16.18	09.43	23.50
Fr. 22	Vincentius			08.23	16.20	09.54	-
Lø. 23	Emerentius	● F. kv. 11.53		08.21	16.22	10.08	01.09
Sø. 24	3. s.e.h. 3 k.	Timotheus		08.20	16.25	10.28	02.30
	<i>Hvedekornet. Joh. 12,23-33</i>						
Ma. 25	Pauli omv.		UGE 4	08.18	16.27	10.56	03.52
Ti. 26	Polycarpus			08.16	16.29	11.40	05.10
On. 27	Chrysostomus	Merkur st. vestl. elong. Tusmørket varer 44 min.		08.15	16.31	12.45	06.15
To. 28	Fred, 6.s føds.	Carolus Magnus		08.13	16.33	14.09	07.03
Fr. 29	Chr. 7.s føds.	Valerius		08.11	16.35	15.45	07.35
	Mars i opp. til solen						
Lø. 30	Adelgunde	○ F.M. 07.18		08.09	16.37	17.24	07.57
Sø. 31	Septuagesima	Vigilius		08.08	16.39	19.02	08.14
	<i>De betroede talenter. Matt. 25,14-30</i>						

JANUAR 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	03.00	15.33
Lø.	2	03.51	16.24
Sø.	3	04.37	17.11
Ma.	4	1	05.21 17.56
Ti.	5	06.06	18.39
On.	6	Hellig 3 konger	06.51 19.24
To.	7	07.39	20.13
Fr.	8	08.33	21.07
Lø.	9	09.32	22.08
Sø.	10	10.37	23.13
Ma.	11	2	11.45 -
Ti.	12	00.19	12.51
On.	13	01.20	13.51
To.	14	02.14	14.43
Fr.	15	03.02	15.27
Lø.	16	03.42	16.04
Sø.	17	04.16	16.34
Ma.	18	3	04.43 16.59
Ti.	19	05.07	17.23
On.	20	05.33	17.51
To.	21	06.04	18.24
Fr.	22	06.42	19.06
Lø.	23	07.26	19.53
Sø.	24	08.17	20.48
Ma.	25	4	09.17 21.51
Ti.	26	10.27	23.05
On.	27	11.48	-
To.	28	00.27	13.11
Fr.	29	01.40	14.21
Lø.	30	02.42	15.19
Sø.	31	03.35	16.09

FEBRUAR 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 timer 36 min. og tiltager i månedens løb 1 time 59 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Ma.	1	Brigida	Solens radius 16' 14"	UGE 5	08.06	16.41	20.36	08.27
Ti.	2	Kyndelmisse	Deneb kulm. midn. m.n.		08.04	16.44	22.07	08.39
On.	3	Blasius	Tusmørket varer 43 min.		08.02	16.46	23.37	08.51
To.	4	Veronica			08.00	16.48	-	09.04
Fr.	5	Kprs. Mary	Agathe		07.58	16.50	01.04	09.21
Lø.	6	Dorothea	☉ S. kv. 00.48		07.56	16.52	02.28	09.43
Sø.	7	Seksagesima	Richard		07.54	16.54	03.45	10.14
<i>Sædens vækst. Mark. 4,26-32</i>								
Ma.	8	Corintha		UGE 6	07.52	16.57	04.50	10.57
Ti.	9	Apollonia			07.50	16.59	05.41	11.53
On.	10	Scholastica	Tusmørket varer 41 min.		07.48	17.01	06.18	13.00
To.	11	Euphrosyne			07.45	17.03	06.43	14.13
Fr.	12	Eulalia			07.43	17.05	07.01	15.28
Lø.	13	Benignus	☾ fjernest jorden		07.41	17.08	07.15	16.43
Sø.	14	Fastelavn	Quinquagesima Esto mihi Valentinus ☀ N.M. 03.51		07.39	17.10	07.26	17.57
<i>Op til Jerusalem. Luk. 18,31-43</i>								
Ma.	15	Faustinus		UGE 7	07.37	17.12	07.35	19.10
Ti.	16	Hvide tirsdag	Juliane		07.34	17.14	07.44	20.23
On.	17	Aske onsdag	Findanus		07.32	17.16	07.53	21.38
Tusmørket varer 40 min.								
To.	18	Concordia			07.30	17.18	08.04	22.54
Fr.	19	Ammon			07.27	17.21	08.16	-
Lø.	20	Eucharias			07.25	17.23	08.33	00.14
Sø.	21	1. s. i fasten	Quadragesima Invocavit Samuel		07.23	17.25	08.58	01.34
<i>Hvem er den største? Luk. 22,24-32</i>								
Ma.	22	Peters stol	☉ F. kv. 01.42	UGE 8	07.20	17.27	09.34	02.51
Ti.	23	Papias			07.18	17.29	10.26	04.00
On.	24	Tamperdag	Matthias		07.15	17.31	11.39	04.53
Tusmørket varer 39 min. Regulus kulm. midn.								
To.	25	Victorinus			07.13	17.33	13.07	05.31
Fr.	26	Inger			07.11	17.36	14.42	05.58
Lø.	27	Leander	☾ nærmest jorden		07.08	17.38	16.20	06.17
Sø.	28	2. s. i fasten	Reminiscere Øllegård ☉ F.M. 17.38		07.06	17.40	17.56	06.32
<i>Drengen med den urene ånd. Mark. 9,14-29</i>								

FEBRUAR 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma. 1	5	04.22	16.54
Ti. 2		05.06	17.34
On. 3		05.47	18.13
To. 4		06.29	18.52
Fr. 5 Kronprinsesse Mary		07.13	19.35
Lø. 6		08.00	20.23
Sø. 7		08.54	21.20
Ma. 8	6	09.57	22.27
Ti. 9		11.10	23.42
On. 10 Afstemningsdag 1920		-	12.22
To. 11		00.50	13.26
Fr. 12		01.49	14.20
Lø. 13		02.39	15.06
Sø. 14 Fastelavn		03.21	15.43
Ma. 15	7	03.56	16.14
Ti. 16		04.24	16.40
On. 17		04.48	17.03
To. 18		05.13	17.29
Fr. 19		05.42	17.59
Lø. 20		06.16	18.34
Sø. 21		06.58	19.18
Ma. 22	8	07.48	20.10
Ti. 23		08.48	21.13
On. 24		10.00	22.30
To. 25		11.29	-
Fr. 26		00.00	12.57
Lø. 27		01.19	14.05
Sø. 28		02.22	15.00

MARTS 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 timer 39 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 19 min.					SOL		MÅNE	
					OP	NED	OP	NED
Ma.	1	Albinus	Solens radius 16' 9''	UGE 9	07.03	17.42	19.30	06.44
Ti.	2	Simplicius			07.01	17.44	21.03	06.57
On.	3	Kunigunde	Tusmørket varer 39 min.		06.58	17.46	22.35	07.10
To.	4	Adrianus			06.56	17.48	-	07.26
Fr.	5	Theophilus			06.53	17.50	00.03	07.47
Lø.	6	Gotfred			06.51	17.52	01.26	08.15
Sø.	7	3. s. i fasten	Oculi Perpetua ☉ S. kv. 16.42		06.48	17.54	02.38	08.54
<i>Løgnens fader. Joh. 8,42-51</i>								
Ma.	8	Beata		UGE 10	06.45	17.57	03.36	09.46
Ti.	9	40 riddere			06.43	17.59	04.17	10.50
On.	10	Ædel	Tusmørket varer 39 min.		06.40	18.01	04.47	12.02
To.	11	Fred. 9.s føds.	Thala.		06.38	18.03	05.07	13.16
Fr.	12	Gregorius	☾ fjernest jorden		06.35	18.05	05.22	14.30
Lø.	13	Macedonius			06.33	18.07	05.34	15.44
Sø.	14	Midfaste	Lætare Eutychius		06.30	18.09	05.44	16.58
<i>Jesus, livets brød. Joh. 6,24-32;37</i>								
Ma.	15	Zacharias	☉ N.M. 22.01	UGE 11	06.27	18.11	05.54	18.11
Ti.	16	Gudmund			06.25	18.13	06.03	19.26
On.	17	Gertrud	Tusmørket varer 39 min.		06.22	18.15	06.14	20.42
To.	18	Fred. 3.s. føds.	Alexander		06.20	18.17	06.26	22.01
Fr.	19	Joseph			06.17	18.19	06.42	23.21
Lø.	20	Gordius	Jævn døgn 18.32		06.14	18.21	07.04	-
Sø.	21	Mariæ bebudelsesdag	Judica Benedictus		06.12	18.23	07.36	00.39
<i>Marias lovsang. Luk. 1,46-55</i>								
Ma.	22	Paulus	Saturn i opp. til solen	UGE 12	06.09	18.25	08.22	01.49
Ti.	23	Fidelia	☉ F. kv. 12.00		06.07	18.27	09.25	02.46
On.	24	Ulrica	Tusmørket varer 39 min.		06.04	18.29	10.45	03.29
To.	25	Mariæ bebudelsesd.			06.01	18.31	12.14	03.58
Fr.	26	Gabriel			05.59	18.33	13.47	04.20
Lø.	27	Kastor			05.56	18.35	15.20	04.36
Sø.	28	Palmesøndag	Ingrid Eustachius Sommertid begynder ☾ nærmest jorden		06.54	19.37	17.53	05.50
<i>Jesus salves i Betania. Mark. 14,3-9 el. Joh. 12,1-16</i>								
Ma.	29	Jonas		UGE 13	06.51	19.39	19.26	06.02
Ti.	30	Quirinus	☉ F.M. 04.25		06.48	19.41	20.58	06.15
On.	31	Fred. 5.s. føds.	Balbina Tusmørket varer 40 min.		06.46	19.43	22.30	06.30

MARTS 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma. 1	9	03.15	15.47
Ti. 2		04.01	16.29
On. 3		04.44	17.06
To. 4		05.24	17.42
Fr. 5		06.03	18.18
Lø. 6		06.43	18.57
Sø. 7		07.27	19.41
Ma. 8	10	08.16	20.34
Ti. 9		09.16	21.40
On. 10		10.30	22.59
To. 11		11.48	-
Fr. 12		00.13	12.54
Lø. 13		01.15	13.49
Sø. 14		02.07	14.36
Ma. 15	11	02.51	15.15
Ti. 16		03.27	15.48
On. 17		03.58	16.17
To. 18		04.26	16.42
Fr. 19		04.54	17.09
Lø. 20		05.24	17.38
Sø. 21		05.58	18.12
Ma. 22	12	06.39	18.54
Ti. 23		07.30	19.46
On. 24		08.32	20.51
To. 25		09.48	22.12
Fr. 26		11.20	23.42
Lø. 27	Palmesøndag · Sommertid begynder	-	12.41
Sø. 28		00.58	14.44
Ma. 29	13	03.00	15.36
Ti. 30		03.52	16.22
On. 31		04.39	17.02

APRIL 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 2 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 9 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
To. 1	Skærtorsdag	Hugo. Solens radius 16' 0"	06.43	19.45	23.58	06.49	
Fr. 2	Langfredag	Theodosius <i>Fodvaskningen. Joh. 13,1-15</i> <i>Korsfæstelsen. Luk. 23,26-49 el. Joh. 19,17-37</i>	06.41	19.47	-	07.14	
Lø. 3	Nicætas		06.38	19.49	01.17	07.50	
Sø. 4	Påskedag	Ambrosius <i>Jesu Kristi opstandelse. Matt. 28,1-8</i>	06.35	19.51	02.23	08.38	
Ma. 5	2. påskedag	Irene <i>Den opstandne Jesus og Maria Magd. Joh. 20,1-18</i>	06.33	19.53	03.12	09.39	
Ti. 6	Sixtus	☉ S. kv. 11.37	06.30	19.55	03.46	10.48	
On. 7	Egesippus	Tusmørket varer 40 min.	06.28	19.57	04.10	12.02	
To. 8	Chr. 9.s føds.	Janus	06.25	19.59	04.28	13.17	
Fr. 9	Procopius	☾ fjernest jorden Merkur st. østl. elong.	06.23	20.01	04.41	14.30	
Lø. 10	Ezechiel		06.20	20.03	04.52	15.44	
Sø. 11	1. s. e. påske	Quasimodo Leo <i>Vogt mine får. Joh. 21,15-19</i>	06.18	20.05	05.02	16.57	
Ma. 12	Chr. 4.s føds.	Julius UGE 15	06.15	20.07	05.12	18.11	
Ti. 13	Justinus		06.13	20.09	05.22	19.27	
On. 14	Tiburtius	Tusmørket varer 42 min. ● N.M. 14.29	06.10	20.11	05.34	20.46	
To. 15	Chr. 5.s føds.	Olympia Spica kulm. midn.	06.08	20.13	05.49	22.06	
Fr. 16	Margrethe 2.s fødsel	Mariane	06.05	20.15	06.10	23.36	
Lø. 17	Anicetus		06.03	20.17	06.39	-	
Sø. 18	2. s. e. påske	Misericordia Domini Eleutherius <i>Mine får hører min røst. Joh. 10,22-30</i>	06.00	20.19	07.21	00.40	
Ma. 19	Daniel	UGE 16	05.58	20.21	08.20	01.41	
Ti. 20	Sulpicius		05.55	20.23	09.34	02.28	
On. 21	Florentius	Tusmørket varer 43 min. ☉ F. kv. 20.20	05.53	20.25	10.59	03.00	
To. 22	Cajus		05.50	20.27	12.28	03.24	
Fr. 23	Georgius		05.48	20.29	13.58	03.41	
Lø. 24	Albertus	☾ nærmest jorden	05.46	20.31	15.28	03.55	
Sø. 25	3. s. e. påske	Jubilate Mark. evang. <i>Vejen, sandheden og livet. Joh. 14,1-11</i>	05.43	20.33	16.58	04.08	
Ma. 26	Cletus	UGE 17	05.41	20.35	18.28	04.21	
Ti. 27	Charl. Amalie	Ananias	05.39	20.37	19.58	04.35	
On. 28	Vitalis	Tusmørket varer 45 min. ○ F.M. 14.18 Arcturus kulm. midn.	05.36	20.39	21.27	04.52	
To. 29	Peter martyr		05.34	20.41	22.51	05.14	
Fr. 30	Bededag	Severus <i>Bed, så skal der gives jer. Matt. 7,7-14</i>	05.32	20.43	-	05.45	

APRIL 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
To.	1 Skærtorsdag	05.21	17.39
Fr.	2 Langfredag	06.00	18.13
Lø.	3	06.37	18.47
Sø.	4 Påskedag	07.14	19.23
Ma.	5 2. påskedag 14	07.54	20.04
Ti.	6	08.39	20.54
On.	7	09.36	21.55
To.	8	10.45	23.09
Fr.	9	-	12.02
Lø.	10	00.25	13.11
Sø.	11	01.30	14.09
Ma.	12 15	02.26	14.58
Ti.	13	03.12	15.41
On.	14	03.54	16.18
To.	15	04.30	16.51
Fr.	16 Dronning Margrethe	05.04	17.22
Lø.	17	05.37	17.52
Sø.	18	06.11	18.24
Ma.	19 16	06.49	19.00
Ti.	20	07.33	19.43
On.	21	08.25	20.37
To.	22	09.28	21.43
Fr.	23	10.45	23.01
Lø.	24	-	12.07
Sø.	25	00.23	13.18
Ma.	26 17	01.34	14.18
Ti.	27	02.35	15.10
On.	28	03.28	15.56
To.	29	04.16	16.37
Fr.	30 Bededag	04.59	17.15

MAJ 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 16 min. og tiltager i månedens løb 1 time 45 min.			SOL		MÅNE		
			OP	NED	OP	NED	
Lø.	1	Voldermisse	Philip og Jacob Solens radius 15' 52"	05.30	20.45	00.04	06.28
Sø.	2	4. s. e. påske	Cantate Athanasius <i>Sandheden gør fri. Joh. 8,28-36</i>	05.27	20.47	01.02	07.24
Ma.	3	Korsmisse	UGE 18	05.25	20.49	01.43	08.32
Ti.	4	Florian		05.23	20.51	02.11	09.45
On.	5	Danmarks befrielse	Gothard Tusmørket varer 48 min. De lyse nætter begynder	05.21	20.53	02.32	11.00
To.	6	Johannes ante portam	☉ S. kv. 06.15 ☾ fjernest jorden	05.19	20.55	02.47	12.15
Fr.	7	Flavia		05.17	20.57	02.59	13.28
Lø.	8	Stanislaus		05.15	20.59	03.09	14.40
Sø.	9	5. s. e. påske	Rogate Caspar <i>Jesu bøn for disciplene. Joh. 17,1-11</i>	05.13	21.01	03.19	15.53
Ma.	10	Gordianus	UGE 19	05.11	21.03	03.29	17.08
Ti.	11	Mamertus		05.09	21.05	03.40	18.26
On.	12	Pancrattius	Tusmørket varer 50 min.	05.07	21.06	03.54	19.46
To.	13	Kr. Himmelfart	Ingenuus <i>Jesu Kristi himmelfart. Luk. 24,46-53</i>	05.05	21.08	04.13	21.07
Fr.	14	Kristian	● N.M. 03.04	05.03	21.10	04.39	22.25
Lø.	15	Sophie		05.01	21.12	05.17	23.33
Sø.	16	6. s. e. påske	Exaudi Sara <i>At de alle må være ét. Joh. 17,20-26</i>	04.59	21.14	06.12	-
Ma.	17	Bruno	UGE 20	04.58	21.16	07.23	00.25
Ti.	18	Erik		04.56	21.17	08.47	01.02
On.	19	Potentiana	Tusmørket varer 53 min.	04.54	21.19	10.15	01.28
To.	20	Angelica	☾ nærmest jorden	04.53	21.21	11.45	01.48
Fr.	21	Helene	● F. kv. 01.43	04.51	21.23	13.14	02.03
Lø.	22	Castus		04.50	21.24	14.41	02.15
Sø.	23	Pinsedag	Desiderius <i>Helligåndens komme. Joh. 14,15-21</i>	04.48	21.26	16.08	02.28
Ma.	24	2. pinsedag	Esther <i>Den, der tror, har evigt liv. Joh. 6,44-51</i>	04.47	21.27	17.36	02.41
Ti.	25	Urbanus		04.45	21.29	19.03	02.56
On.	26	Tamperdag	Kpr. Frederik Beda Tusmørket varer 56 min. Merkur st. vestl. elong.	04.44	21.31	20.28	03.16
To.	27	Lucian		04.42	21.32	21.46	03.42
Fr.	28	Vilhelm	○ F.M. 01.07	04.41	21.34	22.50	04.20
Lø.	29	Maximinus		04.40	21.35	23.38	05.11
Sø.	30	Trinitatis	Vigand <i>Dåb i den treenige guds navn. Matt. 28,16-20</i>	04.39	21.36	-	06.15
Ma.	31	Petronella	UGE 22	04.38	21.38	00.11	07.27

MAJ 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø. 1		05.39	17.49
Sø. 2		06.15	18.23
Ma. 3	18	06.49	18.57
Ti. 4		07.25	19.36
On. 5	Danmarks Befrielse	08.07	20.21
To. 6		08.57	21.15
Fr. 7		09.57	22.17
Lø. 8		11.06	23.26
Sø. 9		-	12.15
Ma. 10	19	00.33	13.19
Ti. 11		01.35	14.14
On. 12		02.29	15.03
To. 13	Kr. Himmelfartsdag	03.18	15.47
Fr. 14		04.02	16.27
Lø. 15		04.44	17.04
Sø. 16		05.24	17.40
Ma. 17	20	06.05	18.17
Ti. 18		06.48	18.57
On. 19		07.33	19.43
To. 20		08.26	20.36
Fr. 21		09.26	21.39
Lø. 22		10.33	22.48
Sø. 23	Pinsedag	11.44	-
Ma. 24	2. pinsedag 21	00.01	12.51
Ti. 25		01.09	13.50
On. 26	Kronprins Frederik	02.11	14.44
To. 27		03.06	15.33
Fr. 28		03.57	16.17
Lø. 29		04.42	16.57
Sø. 30		05.23	17.34
Ma. 31	22	05.58	18.07

JUNI 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 3 min. og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 timer 27 min. Herefter og til månedens ende aftager dagen 5 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Nikomedes	Antares kulm. midn. Solens radius 15' 46"	04.37	21.39	00.35	08.42
On.	2	Marcellinus	Tusmørket varer 59 min.	04.36	21.40	00.52	09.57
To.	3	Fred. 8.s føds.	Erasmus (fjernest jorden	04.35	21.42	01.05	11.11
Fr.	4	Optatus		04.34	21.43	01.16	12.24
Lø.	5	Grundlovsdag	Kong Hans' føds. Bonifacius ☉ S. kv. 00.13	04.33	21.44	01.26	13.36
Sø.	6	1. s. e. trin.	Norbertus <i>Den rige bonde. Luk. 12,13-21</i>	04.32	21.45	01.36	14.49
Ma.	7	Jeremias	UGE 23	04.31	21.46	01.46	16.04
Ti.	8	Medardus		04.31	21.47	01.59	17.23
On.	9	Primus	Tusmørket varer 62 min.	04.30	21.48	02.15	18.43
To.	10	Onuphrius		04.30	21.49	02.38	20.04
Fr.	11	Prins Henrik	Barnabas apostel	04.29	21.50	03.11	21.17
Lø.	12	Basilius	● N.M. 13.15	04.29	21.51	03.59	22.17
Sø.	13	2. s. e. trin.	Cyrellus Capella kulm. midn. m.n. <i>Kristi efterfølgelse. Luk. 14,25-35</i>	04.28	21.51	05.05	23.01
Ma.	14	Rufinus	UGE 24	04.28	21.52	06.27	23.31
Ti.	15	Valdemarsdag	Vitus (nærmest jorden	04.28	21.53	07.57	23.53
On.	16	Tycho	Tusmørket varer 64 min.	04.28	21.53	09.29	-
To.	17	Botolphus		04.28	21.54	10.59	00.10
Fr.	18	Leontius		04.28	21.54	12.28	00.23
Lø.	19	Gervasius	● F. kv. 06.29	04.28	21.54	13.55	00.36
Sø.	20	3. s. e. trin.	Sylverius <i>Den fortabte søn. Luk. 15,11-32</i>	04.28	21.55	15.22	00.49
Ma.	21	Albanus	Solhverv 13.28 Længste dag UGE 25	04.28	21.55	16.48	01.03
Ti.	22	10.000 martyrer		04.28	21.55	18.13	01.21
On.	23	Paulinus	Tusmørket varer 64 min.	04.28	21.55	19.32	01.44
To.	24	Skt. Hansdag		04.29	21.55	20.40	02.17
Fr.	25	Prosper	Pluto i opp. til solen	04.29	21.55	21.33	03.02
Lø.	26	Pelagius	○ F.M. 13.30	04.30	21.55	22.11	04.01
Sø.	27	4. s. e. trin.	Syvsoverdag <i>Elsk jeres fjender. Matt. 5,43-48</i>	04.30	21.55	22.38	05.10
Ma.	28	Carol. Amalie	Eleonora UGE 26	04.31	21.55	22.57	06.25
Ti.	29	Petrus Paulus		04.31	21.54	23.12	07.40
On.	30	Lucina	Tusmørket varer 63 min.	04.32	21.54	23.23	08.55

JUNI 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	06.30	18.39
On.	2	07.03	19.13
To.	3	07.39	19.53
Fr.	4	08.21	20.39
Lø.	5 Grundlovsdag	09.12	21.30
Sø.	6	10.10	22.29
Ma.	7 Prins Joachim 23	11.14	23.33
Ti.	8	-	12.20
On.	9	00.39	13.24
To.	10	01.43	14.23
Fr.	11 Prins Henrik	02.42	15.15
Lø.	12	03.37	16.04
Sø.	13	04.28	16.48
Ma.	14 24	05.15	17.31
Ti.	15 Valdemarsdag	06.01	18.12
On.	16	06.45	18.55
To.	17	07.31	19.41
Fr.	18	08.20	20.31
Lø.	19	09.12	21.27
Sø.	20	10.09	22.28
Ma.	21 25	11.12	23.35
Ti.	22	-	12.18
On.	23	00.43	13.21
To.	24 Skt. Hansdag	01.48	14.20
Fr.	25	02.48	15.14
Lø.	26	03.42	16.03
Sø.	27	04.30	16.45
Ma.	28 26	05.12	17.24
Ti.	29	05.46	17.56
On.	30	06.15	18.24

JULI 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 21 min. og aftager i månedens løb 1 time 20 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
To.	1	Chr. 2.s føds.	Fred. 2.s føds. Theobaldus (fjernest jorden Solens radius 15' 44"	04.33	21.54	23.34	10.08
Fr.	2	Mariæ besøg.		04.34	21.53	23.43	11.20
Lø.	3	Cornelius	Vega kulm. midn.	04.35	21.53	23.54	12.32
Sø.	4	5. s. e. trin.	Ulricus ☉ S. kv. 16.35 <i>Peters bekendelse. Matt. 16,13-26</i>	04.36	21.52	-	13.45
Ma.	5	Anshelmus		04.37	21.51	00.05	15.01
Ti.	6	Dion	Jorden fjernest solen	04.38	21.51	00.19	16.19
On.	7	Villebaldus	Tusmørket varer 61 min.	04.39	21.50	00.38	17.39
To.	8	Kjeld		04.40	21.49	01.05	18.55
Fr.	9	Sostrata		04.41	21.48	01.45	20.02
Lø.	10	Knud, konge		04.42	21.47	02.42	20.54
Sø.	11	6. s. e. trin.	Josva ☉ N.M. 21.40 <i>Den rige yngling. Matt. 19,16-26</i>	04.43	21.46	03.58	21.30
Ma.	12	Henrik		04.45	21.45	05.27	21.56
Ti.	13	Margarethe	(nærmest jorden	04.46	21.44	07.02	22.15
On.	14	Bonaventura	Tusmørket varer 58 min.	04.47	21.43	08.36	22.31
To.	15	Apostl. deling		04.49	21.42	10.08	22.44
Fr.	16	Susanne		04.50	21.40	11.38	22.57
Lø.	17	Alexius		04.52	21.39	13.07	23.11
Sø.	18	7. s. e. trin.	Arnolphus ☉ F. kv. 12.10 <i>Bekendelse uden frygt. Matt. 10,24-31</i>	04.53	21.38	14.35	23.27
Ma.	19	Justa		04.55	21.36	16.00	23.49
Ti.	20	Elias		04.56	21.35	17.21	-
On.	21	Evenus	Tusmørket varer 55 min.	04.58	21.33	18.32	00.18
To.	22	Maria Magd.	Altair kulm. midn.	05.00	21.32	19.30	00.58
Fr.	23	Apollinaris	Hundredagene beg.	05.01	21.30	20.12	01.52
Lø.	24	Christina		05.03	21.28	20.42	02.58
Sø.	25	8 s. e. trin.	Jacobus <i>At høre og gøre derefter. Matt. 7,22-29</i>	05.05	21.27	21.04	04.11
Ma.	26	Anna	☉ F.M. 03.36	05.06	21.25	21.20	05.26
Ti.	27	Martha		05.08	21.23	21.32	06.41
On.	28	Aurelius	Tusmørket varer 52 min.	05.10	21.21	21.43	07.54
To.	29	Oluf	(fjernest jorden	05.12	21.19	21.53	09.06
Fr.	30	Abdon		05.13	21.18	22.03	10.18
Lø.	31	Germanus		05.15	21.16	22.13	11.30

JULI 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
To.	1	06.43	18.53
Fr.	2	07.12	19.26
Lø.	3	07.48	20.04
Sø.	4	08.31	20.49
Ma.	5	27	09.21 21.41
Ti.	6	10.17	22.40
On.	7	11.21	23.46
To.	8	-	12.30
Fr.	9	00.59	13.41
Lø.	10	02.11	14.45
Sø.	11	03.16	15.42
Ma.	12	28	04.14 16.33
Ti.	13	05.05	17.19
On.	14	05.51	18.03
To.	15	06.36	18.46
Fr.	16	07.18	19.30
Lø.	17	08.00	20.15
Sø.	18	08.46	21.06
Ma.	19	29	09.37 22.03
Ti.	20	10.36	23.06
On.	21	11.42	-
To.	22	00.18	12.51
Fr.	23	01.28	13.57
Lø.	24	02.32	14.56
Sø.	25	03.28	15.48
Ma.	26	30	04.17 16.33
Ti.	27	04.58	17.11
On.	28	05.31	17.42
To.	29	05.59	18.08
Fr.	30	06.22	18.32
Lø.	31	06.47	18.59

AUGUST 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 57 min. og aftager i månedens løb 2 timer 6 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Sø.	1	9. s. e. trin.	Peters fængsel. Solens radius 15' 46'' <i>At vente på Herren. Luk. 12,32-48 el. Enken og den uretfærdige dommer. Luk. 18,1-8</i>	05.17	21.14	22.26	12.44
Ma.	2	Hannibal	UGE 31	05.19	21.12	22.43	13.59
Ti.	3	Nikodemus	☉ S. kv. 16.35 Deneb kulm. midn.	05.21	21.10	23.05	15.17
On.	4	Dominicus	Tusmørket varer 49 min.	05.23	21.08	23.38	16.33
To.	5	Osvaldus		05.24	21.06	-	17.43
Fr.	6	Kristi forkl.		05.26	21.04	00.25	18.41
Lø.	7	Donatus	De lyse nætter ender Merkur st. østl. elong.	05.28	21.01	01.30	19.25
Sø.	8	10. s. e. trin.	Ruth <i>Dom over denne slægt. Matt. 11,16-24</i>	05.30	20.59	02.52	19.56
Ma.	9	Romanus	UGE 32	05.32	20.57	04.25	20.18
Ti.	10	Laurentius	☉ N.M. 05.08 ☾ nærmest jorden	05.34	20.55	06.01	20.36
On.	11	Herman	Tusmørket varer 46 min.	05.36	20.53	07.37	20.50
To.	12	Chr. 3.s. føds.	Clara	05.38	20.50	09.11	21.04
Fr.	13	Hippolytus		05.40	20.48	10.43	21.18
Lø.	14	Eusebius		05.42	20.46	12.14	21.34
Sø.	15	11. s. e. trin.	Mariæ himmelf. <i>Jesus og synderinden. Luk. 7,36-50</i>	05.43	20.44	13.43	21.54
Ma.	16	Rochus	☉ F. kv. 20.14	05.45	20.41	15.07	22.21
Ti.	17	Anastatius		05.47	20.39	16.23	22.58
On.	18	Agapetus	Tusmørket varer 44 min.	05.49	20.37	17.25	23.48
To.	19	Sebaldus		05.51	20.34	18.12	-
Fr.	20	Bernhard	Venus st. østl. elong. Neptun i opp. til solen	05.53	20.32	18.46	00.50
Lø.	21	Salomon		05.55	20.29	19.10	02.00
Sø.	22	12. s. e. trin.	Symphorian <i>Bespottelse imod Ånden. Matt. 12,31-42</i>	05.57	20.27	19.27	03.14
Ma.	23	Zakæus	Hundredagene ender	05.59	20.25	19.41	04.29
Ti.	24	Bartholomæus	☉ F.M. 19.05	06.01	20.22	19.52	05.42
On.	25	Ludvig	Tusmørket varer 42 min. ☾ fjernest jorden	06.03	20.20	20.02	06.55
To.	26	Irenæus		06.05	20.17	20.12	08.06
Fr.	27	Gebhardus		06.06	20.15	20.33	09.18
Lø.	28	Lovise	Augustinus	06.08	20.12	20.35	10.31
Sø.	23	13. s. e. trin.	Joh. halsh. <i>Zebedæussønnerne. Matt. 20,20-28</i>	06.10	20.10	20.50	11.45
Ma.	30	Benjamin	UGE 35	06.12	20.07	21.10	13.01
Ti.	31	Bertha		06.14	20.05	21.38	14.16

AUGUST 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Sø. 1		07.17	19.33
Ma. 2	31	07.54	20.13
Ti. 3		08.37	21.01
On. 4		09.29	21.57
To. 5		10.30	23.03
Fr. 6		11.41	-
Lø. 7		00.23	13.01
Sø. 8		01.46	14.17
Ma. 9	32	02.58	15.21
Ti. 10		03.57	16.15
On. 11		04.48	17.03
To. 12		05.33	17.46
Fr. 13		06.15	18.28
Lø. 14		06.54	19.10
Sø. 15		07.33	19.54
Ma. 16	33	08.15	20.40
Ti. 17		09.01	21.33
On. 18		09.57	22.36
To. 19		11.03	23.51
Fr. 20		-	12.20
Lø. 21		01.06	13.32
Sø. 22		02.12	14.34
Ma. 23	34	03.08	15.27
Ti. 24		03.56	16.12
On. 25		04.36	16.50
To. 26		05.10	17.21
Fr. 27		05.36	17.45
Lø. 28		06.00	18.09
Sø. 29		06.22	18.33
Ma. 30	35	06.48	19.04
Ti. 31		07.20	19.42

SEPTEMBER 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 46 min. og aftager i månedens løb 2 timer 12 min.			SOL		MÅNE		
			OP	NED	OP	NED	
On.	1	Ægidius	Tusmørket varer 41 min. ☉ S. kv. 19.22 Solens radius 15' 51"	06.16	20.02	22.17	15.27
To.	2	Elisa		06.18	19.59	23.13	16.29
Fr.	3	Seraphia		06.20	19.57	-	17.17
Lø.	4	Juliane Marie	Theodosia	06.22	19.54	00.25	17.53
Sø.	5	14. s. e. trin.	Regina <i>Den syge ved Betesda dam. Joh. 5,11-15</i>	06.24	19.52	01.51	18.19
Ma.	6	Magnus	UGE 37	06.26	19.49	03.23	18.39
Ti.	7	Louise	Robert Fomalhaut kulm. midn.	06.28	19.47	04.58	18.55
On.	8	Mariæ føds.	Tusmørket varer 40 min. ☉ N.M. 12.39 ☾ nærmest jorden	06.30	19.44	06.33	19.09
To.	9	Gorgonius		06.31	19.41	08.08	19.23
Fr.	10	Burchhardt		06.33	19.39	09.42	19.39
Lø.	11	Hillebert		06.35	19.36	11.15	19.59
Sø.	12	15. s. e. trin.	Guido <i>Ét er fornødent. Luk. 10,38-42</i>	06.37	19.34	12.44	20.24
Ma.	13	Cyprianus	UGE 38	06.39	19.31	14.06	20.58
Ti.	14	† opøhjelse		06.41	19.28	15.15	21.44
On.	15	Tamperdag	Eskild. ☉ F. kv. 07.50 Tusmørket varer 39 min.	06.43	19.26	16.09	22.43
To.	16	Euphemia		06.45	19.23	16.47	23.51
Fr.	17	Lambertus		06.47	19.20	17.14	-
Lø.	18	Chr. 8.s. føds.	Titus	06.49	19.18	17.34	01.04
Sø.	19	16. s. e. trin.	Constantia Merkur st. vestl. elong. <i>Lazarus' opvækkelse. Joh. 11,19-45</i>	06.51	19.15	17.49	02.18
Ma.	20	Tobias	UGE 39	06.53	19.13	18.01	03.31
Ti.	21	Matthæus	☾ fjernest jorden Jupiter i opp. til solen Uranus i opp. til solen	06.54	19.10	18.12	04.44
On.	22	Mauritius	Tusmørket varer 39 min.	06.56	19.07	18.22	05.55
To.	23	Linus	☉ F.M. 11.17 Jævndøgn 05.09	06.58	19.05	18.33	07.07
Fr.	24	Tecla	Venus lyser klarest	07.00	19.02	18.45	08.20
Lø.	25	Cleophas		07.02	18.59	18.59	09.34
Sø.	26	17. s. e. trin.	Chr. 10.s. føds. Adolph <i>Jesus som gæst hos toderen Levi. Mark. 2,14-22</i>	07.04	18.57	19.18	10.49
Ma.	27	Cosmus	UGE 40	07.06	18.54	19.43	12.04
Ti.	28	Venceslaus		07.08	18.52	20.18	13.16
On.	29	Skt. Michael	Tusmørket varer 39 min.	07.10	18.49	21.07	14.20
To.	30	Hieronymus		07.12	18.46	22.11	15.11

SEPTEMBER 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On. 1		08.00	20.29
To. 2		08.50	21.24
Fr. 3		09.49	22.23
Lø. 4		11.01	23.57
Sø. 5		-	12.27
Ma. 6	36	01.26	13.50
Ti. 7		02.38	14.56
On. 8		03.36	15.51
To. 9		04.25	16.40
Fr. 10		05.09	17.24
Lø. 11		05.48	18.06
Sø. 12		06.26	18.47
Ma. 13	37	07.03	19.27
Ti. 14		07.42	20.12
On. 15		08.25	21.02
To. 16		09.18	22.03
Fr. 17		10.24	23.18
Lø. 18		11.43	-
Sø. 19		00.36	12.59
Ma. 20	38	01.42	14.03
Ti. 21		02.39	14.56
On. 22		03.26	15.42
To. 23		04.07	16.21
Fr. 24		04.42	16.53
Lø. 25		05.10	17.20
Sø. 26		05.35	17.45
Ma. 27	39	05.59	18.12
Ti. 28		06.24	18.43
On. 29		06.55	19.21
To. 30		07.33	20.06

OKTOBER 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 timer 30s min og aftager i månedens løb 2 timer 14 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Remigius	☉ S. kv. 05.52 Solens radius 15' 59"	07.14	18.44	23.29	15.50
Lø.	2	Ditlev		07.16	18.41	-	16.19
Sø.	3	18. s. e. trin. Mette <i>Det sande vintræ. Joh. 15,1-11</i>		07.18	18.39	00.55	16.41
Ma.	4	Franciscus	UGE 40	07.20	18.36	02.26	16.58
Ti.	5	Placidus		07.22	18.33	03.58	17.13
On.	6	Fred. 7.s. føds. Broderus Tusmørket varer 39 min. ☾ nærmest jorden		07.24	18.31	05.31	17.28
To.	7	Fred. 1.s. føds. Amalie ● N.M. 20.44		07.26	18.28	07.04	17.43
Fr.	8	Ingeborg		07.28	18.26	08.38	18.01
Lø.	9	Dionysius		07.30	18.23	10.11	18.24
Sø.	10	19. s. e. trin. Gereon <i>De første disciple. Joh. 1,35-51</i>		07.32	18.21	11.39	18.54
Ma.	11	Fred. 4.s føds.	UGE 41	07.34	18.18	12.56	19.37
Ti.	12	Maximilian		07.36	18.16	13.58	20.32
On.	13	Angelus	Tusmørket varer 39 min.	07.38	18.13	14.43	21.38
To.	14	Calixtus	☉ F. kv. 23.27	07.40	18.11	15.15	22.51
Fr.	15	Hedevig		07.42	18.08	15.38	-
Lø.	16	Gallus		07.44	18.06	15.54	00.06
Sø.	17	20. s. e. trin. Florentinus <i>De onde vinbønder. Matt. 21,28-44</i>		07.46	18.03	16.08	01.19
Ma.	18	Lukas evang.	☾ fjernest jorden	07.48	18.01	16.19	02.32
Ti.	19	Balthasar	UGE 42	07.50	17.58	16.30	03.43
On.	20	Felicianus	Tusmørket varer 40 min.	07.52	17.56	16.41	04.55
To.	21	11.000 jomfruer		07.54	17.54	16.53	06.07
Fr.	22	Cordula		07.56	17.51	17.07	07.21
Lø.	23	Søren	○ F.M. 03.36	07.58	17.49	17.24	08.36
Sø.	24	21. s. e. trin. FN dag Proclus <i>De dræbte galilæere. Luk. 13,1-9</i>		08.00	17.46	17.48	09.52
Ma.	25	Crispinus	UGE 43	08.03	17.44	18.20	11.06
Ti.	26	Amandus		08.05	17.42	19.05	12.12
On.	27	Sem	Tusmørket varer 41 min.	08.07	17.40	20.05	13.08
To.	28	Marie Sophie Frederikke	Simon og Judas	08.09	17.37	21.18	13.50
Fr.	29	Narcissus		08.11	17.35	22.40	14.21
Lø.	30	Absalon	☉ S. kv. 14.46	08.13	17.33	-	14.44
Sø.	31	22. s. e. trin. Reform. beg. Louise Sommertid slutter <i>Den største i Himmeriget. Matt. 18,1-14</i>		07.15	16.31	00.06	14.03

OKTOBER 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr. 1		08.22	21.03
Lø. 2		09.21	22.13
Sø. 3		10.34	23.38
Ma. 4	40	12.00	-
Ti. 5		01.04	13.22
On. 6		02.13	14.29
To. 7		03.09	15.25
Fr. 8		03.58	16.15
Lø. 9		04.42	17.00
Sø. 10		05.21	17.42
Ma. 11	41	05.58	18.23
Ti. 12		06.34	19.03
On. 13		07.12	19.44
To. 14		07.53	20.30
Fr. 15		08.42	21.27
Lø. 16		09.42	22.36
Sø. 17		10.56	23.51
Ma. 18	42	-	12.12
Ti. 19		00.59	13.18
On. 20		01.57	14.13
To. 21		02.47	15.02
Fr. 22		03.30	15.44
Lø. 23		04.09	16.21
Sø. 24	FN-dag	04.42	16.54
Ma. 25	43	05.12	17.24
Ti. 26		05.39	17.56
On. 27		06.08	18.30
To. 28		06.40	19.09
Fr. 29		07.19	19.57
Lø. 30		08.08	20.54
Sø. 31	Sommertid slutter	08.06	21.01

NOVEMBER 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 timer 11 min. og aftager i månedens løb 1 time 45 min.					SOL		MÅNE	
					OP	NED	OP	NED
Ma.	1	Alle helgen	Solens radius 16' 7"	UGE 44	07.17	16.28	00.34	14.18
Ti.	2	Alle sjæle			07.19	16.26	02.03	14.32
On.	3	Hubertus	Tusmørket varer 42 min. (nærmest jorden		07.21	16.24	03.33	14.47
To.	4	Otto			07.24	16.22	05.04	15.03
Fr.	5	Malachias			07.26	16.20	06.36	15.23
Lø.	6	Leonhardus	● N.M. 05.52		07.28	16.18	08.06	15.50
Sø.	7	Alle helgens s. <i>Jordens salt og verdens lys. Matt. 5,13-16 el. Saligprisningerne. Matt. 5,1-12</i>	Engelbrecht		07.30	16.16	09.30	16.27
Ma.	8	Claudius		UGE 45	07.32	16.14	10.41	17.17
Ti.	9	Theodor			07.34	16.12	11.34	18.21
On.	10	Luther	Tusmørket varer 43 min.		07.36	16.10	12.12	19.33
To.	11	Morten bisp			07.38	16.08	12.39	20.48
Fr.	12	Torkild			07.40	16.07	12.59	22.04
Lø.	13	Arcadius	● F. kv. 17.39		07.43	16.05	13.13	23.17
Sø.	14	24. s. e. trin. <i>Fra døden til livet. Joh. 5,17-29</i>	Frederik		07.45	16.03	13.26	-
Ma.	15	Leopold	(fjernest jorden	UGE 46	07.47	16.01	13.37	00.29
Ti.	16	Othenius			07.49	16.00	13.48	01.40
On.	17	Anianus	Tusmørket varer 44 min.		07.51	15.58	13.59	02.51
To.	18	Hesychius			07.53	15.56	14.12	04.04
Fr.	19	Elisabeth			07.55	15.55	14.29	05.19
Lø.	20	Volkmarus			07.57	15.53	14.50	06.35
Sø.	21	Sidste s. i kirkeåret <i>Kom til mig. Matt. 11,25-30</i>	Mariæ ofring ○ F.M. 18.27		07.59	15.52	15.20	07.51
Ma.	22	Cecilia		UGE 47	08.01	15.50	16.01	09.01
Ti.	23	Clemens			08.02	15.49	16.57	10.02
On.	24	Chrysogonus	Tusmørket varer 46 min.		08.04	15.48	18.08	10.49
To.	25	Catharina			08.06	15.47	19.29	11.24
Fr.	26	Conradus			08.08	15.45	20.54	11.49
Lø.	27	Facundus			08.10	15.44	22.21	12.09
Sø.	28	1. s. i advent <i>Jesu indtog i Jerusalem. Matt. 21,1-9</i>	Sophie Magd.		08.12	15.43	23.48	12.25
Ma.	29	Saturninus		UGE 48	08.13	15.42	-	12.39
Ti.	30	Chr. 6.s føds.	Andreas (nærmest jorden		08.15	15.41	01.14	12.53

NOVEMBER 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma. 1	44	09.16	22.19
Ti. 2		10.36	23.36
On. 3		11.54	-
To. 4		00.43	13.00
Fr. 5		01.40	14.00
Lø. 6		02.30	14.51
Sø. 7		03.15	15.39
Ma. 8	45	03.57	16.22
Ti. 9		04.36	17.02
On. 10		05.12	17.40
To. 11	Morten Bisp	05.48	18.18
Fr. 12		06.26	18.59
Lø. 13		07.10	19.47
Sø. 14		08.02	20.44
Ma. 15	46	09.01	21.49
Ti. 16		10.08	22.57
On. 17		11.15	-
To. 18		00.01	12.18
Fr. 19		00.57	13.13
Lø. 20		01.48	14.03
Sø. 21		02.33	14.48
Ma. 22	47	03.13	15.29
Ti. 23		03.49	16.08
On. 24		04.24	16.46
To. 25		04.58	17.25
Fr. 26		05.34	18.06
Lø. 27		06.15	18.54
Sø. 28		07.03	19.46
Ma. 29	48	07.58	20.47
Ti. 30		09.02	21.54

DECEMBER 2010

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 23 min. og aftager derefter indtil den 22., hvor den er 6 timer 56 min. Herefter og til månedens ende tiltager dagen 6 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
On.	1	Arnold	Tusmørket varer 47 min Merkur st. østl. elong. Solens radius 16' 13"	08.17	15.40	02.42	13.08
To.	2	Bibiana	Aldebaran kulm. midn.	08.18	15.39	04.10	13.26
Fr.	3	Svend		08.20	15.38	05.39	13.49
Lø.	4	Charlotte Frederikke	Barbara Venus lyser klarest	08.22	15.38	07.04	14.20
Sø.	5	2. s. i advent	Sabina ● N.M. 18.36 <i>Når Menneskesønnen kommer. Luk. 21,25-36</i>	08.23	15.37	08.21	15.04
Ma.	6	Nikolaus	UGE 49	08.25	15.36	09.22	16.02
Ti.	7	Agathon		08.26	15.36	10.07	17.11
On.	8	Mariæ undf.	Tusmørket varer 48 min.	08.27	15.35	10.39	18.27
To.	9	Rudolph		08.29	15.35	11.02	19.43
Fr.	10	Judith		08.30	15.35	11.19	20.59
Lø.	11	Damasus		08.31	15.34	11.32	22.12
Sø.	12	3. s. i advent	Epimachus Rigel kulm. midn. Capella kulm. midn. <i>Johannes Døber i fængsel. Matt. 11,2-10</i>	08.32	15.34	11.44	23.23
Ma.	13	Lucia	● F. kv. 14.59 UGE 50 ☾ fjernest jorden	08.33	15.34	11.55	-
Ti.	14	Crispus		08.34	15.34	12.06	00.34
On.	15	Tamperdag	Nikatius Tusmørket varer 49 min.	08.35	15.34	12.18	01.46
To.	16	Lazarus		08.36	15.34	12.33	02.59
Fr.	17	Albina		08.37	15.34	12.51	04.14
Lø.	18	Lovise		08.38	15.35	13.17	05.30
Sø.	19	4. s. i advent	Nemesius <i>Johannes Døbers vidnesbyrd. Joh. 1,19-28</i>	08.39	15.35	13.53	06.43
Ma.	20	Abraham	UGE 51	08.39	15.35	14.44	07.49
Ti.	21	Thomas	○ F.M. 09.13 Måneformørkelse	08.40	15.36	15.50	08.43
On.	22	Japetus	Tusmørket varer 49 min. Solhverv 00.38 Korteste dag Betelgeuze kulm. midn.	08.40	15.36	17.10	09.24
To.	23	Torlacus		08.41	15.37	18.36	09.53
Fr.	24	Juleaften	Alexandrine. Adam	08.41	15.37	20.05	10.15
Lø.	25	Juledag	☾ nærmest jorden <i>Jesu Kristi fødsel. Luk. 2,1-14</i>	08.41	15.38	21.34	10.32
Sø.	26	2. juledag	Skt. Stephan <i>Det retfærdige blod. Matt. 23,34-39</i>	08.42	15.39	23.01	10.47
Ma.	27	Joh. evang.	UGE 52	08.42	15.40	-	11.01
Ti.	28	Børmedag	● S. kv. 05.18	08.42	15.41	00.28	11.15
On.	29	Noah	Tusmørket varer 49 min.	08.42	15.42	01.55	11.32
To.	30	David		08.42	15.43	03.22	11.52
Fr.	31	Sylvester		08.42	15.44	04.47	12.20

DECEMBER 2010

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On. 1		10.12	23.04
To. 2		11.25	-
Fr. 3		00.11	12.33
Lø. 4		01.11	13.36
Sø. 5		02.06	14.32
Ma. 6	49	02.55	15.22
Ti. 7		03.39	16.07
On. 8		04.20	16.47
To. 9		04.57	17.22
Fr. 10		05.30	17.55
Lø. 11		06.04	18.29
Sø. 12		06.41	19.07
Ma. 13	50	07.23	19.53
Ti. 14		08.12	20.46
On. 15		09.06	21.47
To. 16		10.07	22.52
Fr. 17		11.12	23.57
Lø. 18		-	12.18
Sø. 19		00.59	13.19
Ma. 20	51	01.54	14.15
Ti. 21		02.44	15.07
On. 22		03.29	15.54
To. 23		04.10	16.38
Fr. 24	Juleaftensdag	04.50	17.20
Lø. 25	Juledag	05.29	18.01
Sø. 26	2. juledag	06.11	18.45
Ma. 27	52	06.56	19.32
Ti. 28		07.46	20.24
On. 29		08.43	21.23
To. 30		09.47	22.29
Fr. 31		10.57	23.38

Alle oplysninger i denne kalender er meddelt af Københavns Universitet, bortset fra højvandtiderne (se side 33). De i kalenderen angivne tidspunkter for solens og månens opgang og nedgang er beregnet for disse himmellegemers centre og gælder for København. Alle klokkeslæt i denne kalender er i perioden fra 28. marts til 31. oktober angivet i sommertid, som er en time mere end mellemeuropæisk tid, der er normalt i Danmark.

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i nedenstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Aabenraa og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for måned-

halvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 04.39. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Aabenraa 17 minutter, hvorved man får 04.56. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 04.59.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for månens op- og nedgang.

MÅNED	AABENRAA		HUSUM	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
December II	+ 8	+ 17	+ 7	+ 23
Januar I – December I	+ 9	+ 17	+ 8	+ 22
Januar II – November II	+ 9	+ 16	+ 9	+ 21
Februar I – November I	+ 10	+ 15	+ 11	+ 19
Februar II – Oktober II	+ 11	+ 14	+ 12	+ 18
Marts I – Oktober I	+ 12	+ 13	+ 14	+ 16
Marts II – September II	+ 13	+ 13	+ 15	+ 15
April I – September I	+ 14	+ 12	+ 16	+ 14
April II – August II	+ 15	+ 11	+ 18	+ 12
Maj I – August I	+ 16	+ 10	+ 20	+ 10
Maj II – Juli II	+ 16	+ 9	+ 21	+ 9
Juni I – Juli I	+ 17	+ 8	+ 23	+ 7
Juni II	+ 17	+ 8	+ 23	+ 7

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i kalenderen beregnet for Vidåslusen. Udgangspunktet er højvandet ved Havneby som angivet i Farvandsvæsenets tidevandstabel. Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid med hensyntagen til dansk sommertid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Vidåslusen, må man ved:

Nordslesvig

Havneby, Rømø.....	trække 23 min. fra
Lakolk	trække 1 t. og 3 min. fra
Koldby.....	trække 3 min. fra
Ballum sluse.....	trække 18 min fra
Rejsby sluse	trække 3 min. fra

Vester Vedsted..... trække 13 min. fra

Fanø

Nordby	lægge 2 min. til
Sønderho	trække 43 min. fra

Sydslesvig

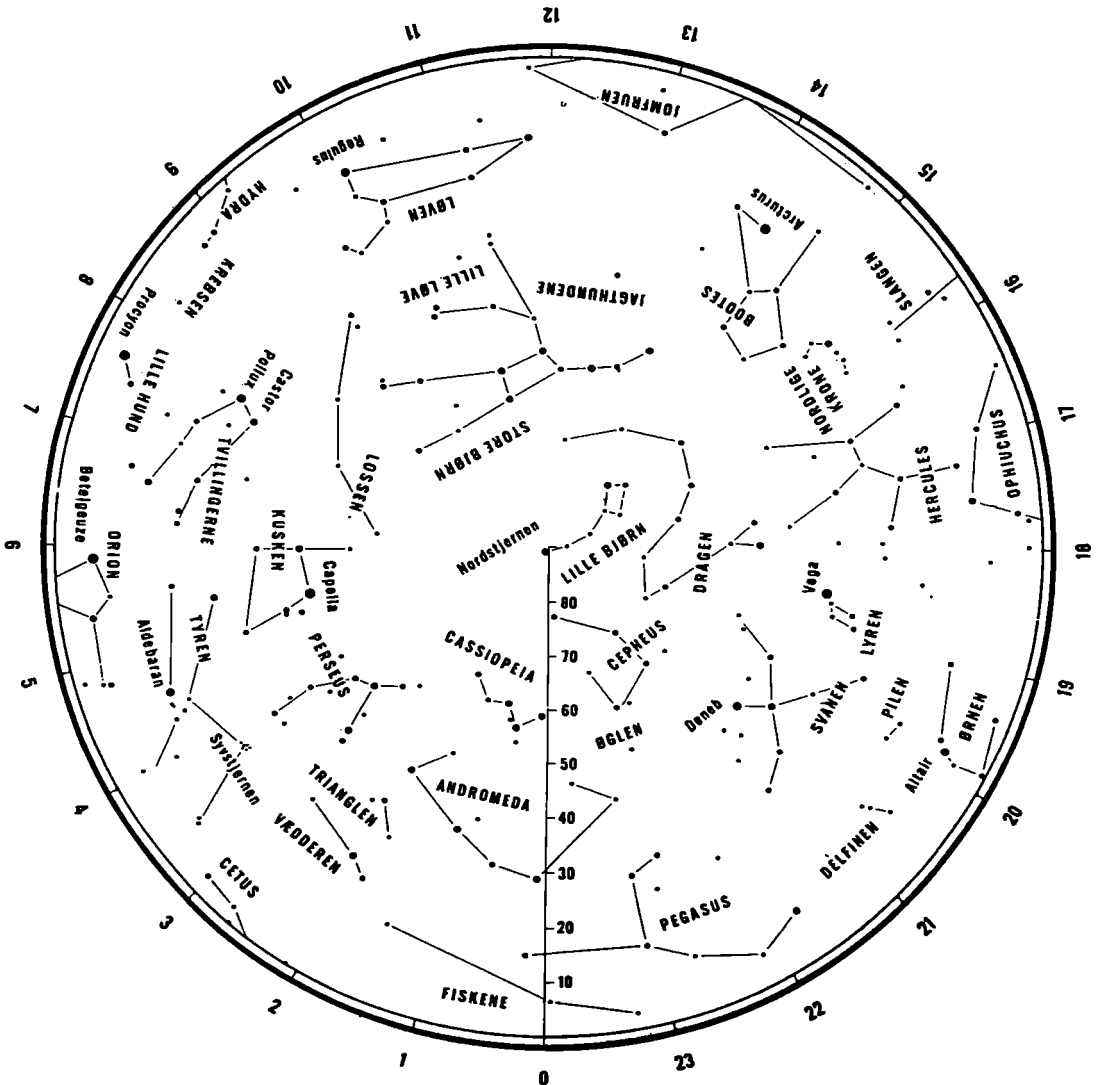
Dagebøl

(forb. til Før)	trække 28 min. fra
Schlüttsiel (forb. til Halligerne)	trække 48 min. fra
Husum (forb. til Pellworm m.v.).....	trække 48 min fra
Frederiksstad	lægge 56 min. til
Tønning	lægge 2 min. til
Wyk	trække 38 min. fra
St. Peter	trække 1 t. og 31 min. fra
Westerland.....	trække 1 t. og 45 min. fra

Stjernesked

Stjernesked viser sig hver nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring 3. – 4. januar (Kvadrantider-

ne), 22. april (Lyrikerne), 12. august (Perseiderne), 21. oktober (Orionderne) og 13. december (Geminiderne), medens der med års mellemrum kan forekomme mange stjernesked omkring 9. oktober (Oktober-Draconiderne) og 17. november (Leoniderne).

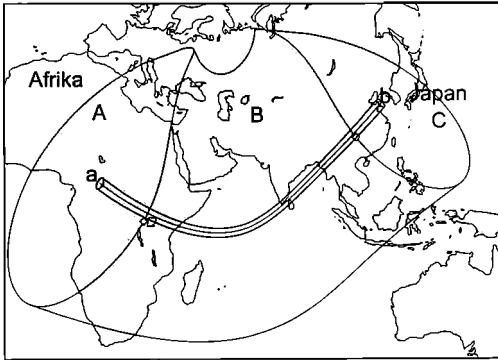

Formørkelser i året 2010

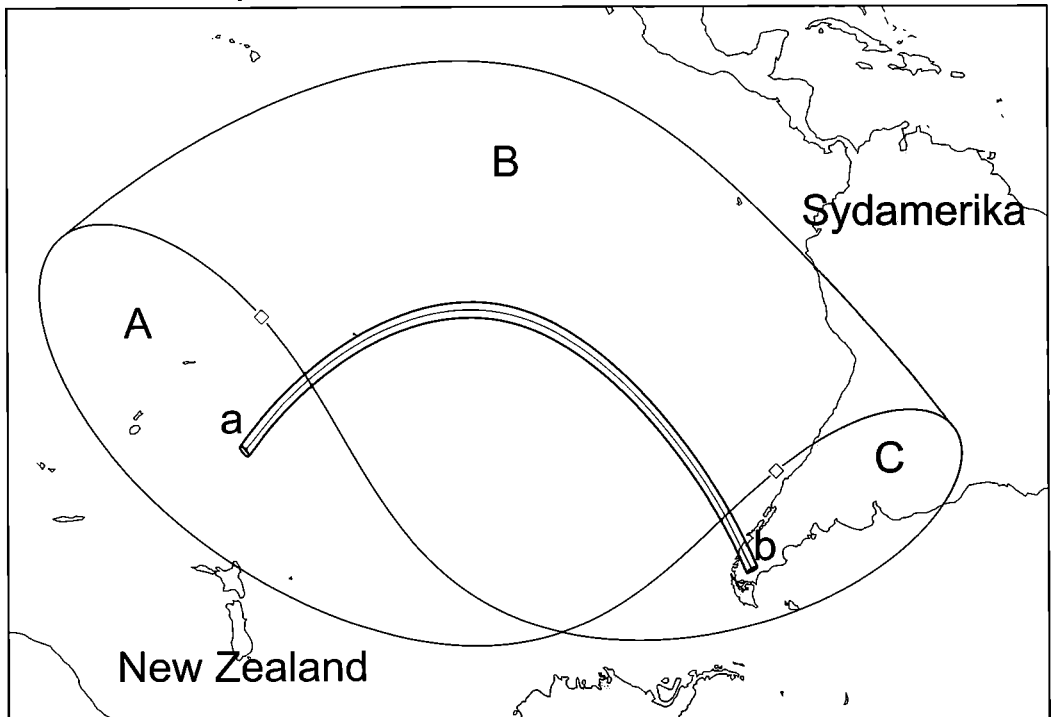
1) 15. januar, ringformet solformørkelse.

Solen står lige under horisonten. Den partielle fase begynder kl. 07.02, formørkelsens midte er kl. 07.27, og når den partielle fase ender kl. 07.52, står solen kun ca. 5° under horisonten.

Ringformet solformørkelse 15. januar 2010

Total solformørkelse 11. juli 2010

2) 11. juli, total solformørkelse.

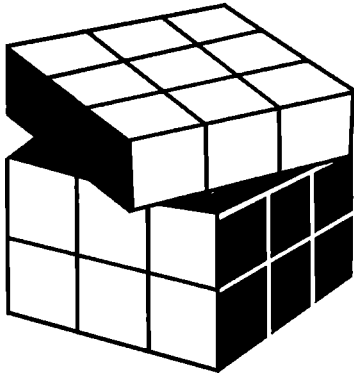
Ikke synlig i Danmark.

Formørkelsernes synlighedsområder fremgår af kortene. I område **B** vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område **A** vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang, og i område **C** vil solen gå ned, før formørkelsen er afsluttet. Formørkelserne går i retning fra **a** til **b** langs kurven **a-b**.

3) 21. december, total måneformørkelse.

I København begynder den penumbrale fase af formørkelsen den 21. december kl. 06.27.

Månen er da på vej ned. Den partielle fase begynder kl. 07.32, og når totaliteten begynder kl. 08.40, vil månen set fra København passere ned under horisonten.

Rådgivning – vi vender
og drejer mulighederne

www.ey.com/dk

ERNST & YOUNG

Quality In Everything We Do

Spikergade 19, 6270 Tønder. Tlf. 73 42 32 32. E-mail: ey.toender@dk.ey.com

ARTIKLER OG DIGTE

Prolog 2010

Mærk'le er'et, ja lichfrem sæ'e
 at engelsk er blevn så populæ'e.
 I æ stej for ålt det u'enlandsk
 ku vi jo lisse godt snak dansk.
 Æ forskel er nemle it så sto'e,
 de ligner hinanden ret møj' æ o'e.

Det er it nø'vende og få fortold'
 at warm er varm og cold er kold.
 At father er fa'e og mother er mo'e,
 sister er søste' og brother er bro'e.
 Son er søn og daughter er dætte
 og cousin er både kusine og fætte.

At new er ny og sew er sy
 og saw er så og see er se,
 rain er regn og snow er sne.
 Silver er sølv og gold er guld,
 book er boch og ball er buld.
 Window er vinde og house er hus
 door er dør og mouse er mus.
 Bake er bach' og bread er brø,
 blue er blå og red er rø.

Wednesday er vonsde og worm er vorm,
 wind er vind og storm er storm.
 Sit er sæ'e og stand er stå,
 gone er gon og go er gå.
 Said er soj' og say er sej'
 wet er vå'e og way er vej,
 cock er kok og cat er kat,
 hair er hå'e og hat er hat.

Low er lav og high er høj,
 many er manne og much er møj.
 Sing er syng' og song er sang,
 short er kort og long er lang.
 Dream er drøm' og lie er lyv'
 fall er fåld' og fly er flyv'.

Tree er træ og goose er gås
 berry er bær, så det ly'e jo som vås,
 at gooseberrytreet er stikkelsbærtræ.
 Foot er fo'e og knee er knæ,
 nose er nejs' og ear er ø'e,
 hand er hand og hear er hø'e.
 cry er græ'e og weather er væ'e
 clothes er klæ'e og leather er læ'e.

Glass er glas og cup er kop,
 in er ind og up er op,
 run er rend' og hop er hop
 og nu må æ opremsen helle stop -

"Speaker" seje vi og "lighter" og "juice,
 camera, city, bus og cruise"
 og det forstå'e vi jo ål så godt,
 sjelom det er o'e, vi har fåt.

Engelsk elle sønderjydsk – hva sproch det er å,
 så må ål og enhver ku forstå
 den histor' om lille Peer,
 der fløv op i æ væ'e
 mæ et sto'e styk læ'e.
 Han fåld så ne'e i æ stikkelsbærtræ'e
 og rev sin klæ'e.
 Så gik han ind te sin mo'e og græ'e.
 Og hun soj så te lille Peer:
 "Lille Peer, du ska it græ'e,
 æ ska nok sy og stop din' klæ'e".

Sønderjydsk er altså it så svæ'e,
 det må alverden og ku få læ'e.

*Inger Rahbek
 Andersen*

For 50 år siden...

Af Lis Mikkelsen

For 50 år siden Det stod i Hejmdal Afrika-året

Hejmdal

1960 var i pressen døbt "Afrika-året", fordi mange af de afrikanske lande forberedte sig på selvstændighed i 1960, men der var ingen, der kunne forudse, hvor meget Afrika faktisk kom til at fylde. Før Congo overhovedet nåede at blive selvstændigt, var der løsrivelseskampe i gang. Oprøret i Katanga og oprørskampe i mange nye afrikanske stater ryddede forsiden af landets aviser. Navne som Patrice Lumumba og Moïse Tshombe blev pludselig kendt af alle.

FN's generalsekretær Dag Hammarskjöld ligger i fast pendulfart mellem Congo og FN. Lumumba rejser til USA for at få støtte, og Belgien støtter løsrivelsen af Katanga. Sovjet kræver Hammarskjölds afgang, og man kan ikke se nogen løsning på den gordiske knude.

Blodet flyder i Sydafrika, hvor man taler om dr. Verwoerds hårde racepolitik. Den

Lis Mikkelsen

omtales som slavepolitik. Der kommer sympatitilkendegivelser fra hele verden til den panafrikanske union. Sydafrikanerne truer med at opsiges dronning Elisabeth, og da det kommer til en afstemning i oktober, løsriver Sydafrika sig og kalder sig en republik.

Kejser Haile Selassie drøfter muligheden for en afrikansk overkommando, men i december afsættes kejseren af sin søn. Der er således uro på hele det afrikanske kontinent.

Haile Selassie

Indenrigspolitik

Indenrigspolitisk er der i årets første måneder mange diskussioner om tonen i dansk politik. Den er ikke så pæn, som visse synes, den burde være. Det hele begynder med professor Thorkild Kristensen, der melder sig ud af Venstre. Han føler sig kuppet, da man har benyttet sig af hans fravær til at vedtage besparelser på statsbudgettet. 15 højskoleforstandere med Poul Nyboe Andersen i spidsen skriver et åbent brev til Venstres folketingsgruppe, hvor de bebrejder gruppen, at Thorkild Kristensen har set sig nødsaget til at melde sig ud af partiet. Erik Eriksen, formand for Venstre, tager til genmæle, og det samme gør forstander Arne Fogh Petersen og forstander Haarder, der ikke er med i forstandernes brev. Det fyger med tillids- og mistillidserklæringer, og man er altså i høj grad utilfreds med "tonen".

Efterhånden fuser debatten ud, og da Thorkild Livrems efterfølger Ib Thyregod udpeges, afstedkommer det kun en lille notits. Sidst på året bliver Thorkild Kristensen udpeget til sekretær for OEEC (den europæiske, økonomiske union.)

I februar dør H.C.Hansen og han efterlader et lederproblem i Socialdemokratiet. Det ender som bekendt med at Viggo Kampmann bliver statsminister. Jens Otto Krag er udenrigsminister.

I april 1960 træder den nye folkepension i kraft. Man begynder at tale om kildeskat, men borgerlige politikere mener, at "det er som at spille i lotteriet. Der er meget få, der vinder ved det!"

Den nye sønderjyske lokalradio oprettes som et eksperiment. Det er landets første lokalradio, og den kommer under ledelse af Bjørn Svensson.

I skolerne arbejder man på at indføre den blå betænkningens principper. Da der er voldsom lærermangel nedskærer man børnenes

timetal til 26 timer pr. uge.

Den 2. marts vedtages Danmarks indmeldelse i de 7 endeligt. "Skatten på arbejde og opsparing må lattes," siger den konservative Poul Møller i den anledning.

Coca-cola laver et reklamekup i Danmarks Radio. Det lykkes at få en reklame for produktet smuglet ind i transmissionen af en håndboldkamp. Efterfølgende viser det sig, at håndboldforbundet er blevet betalt af Coca-Cola. Det er skandaløst.

Mejerierne laver eksperimenter og sælger piskefløde i en ny papkarton. Husmødrene roser den! Den er der fremtid i, siger de.

Landbrug

1959 var et frygteligt tørt år, men 1960 bliver mere vådt end nogensinde. På en enkelt dag i høst falder der 105 mm. Hele høsten er ved at svømme væk. Man har endnu ikke mejetærskere, så marken er mejet og kornet sat op, men der er ikke tørvejr længe nok til at få kornet i hus.

Da der er opræk til stormflod på den sønderjyske østkyst, bliver den gamle kystvej ved Slivsø opslugt af havet.

Man mangler folk i landbruget og prøver at rekruttere nye landmænd i byerne. Det får man ikke meget ud af. Landbruget søger at finde en erstatning for de arbejdskrævende roer.

Oksebremserne er ved at være udryddede.

"Landbrugets livsform skal bevares," siger Andelsslakterierne formand. "Vi vil ikke have svineproduktionen dækket af en fabrik!"

De danske fødevarer hævder sig smukt på "Grüne Woche" i Berlin, og Slakterierne opretter en baconfabrik i England.

Det overvejes at flytte Landbohøjskolen ud på landet, hvor mange mener, den hører hjemme, men de ansatte nægter at lade sig flytte.

Der er tydelige tegn på, at landbruget er ved at miste sin magt. Tidligere har landbrugets top når som helst kunnet få foretræde for statsministeren, men pludselig nægter statsministeren at modtage landbrugets repræsentanter. De kan ikke få svar på, hvad regeringen agter at gøre for at sikre landbrugseksporten.

Meteorologisk Institut reklamerer med sin nyeste ydelse, hvor man kan ringe til ”frk. Vejr” og få de sidste vejrmeldinger.

Sport

1960 præges naturligvis af OL i Rom. TV sender ikke mindre end 60 timer fra legene. Man forventer 110.000 gæster. I avisen kalder man OL en publikumsfiasko, og man giver fjernsynet skylden. Også valget af Rom som værtsby kritiseres. Heden i august er ulidelig og slet ikke egnet til at dyrke idræt i.

I Danmark har man ikke på forhånd mange forventninger til medaljer. 100 danske idrætsfolk deltager. Sportskommentatorerne forbereder tilskuerne på, at dansk idræt ikke vil kunne stå distancen, men man trøster sig med højstemte ord om, at når det gælder sportsmanship, så er de danske atleter i topklasse. Man taber og vinder med samme sind, og man lader bedste mand vinde.

Ordene er ikke helt så højstemte, da Danmarks første dopingskandale kommer for en dag. Cykelrytteren Knud Enemark får hedeslag, styrter på cyklen og får kraniebrud. Han dør af sine kvæstelser. Det viser sig så, at han er blevet behandlet af en læge inden løbet. Det samme er hans øvrige danske kammerater, så den behandlende læge anklages for at have udleveret medicin – og cykelrytterne anklages for doping. Skandalen er til at få øje på.

For fodboldlandsholdet sker der det tragiske, at 8 unge potentielle landsholdsspil-

lere omkommer ved en flyulykke i foråret 1960. Det betyder naturligvis et stort dyk i talentmassen, så man overvejer, om der overhovedet skal være et dansk fodboldhold med til OL. Heldigvis beslutter man sig til at stille op, og holdet, hvor bl.a. Harald Nielsen brillerer, får en sølvmedalje med hjem.

Som altid er det heldigt, at Danmark har deltagere i vandsportsgrenene. Poul Elvstrøm vinder guld, kajakroeren Erik Hansen vinder guld og Ole Gunnar Petersen og H. Fogh vinder sølv i Flying Dutchman.

Kongelige

Prinsesse Margrethe fylder 20 i 1960. Hun rejser sammen med to andre nordiske prinsesser til Los Angeles og kommer sidst på året til Cambridge, hvor hun skal studere arkæologi og folkeret.

Kongeparret har sølvbryllup i maj og i oktober rejser de til USA .

Kongeparrets sølvbryllupsfrimærke

Prinsesse Elisabeth forloves med grev Ove Knuth.

Prinsesse Margareth fra England bliver gift med fotografen Anthony Armstrong Jones, men den skandaleombruste prinsesse kritiseres voldsomt. Hendes bryllup er 4 gange så dyrt som dronning Elisabeths var i 1952, og Europas kongelige reagerer ved at boycotte brylluppet.

Kunst og kultur.

Mange anser farvefjernsyn for at være "næste skridt". Det forventes dog først at være en realitet i løbet af 5-6 år. Noget af det man ser i fjernsynet er detektivserien "Perry Mason".

Sangerinden Birthe Wilke bliver både gift og skilt i årets første måneder. Først dropper hun karrieren og flytter til USA for at blive gift med en slagter. Så flytter hun hjem igen og genoptager karrieren.

Også den danske Evy Norlund gifter sig i USA. Hendes mand hedder James Darren.

Verdens smukkeste bedstemor Marlene Dietrich kommer til Danmark med sit show.

I biografen kan man se den danske film "Paw" efter Torry Gredsteds roman, og storfilmene "De 10 bud", der tager en hel aften, vises overalt.

Sønderjyllands Symfoniorkester trues af lukning.

Ib Henrik skriver, hvad avisen kalder "endnu en forkvaklet roman!" "Han er farlig for ungdommen," skriver man.

Den sovjetiske nobelprisvinder Boris Pasternak dør. Det gør også den svenske tenor Jussi Bjørling. Han bliver kun 49 år.

Marilyn Monroe bliver skilt fra sin forfattermand Arthur Miller.

Amatørskuespillet har vind i sejlene. Der er forsøgsscener, hvor amatørerne spiller svære, avancerede stykker. Der kommer deltagere fra mange lande, når amatørscenen har premiere.

Den unge sanger Nat Russell anholdes for at have solgt marihuana ved private parties.

Udenrigspolitik

Den kolde krig raser stadig. Russerne skyder et amerikansk fly ned ved Tyrkiet. Man taler åbent om spionage. Da der er topmøde i Paris i maj, afbrydes mødet,

før det er kommet i gang. Krustjev truer med at forlade mødet, og han siger fra talerstolen, at USSR ikke ønsker at få besøg af Eisenhower i juni som planlagt. Det står klart, at Krustjev kun er kommet til topmødet for at ydmyge amerikanerne, så Eisenhower vender hjem til politisk stormvej. Da cubanerne nationaliserer amerikansk ejendom på øen og klart vælger østblokken, er krisen fuldkommen.

Ved FN-topmødet i New York sidst på året, kommer både Krustjev og Castro. Fidel Castro nægter dog at overnatte på de udvalgte hoteller. Han forsvinder ind i Haarlem når dagens møder i FN er forbi. Eisenhower har til Krustjevs raseri lange møder med Tito og søger at vinde ham for sig. Krustjev er også vred på FN's generalsekretær, Dag Hammarskjöld, som han mener, tager parti for USA.

USA stopper al eksport til Cuba.

Eisenhower skulle have besøgt Japan, men japanerne aflyser besøget. Man stener ligefrem bilen med hans udsendinge.

Krustjev søger at få Tyrkiet til at melde sig ud af Nato, og i Berlin spærres grænsen mellem øst og vest.

I USA er der præsidentvalg. Kandidaterne er Nixon og Kennedy, den 43-årige Kennedy vinder valget stort.

John F. Kennedy

De Gaulle har stadig problemer i Alger, så Frankrig laver en atomprøvesprængning i Sahara.

Brasilien bygger en splinterny hovedstad Brasilia inde midt i landet. Man bygger boliger til 700.000 mennesker, og der bliver regeringskontorer, ministerier og parlament. De forskellige landes ambassader tøver med at bygge. Flytningen til den nye by går nemlig trægt. Senatoremne er med til indvielsen af den nye by, men de lader sig straks flyve hjem til Rio de Janeiro igen. De mener, at den nye hovedstad er uegnet til regeringsby.

Hele året samler interessen sig om udviklingen i Afrika. Fra slutningen af november er Lumumba forsvundet.

Den 15. november er der folketingsvalg i Danmark. Socialdemokraterne vinder valget og ender med at have 76 mandater. Den store overraskelse er det nye parti SF med partileder Aksel Larsen, der kommer ind med 11 mandater. Viggo Kampmann danner atter regering.

2. januar: Landsarkivar Frode Gribsvad går på pension. Skoleinspektør S. Jensen, Vojens trækker sig tilbage efter 45 år. "Det er dejligt at være lærer", siger han.

5. januar: Gårdejer Anders Petersen, Borg, Brede Sogn har jysk rekord på sin hvedemark. Han avlede 68 tønder pr. hektar. Kværs Mejeri har 60 års jubilæum.

6. januar: Falck i Sønderborg kørte sidste år 4 gange jorden rundt. Hoptrup Højskole fejrer 40 års jubilæum og indleder store udvidelser og moderniseringer.

8. januar: Husbestyrerinde Kristine Jessen, Bjorholmsminde, får af gårdejer Chr. Lund overrakt Det kgl. Danske Husholdningsselskabs diplom og sølvmedalje for lang og tro tjeneste. Ahlefeldternes gods Søgård blev til kaserne og fejrer 25 års jubilæum. Landboforeningernes nye

formand gårdejer Anders Andersen taler i Aabenraa.

11. januar: Farmaceuten Sven Holm begynder at rådgive i avisen. "Køb Dem en scrapbog eller lån et stilehæfte hos Deres søn, så De kan indklæbe alle Sven Holms gode råd!" skriver avisen. Forhenværende amtmand Kr. Refslund Thomsen afgår ved døden 75 år gammel.

Sven Holm

Kr. Refslund Thomsen

12. januar: Busser sendes fra Aabenraa til Rødekro biograf, hvor man viser "En

fremmed banker på". Filmen vises ikke i Aabenraa på grund af de vovede scener. Arbejdet på Bolderslev Skole skrider frem. Nyt laboratorium skal bygges på Danfoss. Muslingefiskeriet fra Højer fortsætter efter at have ligget stille i et stykke tid.

13. januar: Der planlægges at bygge landets første andelsstald med plads til 2-300 køer i Rødding og Oksenvad. Lærerne fra Haderslev på skolebænken for at lære om erhvervsorientering. Snekaos i Sønderborg.

14. januar: Lang forhandling i Bov kommune om, hvorvidt man skal ansætte en kommuneingeniør. Man bliver ikke enige.

16. januar: Vojens kommune vedtager bygning af svømmehal til 450.000 kr. Stort osteri i Bevtoft.

18. januar: Planer til Felsted Central-skole. Der skal være 18 klasseværelser, gymnastiksal, skolekøkken m.m. Det kgl. Teater opfører "Pinafore" med Jørgen Reenberg i Sønderborg. Vognmuseet i Haderslev har nu flere vogne end Nationalmuseet.

19. januar: Stor udvidelse af efterskolen i Løgumkloster.

20. januar: Man planlægger afvanding af 100 tdr. land i Tirslund Mose. Moderniseringer for 200.000 kr. på Randerup Skole.

21. januar: Det socialdemokratiske flertal i Sønderborg Byråd vil halvere tilskuddet til Sønderjyllands Symfoniorkester og kræver, at de øvrige sønderjyske byer nu kommer med. Marsken får drikkevand gennem 15 km plastikledning fra Tønder. Haderslev by får nu en stadsarkitekt.

22. januar: Der oprettes en katolsk ungdomsskole i Gravenshoved. Skærbæk Bank udvider aktiekapitalen til i alt en kvart million kr.

23. januar: Sus i skørterne i jazzklubben

i Haderslev. Man beroliger dog forældrene. Det er slet ikke så farligt at gå i klubben.

Haderslev jazzklub

25. januar: Radioudsendelsen "På'n igen" sendes direkte fra Danfoss. Chr. Arhoff, Grethe Sønck og Volmer Sørensen sørger sammen med de ansatte for underholdningen.

26. januar: Restauratør Hans Riistofte idømmes 8 måneders fængsel for sin medvirken til damkatastrofen. Skjold Høyer begyndte som organist i 17-års alderen. Nu fejrer han 25 års jubilæum ved Gammel Haderslev Kirke. Dansk ægproduktion er i store vanskeligheder. Landbrugslærer Filt Jensen slår på et møde i Toftlund fast, at Danmark skal udvikle sin baconproduktion og ikke begrænse den.

29. januar: Den danske Statsradiofoni stiller 3 dage til rådighed for Sønderjylland, så man kan fejre 40 året for Genforeningen. 40 % af kvinderne i Sønderjylland har nu andet arbejde end husmoderens.

30. januar: På Als er der vand nok til 300.000 mennesker.

1. februar: Bokseren Åge Wad får en skalle og taber sin finalekamp. Flyvehavren breder sig på Tønderegnet.

2. februar: Dr. Volfs teorier om behandling af ordblinde er nu accepterede i skolevæsenet. Kendte skolefolk på kursus i Sønderborg. Armitlund Maskinfabrik eksporterer til hele verden.

Vojens Station

3. februar: DSB skifter spor ved Vojens. Hans Schmidt Kollund fylder 75 år. Bjørn Svensson ansættes som redaktør af den nye sønderjyske lokalradio. Handelsskolen i Aabenraa ventes påbegyndt i år. 600 ha nyt land vokser frem omkring Rømødæmningen. Haderslev kommunale Ungdomsklub er i fremgang. Viktor Schiøler i Musikforeningen i Sønderborg.

8. februar: Jørgen A. Rosendahl, Gram fortæller om sit liv.

10. februar: 40 året for Genforeningen fejres overalt i Sønderjylland. Forsamlingshuset i Tandslet genindvies efter istandsættelse. "Tandslet Sang- og Foredragsforening" 100 år. Rømø havn begyndes i år.

11. februar: Skoleinspektør Skotte Møller, Agerskov, har været på studietur i Norge og fortæller om det norske skolesystem, hvor det ikke er usædvanligt, at sløjdsalen er et fuldt udbygget mekanikerværksted.

A. Skotte Møller

12. februar: Hypermoderne kyllingefarm indviet i Rødekro. En mand passer alene 35.000 kyllinger. Nødlanding ved Abkær med et fly fra flyvestation Skrydstrup. De to piloter reddede livet.

13. februar: Springrytteren Søren Hobolt-Jensen på "Pirol" er Danmarks bedste rytter og træner til OL.

14. februar: Stationsleder Sinnerup har været 25 år hos Falck.

16. februar: Toftlund Skolekor synger i Haderslev Domkirke.

Toftlund Skolekor

”Gnisten” Marie Rasmussen fra Løjt Kirkeby for fjerde gang nordisk kvindelig mester i atletik for søfarende.

17. februar: 1300 Aabenraa-børn til koncert i Sønderjyllandshallen. Første gang Danmarks Skoleradio sender fra Sønderjylland. Foreningen Norden arrangerer gensidigt besøg mellem børn fra Växjö og Uge. Mejerierne i Tiset og Arnum indgår 10 års overenskomst.

19. februar: Direktør for Danmarks største mejeri Tyrstrup mejeri I. S.Nielsen fylder 60.

22. februar: Natlig brand i skib i Egersund havn. Brevdueudstilling af format i Skærbæk.

23. februar: Hjordkær Frivillige Brandværn har bestået i 25 år. Formbrændselsfabrikken i Arnum nedbrændt.

24. februar: Man diskuterer Aabenraa Rutebilselskabs fremtid. Karsten Thomsens datter, Ida Mathiesen læser op ved en smuk indvielse af Bov Museums mindestue.

25. februar: Vivi Petersen fra Lysabild deltager i tysk tv-quiz. Toldkammeret i Padborg er ved at drukne i gods. Omkørselsvej ved Bredebro påbegyndes.

26. februar: Enigt folketing bag Rømmø og Hanstholm havne. Aabenraa-spejderne fylder 40 år. Nørre Løgum Centralskoles mere end 100 m lange gange udsmykkes med god dansk kunst.

27. februar: Nyt vandværk til 1 mio kr. bygges i Aabenraa. Rekordår for Andelsvineslagteriet i Sønderborg. Bedste år nogensinde for Centralvaskeriet i Løgumkloster.

1. marts: 200 børn deltog i Husholdningsforeningens fastelavnsfest i Skærbæk.

2. marts: Licitation over skolebyggeri i Skodborg. Gram Tekniske Skoles fremtid drøftes.

3. marts: SOS fra Rømmø: Juvrediget trues af katastrofe. Den dybe kyststrøm gnaver

kun 8 meter fra digets fod.

4. marts: Svineforsøgsstationen ”Sønderjylland” er nu påbegyndt. Storstilet frisørkongres i Sønderjyllandshallen. Planer om en ferieby til 560.000 kr ved Årøsund.

5. marts: Pastor Ove Lund tidligere Berlin indsættes i sit nye embede i Nustrup. Der er roet 5.000 km i denne sæson i Nordborg Roklub. Forlydender om at der arbejdes med planer om en autostrada på højdyrtygen i stedet for en 4-sporet udbygning af hovedvej 10.

8. marts: ”Ikke mange ægteskaber med så værdifuldt et samarbejde” siger Chr. Demuth i anledning af sin kones Mette Demuths 70 års fødselsdag. Erhvervsråd oprettes i Bjolderup Sogn. Den første husmodergård i landsdelen indviet i Sønderborg.

10. marts: Tidligere Vojenspige, Aase Wolff, fortæller om familiens mirakuløse redning i Agadir. ”Det var frygteligt, men familien vil tilbage igen,” siger hun.

11. marts: ”Vi står ved indgangen til en ny epoke for mejeribrugget,” udtaler formand Chr. Speggers, Mjang på det sønderjyske mejerimøde. Samden udvider med pulverfremstilling.

14. marts: Svimlende muligheder for udviklingen på Nordals.

15. marts: Hadersleverne skal af med 8,6 millioner kr i skat. Gabs forudsiger voldsomme jordskælv. Det store hotelbyggeri ved Hotel Rødding nærmer sig sin afslutning.

16. marts: Enighed om sygehus til 16 millioner kr. i Haderslev. Stort skolebyggeri i Guderup. Ejendomsselskab oprettet i Klipleve.

18. marts: Forslag om Dybbøl Mølle som Sønderborgs Amtsvåben.

19. marts: Så fik Haderslev sin egen march.

21. marts: Grænsekorpsets forening fylder

40 år. 1400 kr indsamles til giro 413 fra Sønderborg.

22. marts: Broager frivillige Brandværn fylder 80 år. Bov skole ombygges for 250.000 kr.

23. marts: Invalid dansk-canadisk krigsflyver fejrer sin 52 års fødselsdag i Haderslev, som han ikke har set, siden han var 16 år.

25. marts: Karlskov Jensen, Gråsten landbrugsskole, fylder 50 år. Overlærer Pors bliver til alles tilfredshed skoleinspektør i Vojens. 4 sønderjyske baner er i søgelyset, når DSB taler om nedlæggelse af strækninger.

28. marts: Chr. Jørgensen, Tandsgård, formand i den alsiske landboforening.

De 5 raske drenge

29. marts: 5 raske drenge afværgede en faretruende plantagebrand. De svømmede tværs over Brede åen og havde ilden under kontrol, da brandvæsenet nåede frem. Gårdejer Johs. Juhl, Braderup, død 73 år. Eksternatskolen Brambjerg i Aabenraa står foran udvidelser. 1500-årig gravplads på Skamlingsbanken. Gårdejer og folketingsmedlem Ejnar Hansen, Bjørnekær, Hjerting fylder 60 og giver stort interview.

1. april: Fjernvarmecentral i Rødekro by til 840.000 kr. vedtaget. Nordlys årsag til kæde af biluheld ved Genner. Amtsforvalter Orla Christensen, Haderslev, har været

i amtsstuernes tjeneste i 50 år.

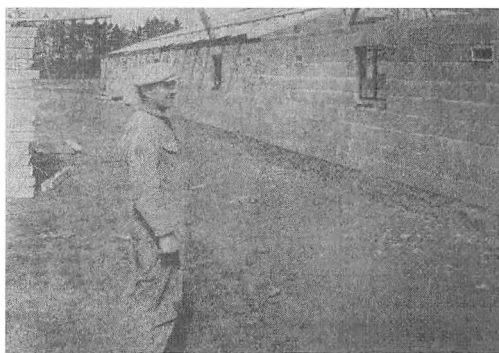
2. april: Husmand Hans Schmidt, Hejsel, fylder 70 og fortæller om de første sønderjyske husmandskolonier og om 35 års udvikling. 936 sønderjyske børn var sidste år på kronprinsesse Ingridts ferie-hjem. Biludstilling i Sønderjyllandshallen. Værdien af bilerne er 1 mio. kr.

4. april: Kegnæs hilser pastor H. I. Madssen velkommen. Fru Bitten Clausen slår det første søm i fanen ved indvielsen i Havnbjerg Idrætsforening. Renbæklejren er nu fængselsafdeling. Sandstorm over Sønderjylland. Mange grøfter er helt fyldt med sand. Sandflugt er en alvorlig trussel.

6. april: Gendarm Christian Nielsen har patruljeret 40 år på Kegnæs. Vandværk til 120.000 kr. i Djernes-Sdr. Vilstrup.

7. april: Forsøg med dyrkning af østers og blåmuslinger ved Højer.

8. april: Rejsегilde på Henry Rahlfs storbyggeri i Neder Jerstal til 50.000 fedekyllinger. Rise kommune går med til fjernvarme.

Henry Rahlf

11. april: Kreditforeningsdirektør P. A. Callø død. Bager Poulsen i Ustrup bager om vinteren. Om sommeren er han chauffør på en af pastor Krogagers busser til Rivieraen. Bygmester Villadsen, Sønderborg bygger parcelhuse på godt 5 uger. Det drejer sig om de såkaldte typehuse.

Haderslev Katedralskole udklækker i år 56 studenter.

19. april: 39-årige Vagn Christensen, Todsbøl har været 25 år i samme plads

22. april: Sønderborg Slot skal på højde med andre slotte. Restaureringskomiteen har store planer. Tornum Forsamlingshus lukker. Ny kog ved Højer på 1.000 ha. Ruth Nissen, Skelbækgård oplyser, at arbejdet i husholdningsforeningerne går godt, men unge husmødre efterlyses.

23. april: Fru Eva Dragsbo, Aabenraa, formand for Dansk Kvindesamfunds 6. kreds.

27. april: 93-årige Marinus Bryld, Løjt saver hver dag sit eget brænde. Nordborgs nye børnehave har masser af pædagogisk legetøj.

28. april: Sydslesvigsk Danske Skoleforening fylder 40 år. Der er 81 danske skoler med 6.000 børn og 32 børnehaver med 1.000 børn. Niels Brinck, Agerskov fylder 90. Rugkobel Skole dimitterer de første realister.

29. april: Historisk Samfund, Aabenraa forøger medlemstallet fra 366 til 386. Toftlunds ældste hus ved Centralhotellet rives ned, der skal anlægges P-plads.

Toftlunds ældste hus

30. april: Byggeri af Hotel Vojens til 1,5 mio kr. klar. Der bliver 17 værelser samt 4-etagers sidefløj med sal og 14 lejligheder.

der. Salut over Genner Bugt på prinsesse Margareths bryllupsdag. Kanonen affyres af farvermester Jacobsen. I Øsby håber man at få elektrisk lys i omklædningsrummene i idrætssklubben. Man har brusebad, men mangler lys.

1. maj: Der oprettes 9. klasse ved Tønder Kommuneskole. Man foreslår ensretning i hovedgaden i Tønder.

3. maj: Planerne om en havn på Rømø er slet ingen nyhed. Christian den IV fandt havnen for 300 år siden. VU i Sønderborg holder forårsfest. Festtaler er lærer Peter Holst, Gram.

Peter Holst

4. maj: Drøftelse i Aabenraa Byråd om kostskoleafdeling ved Statsskolen. I anledning af H. P. Hanssens og fru Helenes bryllupsdag nedlægges krans på deres grav på Aabenraa Kirkegård.

5. maj: Nye planer for Fjordhotellet i Kollund. Mange fester for at fejre befrielsen. Hjorkær Forsamlingshus 50 års jubilæum.

7. maj: Brd. Gram i Vojens udvider med nye haller på i alt 5300 kvadratmeter. Lone Sørensen fra Aabenraa vækker opsigt som kvindelig fodbolddommer. Hun optræder i TV's sportsorientering. Arbejdet med den nye Ungdomsskole i Agerskov skrider godt frem. Venstre har ikke tabt noget ved Thorkild-Kristensen striden, vurderer

kredsformand Jørgen Ludvigsen.

9. maj: Der er nu 4.000 VU'ere i Sønderjylland.

10. maj: Hovslund Husmoderforening har 25 års jubilæum. Redaktør L.P. Christensen, Flensborg Avis begravnes i Flensborg. Jacob Kronika bliver ny redaktør.

12. maj: "De sure kær med sivtoppene er forsvundet fra Tønder amt!" siger formanden for grundforbedringsudvalget, Chr. Nielsen Roost.

16. maj: Stort møde på Folkehjem med debat om radio- og fjernsyn. Blandt talerne var kammerherreinde Ingeborg Refslund Thomsen, højskoleforstander Hans Haarder og redaktør Bjørn Svensson. Tv-optagelser i Stenderup ved Toftlund fra gårdejer Jørgen Hansen, der hvert år har 5 københavnske ferieboere. 600 deltagere i VU's forårsfest i Rødding. To gange Danmarksmester, Arthur Hansen Løgumkloster træner til olympiaden. Han løber alene på landevejene omkring Løgumkloster. Han har hverken træner, kammerater, klub eller gode træningsforhold, men han ligger alligevel i toppen.

Arthur Hansen

19. maj: Professor Glob begynder sit udgravningsarbejde på Als.

20. maj: Hjemmeværnsmand og lærer Skovgaard fra Allerup besøger Bundeswehr i Tyskland og udtaler, at demokratiseringen i den tyske hær er længere fremme end i den danske. Slotsbyen Gram kalder til 3 dages pinsefest.

Lærer Skovgaard, Allerup

21. maj: Demonstration og foredrag ved Bordorffs maskinforretning i Skodborg trak 1600 mand.

23. maj: Ny færgeform begynder i Kollund hvor man har indført en speedbådsrute. 40 års jubilæum på Urnehoved. Centralvarme indlægges på Asserballe Skole.

24. maj: Vilstrup præstegård fylder 100 år.

25. maj: Danmarks smukkeste børnehjem i Vilstrup udvides for 325.000 kr. Over 400 unge deltager i SI's idrætsdag i Toftlund. Fru Grethe Nielsen, Årø er skipper, sejlende røgter og havnearbejder. Hun sørger også for at købe ind til alle familierne på Årø.

28. maj: Der indføres 15 minutters parkering på hovedgaden i Aabenraa fra kl. 8-18. Formand Margrethe Madsen Roost beretter om et rigt arbejdsår for Den Nordslesvigske Kvindeforening. Det sønderjyske Venstre holder årsmøde på Harmonien i Haderslev. Tønderungdommen venter nu på Tønderhallen. En Rødekromark viser tegn på parathionchok.

1. juni: Direktør Marcussen bliver Calløs efterfølger. Nyt fritidshjem i Sønderborg vil koste 460.000 kr.

2. juni: Aabenraas nye badestrand tages i brug.

8. juni: 40 års jubilæum for Bov Ringriderforening. Bommerlundsnapsen har 200 års jubilæum.

9. juni: Voldsomme mosebrande i Kogsbøl ved Højer.

10. juni: "Jeg er lykkelig over at kunne tage fra Ravensbrück uden at hade tyskerne" siger forstanderinde Johanne Hansen, Als Husholdningsskole, der fylder 70. Gram Sygehus fylder 100 år.

13. juni: Fredningsrigsdag i Haderslev.

"Det er på høje tid, der gøres noget for naturen", siger man. Tinglevhus indvies.

15. juni: Særnummer af avisen på 48 sider! Forsiden prydet med flag. 40 år under Dannebrog. Også Idrætsforeningerne har 40 års jubilæum. Og ligeledes Den nordslesvigske Kvindeforening. Avisen fortæller grundigt om, hvad der er sket i de 40 år siden genforeningen.

16. juni: 58 består realeksamen fra Gråsten Skole.

17. juni: Aabenraa Ringriderfest er en folkefest for by og land. St. Georgsgildet i Sønderborg fylder 25 år. Den hidtil største udgravning i Ejsbøl indledt. Haderslev kan prale af landets bedste student. Det er Svend Erik Rosenberg, der opnåede 14,92 i gennemsnit.

22. juni: Planer præsenteres til nye skoler

i Højer, Arnum og Skærbæk. Rugkobbelskolen har nu 195 elever.

25. juni: 70 tønder land mose brændt ved Hønning.

29. juni: Rømø campingplads er nu tidsvarende.

1. juli: Rutebilejer W. Brændekilde, Jels har 40 års jubilæum. Hans første bil var en gammel, tysk ambulance fra første verdenskrig.

RUTEBILDRIFT
gennem 40 år

Begyndte med gammel tysk ambulance fra den første verdenskrig

der ofte kun var nedlærtigt udbedrede, hvor svingene endnu ikke havde været rettet ud med en motor, der måtte "snapses" og igangsættes med håndsving hver morgen. Turen varede dengang 1 1/2 time, nu varer den tre kvarter. Men en vinterdag med isalag, tog Brændekilde hjemmefra kl. 8 og var i Rødding kl. 18 efter at have græset sig op og ned af bakkerne. Men turen blev kort – og det er typisk for selskabets vogne – turen var gennem alle de 40 år bleven gennemført uden benyttelse af vejr eller andre genstande.

Prisen for den første billet tur-retur var 5 kr. Den første vogn kunne tage 10 passagerer, den næste 12 og den følgende 14. De første vogne koster, som nu koster på tusinder, kun hver lige 40 kroner. Vognen nu i brug koster 2000 kr. mens de gamle vogne, der nu kun ses på museer, koster 1000 og 1500 kr. enkelte.

W. Brændekilde

W. Brændekilde

2. juli: Forsamlingshuset i Bolderslev 50 år. Det Kongelige Teater turnerer med "Der var engang" og optræder flere steder i landsdelen.

5. juli: Skærbæk indvier sin nye campingplads. Stort svømmestævne i Toftlund.

6. juli: Hans Rossen, Kværs, ringriderkongen i Aabenraa. Første fløj tages i brug på Bedsted Hvilehjem. De 4 museer i Sønderjylland indleder et snævert samarbejde.

7. juli: Ualmindeligt godt kartoffelår for Kartoffelmelsfabrikken i Toftlund. Der er underskud i forbindelse med starten af

Crackfree i Sverige. International amatørteaterfestival i grænselandet. Det Frivillige Brandværn i Sønderborg får brandbil til 81.000 kr.

8. juli: Fjerkræslagteriet i Padborg udvider atter.

11. juli: De sønderjyske spejderpiger deltager i Hverringelejren på Fyn. Amtsskolekonsulent Th. Roust, Haderslev, fylder 70 og går på pension. Ny skole ved Varnæs kirke til 850.000 kr. Marten Refslund Poulsen, Bovlund, død.

13. juli: Hen ved 60.000 deltog i ringridderfesten i Sønderborg. Det er rekord.

15. juli: I Aabenraa søger man at frede kolonihaverne ved Hjelm.

18. juli: Aabenraa politikreds sidste sognefoged fra 1920, den 80-årige Hans Skau "Lillehave", passer stadig arbejdet.

19. juli: Amtmand dr. Jur. Tyge Haarløv, Tønder, fylder 50. Man drøfter den nye motorvejs linjeføring gennem Sønderjylland.

23. juli: Frørup kirke genåbnes.

27. juli: Sønderyllands Flyveselskab A/S indgår i Danfoss Aviation. Selskabets formål bliver først og fremmest handel med flyvemaskiner. Nye store fabrikshaller rejser sig snart i Vojens. Brd. Gram inde i sin hidtil største byggefase.

29. juli: Bagermester Hans Jessen, Brandrup har 50 års forretningsjubilæum.

1. august: Der er 4916 DSK'ere tilbage i Sønderjylland. 1000 af dem med 91 faner deltog i march gennem Haderslev. Restaurering af Trøjborg Slotsruin indledes. Johan Philipsen formand for Andels Olieindkøb.

2. august: Den nye sognepræst i Broager, pastor Svend Thormann Vestergaard, bydes velkommen. Han udtaler, at kirkerne efter hans mening ikke må bruges til andet end gudstjenester.

3. august: Kongeparret og de 3 prinses-

ser ankommer til Graasten. Festlig modtagelse på banegården. Politianmeldelse mod den kloge mand i Vilstrup. Slivsvøen er blevet til frugtbare marker.

Haderslev pigegarde

7. august: Haderslev får sin egen pigegarde. Læderjakker truer Løjt, men der venter dem en varm velkomst, hvis de dukker op. Svømmekursus ved Skarrev slutter. Vandet har i gennemsnit været 14-15 grader.

8. august: Ravsteds gamle kirke får nyt blytag. Elise Clausen, Agerskov udsendes som missionær til Etiopien.

10. august: Slivsvøens første afgrøder eksporteres til USA. Asanifabrikken har ikke tid til at vente på politikerne og deres forhandlinger omkring de 7 og de 6. Asani lægger sin virksomhed i Flensborg. Bengt Flagstad bliver politimester i Toftlund. Skærbæk Kommuneskole er nu den største i Tønder amt.

12. august: Graasten badeanstalt lukkes af amtslægen på grund af urent vand. Skolerne begynder årets undervisning. Skoleåret 1959/60 var på 1 år og 3 måneder. I Haderslev skal der bygges en ny brandstation. Man forhandler med både Falck og Zonen for at få tilbud.

17. august: Natosamarbejde på en af de stærkest trafikerede flyvebaser i Europa-flyvebasen på Sild. Danfoss bygger fabrik i Tinglev. C. L. Mazanti udnævnes til leder af kriminalpolitiet i Toftlund.

18. august: Ballebro-Hardeshøj færgeren har 1 års jubilæum. Sønderborg har landets største befolkningstilvækst.

20. august: En voldsom syndflod oversvømmer Toftlundegnen. Der måles 105 mm efter 8 timers regn. En bro i Stenderup rives væk af vandmasserne. Høstarbejdet afbrudt. Rødding Teaterforening giver ikke op over for fjernsynets fremmarch.

22. august: Haderslev Katedralskole fejrer 40 års jubilæum. Rektor N. H. Jacobsen udtaler, at han håber, det bliver det sidste jubilæum i de nuværende bygninger.

Domprovst
Poul Schou

Domprovst Poul Schou, Haderslev, siger nej tak til at blive biskop i Helsingør Stift. Stort nyt osteri opføres ved Bylderup-Bov Mejeri.

25. august: "Landbruget bliver fattigere uden hestene" siger hestehandler og gæstgiver Lor. Johannsen i Bredevad.

26. august: Omfattende kultiveringsarbejde i gang i Lerskov plantage. Bjørnemosenes morads skal forvandles til store græsmarker. I Haderslev vil en gruppe piger gerne spille fodbold, men der er ingen der vil træne dem.

29. august: Kørelærer Carl Schmidt, Gram får sin ejendom hærget af brand. Aabenraa trænger i høj grad til et nyt bib-

liotek. Arrild skole udvides for 250.000 kr.

30. august: Følskue i Bredevad.

31. august: Pastor Carl Warncke, Ulle-rups sognepræst gennem 27 år, død.

1. september: Danmarks største kran kommer til Skrydstrup Flyveplads. Fisker Peter Dall, Aabenraa fylder 75, men drømmer ikke om at lægge op. Ejderstedgården, genrejst i Lyngby, er indviet.

2. september: KFUM soldaterhjem til 140.000 kr ved Søgård. Pengene indsamlet af soldatervenner landet over og ved tilskud fra tipsmidlerne.

3. september: Ungdomsforeningen i Rødding giver op. Forholdene er håbløse siger bestyrelsen. Domorganist Toft, Haderslev, søger nye drengestemmer til koret.

5. september: Voldsomme optøjer på Kollund Mole. Tyske turister slog løs på politiet efter værtshusslagsmål på Strandhotellet. Lyn flækkede skorstenen i Arnum hos landmand Chr. Johannsen. Nordborgfestivalen druknede i regn, men gav dog overskud. Der er i august faldet 3 gange så meget regn i Sønderjylland som i resten af landet. De 8 sønderjyske jazzklubber har sluttet sig sammen.

7. september: Voldsom batalje på Bevtoft kro. Kromanden og en gæst slået ned af unge fra Arnitlund og Over Jerstal.

8. september: Det er nødvendigt med en udvidelse af Folkehjen. Der er brugt 115.000 kr. i udgifter til Alssundbroens drift.

12. september: Amtsridestævne i Løgumkloster. Udvidelsen af Løjt skole begynder.

15. september: Stort dyrskue i Tønder åbnet. 30-40 børn fra Sydslesvig er på helsehjem i Diernæs.

16. september: Skoleinspektør Friis fra Jels er også formand for Turistforeningen. Han er kendt som den, der har gjort

Jels kendt, så der hele tiden er en konstant strøm af gæster i byen. Aa-udstillingen åbner i Aabenraa. 7.000 mennesker besøgte Tønder-skuet.

19. september: Forberedelser til den store efterårsmanøvre i Sønderjylland. Britiske junglekrigere kastes ned fra luften. Store planer for toldkammerbyggeri i Padborg. Simon From udtaler på møde i Sønderborg, at folketingsmedlemmer bør arbejde hele dagen. Den nye sognepræst i Rødding, M. J. Olesen, kolonien Filadelfia, Dianalund er udpeget. Der er nu 146 pladser på Tønder sygehus.

22. september: Tysk selskab vil nu bore efter olie i Sønderjylland. Kong Frederik besøger den store Nato-øvelse.

27. september: Graasten slot frilagt.

28. september: Over 500 til husmoderdag i Bovrup, Dybbølposten flytter ind i "Kastaniehuset".

1. oktober: Slesvigske Fodregiment i Haderslev holder sin 182 års fødselsdag.

3. oktober: Gråsten Teglværk genopbygges efter brand. Forsvarsministeriet vil nedlægge Padborglejren.

4. oktober: Haderslev Badmintonklub har 25 års jubilæum.

6. oktober: Broncestatuen af Folke Bernadotte afsløret i Krusaa. Egvad Husmandsforening 40 års jubilæum.

Statuen af
Folke Bernadotte

7. oktober: Sønderjyske gartneres jubilæumsudstilling i Aabenraa åbnet. Dansk gartneri er godt rustet til fællesmarkedet.

8. oktober: 600 sønderjyske husmødre til husmoderdag i Tønder. 20.000 besøgende på Lundsbjergudstillingen. Klostermessen åbner! Havnbjerg Kommune siger nej til 50 nye Danfoss-huse. Kommunen har kvaler med store investeringsproblemer og tør ikke påtage sig mere.

10. oktober: Bibelhøjskolen i Løgumkloster er en realitet.

11. oktober: Keramiker Leo Enna, Dynt, åbner en retrospektiv udstilling af Peter Nicolajsen.

12. oktober: 1500 til skolejubilæum i Sønderjyllandshallen. Den danske kommuneskole fejrede 40-året for starten efter Genforeningen. Orgelbygger Sybrand Zachariassen, Marcussen og Søns Orgelbyggeri, Aabenraa, død 60 år gammel.

14. oktober: Åge Møller, Rønshoved Højskole fylder 75 år. Stort dansk/tysk møde i Aabenraa. Taler af statsminister Kampmann og økonomiminister Ludwig Erhard.

15. oktober: A. K. Nielsen har 40 års jubilæum ved Statsbanerne. Voldsom sognerådsdebat om skolerne i Skærbæk. De "husvilde" i Vojens samles i millionbyggeri. Aktieselskabet Centrum er begyndt udgravningen af grunden til stor forretnings- og beboelsesejendom i Vojens Centrum.

17. oktober: Første valgkamp i landsdelen i Toftlund. Valget er udskrevet til den 15. nov.

18. oktober: Undervisningsministeriet anbefaler at man sætter skolebyggerier i gang i Vilstrup, Aabenraa, Bedsted, Stubæk, Abild og Døstrup.

19. oktober: Udgravningen til hertug Hans' jagtslot Grøngård i Burkal begyndt. Man drøfter i Haderslev Byråd om skole-

bespisningen skal fortsætte. Mange ønsker at afskaffe den, da der ikke længere ydes statsligt tilskud til skolemaden. Man bestemte at vente lidt med afskaffelsen. Uf-feskolen i Tønning har 25 års jubilæum.

21. oktober: Kvindelig visitatrice ansat på Kollund Mole. Hun skal visitere kvindelige smuglere. Store forventninger til den nye svineforsøgsstation i Rødekro.

24. oktober: Lærer Åge Gram, Vojens, bliver sparekonsulent. Han skal lære skolebørnene at spare op. Hvis udviklingen fortsætter bliver det snart nødvendigt med en 3-sporet vej til Guderup. Havnbjerg har nået indbygger nr. 3.000.

25. oktober: 9 frømand søger efter tyske miner i Allsund. Vurderingsmænd der har været i brandkassens tjeneste i 40 år overrækkes i Haderslev hver en spadserestok. Byggeri til over 3 millioner kr. på teatergrunden i Haderslev.

26. oktober: Finansloven foreslår en række bevillinger til kirkerne i Ravsted, Nr. Løgum, Ødis, Rødding og Gram.

28. oktober: Radioforretningen Tempo, Aabenraa fylder 25 år. 30 soldater fra Haderslev læser til filosofikum. Den nye havn på Rømø får form som en hummerklo.

29. oktober: Købmand A. H. Ullerup, Toftlund fejrer 50 års jubilæum. Tivoliejer

L. Kjær, Skærbæk overlader roret til sin svigersøn Valdemar Jessen. På grund af det store børnetal indfører man i en begrænset årrække mulighed for efterårskonfirmanter. 350.000 kr. til 4. majkollegiet i Aabenraa. Stor udvidelse af Danexim køle- og frysehus Padborg.

1. november: Aabenraa Motorfabrik har indledt millionbyggeri. Haderslev-ungkarl vandt 280.000 D-mark i tysk lotto. Gårdejer Jes From, Rørkær, død. Forhenværende højskoleforstander og folketingsmand Erik Appel, Ellehus fylder 80.

3. november: Lynbrand hos gårdejer Anders Nielsen, Branderup Mark. Sønderjyllands største frysehus indviet i Aabenraa. Over 1.000 mand i arbejde hos brd. Gram i Vojens.

9. november: 150 svin indebrændt hos Mads Thuesen i Anset. Man regner med at der inden 5 år vil være 8.000 ansat på Danfoss.

Genner kirke

10. november: 25 år siden Genner kirke blev indviet. 15-årige Bente Lyck, Rødding vinder rejse til Amerika. Hun skriver stil med titlen: "Frihedskampen og dens betydning for Danmarks fremtid." Rødekromessen 1960 fortjener godt besøg.

17. november: De nyvalgte sønderjyske folketingsmænd er: Jens Peter Jensen (Radikal), Andreas Hansen, Jens Bladt, Fr. W. Teichert og P. Gorrsen (S), L. Clausen (K), Simon From, Ejnar Hansen (V), Hans Schmidt (Det tyske mindretal).

19. november: Redaktør A. Svenssons erindringer udkommer.

22. november: Tønder kommune har et kæmpe overskud. Det udgør 750.000 af en balance på 3,6 millioner. Sønderjysk Forsøgsscene har premiere på "Anne Sophie Hedvig".

25. november: A. P. Møller vil bore efter olie i Sønderjylland.

29. november: Frode Kristoffersen udgiver sin bog "Jorden rundt på tommelfinger". For at markere udgivelsen kører Kristoffersen i sporvogn gennem København med Bodil Udsen som konduktrice.

30. november: Dybbøl Postens julelotteri starter. "Folk og røvere i Kardemommeby" spilles på Nygade Skole.

1. december: Stjerne med 1.000 watt på Tønder Rådhus. Lyset kan ses på hele vesteregnen. 20 år siden Spadeslaget ved Haderslev.

5. december: Rutebåden Kollund-Flensborg indstillet på grund af storm. Flere tusinde danskere strandede i Kollund. Firmaet N.C. Kloster bringer hver dag friske fødevarer til de amerikanske tropper i Vesttyskland.

6. december: Oversvømmelser ved Møllehus. Vidådiget måtte i hast forstærkes med sandsække. Dronningen til tøjuddeling i Aabenraa. Der blev uddelt tøj til 30 børn. Kirkespil i Jægerup kirke. Bylderup-Bov kro hærget af brand. Rødding har med den nye kartoffelcentral fået en ny profil.

8. december: Andreas Martensen, Frøslev fylder 90, men føler sig ikke aflægs. Vojens Friluftsbad vil koste over 700.000 kr.

9. december: 235 elever i Sønderborg får

nu særundervisning. Overlærer H. P. Sørensens er gået i gang med at skrive Gram sogns historie.

16. december: International drøftelse af grænseproblemer og religiøse emner på Refugiet i Løgumkloster. Ny bro over Alsund er nu placeret.

17. december: Barometermageren Peter Lassen fra Rødekro fylder 90. Han har for nylig eksporteret barometre til Harzen. "E Havbogasse" fylder 4 år og er i år blevet til under Spaniens sol. Sygekassekasserer Emil Hansen, Tandslet har 40 års jubilæum. En sønderjysk konstabelskole klar i Sønderborg.

21. december: 21 fra Haderslev får tildelt den sjældne Carnegie udmærkelse for deres redningsdåd ved damkatastrofen. Kunstværker fra Carlsbergfonden til Aabenraa Museum.

24. december: 100 års dagen for Helene Hanssens fødsel.

27. december: Margit Bladt, Toftlund nåede overraskende finalen ved bordtennistævnet i Skelde.

Margit Bladt

30. december: "Danmarks fineste rødgraner står i Pamhule Skov", siger skovfoged A. Vilstrup i et interview i anledning af hans 40 års jubilæum.

31. december: Forstander Hagelsø, Vojens sender nytårshilsen fra landets største efterskole.

Jysk og ømål i samme region

De klassiske dialekter skranter, men dialektale kendetegn lever stadig - på kryds og tværs af de nye regionsgrænser

Af Anders Wedel Berthelsen

Sydjyder og fynboer bor nu i samme region, Syddanmark. Men kan de forstå hinandens sprog på tværs af Lillebælt? Undertegnede, som er "sprogdoktor" med fast sprogklumme i Fyens Stiftstidende, har haft fornøjelsen at udsætte regionsformand Carl Holst for en lille sprogtest. Carl Holst er som bekendt vaskeægte sønderjyde med bopæl i Rødding. Men er han rustet rent sprogligt til også at være fynboernes formand?

Her følger hans svar på fem spørgsmål om den fynske dialekt.

Hvad betyder "lejfig"?

"Det betyder smart. Eller måske lidt snu," lyder formandens bud.

Svaret er nogenlunde korrekt og godtages. "Ordbog over det danske Sprog" (1931) forklarer, at "lejfig" er et tillægsord, der sandsynligvis stammer fra hollandsk. Her blev ordet "lijvig" brugt om særligt tykke tobaksblade. I en håndværkerjargon, der bredte sig til Danmark, kom ordet til at betyde "let forarbejdelig" eller "godt lønnet", og det endte med at betyde tiltalende, rar, flink eller god. Hvorfor ordet "lejfig" er særlig sejlivet blandt fynboer vides ikke, men Fyn havde tidligere mange tobaksfabrikker. Entertaineren Kai Løvring optrådte i øvrigt med en sang, der hed "Ha er leifi".

Tilbage til det grønne bord i Rødding.

Hvad betyder "smæk i møllen"?

"Jeg tror, det betyder slag i bolledejen," svarer Carl Holst.

Anders Wedel Berthelsen

Uha-uha. Det var en slem brøler. Alle fynboer ved, at "mølle" er et fynsk ord for "numse".

Hvad betyder "uti'di"?

"Den er nem. Utidig betyder upassende," svarer Holst korrekt.

Hvad betyder "moeni"?

"Moeni? Jeg er helt blank," svarer han og gætter på "mange".

"Moeni" er et af de mange fynske kønsnavneord, der i bestemt form ental ender på "i". Det betyder "morgenen". Ordet optræder i bl.a. den fynske "nationalsang" af Mads Hansen, "Fo' ajle di små blomster".

Hvad betyder "vårren", som også er et ord fra den fynske "nationalsang"?

"Jeg kan ikke engang komme med et bud," siger Holst og erkender, at slaget er tabt. "Vårren" betyder "været". Carl Holst svarede rigtigt på to af fem spørgsmål.

”Jeg må indrømme, at jeg har et problem,” konkluderer regionsformanden. ”Jeg mødte engang nogle fiskere fra Langeland. Dem kunne jeg heller ikke forstå. Men jeg har en løsning. Jeg vil tale noget mere med min kone,” tilføjer Holst og afslører, at hans kone er fra Sydfyn.

Den lille sprogtest af Carl Holst er naturligvis fuldkommen uvidenskabelig. Men den beviser, at Region Syddanmark er en skrivebordskonstruktion, som i hvert fald ikke er skabt med udgangspunkt i de danske dialektgrænser. Sønderjysk tilhører den jyske hoveddialekt. Fynsk tilhører ømålene.

Dialekternes sundhedstilstand

At dømme efter sprogtesten er dialektgrænser stadig skarpe herhjemme. Carl Holst tabte jo testen med 3-2. Men lad os kigge lidt nærmere på de danske dialekters helbredstilstand. Først skal vi lige have klaret begreberne. En dialekt er en lokal, primært mundtlig sprogform. Den kendetegnes ved bestemte kombinationer af sproglige træk, for eksempel lydlig særpreg, grammatiske særpreg, syntaktiske særpreg eller særlige ord. Når sprogforskere skønner, at der er systematik nok i kombinationerne, taler man om en dialekt.

Det kan ofte være svært at skelne mellem et sprog og dialekt. En sprogforsker har udtrykt det polemisk: Et sprog er en dialekt med egen hær. Altså: Det er politiske grænser, der tæller. Var Danmark og Norge stadig ét rige, ville man formentlig kalde norsk for en dialekt.

Dansk har tre hoveddialekter. Den ene er jysk. Den anden er ømål (sjællandsk, fynsk, lollandsk m.fl.). Den tredje er østdansk (bornholmsk og skånsk). Hoveddialekterne består af en lang række underdialekter. Afdeling for Dialektforsk-

ning på Københavns Universitet inddeler hoveddialekterne i 32 underdialekter.

De danske dialekters guldalder var tiden før industrialisering og massekultur. I dag er dialekterne ikke uddøde, men udtyndede. Der findes for eksempel ingen fynbo, der i dag taler fynsk med alle de kendetegn, som sprogforskeren Rasmus Rask fandt hos de fynske bønder for snart 200 år siden. Alligevel kan man stadig tale om en fynsk dialekt. Nogle af kendetegnene er bevaret, først og fremmest lydlig. Fynboerne ”synger” stadig, men i dag synger de snarere på rigsfynsk end på Mads Hansen-fynsk. Dialektens ordforråd, grammatik m.m. har tilpasset sig rigsnormen.

Et af de træk, der stadig varierer i dansk, er køn, f.eks. om man siger ”en hus” eller ”et hus”. Men kønnet har tidligere varieret endnu mere fra dialekt til dialekt. Tidligere havde fynsk og andre ømål - ligesom tysk - tre køn: hankøn, hunkøn og intetkøn, mens rigdansk kun har to køn: fælleskøn og intetkøn. Hvis fynboer i dag bruger den særlige hankønsendelse ”i” (for eksempel ”hunni” om hunden), er de enten meget gamle, eller de forsøger at være morsomme.

Dialektale kendetegn er forsvundet i alle regioner, især i udkantområder. Udtyndingen har flere årsager. Først og fremmest har vi danskere selv ført krig mod vores dialekter. Vi skammede os over målene fra bondelandet eller fra arbejderkvartererne og aflagde dem ved mødet med gymnasier og andre uddannelsessteder.

Lykkedes det at bevare en rest af barndommens tunge, blev man sendt til talepædagog, i hvert fald hvis man skulle ansættes ved et elektronisk nyhedsmedie. Her hersker i dag dialekternes tv-hierarki. Øverst i hierarkiet knejser københavnsk og østjysk, dvs. dialekterne i landets to

største byer. Lavest i hierarkiet ligger bl.a. bornholmsk, sønderjysk og vendelbomål, dvs. dialekter i "afkroge" eller tyndt befolkede områder. Mediesproget smitter af på resten af befolkningen. Hvem kan i dag høre, at Ralf Pittelkow er født og opvokset i Sønderborg?

Men der findes også en modsat tendens: En nostalgisk bølge rullede fra 1970'erne som trodsreaktion mod centralisering, storkommuner, cpr-numre, postnumre, storcentre og massemedier. Kunstnere begyndte at synge på deres dialekt. Og vel at mærke en ægte dialekt i modsætning til det kaudervælsk, som Peter Malberg og Dirch Passer leverede på filmværkstedet. Niels Hausgaard gav vendelbomålet ny stolthed, og Ove Bager kvadrede på fynsk. Universiteter har styrket deres forskning i dialekterne, og både en Ømålsordbog og en Jysk Ordbog tager form. Sønderjyderne har endda dannet en forening, der vil værne om de sønderjyske folkemål.

Mangfoldigheden

Dagbladet Politiken rejste i 2005 fra egn til egn og bragte en artikelserie om de danske dialekter. Politiken konkluderede, at det sproglige danmarkskort stadig er mangfoldigt, skønt de klassiske dialekter er udvisket. I "afkrogene" tales der fortsat med dialektale træk, selv om de fleste behersker rigsdansk.

Mange danskere er blevet kodeskiftere. Det kaldes kodeskift, når en dialekttalende skifter fra sin dialekt til standarddansk, eller fra standarddansk til dialekt. Barndommens sprog er også selvforglemmelsens sprog. Det bruger vi gerne, når vi spiller bold og skælder dommeren ud. Men ikke når vi ringer til en offentlig myndighed i hovedstaden.

Nogle steder i landet, for eksempel i Sønderjylland, forsøger de lokale bevidst

og aktivt at fastholde deres dialekters egenart. "Vi æ manne, som æ bløwn træt af at olt for manne snakke rigsdansk, selv om de æ synnejye, å de ka snak æ sproch," siger de i Æ Synnejysk Forening.

Politiken besøgte et par i 30'erne, Bettina og Jan Tygsen i Genner, og sidstnævnte fortalte: "Mange i Sønderjylland er bevidst om dialekten. I fremtiden kan det være, at man ikke kan skelne, om folk kommer fra øst- eller vestkysten, men sønderjysk som sådan vil blive bevaret. Jeg vil i hvert fald gøre mit til, at dialekten bevares. Selv føler jeg, at dialekten passer bedst til mig og mit temperament. Man bliver jo ikke så stresset på sønderjysk, som man gør på rigsdansk."

Den sproglige mangfoldighed udryddes ikke så let. Man kan fortsat høre forskel på vendelboer, sønderjyder, fynboer, sjællændere, bornholmere osv. Ældre i udkantområder har flest dialektale træk. De midaldrende er ofte "tosprogede". Og flere og flere unge vælger at tale rigsdansk af angst for at blive stemplet som "tilbagestående". Men de beholder ofte en lokal tone og andre lokale finurligheder.

Mange jyder, også unge, sætter stadig det bestemte kendeord "æ" foran navneord: "æ mand og æ kone." Mange jyder siger stadig "hans" i stedet for "sin": "Han tog hans hat og gik hans vej." Og "a" i stedet for "jeg". Hos mange vestjyder er alle tællelige størrelser fortsat fælleskøn (en hus, en bord, en barn), mens alt, hvad der ikke kan tælles, er intetkøn. Bornholmere kalder stadig deres børn for "bælle". Københavnerne fra lavstatusområder har stadig deres egne varianter af "ret", "præst" og "frem", der bliver til "rat", "prast" og "fram", efterhånden også på tv-dansk. Og det trænedede øre kan fortsat høre, at stødgrænsen går tværs gennem Sønderjylland, Fyn og Sjælland.

De stødløse, sydlige øboer skelner ikke lydigt mellem "bønder" (landmænd) og "bønner" (i kirken). Mange andre varianter kunne nævnes.

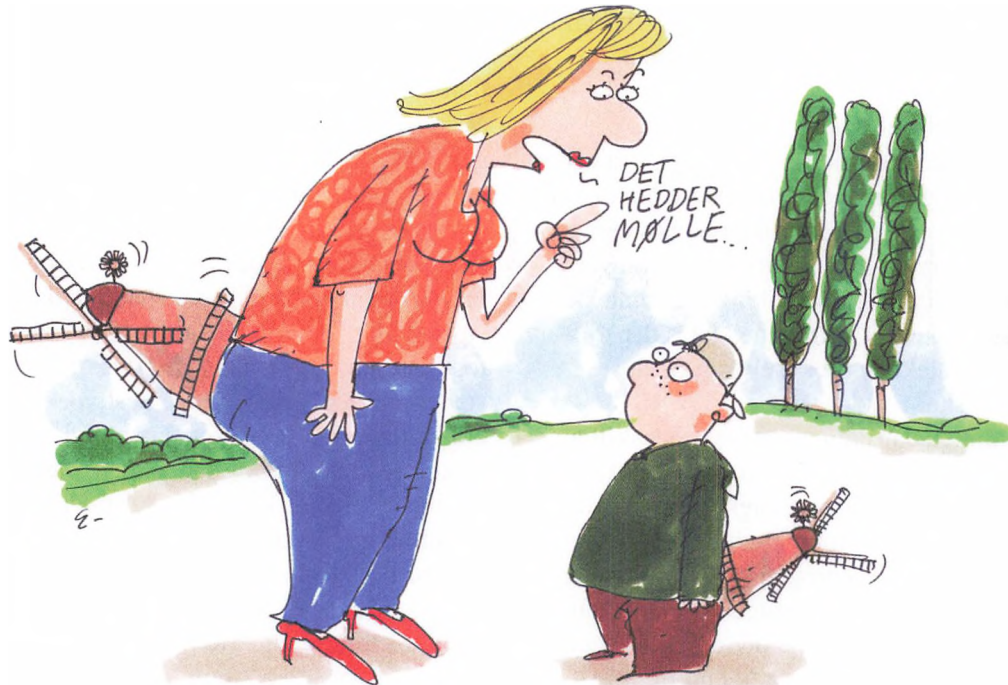
For tiden opstår endda nye lokale sprogformer, især i storbyernes multietniske boligkvarterer.

"Walla, vi kommer fra Århus, igå!" kan man høre blandt unge i Århus-forstaden Gellerup.

"Ew, giv mig en zut", kan det lyde på Nørrebro i København. Dansk, tyrkisk, kurdisk, arabisk og andre sprog smelter sammen i en ungdomskulturel slang, der understreger de unges hybrid-identitet. "Zut" betyder i øvrigt "smøg". Disse lokale sprogformer kaldes dog ikke dialekter, men multietnolekter. Tilsvarende fænomener kendes fra andre lande, hvor mennesker med forskellige sprog mødes.

En dialekt ved navn syddansk får dog næppe nogen gang på jord. Intet tyder på, at samtlige sproglige kendetegn ved fynsk og sønderjysk vil uddø til fordel for et fælles regionalsprog. Men vi fynboer og sønderjyder får uden tvivl nemmere ved at forstå hinanden.

Anders Wedel Berthelsen, født 1953 i Odense. Uddannet cand.mag. i dansk, engelsk og skrivekunst. Arbejder som journalist og forfatter samt "sprogdoktor" på Fyens Stiftstidende. Har bl.a. skrevet bogen "Sprogdoktoren. 301 spørgsmål og svar om det danske sprog"

De danske dialekter er blevet udryddet, men dialektale udtryk lever stadig. På fynsk betyder "møllen" således 'bagdelen'. Tegning: Gert Ejton.

WWW.MUSIKOGTEATER.DK

LYST TIL ET BESØG ELLER OPHOLD?
- DU ER ALTID VELKOMMEN

musik & teater

HØJSKOLEN

På Musik og Teaterhøjskolen får du oplevelser for livet, bliver fagligt udfordret og inspireret. En højskole, der skaber mulighed for din personlige udvikling, livsglæde og positive livssyn gennem musik, sang, teater, dans og lydteknik. Højskolen tilbyder kurser fra 12 til 23 uger. Læs mere på www.musikogteater.dk

Herrestedgade 6-8 · 6520 Toftlund · Tlf. 74 83 01 04 · kontor@musikogteater.dk

Højskolerne
Det du ikke lærer andre steder

Krigergravene fra 1864 på Svendborg Assistens - kirkegård

Af Tommy Christensen

På Svendborg Assistens – kirkegård, umiddelbart syd for kirkegårdskapellet er der 29 ensartede grave hvor der ved hvert enkelt gravsted vajer et lille dannebrog-flag og der er næsten altid en overdådighed af smukke blomster arrangeret ved og omkring disse med ensartede natursten som gravminde prydede grave.

De 28 ens gravsteder er krigergrave fra 1864

Forhistorien er jo som vi ved hård ved krig i 1864, soldaterne der vendte hjem fra denne krig blev mildt sagt ikke behandlet særligt pænt og med den respekt man kunne have forventet for folk der kæmpede for fædreland og ære. Uden vilje til modernisering og til at udruste en hær med brugbare våben og andet udstyr besluttede politikerne denne skæbnsvangre krig. Soldaterne, som var utrænede håndværkersvende eller bønderkarle, kom til at stå overfor en toptrimmet hær af soldater fra Preussen og Østrig. Helt galt gik det, da fjenden stormede skanserne ved Dybbøl.

Tommy Christensen

Den danske hær blev løbet over ende og efterfølgende genstand for hån og fornedrelse. Veteraner fra den første slesvigske krig 1848 – 50 mente at de havde kæmpet og sejret for fædrelandet og at det var dem der var de tapre landsoldater. Soldaterne fra 1864 var i deres øjne blot nogle feje krystere.

Soldaterne fra 1864 kæmpede bravt, stred og led for fædrelandet, og der gik da heller ikke mange år før holdningen til dette faktum ændredes radikalt.

Før krigen brød ud i 1863 havde man fra krigsministeriet givet ordre til oprettelse af lazaretter rundt i riget, således også i Svendborg. Borgerforeningen i Fruestræde og nærliggende skoler blev indrettet som lazaretter. Man krævede fra ministeriet plads til 200 men den blodige og barske krig krævede meget mere plads til sårede soldater her i Svendborg. Ofrene blev sejlet fra Sønderborg til lazareterne i Svendborg hvor de blev passet og plejet af sygeplejersker, men da pres-

set var alt for stort måtte koner fra byen hjælpe til. Ingen heltebegrovelser til de 28 døde soldater som ligger begravet her på kirkegården, nej de fik en simpel kiste lavet af fyrretræ og efterfølgende blev de begravet på kirkegårdens mest ringeagtede del nemlig lige uden for kirkegårdsdiget. Kirkegården er udvidet flere gange siden da. Jeg nævnte 29 ensartede grave i begyndelsen af denne beretning, men det er kun de 28 der er soldater fra 1864, den sidste er en fattig kobbersmedelærling fra dengang som således er kommet i "for-nemt" selskab. En af de flittigste og mest pligtopfyldende koner fra byen som sad i mange nætter og vågede over de alvorligt sårede unge soldater hed fru Lind. Hun var meget frustreret over den behandling man gav disse ilde tilredte soldater, forplejningen var ussel og uden næring og i døden fik de et gravsted udenfor kirkegården på de fattiges jord. Derfor sad hun om aftenen i sin lille lejlighed inde i byen og syede små dannebrogssflag som hun satte ved gravene som en hæder og i dyb respekt for soldaterne som gav deres liv for fædrelandet. I mange år var der faktisk lidt prestige i at passe og pleje disse små ensartede grave og byens piger og koner var meget engageret i denne syssel.

Snart begyndte signalerne fra det politiske system dog at vende, der var i høj grad behov for sammenhold og nationalfølelse. Landet havde mistet noget nær en halv million landsmænd og et areal på 9400 kvadratkilometer i afståelsen af hertugdømmet Slesvig til Preussen. Allerede i 1867 rejste man i Svendborg en mindestøtte til ære for de herliggende soldater fra 1864. En stor obelisk som skulle hædre de døde. Midlerne til denne mindestøtte var skaffet ved en indsamling iblandt byens borgere, og næsten alle gav et bidrag rig som fattig.

Kristi Himmelfartsdag 2003

Mindehøjtideligheden fandt sted den 26. maj, den skønneste måned i året hvor alt grønnes og giver håb om lyse tider. Der var feststemning og flag var oppe over hele byen for udover afsløringen af mindesmærket på kirkegården over de faldne soldater var det også sølvbryllupsdag for Kong Kristian den niende og Dronning Louise. Men det var dog afsløringen af mindesmærket på kirkegården der stod Svendborgernes hjerter nærmest. Kl. 1½ gik toget fra torvet i følgende orden, politikorps og våbenbrødre fra Svendborg, Egense, Vester Skerninge og Hundstrup med faner og sangkor, ordensmarskalerne, komiteen, kommunalbestyrelsen, de kongelige og kommunale embedsmænd, skytteforeningerne fra hele Sydfyn, brandkorpsets officerer og menige og mange flere. Afsløringen indledtes med en sang forfattet af institutbestyrer Jørgensen, hvor første vers lød således:

O ! var du blot en grænsesten
og stod du som værn mod vold og mén
du hist på Ejdrems banker.
- men ak du er kun smertens tolk og om
dig står et bøjet folk
med tunge vemodstanker.

Derefter var der tale ved sognepræsten ved Vor Frue kirke i Svendborg, pastor Troels Smidth som sluttede sin lidelsesberetning med at konkludere, at disse soldater havde lidt og stridt og var faldet for en retfærdig sag og så har man jo ikke kæmpet forgæves da det aldrig kan være uden frugt at lide og dø for en retfærdig sag. Afsløringen af mindestøtten salutedes med kanonsalut og geværsalver, og medens musikkorpset udførte melodien "Bøn for Danmark" nedlagde byens damer kranse ved mindestøttens fod. Til slut sang sangkoret en sang der var forfattet af Mads Hansen i dagens anledning. Derefter begav processionen sig tilbage til torvet hvor komiteens formand, lærer Bærthelsen sagde tak til alle, og overdrog mindesmærket til kommunalbestyrelsens fremtidige værge og omsorg. Borgmester Schrum udtalte sin tak med det håb, at byens borgere ville bidrage til at frede om mindesmærket til de seneste slægter. Mindesmærket er en obelisk af svensk granit, 7 alen og 5 tommer høj som er oprejst på en stensat høj og den er udført at stenhug-

ger Andersen fra Odense. Forsiden bærer indskriften: "Mand dør, – men ei dør mands daad".

Og bagsiden, 1848 – 50 1864
Krigergravene på Svendborg Assistens - kirkegård år 2009 er stadig et betagende og et tankevækkende historisk mindesmærke og fru Linds gode initiativ med de små Dannebrogssflag har man videreført helt frem til i dag. "Komiteen til bevarelse af krigergravene på Svendborg kirkegård" arrangerer hvert år Kristi Himmelfartsdag optog fra torvet til krigergravene på kirkegården. Forrest går Peder Most Garden og efterfølgende komiteen og de forskellige værn, mange flotte faner og farver. Bagest i optoget kommer lokale folk som synes det er en dejlig oplevelse at deltage i denne højtideligholdelse hvor der både er taler og musik og dejlige sange. I denne anledning er alle de små Dannebrogssflag som har vejret dag og nat i al slags vejr siden forrige Kristi Himmelfartsdag udskiftet med nye flag og flagknopperne er opmalet med guld. Kirkegården er forårssmuk og nyrevet. Efter velkomsten

Mindelunden for ofrene i 2. Verdenskrig

ved formanden for komiteen og kransnedlæggelserne, taler en af egnens præster og der synges sange. Når man er færdige ved krigergravene fra 1864 går optoget videre på kirkegården til de Engelske Flyvergrave, mindesmærket for modstandsfolkene og Mindelunden for ofrene i 2. Verdenskrig, hvert sted med kransnedlæggelse og sange som er udvalgte i forhold til begivenheden der højtideligholdes. En meget smuk tradition som jeg håber, vil blive ført videre af kommende generationer.

Mindelunden for ofrene i 2. Verdenskrig blev etableret og indviet i 2003 på Svendborg Assistens - kirkegård på opfordring af nogle ældre herrer som syntes at man i det sydfynske havde gjort alt for lidt for at højtideligholde mindet fra den gang. Disse ældre herrer ville med dette initiativ samle historien og mindet omkring 63 ofre som på forskellig vis satte livet til på grund af den lange krig på kirkegården. Det var smart tænkt, da man dermed sikrede sig efterfølgende pasning af stedet. Pengene til etableringen fremskaffedes via fonde og erhvervslivet i Svendborg og arbejdet blev delvist udført af kirkegården. En smuk mindelund med plads og ro til eftertanke blev resultatet af de ældre herrers initiativ. 3 af disse var tidligere modstandsfolk under 2. Verdenskrig.

Svendborg Assistens – kirkegård betragtes af svendborgenserne som byens grønne åndehul, spadseregang og park, og vi er ofte lidt utraditionelle i vores adfærd når man tænker kirkegård. Tre gange har vi spillet teater på vores kirkegård, kan man det? Ja, det kan man sagtens når bare det bliver gjort i respekt for det og dem man fortæller om. Respekt, god service og opførsel er et ”must” i vores branche og når vi beder de døde stå op af graven for at fortælle deres historie bliver det netop

gjort for at hylde disse. ”Livet der var engang ” som er den overordnede titel på disse teaterforestillinger er blevet modtaget med begejstring af lokalbefolkningen og der etableres scener 2 steder på kirkegården med plads til 100 publikummer som således præsenteres for en forestilling i 2 akter hvor temaet skifter. Omkostningerne ved disse forestillinger klares med hjælp fra Fonde og sponsering fra erhvervslivet og der er i gennemsnit 60 – 75 medvirkende hvor den yngste aktør feks. er 5 år gammel og den ældste 85 år.

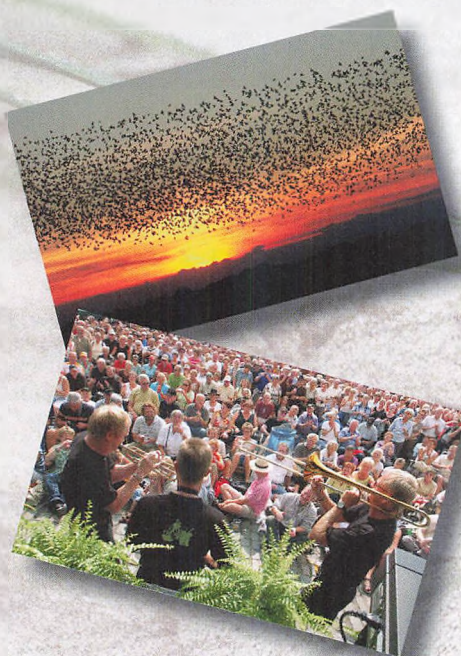
Teaterforestilling 2003

De bærende kræfter på skuespilsiden er fra Svendborg Fritidsteater ellers kan man se de lokale præster som skuespillere eller den lokale bedemand, læge eller kirkegårdsinspektør. Her findes skuespillere fra alle samfundslag og med vidt forskellige baggrunde, men med det til fælles at man synes det er berigende og spændende at servere kulturhistorie på denne lidt utraditionelle måde. Første gang vi spillede teater i 2003 på grund af Svendborgs 750 års jubilæum havde vi et meget smukt scenarie ved krigergravene fra 1864. Vi havde rekvireret en deling soldater fra 1864 ved Fredericia Garnison i datidens uniformer, og så fik publikum serveret

Tønder Kommune - et godt sted at være

I Tønder Kommune kan du nemt finde attraktive byggegrunde til fornuftige priser.

Læs mere på www.toender.dk eller kontakt Team Køb & Salg i Teknisk Forvaltning.

Job i Tønder Kommune

Tønder Kommune er arbejdsplads for 4.000 medarbejdere på 200 forskellige adresser. Vi yder service til kommunens godt 40.000 borgere. Hos Tønder Kommune møder du en arbejdsplads med trivsel og velfærd, personalegoder, sundhedsordning, gode lønforhold og fleksible arbejdstider. Vi prioriterer værdier og holdninger frem for regler.

**Se vores ledige stillinger på
www.toender.dk**

TØNDER KOMMUNE

denne tragiske og triste historie hvilket gjorde et stort indtryk.

På Svendborg Assistens – kirkegård er der i forbindelse med kirkegårdskapellet også krematorium, og når jeg indleder denne skrivelse med at der altid er en overdådighed af blomster ved krigergravene fra 1864, ja så skyldes det, at hver gang vi modtager en kiste til kremation, hvor urnen ikke efterfølgende skal ned sættes på vores kirkegårde, så bliver båret på ved modtagelsen, hvis vi ikke har hørt andet, lagt ud til de 28 unge mænd fra 1864 samt kobbersmedelærlingen.

”Mand dør, men ei dør mands daad”.

Tommy Christensen
Kirkegårdsinspektør
Svendborg kirkegårde

Nordjyde født i 1953, men flyttede til Fyn i 1993 fordi jeg fik job som slotsgartner på Egeskov slot. Men i forbindelse med et generationsskifte på godset, ville jeg gerne prøve min faglige kunnen af på kirkegården og det brancheskifte har jeg ikke fortrudt. Før min tid på Egeskov og Fyn var jeg kommunegartner i Sejlflod Kommune øst for Aalborg i 13 år. Min uddannelse som gartner, har givet mig mange fantastiske oplevelser og udfordringer

God service er ingen bankhemmelighed

- individuelle tilbud
- full-service
- 100% tilfredshed

din lokale bank

UNION
BANK

Kom til os
- vi rådgiver dig gerne:

Union-Bank AG

Große Straße 2 / D-24937 Flensburg

Telefon +49 461 8414-0 / Telefax +49 461 8414-290

info@unionbank.de / www.unionbank.dk

Højskoleliv på Musik og Teaterhøjskolen i Toftlund

Et efterår på Musik og Teaterhøjskolen i Toftlund

Af Olivia Svane-Christiansen.

Jeg er født på Musik og Teaterhøjskolen. Eller det vil sige: I huset lige overfor. Som forstanderbarn trådte jeg mine barnesko og sandaler i Kulturhuset, på Mejerigangen og ikke mindst i spisesalen. Min storebror og jeg blev bedåret af de mange elevhold, og som en ægte diva nød jeg min rolle som det yndige barn.

Jeg husker ikke mange ting fra mine første 3 år i Toftlund, men har i mit senere liv altid følt en nostalgisk tilknytning til Sønderjylland; til Slagter Poppes fortryllende ølpølser, til vadehavet og til Arrild Svømmehal, som i mine øjne er landets bedste.

Jeg havde aldrig tænkt, at jeg selv skulle på højskole. Jeg er et menneske, der elsker kontrol og skemaer, og jeg kunne ikke se, hvordan jeg skulle få det passet ind i min nøje tilrettelagte fremtid. Med efterskole, gymnasium, udlandsrejse, studieforberedelse og så forhåbentlig optagelse på jordemoderstudiet var der ingen tid til en "luksus" som højskole. Jeg vidste dog, at skulle det være, ville jeg på Musik og Teaterhøjskolen – tilbage til mine rødder.

Det skulle det nu ikke! Jeg flyttede til København og arbejdede, mens jeg kæmpede mig igennem enkeltfag på VUC for at forbedre mine chancer for studieoptag. Det var dog som om, at højskolen vinkede til mig fra alle retninger. Konstant hørte jeg om den. Venner og bekendte kom tilbage fra højskoleophold og var fornyede – forfriskede!

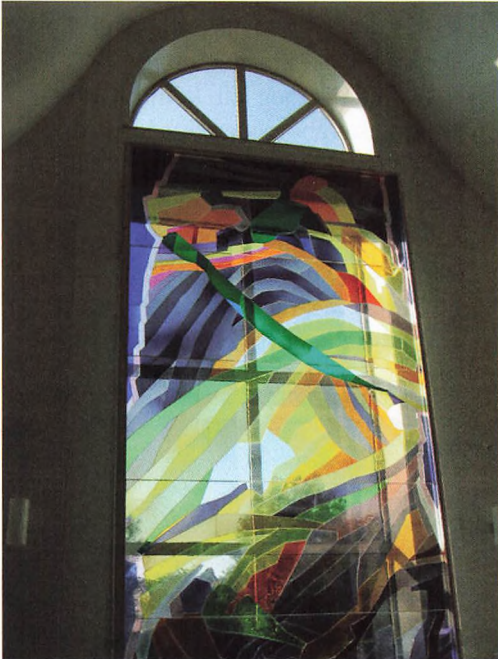
Olivia Svane-Christiansen

Skæbnen vendte da også op og ned på min tilværelse, så hvor jeg før troede, at jeg var installeret og sat i København, stod jeg nu for at skulle til Esbjerg og studere fra februar 2009.

Ny situation! Der var kommet et halvt år stort hul i min nøje gennemtænkte plan for livet. Det skulle udnyttes. Enten kunne man arbejde og spare op til studiestarten – til bøger og den slags. Eller man kunne gå ned i banken, tale godt for sig, låne 30.000 kr. og tage på en højskole man ikke havde sat sine ben på i 17 år. Nemt valg. Jeg gik frejdigt i banken og fik skræmmende nemt et lånebevis i hånden.

10. august 2008 kom jeg så tilbage til skolen. Blev budt smilende velkommen af en meget høj forstander og blev vist rundt af en meget energisk musiklærer. Jeg var tilpas konfus af de nye indtryk, at jeg bare svævede med bag min far og Kerstin, musiklæreren, der sludrede hyggeligt om højskole-liv. Jeg anede ikke, hvor jeg var,

eller hvordan jeg kom fra det ene rum til det andet, men pludselig var der små ting jeg huskede; lyset i spisesalen, en imponerende glasmosaik og de underlige vægge i Teaterhuset, som ligner huden på en elefant. Det var sært velkendt og dog helt fremmed.

Glasmosaikken

Og alle eleverne!! Ligesom på en efterskole er der altid strabadser, der skal overstås de første dage – som fx at indtage et stykke kage på en serviet blandt vildt fremmede på en tjekket måde.

Man fører de første tilfældige samtaler om alt og intet for at danne sig et overblik over, hvem man skal bo, spise, spille og synge med de næste 4 mdr. Den første uge var tætpakket med info om alt fra køkkenhygiejne til, hvordan man mest hensigtsmæssigt kommer ned ad trappen fra TV-stuen uden at knalde hovedet ind i et udstående stykke mur. Jo, vi var spændt hårdt for. Så hårdt, at man var sikker på ens

verden ville ramle, hvis der pludselig ikke var nogen, der fortalte en, hvad man skulle. Min kærlighed til skemaer blomstrede i den første uge.

Så kom hverdagen. Alle var travlt optagede af deres linjefag, og det kom til udtryk i diverse små optrædener og ikke mindst "Åben Scene"-arrangementer, hvor ens venner blev til stjerner, der både fik en til at grine og græde med enestående indslag.

Hverdagen homogeniserede også vores spisevaner. Når der på papiret stod "Morgenmad: 7.45-8.15", ville det i praksis sige, at kl. 8.12 myldrede knap 20 elever omkring bordet, mens resten prioriterede den halve times ekstra søvn højere. Det er nu utroligt, hvad man kan nå at indtage på 3 min.

Sceneoptræden

Et af opholdets højdepunkter var naturligvis studieturen til Berlin. Ugen op til var gået med diverse projekter – alle under den simple titel: "Berlin". Når 53 elever får så åben en arbejdsbeskrivelse, kommer der de interessanteste ting ud af det, bl.a. et danseshow om Murens fald, Berlin opført i brunkager, fotoudstilling og ikke mindst et coverband af det tyske orkester Tokio Hotel, der afsluttede projektugen med et brag af en koncert. Godt forberedte drog vi af sted!

Berlin var et glædeligt gensyn for nogen

og en helt ny by for andre. Fælles for alle var, at Berlin tager dig med storm! Takket være lærernes fodarbejde, havde vi fået billetter til en masse fede koncerter og ugen gik lynhurtigt med spændende fællesarrangementer om dagen og reggae, rock, ballet og opera om aftenen. Vi var også en del, som hurtigt blev stamgæster på den lille döner-grill ved hotellet – en kebab ligger nu godt i maven efter en lang dag fuld af oplevelser.

Efter studieturen var det dejligt at komme hjem og i gang med linjerne. Helt hverdag bliver det dog aldrig på højskolen, for hele efteråret har været spækket med optrædere fra fx Jordans Drive, Carsten Mørch og Michala Petri og div. teatergrupper. Så udover vores interne koncerter og teaterstykker fik vi spændende inputs udefra – der var altid noget at glæde sig til.

Selvom 4 mdr. ser ud af meget på papiret, gik de foruroligende stærkt. Pludselig stod turnéen for dørene, og i 2 intensive uger øvede musikerne, teknikerne og sangerne sig på en koncert, danserne forberedte deres show, og teaterfolket delte sig i to og gennemspillede et dansk og et engelsktalende stykke. Stemningen var intens, til tider lidt presset – alle ville yde deres optimale og være 100 % klar til den endelige turné. Vi blev klar!

I 4 dage optrådte vi rundt omkring i Jylland med vores forskellige shows og vendte derefter tilbage til skolen for at lave det allersidste for vores forældre og venner. Det var en vild og fed uge, hvor alle mærkede suset af succeser, og hvor meget det kræver at være "on the road".

Efter afslutningsbraget sidder man nu tilbage i den sidste uge.

Der er rengøring, hygge, evaluering og "outsourcing" på programmet. Den traditionsrige Volleyball-turnering er blevet afviklet – lærerne løb for en gangs skyld

ikke med sejren til (næsten) alles store tilfredshed.

Lidt efter lidt går det op for folk, at nu er tiden gået. Den boble vi alle har eksisteret i brister lige om lidt.

Heldigvis kan man glæde sig til julen og det fælles nytår, hvor vi sammen kan springe ind i hver vores fremtid.

Det var det... og så ikke alligevel! For højskolen bliver siddende i mig.

Jeg tror ikke, at jeg kan komme forbi en højskolesangbog uden lige at slå op på nr. 169, jeg kan med stolthed spille musik for min familie og venner, der er skrevet, indspillet, mixet og produceret i højskolens professionelle studie, og jeg er sikker på, at min mave frem over vil slå alarm kl. 10.20, fordi den forventer friskbakte boller med syltetøj.

Lydstudier - mixerpulten

Det bliver nok lidt svært at overholde, når jeg står i praktik på en fødegang, men jeg vil mindes min højskoletid, mens maven knurrer.

Mit højskoleophold har uddannet, udfordret og udviklet mig. Man skulle ikke tro at den slags kunne købes for penge – det er i hvert fald den lykkeligste og mest indbringende gæld, jeg nogensinde har sat mig i.

Olivia Svane-Christiansen er født i Toftlund i 1988, opvokset i Skørping og er optaget på jordemoderstudiet i Esbjerg med studiestart i februar 2009

En højskole med modspil og medspil

Latter. Lyst. Leg.
 Kunst. Kreativitet. Kultur.
 Travlhed. Nærhed. Opmærksomhed.
 Fællessang. Fællesskab. Fælles ånd.
 Udfordring. Opfordring. Underholdning.
 Udtryk. Modspil. Indsigt.
 Højere - Vildere – Dybere.
 Meget – Mere – Flere.
 Fagskole? Friskole? – Højskole!

Af Josefine Karlsson

Latter – Lyst – Leg

Efter folkeskolen var det naturlige valg – for mig – gymnasiet. Jeg valgte den samfundsfaglige-naturvidenskabelige linje og blev i løbet af de følgende tre år især bidt af fag som tysk, samfundsfag og naturgeografi. Ved siden af gymnasiet blev sport og leg i afskygninger som akrobatik, dans og westernridning en del af min levevis. Jeg gik ud af gymnasiet med et flot resultat og med et stort behov for kreativ udfoldelse - jeg ville have et kreativt pusterum inden det endelige studievalg. Således søgte jeg og fandt frem til Musik og Teaterhøjskolen i Toftlund.

På Musik og Teaterhøjskolen kan man vælge mellem de fem linjer musik, teater, dans, sang og lydteknik, men valgfagstilbuddene giver os mulighed for at prøve kræfter inden for flere områder. Jeg er på teaterlinjen og har som valgfag haft kor, livsanskuelse, showdance og skriveværksted. Derudover solosang og soloteater.

Forandring - Fællesskab - Forskellighed

Min hverdag forandredes radikalt fra den første dag, jeg ankom på højskolen. Jeg brugte tidligere al min "arbejdstid" på lektier, opgaver og eksamenslæsning og al

Josefine Karlsson

min fritid på sport, familie og venner. Jeg var i perioder hængt op af skolearbejde, men havde ellers frirum til at foretage mig, hvad der lige faldt mig ind. På højskolen kom jeg ind i en ny verden med heldags-

Fællesskab

skemaer og arrangementer, jeg ikke selv planlægger. Både varierende kulturelle arrangementer og dagligdagsrutiner er en del af højskolelivet. Morgenmad, frokost og middagsmad kommer punktligt på samme tid hver dag og i rette højskoleånd har vi hver morgen fællessang og hver tirsdag fællesaften.

Vi er meget sjældent alene på højskolen, hvilket både er en fordel og en ulempe – for mig at se mest en fordel, da vi hurtigt kommer tæt på hinanden, og højskolen er derfor langt mere end blot udviklende for vores kreative passioner, men også for vores sociale kompetencer. Dette understøttes også af tilstedeværelsen af internationale elever – vi udfordres herved i kommunikation på tværs af sprog og kultur. Ofte arrangeres der fester i weekenderne. Nogle af festerne er en del af planen for højskolen, mens resten af festerne arrangeres af eleverne. Meget ofte er det underholdende temafester – heltefest, tyskerfest, julefrokost, ungarsk fest etc.

Weekendfest - julefrokost

Højskolefællesskabet fungerer også på tværs af årgangene, da der hvert halve år afholdes elevfest hvor tidligere elever og nuværende elever mødes. Dette giver lejlighed til at møde andre passionerede kreative unge, og herved mulighed for at danne et netværk indenfor sin interesse-sfære.

Kunst – Kreativitet - Kultur

Et ophold på Musik og Teaterhøjskolen indebærer i en vis grad en kulturel uddannelse indenfor både sang, dans, musik og teater.

Arrangementerne på højskolen vælges ud fra elevernes interesser - som teater-elev var især besøget af performance-kunstneren Signa i november yderst inspirerende, men alle eleverne får glæde af at opleve talenter fra forskellige kunstneriske felter. Fx kan nævnes fantastiske koncerter med hhv. operasangeren Thomas Storm og swing-gruppen Jordans Drive.

Vi var i oktober 2008 en uge i Berlin på studietur, hvor vi både fik mulighed for at se jazzkoncerter, ballet, teaterstykker og akrobatikforestillinger. De mange forskellige forestillinger giver en bred forståelse for muligheden for (og på nogle områder nødvendigheden af) samspil kunstrområderne imellem. Stemmetræning er vigtigt både som skuespiller og sanger, teaterundervisning kan hjælpe en sanger med formidling, og kropslig bevidsthed er nødvendig i alle grene af kunsten. Oplevelsen af forskellige kunstneriske udtryk er meget inspirerende!

Udfordring – Opfordring – Underholdning

På linjerne arbejdes der i høj grad med at finde og afprøve grænser, for at eleverne kan udvikle og forbedre sig. På teaterlinjen er det både fysikken og psyken, der udfordres, ved bl.a. udholdelses-øvelser og improvisationsteater. Der kræves en blotlægning af en selv for at spille en karakter eller fremvise en følelse overbevisende. Udfordringerne er dog på sin vis selvvalgte, da lærerne fremlægger opgaven og opfordrer os til at gå hele vejen, hvorefter det er elevens eget valg,

hvor lang tid vedkommende vil fortsætte. Blandingen af udfordring og opfordring skaber et positivt pres, jeg selv på ingen måde har kunnet modstå i løbet af mit højskoleophold. Heldigvis.

Udover de faglige udfordringer inden for linjerne, kommer de sociale udfordringer i samlivet og samarbejdet med de andre elever og lærerne.

Musikoplevelser

Vores arbejde på linjerne munder ud i en turnéuge, hvor hver linje har et produkt. Lydteknikerne har ansvaret for opsætningen af en koncert med musikerne og sangerne, danserne forbereder et show og teater eleverne producerer – i vores tilfæl-

de – to forestillinger. En dansk forestilling med de danske teater elever og en engelsk forestilling med teater elever fra Danmark, Ungarn, Frankrig og Letland.

Turnéugen er det hårdeste og mest givtige jeg har oplevet på teaterlinjen. Vi turnerede i Jylland som skuespillere i stykket og havde fælles ansvar for PR, lyd- og lysopsætning, opmåling, scenografi, kostumer, rekvisitter etc.

Udtryk – Modspil – Indsigt

Musik og Teaterhøjskolen hjælper hver elev med at finde sit personlige udtryk ved at give eleverne udfordringer og modspil igennem forløbet. Udviklingen – fagligt såvel som personligt – og de kulturelle begivenheder danner indsigt - ikke alene i hver elevs eget linjefag, men også i sociale relationer og i det kunstneriske miljø.

Mit højskoleophold har givet mig erfaring og dermed mod til at forfølge min drøm om at uddanne mig inden for teaterverdenen.

Josefine Karlsson er født i 1989 og gik på Musik og Teaterhøjskolen 2008-2009

Afslutning

Verden er stor og mangfoldig

Mange unge mennesker rejser i dag verden rundt som turister.
 Brian Førby Jensen (f. 1972) valgte at se verden på en anden måde.
 Han rejste som naver fra 1999-2003

Af Brian Førby Jensen

”Det er ikke til at forstå, at der er gået 10 år siden jeg i 1999 rejste ud som naver.

Min far – der var tømrer ligesom jeg – havde en gang på en ferie taget et billede af en naver, han mødte. Jeg kan huske, billedet interesserede mig meget, selv om jeg ikke vidste, hvad det var. Jeg kiggede meget på den særprægede dragt.

Da jeg havde fået min tømreruddannelse, læste jeg en artikel i et fagforeningsblad. Det var en tømrer, Thomas Beck, der fortalte om, hvad det vil sige at være naver. Det fascinerede mig.

Den første levende naver mødte jeg i Århus. Han hed Holger Tindemann og havde kendt min kæreste Helene, før han rejste ud. Vi stødte på ham i Århus og fik et par bajere sammen på en cafe. Det endte med at Tindemann overnattede hos os.

Tindemann forklarede, hvad navervæsenet gik ud på. Begrebet stammer helt tilbage til middelalderen og kommer egentlig fra Tyskland. Her kunne man ikke blive håndværksmester, hvis man ikke havde været naver. Ordet kommer egentlig af ”skandinaver”, og det er faktisk kun norske, svenske og danske svende der kan kalde sig navere. De andre hedder egentlig ”geseller”.

Der er visse regler, man skal overholde, hvis man vil være naver:

- Man skal være under 30
- Man skal have en ren straffeattest

Brian Førby Jensen

- Man skal være gældfri
- Man skal være barnløs
- Man skal være færdig med sin læretid som håndværker.

Mens man rejser rundt, har man mange privilegier, men man har også pligter. Man må højst være det samme sted 6 måneder, og man må højst være 4 måneder et sted uden at have arbejde. Man må ikke nærme sig sin hjemby inden for en radius af 50 km.

Naveren bærer en slags uniform, så man kan kende ham. Han har et sæt rejsetøj og et sæt arbejdstøj. Kludten eller håndværkerdragten består af en sort hat, bukser med stor fodvidde, hvid skjorte og vest eller jakke i fløjl eller velour.

Man har sorte sko og støvler. Naveren har et slips – Ehrbarkeiten - og når han bærer det, er han indviet. Til mit udstyr hører en stent – en stok – som er lavet af et bukkehorn fra Færøerne sat på en

Naverhat

"Stent", navernes stok

snoet stok og en Charlottenburger. Det er den bylt, hvor jeg havde alt mit udstyr, mens jeg vandrede. Man lærer at pakke fornuftigt, når man er naver. 3 par underbukser og 3 par sokker. Mere er der ikke plads til. I dag kan Charlottenburgeren vaskes. Det kunne den ikke i gamle dage, og da var det ofte et problem med lus og lopper fra vadsækken.

Der gik et år efter at Holger Tindemann

havde overnattet hos os i Århus, før jeg selv blev naver. Jeg blev indviet, mens der var Roskildefestival. Jeg skulle lave noget arbejde og midt i det hele måtte jeg af sted til naverhulen, som det hedder, for at blive "bundet ind". Tøjet – kluften - får man syet, så det passer. Jeg husker tydeligt, at jeg kom tilbage til festivalen i fuldt naver-dress. Det vakte nogen opsigt. Det var en stor omvæltning pludselig at være naver.

Indvielsesceremonierne i de forskellige naverlav er forskellige. Mit lav hedder "De retskafne fremmedskrevne tømrere og skiferdækkere".

Jeg rejste lige efter Roskildefestivalen. Mit første stop var på vadehavsøen Sylt. Her var jeg i 3 måneder og arbejdede hos en snedker. Før jeg kom til øen var jeg ikke særlig god til tysk, men det blev jeg. Når man som naver skal fra det ene sted til det andet, går man eller blaffer. Det er ikke velset, at man tager bus eller tog. Det var nu svært for mig at blaffe til mit næste mål. Det var nemlig Færøerne.

En dansk naver hentede mig på Sylt, og vi tog sammen til Thorshavn. Vi fløj derop. Her blev vi ansat i Byggesamteket. Sommeren 1999 var den bedste sommer i 30 år på Færøerne, så vi havde en aldeles pragtfuld tid. Normalt regner det meget på Færøerne, og der er tit tåget, men denne sommer var tør og varm. Drikkevandet var ved at udtørre. Vi arbejdede på at bygge en bowlinghal.

En dag mens vi var på arbejde blev der råbt: "Grind" og så var arbejdspladsen tom. Min makker var ivrig jæger, så det var lige noget for ham. Vi var ca. 4 måneder på Færøerne, og det var en pragtfuld oplevelse.

Da bowlinghallen var færdig, gik turen videre. Jeg tog igen til Tyskland, hvor jeg mødte smedevenden Morten Lyng.

I Tyskland er der rigtig mange herberger for navere. Vi var i Nürnberg og holdt nytår i Prag. I denne periode havde vi ikke arbejde.

Morten Lyng og jeg rejste lidt rundt i Tyskland og havde korte ansættelser forskellige steder. Ind imellem var jeg en tur i Ribe. Helene fyldte 30, og det blev holdt på Fanø, så det måtte jeg hjem at være med til. Jeg var udgået fra Thisted, så jeg brød ikke reglerne ved at være i Ribe. Det var mere end 50 km fra udgangspunktet. En kort periode fik jeg arbejde i Ribe.

Så måtte jeg ud igen. Jeg rejste til Zürich. I Schweiz er der mange navere. Det er et dejligt land. Jeg fik arbejde hos en lille snedkermester, der boede lige ned til søen. Her badede vi om aftenen. Han havde motorcykel og tog mig med på tur op i Alperne. Jeg mindes ture med ham, hvor vi sad på en bjergtop i strålende solskin og drak kaffe.

Det var et rigtig hyggeligt Gesellschaft. Når man var "skrevet" (når man arbejdede) et sted i Schweiz, hørte der visse privilegier med. Man havde adgang til svendeaftenerne, der fandt sted hver onsdag og lørdag. Det var en selvfølge, at vi navere var med der.

Min mester var en dejlig mand. Han var egentlig tysker og var italiensk gift. Jeg boede hos familien og var meget glad for at være der.

Jeg rejste lidt rundt i Schweiz og satte derefter kursen mod Italien – eller rettere sagt - mod Elba. Jeg havde tilbragt et år i Paris, og her havde jeg mødt en dansk pige, der havde en italiensk kæreste. De boede nu på Elba, og dem ville jeg besøge. Egentlig skulle det kun have været et kort besøg, men så greb det om sig. Jeg fik arbejde hos Mario Silva en herlig fyr der restaurerede møbler. Han og jeg

kunne begge lide at løbe, så når arbejdstiden var forbi, løb vi hver aften. Vi løb til stranden tog en svømmetur i havet og sluttede med at skylle saltvandet af under en bruser på stranden. Det var aldeles pragtfuldt.

Jeg tjente ikke noget videre på Elba, men der var så mange andre fordele. Mario elskede olien og vinen fra Elba, og det kunne jeg følge ham i. Vi lavede den mest fantastiske pesto af alle de gode råvarer, der var.

Vores fælles sprog var engelsk. Det var en dejlig tid.

Da møbelprojektet hos Mario Silva var forbi, rejste jeg tilbage til Zürich, hvor jeg havde forskellige småjobs. Et af de sjove var, at jeg arbejdede en kort tid hos en tømmer, der renoverede en cirkusvogn.

Helene på besøg

En tid arbejdede jeg sammen med en dansk tømmer Kenneth Poulsen. Jeg havde hele tiden forbindelse med Helene, og mens jeg var i Zürich, kom hun på besøg.

Jeg havde aftalt med Morten Lyng, at vi skulle følges til Italien igen. Vi ville ned syd for Rom. Det var helt umuligt at blaffe i Italien. Der var bare ingen, der

holdt og tog os op. Det endte med, at vi måtte tage toget.

Morten Lyng og jeg arbejdede en tid i Tivoli syd for Rom. Jeg havde mødt en tysk naver og havde aftalt med ham, at vi ville til Sydafrika, hvor der også er navere.

Der er et Gesellschaft i Johannesburg, så der tog vi til. Altgesellen her hedder Helmuth. Herfra tog vi bussen til Namibia. Det har været tysk koloni, så her er mange tyskere. Vi var kommet til et land, der var helt anderledes end noget andet, vi havde set. Først fik jeg arbejde hos en møllebygger. Jeg blev en slags alt-muligmand. Det var afsindig varmt. Nogle gange var det så hedt, at vi ikke kunne holde på værktøjet. Der gik ikke lang tid, før vi kunne lidt africaans (det sprog, boerne taler). Vi lærte også lidt "klikprog". De indfødte talte aro-arb, som vi altså lærte lidt af.

Jeg var med ude på en farm for at sætte en vindmølle op. Vi var der i et par dage og blev inviteret til at spise med hos den hvide farmer. Jeg var meget forbavset over hvor afsindig meget kød, der blev sat til livs. Vi plejer at spise meget grønt og lidt kød. Her spiste man kød som hovedbestanddel af måltidet. Det var helt utroligt.

I Namibia var det let at blaffe. Tyskerne tog os gerne op. Vi blaffede til Windhoek hvor vi fandt arbejde hos hr. Schwarz eller Blackie, som han hed blandt venner. Vort projekt var at bygge en pergola, men de svende, Blackie havde haft før os, havde været temmelig hårde ved værktøjet, så det kunne vi ikke bruge. Vi måtte selv opfinde værktøjet igen, før vi kunne komme i gang med pergolaen, som vi byggede af eucalyptustræ. Blackie ejede "Jachtfarm Halseton". Her kom rige tyskere på besøg og gik på

jagt. Mens vi var der, var der en gepard, der truede bestanden. Blackie udstyrede os med rifler og gav os lov til at skyde geparden, hvis vi så den. Jeg mindes vidunderlige solopgange, hvor savannen vågnede, og hvor vi sad og ventede på geparden. Det ville ligge mig fjernt at skyde den.

Min navermakker i Windhoek var Jörg Bullinger, og vi to så mange tankevækkende ting i Afrika. Mange steder var der barske forhold. En tysker fortalte os, at han havde skudt en sort. Kriminaliteten er tårnhøj, og vores tyske bekendte var blevet overfaldet. Han reagerede så ved at skyde overfaldsmanden – og han mente, det var en ganske rimelig reaktion.

Vores boss inviterede os til Swakopmund, hvor han havde en ferielejlighed ud til Atlanterhavet. Vi havde også stiftet bekendtskab med hans sorte elskerinde. Namibia er en gammel tysk koloni, og der var en tysk klub i byen. Der blev vi inviteret hen, og vi blev godt beskændede, som navere bliver mange steder.

Jörg og jeg faldt i snak med en gruppe lokale i byen, og nogle af dem havde børn med. På et tidspunkt tog jeg et af de sorte børn og bar det på ryggen. Da vi igen traf Schwarz, nævnte han, at han syntes, vi mængede os med de sorte. Vi ville ikke diskutere det med ham og gik hen i den tyske klub. Her var stemningen blevet ganske anderledes end første gang, vi var der. Denne gang hilste ingen på os. Der var ikke tale om nogen beskænkning, og man kan roligt sige, at vi blev frosset ud.

En navers liv er frit og et godt liv for en ung mand. Men tiden var gået.

Jeg var ikke længere under 30, og jeg havde fået forpligtelser i Danmark. Helene havde født vor søn Johannes, og jeg rejste hjem i august 2002. Jeg var

hjemme i 3 måneder og fik lige barnedåben med, før jeg rejste tilbage til Afrika.

Jörg var rejst hjem, men jeg havde truffet Torben og blaffede med ham 2500 km fra Swakopmund til Cape Town. I Namibia er der nogle store saltørkener, og lastbiler kører dertil og henter salt. Vi sad i flere dage på ladet af sådan en saltbil og skrumplede af sted gennem saltørkenen.

Fra Cape Town blaffede vi til det lille kongedømme Lesotho, der ligger oppe i bjergene. Der er meget dårlige veje i Lesotho, og det meste af transporten foregår pr. hesteryg. Vi så en mand, der kom ridende med en ligkiste over hesteryggen.

Hjemme i Danmark sad Helene med Johannes, så jeg begyndte så småt at længes hjem. I april 2003 rejste jeg til Europa. Jeg tog til Christiania, hvor Helene havde lånt et hus, og her lavede jeg et vindue for en bekendt, der boede i et lille vagthus. Min navetid var ikke helt forbi. Jeg var på Mols og byggede en veranda, jeg var en kort tid i Norge, men så måtte jeg vende tilbage til udgangspunktet. Det var midt i agurketiden, så min ankomst hjem til Thisted blev en pressebegivenhed. Reimer Bo Christensen bragte et indslag fra hjemkomsten i TV-avisen. Hele den nordjyske presse og

det halve Thisted dukkede op, da jeg kom hjem. Det var en herlig fornemmelse.

At det er 10 år siden, jeg rejste ud, og 6 år siden jeg kom hjem, kan jeg slet ikke forstå. I dag bor jeg med Helene og vore 2 børn i bofællesskabet Vestenvinden i Lustrup ved Ribe. Jeg har ikke helt glemt naverlivet. Jeg har sammen med en anden hjemvendt naver oprettet et navervandrerhjem i Ribe. Der findes mange af den slags i Tyskland, og nu er der altså også et i Ribe. Der er plads til 6 navere, og det koster kun 35 kr i døgnet at bo på navervandrerhjemmet.

Oprettelsen af vandrerhjemmet er mit beskedne bidrag til, at en gammel kultur kan fortsætte. Det er godt at komme ud i verden og se, at der er mange måder at leve livet på. Det er godt at vende tilbage til sit udgangspunkt og se, at det også er godt.”

**FORSIKRING
MED OVERSKUD**

Billigere bilforsikring til gode bilister

Ring på 70 13 80 80 og få
et godt tilbud eller find din pris
på billigere-bilforsikring.dk

GF - Grænsen · GF Sønderjylland

Da Toftlund havde eget elektricitetsværk

I Toftlund blev der allerede i 1899-1900 bygget et elektricitetsværk, som dermed var blandt de allerførste i region Slesvig-Holsten

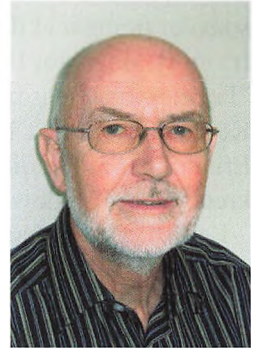
Af Carl Erik Christensen

Maria og Carl Andreas Christensen

Bygmester Carl A. Christensen var en mand, der satte sig store spor i Toftlund i årene omkring 1900. Han byggede bl.a. Centralhotellet, Waldemar Uldalls forretning (hvor Bjarne Lund nu har ekspertforretning) og mejeriet (nu Musik og Teaterhøjskolen). Men det han blev mest kendt for, var nok da han i Toftlund etablerede et elektricitetsværk, vistnok det første i det nuværende Sønderjylland.

Hos familien Christensen i huset i Vestergade nr. 18, på hjørnet mod Engvej (nu Klinik for Fysioterapi), havde Carl og hans hustru foruden børnene Carls gamle morbror boende. Morbroderen døde i 1898 og efterlod familien i Toftlund 6000 Mark, hvilket dengang var mange penge. Denne sum investerede Carl i noget for hele egnen ganske nyt, nemlig et elværk. Fra "Fattiggården" købte han et stykke jord ind til sin ejendom, hvorefter han i 1899 lod opføre en bygning på jordstykket i baghaven, hvor bygningerne (ved Engvej) står endnu.

Carl Erik Christensen

Carl Christensen tegnede abonnenter og fik nedlagt ledninger til strømforsyningen, men fik tilsyneladende ikke aftalt nogen pris, der tog højde for forøgede omkostninger. Hjælp til opstart købte han hos

Grundkøbet til det kommende elværk

firmaet A. Chr. Christiansen i Aabenraa. Af kontrakten fra 19. dec. 1899 ses også, at der blev indrettet et skur til kul, bygget skorsten, samt at der skulle ansættes en fyrbøder, men der er ikke heri nævnt noget om det tekniske, at der bl.a. var tale om en dampmaskine til fremstilling af 110 volt jævnstrøm!

Hjælpen til installationen kom sydfra, som det fremgår af denne oversatte artikel fra en tysk avis fra 1979:

”Fra elektricitetens barndom:
Kejser-fødselsdag i Toftlund
Erindringer af ”Radioens fader”, statssekretær Hans Bredow.

I elektricitetens barndom blev elektriskere anset som sande vidundere. Et af disse vidundermennesker var Hans Bredow, der vel med rette bliver kaldt for ”Radioens fader”. Hans navn er tæt forbundet med historien om Toftlunds strømforsyning.

Hans Bredow, der blev født for 100 år siden i Rendsborg og døde i 1950’erne i Wiesbaden, begyndte sin uddannelse ved ”Baltischen Elektrizitäts-Gesellschaft” i Kiel. Denne beskæftigelse blev afbrudt, da han mod slutningen af året 1899 blev sendt til Toftlund i kreds Haderslev for der at hjælpe med at opbygge et lille elektricitetsværk.

Om sit Toftlund-ophold har Hans Bredow senere fortalt: ”Vi elektrikere blev betragtet som vidundermennesker, fordi vi kunne udskifte den middelalderlige petroleumsbelysning i boliger, stalde og kroer med en moderne elektrisk belysning”.

Bredow blev hurtigt kendt i Toftlund for en anordning hos byens læge, som ofte blev forstyrret om natten af vedvarende ringetoner. På yderdøren blev der anbragt en skive og en lille kasse der indeholdt en glødelampe, som kunne betjenes fra lægens seng. Så snart den første ringetone hørtes, lyste disse ord op på skiven:

”Kommer straks”.

En større opgave ventede ham, da han til fødselsdagsfesten for kejseren den 27. januar 1900 skulle ”belyse” den største sal i Toftlund. Han indlagde projektørbelysning, installerede buelamper i salen og over indgangsdøren anbragte han et stort ”W” (til ære for kejser Wilhelm II). Alt skulle tænde i det øjeblik, hvor det traditionelle festoptog nærmede sig hotellet.

Alt var forberedt. Petroleumslampen var fjernet, og hen mod aften var der fuldstændig mørkt. Men – belysningen virkede ikke. Snart hørte man at optoget nærme sig hotellet. Bredow bad optogets leder om at marchere endnu en tur gennem byen for at vinde tid. Og det lykkedes ham virkelig nu at finde en ganske lille fejl: en sikring var i uorden, men med en lille kobbermønt blev metalforbindelsen genskabt, og lyset strålede i al sin glans netop i det øjeblik, da optoget nåede hotellet.

”Aldrig i mit liv” udtalte Hans Bredow i sin alderdom, ”har jeg følt mig så trængt, og aldrig er jeg blevet så fejret, som jeg blev i Toftlund.”

Fra en anden skriftlig kilde er den sidste hændelse på det næsten nyopførte centralhotel uddybet, idet Bredow fortæller, at han ikke havde meget håb om at få lyset til at virke, men pludselig fik han den tanke at undersøge brættet, hvor sikringerne var anbragt. Med begge hænder tog han fat om ledningerne, og det frygtelige stød han derved fik, bragte ham på løsningen, nemlig at der var problemer med sikringen, som var for kort. Så skreg han til værten: kom straks med nogle kobberpenninge. Værten stirrede på ham, som var han ikke vel forvaret, men kom så tilbage med en håndfuld kobbermønter. Bag hver sikring blev så anbragt en mønt og pludselig strålede lyset. Og som på kommando dukkede optoget op, og gaden strålede i lyset fra de

mange glødelamper, der dannede W'et, og der lød høje jubelråb.

Manden som bragte mønterne på centralhotellet har sandsynligvis været ejeren, gæstgiver Christian Petersen, der året efter solgte til købmand Peter Petersen, Skærbæk der efter et par måneder videresolgte til en tidligere ejer, Johannes Heinrich Juncker.

Byens læge dengang var Iver Johannsen, som praktiserede i byen fra 1886 og helt frem til sin død i 1949, det meste af tiden fra Vestergade 3, samme hus som dr. Thygesen senere praktiserede i og fra, og det var således i dette hus, at Bredow installerede en glødelampe.

Datoen den 27-1-1900 er efterfølgende blevet betragtet som værkets fødselsdag.

I starten var der ringe tilslutning til elværket, selv om kommunalbestyrelsen hurtigt vedtog at udskifte byens 18 petroleumslamper med 10 elektriske.

Den ringe tilslutning, en ukonstant strømlevering samt en manglende klarhed over kilowattprisen blev skæbnsvanger for ejerskabet de følgende år. Og især indretning af gadebelysning og indlægelse af elektricitet i husene blev dyrere end forventet, så allerede i 1903 måtte Christensen give op, og ejerskabet overgik til Peter Christian Hansen. Som en af Carl Christensens børn senere skriver i et brev, har han på en måde foræret byen de 6000 Mark, da man her fortsat fik glæde af værket i årene fremover.

De store økonomiske vanskeligheder fortsatte de følgende år. Allerede i 1906 overgår ejerskabet til Kreditbank Tøndern, som i 1909 sælger til ing. Hans N. Hammelef. Efter endnu en tvangsauktion i 1910 overgår ejerskabet til købmand Carl Borchert, som i 1912 videresælger til ing. Adolph Dirksen.

Carl A. Christensen opførte i 1910-11 en

bygmestervilla med værksted i Vestergade ganske nær sin tidligere bolig (lå hvor nu Statoil har vaskehal), hvorefter den gamle

Carl A. Christensens nu nedrevne, flotte villa i Vestergade

bolig på Vestergade 18 i 1911 blev solgt til rentier Jes Uldall, som allerede året efter solgte til Adolph Dirksen, som altså også erhvervede elektricitetsværket samme år.

I 1907 bringer avisen "Modersmaalet" denne artikel: "Gaardejer og Gæstgiver Niels Ferslev på Herrestedgaard ved Toftlund har i Torsdags afsluttet Akkord med Elektricitetsværket i Toftlund, der ligger omtrent 1200 Meter fra hans Ejendom, om at indlægge en elektrisk Motor til 4 Hestes kraft der skal trække et selvrensende Tærskværk, Hakkelsesmaskine og pumpe Vand op i en stor højtliggende Beholder, hvorfra Vandet gennem Rørledninger ledes rundt i Gaardens Bygninger, til Køkken, Bryggers, Stald osv.

Naar Motoren er i fuld Gang, vil den med sine 4 Hestes Kraft forbruge for ca. 65 Pf. i Timen. Elektricitetsværket betaler Motorens indlægning.

Elektrisk Lys fik Ferslev allerede indlagt sidste Sommer."

I lang tid havde mange foretrukket petroleumslamper, hvorefter der blev sagt, at lyset herfra "var bedre for øjnene". Men 1. verdenskrig ændrede billedet, idet petroleum blev en mangelvare, hvorefter der i

mange hjem i byen blev etableret primitive lysinstallationer, ofte med en enkelt lampe, hvorfra løse ledninger via ”snydepropper” kunne bringe lys til de øvrige lokaler.

Gennem årene blev der eksperimenteret med mange former for drivmidler, men hverken petroleum, benzin, gas eller diesellole blev nogen succes.

I mange andre byer, specielt købsteder, blev petroleumslamper erstattet med belysning af gas, før strøm blev almindelig udbredt. Dette led blev sprunget over i Toftlund, men om det skyldes at Carl A. Christensen var så tidligt på færde, eller byens lidenhed, må stå hen i det uvisse.

Adolph Dirksen ejede og drev værket frem til januar 1920, hvor det blev afhændet til et interessentskab, bestående af 11 af byens borgere, som forstod vigtigheden af byens udvikling, heriblandt Dirksen selv.

Dirksen boede i huset i Vestergade til sin død i 1948. Frem til 1955 boede hans enke Meta i huset, hvorefter det blev solgt til en søn af elværkets stifter, tømremester August Christensen.

I tiden omkring genforeningen var der forberedelser til indførelse af højspænding i hele Sønderjylland, og for vores område dannedes ”Midtsønderjylland Elektricitetsforsyning” (MSE). Der var stor debat om man her i Toftlund skulle tilslutte sig højspændingen med vekselstrøm, hvorved installationer og motorer så skulle udskiftes, eller fortsætte med jævnstrøm.

Men da alle maskiner var stærkt nedslidte, må ejerne have sigtet mod en tilslutning til MSE, for værket blev solgt til produkthandler Peter F. Petersen til ophug.

Men da de sønderjyske højspændingsselskaber i 1922 skulle tegne andele i højspændingsværket i Aabenraa, sprang MSE fra, og tilsluttede sig først året efter. Uroen herved bevirkede, at 9 af interessentska-

bets medlemmer – senere blev de kaldt ”de ni æsler” - i 1923 købte værket tilbage af produkthandleren, som så udtrådte af interessentskabet og flyttede til Aabenraa.

Den senere bilforhandler Laust Chr. Laustsen, som stod i spidsen for interessentskabet, medvirkede personligt stærkt til at få værket til at køre videre, med anskaffelse af akkumulator og renovering af maskinparken samt med udvidelse med en stor dieselmotor fra ”Jochumsen” i Horsens.

Prisen for lys blev i starten af jan. 1924 nedsat fra 1 kr. til 90 øre pr. kilowatttime. Men selv om strømpriserne var omstridte gennem næsten alle årene, er der intet der undervejs tyder på fortjeneste til nogen af ejerne, tværtimod.

Den 19-1-1924 skriver ”Modersmaalet”, at det af Handels- og håndværkerforeningen nedsatte udvalg netop har haft møde med aktieselskabet Toftlund Elektricitetsværk for at forhandle om yderligere nedsættelse af prisen på elektricitet samt muligheden for at afslutte en flerårig kontrakt om levering af strøm til en fast, rimelig pris.

Mens disse forhandlinger i første halvår af 1924 foregik mellem værkets ni ejere og så udvalget som repræsenterede hovedparten af forbrugerne, solgte ejerne værket til MSE for 52.500 kr. til overtagelse pr. 1. jan. 1925. Denne overraskende handling for forbrugerudvalget samt de mange resultatløse forhandlinger med MSE som dette udvalg samtidigt førte, bevirkede en til tider truende og ophidset stemning i by og opland.

For lige uden for bygrænsen blev tilslutningen til MSE's højspænding en realitet i okt. 1924, men som det fremgår af utallige avisartikler i første halvår af 1924, er der en anden slags ”højspænding” inde i byen, og for ikke at forværre striden, blev der på

et af møderne henstillet til avisreferenterne om kun at referere beslutninger, hvilket derefter synes efterkommet.

Men i Toftlund var der blandt forbrugerne blevet en overvejende stemning for fortsat at have egen elforsyning, så hen på foråret 1924 var spørgsmålet kun, om man kunne og skulle købe værket tilbage fra MSE eller lade opføre et nyt. Samtidigt var forbrugerudvalget den 8. marts samme år blevet til et andelsselskab med købmand Hans Nielsen som formand.

Enden blev, at det gamle værk så med 2 motorer, 3 dynamoer, strømtavle med ledningsnet, akkumulatorer, gadenet og værktøj m.m. den 17. sept. 1924 overgik til andelsselskabet "Toftlund Elektricitets-selskab", og den hidtidige driftsleder L. Otsen blev genansat af de nye ejere, ligesom Dirksen fortsatte som måler aflæser.

Da MSE havde videresolgt værket til andelsselskabet før egen overtagedesdato, kunne den officielle registrering i grundbogen ske direkte fra "de ni æsler" til "Toftlund Elektricitetsselskab". Og selv om MSE ikke fik strømleverancen til byen, fik de alligevel noget ud af besværet med at have medvirket til at samle byens borgere om eget elværk, nemlig 12.500 kr. som "Toftlund Elektricitetsselskab" måtte betale udover de 52.500 kr., som MSE kort tid forinden havde erhvervet værket for.

Toftlund Elektricitetsselskabs kasserer og regnskabsfører, Rasmus Rasmussen blev for øvrigt kun på posten i et par år, idet han ved dom i 1927 blev pålagt at betale 6393,63 kr. til værket for "uorden i regnskaberne og i kassen".

Bygmester Carl A. Christensen, elværkets grundlægger, var lidt senere gennem en del år medlem af bestyrelsen. Han døde i 1938, efterladende hustruen og 8 børn, hvoraf den ældste, August overtog byggeforretningen.

I 1933 – under den store økonomiske krise – er strømprisen for lys 30 øre pr. kwt. og for kraft og varme 12 øre. På årets generalforsamling omtaler formanden den nyoprettede forbrugerforening, ligesom forholdet til Højspændingsværket også er på tapetet.

Løbende gennem alle årene var spørgsmålet om vekselstrøm oppe til debat. Den 26-7-1940 indkaldes via "Folkebladet" til ekstraordinær generalforsamling, for at andelshaverne kan tage stilling til forskellige tilbud fra MSE om levering af strøm. Heller ikke denne gang sprang man på. Forinden, da krigen nærmede sig, fik man dog bygget en transformator ved værket, så man i påkommende tilfælde kunne tilsluttes vekselstrøm. Formanden var stadig Hans Nielsen, som fortsatte på posten frem til 1945, hvorefter han blev udnævnt til æresmedlem af andelsselskabet. Han døde i sept. samme år, 72 år gammel.

Den yngste af Hans Niensens 2 døtre, Hildegard Top, der i dag bor på 2. sal i den af faderen opførte herskabelige bygning i Søndergade fortæller, at elværket var faderens hjerte barn og at han ville have været ked af det, om han havde oplevet værkets og byens strømforsynings overgang til MSE. Da faderen gennem mange år var svagelig pga. lunge- og hjertesygdom pådraget under deltagelsen i 1. verdenskrig, kørte Hildegard eller hendes moder ham ofte om til værket, hvor også bestyrelsesmøderne blev holdt. Den sidste tur til værket foregik på en trækvogn, som også blev brugt til kistetransport hos naboen Laustens snedker- og begravelseforretning.

I årene før 50 års jubilæet blev der investeret i nye maskiner og ledningsnettet udvidet betydeligt for at følge med byens udvikling. Værket kørte upåklageligt og uden afbrydelser i strømmen, hvilket ikke

var tilfældet med højspændingen udenfor byen. Men strømprisen var til gengæld lidt højere end MSE's.

På dette tidspunkt var det sognerådsformand og bygmester Andreas Larsen, der bestred formandsposten i andelsselskabet.

Martha Geil, Pilehaven 3, der fra 1952

Formanden gennem 21 år, tidl. bygmester Hans Nielsen og hustru Franzine

med sin familie boede skråt overfor værket, fortæller at der kunne mærkes tydelige rystelser, når den store Buickmotor blev slukket kl. 1 om natten. Herefter klarede akkumulatører byens strømforsyning til næste morgen.

Langt det meste af tiden hvor værket var et andelsselskab, var Peter N. Møller værkefører. De seneste år med hjælp af Fromholdt. Møller boede i mange år til leje i Vestergade, og døde 87 år gammel i 1971.

Efterhånden løb tiden fra jævnstrøm, så af hensyn til byens kommende udvikling blev værket nedlagt i 1953, og både bygning og byens strømforsyning overgik nu til MSE.

Denne overgang til 220 volt vekselstrøm nødvendiggjorde bl.a. en udskiftning af

Elværksbygningen efter nedlæggelsen, hvor den i en kortere periode først i 1960'erne blev anvendt af firmaet "Alphamatic"

alle motorer i byen. Af en protokol på lokalarkivet ses, at det drejede sig om i alt 277 motorer, der af brdr. Egholms Eftf. i Haderslev blev leveret til erstatning for de gamle. Der var tale om motorer til alskens formål, f.eks skulle Martin H. Madsen på Benediktegården have udskiftet combimotor og motorer til malkemaskine og roeskærer i bytte med de gamle motorer til en pris af 1448,52 kr, en betydelig udgift, som det var for de fleste erhvervsdrivende i byen.

Ved elværkets nedlæggelse i 1953 var der 564 tilsluttede forbrugere, hvoraf ca. 200 var andelshavere.

Carl Erik Christensen, f. 1943 i Toftlund og gennem 40 år medarbejder ved Kort- og Matrikelstyrelsen i Sønderjylland

TEATER • MUSIK • DANS • DESIGN • LYD/LYS • MEDIE

Frøslevlejrens Efterskole - en skole for livet

Se mere på: www.fle-skole.dk

En sønderjyde i Argentina

Af Poul Lebeck

Jeg er født i Buenos Aires 1933, døbt i Askov, bosat i Argentina. Som ung boede jeg i min fødeby og de sidste 55 år på vor familiegård i Tres Arroyos kommune 500 kilometer syd fra hovedstaden. Jeg er som udlandsdansker stærkt bundet til mine rødder og mener derfor, jeg godt kan være bekendt at betragte mig som sønderjyde. Til dette vil jeg gerne tilføje, at er man opdraget i et dansk hjem, har man oplevet den stærke nationalfølelse, Danmarks besættelse forøgede, og har man en far og mor der i deres ungdom var udsat for prøjsisk herredømme, så er den geografiske afstand ingen hindring i at føle sig stærkt knyttet til sine forældres hjemstavn.

Lebæk bro

Efternavnet Lebeck stammer fra en lille bæk kaldt Lebæk, der udspringer sydvest fra Gøttrup og løber til Fiskebækken nær Lebæk bro. Kører man cirka to kilometer sydøst ud af Toftlund langs Lebækvej mod Agerskov, når man et sted mærket Lebæk på kortet. Der boede i det 18. årh. en skrædder kaldet Ole Josiasen, min

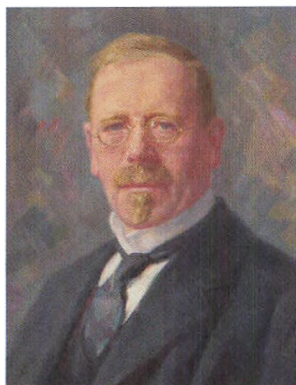
Poul Lebeck

tiptiptipoldefar, og hans to sønner Josias og Jens Olesen, som blev kaldt "Lebæk-skrædderne". Disse lod deres børn døbe Lebeck. Det kunne være Lebeck eller Lebæk alt efter hvordan præsten skrev det ind i kirkebogen. Ejendommen blev solgt i 1820, og i dag findes der på stedet en gård ejet af Nis Th. Jensen. Takket være Anne Grethe Petersen fra Toftlund fik jeg disse steder at se under mit besøg i Danmark i fjor.

Josias kom til Tirslund og min tiptipoldefar Jens til Spandet. Han fik 8 sønner og 2 døtre, deriblandt Lærer Anders Lebeck gift med Hanne Refslund. 1832 blev han enelærer på den nybyggede helårsskole ved Bovlund Bjerg. Det fortælles, at han var streng, dygtig, en god økonom og at han interesserede sig for landbrug. Derefter købte han en gård nær Bovlund Bålsted som blev solgt efter tre generationer, og som endnu kan findes på kortet med navnet Lebeckgård.

Lærer Anders og Hanne fik en søn, Jens Outzen Lebeck f. 1841 d. 1872 gift med Bodil Marie Schmidt. Jens døde

tidligt på grund af en svaghed, han havde pådraget sig som soldat i 1864. Jens og Bodil fik tre børn, deriblandt min farfar Anders Outzen Lebeck f. 1868 d. 1926. Han giftede sig med min farmor Margrete Hansen, også fra Bovlund og flyttede til Aabenraa.

Anders Lebeck
1868-1926

Farfar var redaktør, først ved "Hejmdal" i Aabenraa og senere ved "Modersmålet" i Haderslev. Han var også kasserer i Sønderjyds Skoleforening. Ved 1914-krigsudbrud blev han arresteret på grund af sine ideer og sit virke i nationalkampen. Efter adskillige uger blev han atter løsladt. Hans portræt findes i billedsalen på Folkehjem i Aabenraa. Som folketingsmand fik han sikkert sit livs største oplevelse. Han var blandt de første sønderjyder, der blev valgt til Rigsdagen efter genforeningen. Han blev udnævnt til at takke kong Christian X på Amalienborg. Som skrevet i Sønderjysk Månedsskrift i maj 1968, side 139: "Det blev et uforglemmeligt øjeblik for dem, der oplevede det. Mens Lebeck endnu talte, havde kongen grebet hans hånd, og sådan stod de to mænd, indtil talen var afsluttet, hvorpå kongen istemte sangen "Der er et yndigt land". Jeg er måske lidt for sentimental, farfar var den eneste af mine bedsteforældre, skæbnen nægtede mig at kende, så første

gang jeg fik dette at læse, kunne jeg ikke skjule mine tårer. Anders og Margrete fik tre børn, Ana, Bodil og så Henrik, min far i året 1900. Kun tysk skolegang var tilladt og efter den tilbragte han sommeren på landet hos min farmors familie, for derefter at indtræde som lærling i Haderslev Bank. For at undgå tysk militærtjeneste drog han nordpå, fortsatte sin uddannelse først i Aarhus og efter genforeningen i Haderslev og Aabenraa. Derefter arbejdede han i et skibsmæglerfirma i Gent og i 1926 som bogholder ved et dansk-norsk uldeksportfirma i Buenos Aires. Efter et års forløb blev han udnævnt til firmaets ledende direktør.

Mormor hed Sine Petersen Bojsen f. 1876 på Ellegaard i Stursbøl. Min morfars Kristian Knudsen Maegaard f. 1871 i Rønninge på Fyn. Som dansk undersåt kunne Kristian Maegaard ved brylluppet i 1904 ikke få lov til at bosætte sig i Sønderjylland. De valgte så at bosætte sig så nær ved Kongeågrænsen som muligt, og købte gården Store Dalgård lidt syd for Vejen.

De fik seks børn, den ældste min mor, Maren Katrine Bojsen Maegaard født i 1905. Derefter kom Inger, Jens, tvillingerne Laurits og Sven og så Holger. Mor gik i skole i Vejen og blev derefter uddannet som tandlæge på Københavns Universitet.

Der skete så det, at far kom til Danmark og holdt nogle taler om Argentina. Blandt de tilstedeværende var min morbror Jens. Han havde læst på Vejen Handelsskole, arbejdet i Vejen Bank og været på handelskursus i England. Jens spurgte så far ud om et job i Buenos Aires og svaret var: "Lærer du spansk, så er du velkommen." Cirka 1930 kom Jens i arbejde sammen med far i uldfirmaet Nielsen, Olsen & Co.

Morbror Jens blev en dag behandlet af en dansk tandlæge i Buenos Aires. Under

konversationen fremkom det, at klinikken manglede en assistent. Sådan gik det til, at mor kom til Argentina, lærte far at kende og blev gift med ham i 1932. Jeg blev født den 14. september året efter og min søster Bodil den 11. oktober 1936. Bodil drog tilbage til Danmark som ganske ung, bor i Farum og har to døtre, Josefine og Charlotte.

Mine første dage tilbragte jeg i en forstad lidt nord for Buenos Aires by, kom i en tysk børnehave på grund af, at den kun lå en 200 meter hjemmefra. Da naziskyerne begyndte at trække sammen, blev jeg omgående sendt til en skotsk skole, selv om jeg ikke kunne forstå et ord af, hvad der blev sagt. Dog lærte jeg engelsk og er i dag meget taknemmelig for den opdragelse jeg fik.

Som barn gjorde krigen stort indtryk på mig. Jeg husker tydeligt angrebet på Polen og så Danmarks besættelse. Undtagen morbror Jens, så boede hele familien i Danmark. Hjemme lyttedes der dagligt på BBC. Far og mor var meget aktive i at medorganisere blandt danskere og dansk-argentinere alt, hvad der kunne være til hjælp til den allierede krigsindsats. Det var alt fra indsamlinger til Spitfire jægere, over madpakker, strikkeforeningens arbejde, skotøj, hjælp til sømænd, til flygtninge i Sverige og nær krigens ende, forsendelsen af tusinder af gavepakker. Far var også til hjælp for de Allieredes underretningstjeneste i et land med en nazivenlig regering. Denne historie kunne fylde en bog. Det er nok at skrive, at som anerkendelse for arbejdet blev mor skænket Røde Kors medaljen og far modtog Kong Christian X's Frihedsmedalje, den Finske Hvide Rose og blev udnævnt til Ridder af Dannebrogordenen.

I foråret 1946 besøgte vi Danmark. Da lærte jeg min oversøiske familie at kende.

Turen foregik ombord på et Svensk fragtskib med plads til 12 passagerer. Mellem Skotland og Göteborg blev vi ledsaget af en ministryger. I løbet af en måneds tid kom jeg så til at kende mine bedste forældre, fætre, kusiner, tanter og onkler. Til en familiefest i Bovlund var der 60 personer på familiefotografiet. Det var lidt for mange at lære at kende for en 13årig i så kort en tid! Senere besøg rettede op på dette.

Cirka 1943 havde far, en nordmand og morbror Jens stiftet deres egen uldeksportforretning som de kaldte LEDAMA efter Lebeck, Dalby og Maegaard. Det nåede hurtigt at få fodfæste og hørte efter få års forløb til blandt de større uldeksportfirmaer. Desværre fik fars sundhedstilstand et alvorligt tilbagefald og lægerne opfordrede ham til at opgive uldforretningen, som kan være temmelig stressende. Han købte så en landejendom i den sydlige del af provinsen Buenos Aires, i den egn hvor flertallet af de danske landmænd her i Argentina har slået sig ned.

Jeg blev student i 1952 og kom følgende år på landbrugsskole, ikke så langt fra den nykøbte gård "Tres Montes", på dansk "Tre Skove". På grund af egnens stærke danske indflydelse, spillede der meget håndbold. Takket være at der i min skotske skole blev drevet meget sport, kom jeg omgående ind på landbrugsskolens hold. Dette førte til mit vigtigste fund i livet: Riet, som var med på skolens pigehold. Det var "love on first sight". Hun var god, ikke kun til at få modholdets målpige til at se dum ud, men samme virkning havde hun også over denne tilskuer! Riet Groenenberg er datter af en hollænder. For at gøre sagen spændende, så tilhører det lokale hollandske samfund en temmelig streng Calvinistisk kirke. Der måtte passes meget på fremtrædelsesfor-

men, så dette Lutherske individ ikke kom galt af sted. Det lykkedes at blive accepteret, lidt på grund af hvad jeg havde lært i mine konfirmationsklasser, men især på grund af min svigerfars åbne sind.

1954 kom jeg i Argentinsk militærtjeneste og marts 1955 døde far kun 54 år gammel. Jeg måtte så overtage gårdens drift som 21årig. Takket være gårdens forhenværende ejer Holger Finnemanns hjælp, lykkedes det at komme godt i gang. I marts 1956 blev vi gift og 1957 rejste vi til Europa, mens en af Riets brødre passede godset. Først rejste vi til Holland for at besøge Riet's slægtninge. Hendes families fødegård lå, hvor en del af Schiphol lufthavn nu findes, og så rejste vi til Danmark. Hos morbror Laurits på Store Dalgård fik vi lov at sove i et loftsværelse, hvor mors pedaltandlægebor endnu stod. Utroligt at man kunne bore løs i en tand og pedalere samtidig!

Og så blev det vore børns tur. Først kom Ana Maria i 1959, Henrik i 1963 og Andres i 1966. Til at begynde med gik Ana Maria og Henrik på den hollandske kostskole inde i købstaden Tres Arroyos, en by på en 46.000 indbyggere, som ligger 80 kilometer nord for gården, halvdelen på temmelig dårlige jordveje. Da det blev Andres' tur, så sagde Riet, at nu kunne det være nok! Så vi tog ind i byen og boede med børnene i min mors lejlighed, mens vi byggede hus.

Efter fars død var mor blevet i Buenos Aires nogle år, men besluttede så at flytte nærmere familien. Vi boede så i vort nye byhus ind til den sidste af drengene blev student. Ana Maria kom på universitet i Bahia Blanca 200 kilometer vest på og Andres i Buenos Aires. Henrik ville hellere ud at arbejde, så vi flyttede alle tre ud på gården igen. Mor havde sin omgangskreds, som bestod af mange danske

venner og veninder inde i byen. Mor døde i 1993, 89 år gammel.

Tres Arroyos plus fem nabokommuner er nok den plet jord i verden med den højeste koncentration af danske efterkommere. Den store indvandring forgik mellem 1890 og 1930. Man kan tale om 10.000 danskere blandt områdets cirka 200.000 indbyggere. Vi har to danske kirker, en kirkegård med cirka 1000 grave, en skole, et alderdomshjem, danske klubber og tre Konsulater i et areal på 20.000 kvadratkilometer.

I 1964 fik vi besøg af Prinsesse Benedikte og to år efter af daværende Kronprinsesse Margrethe. Under begge besøg var borgmesteren i Tres Arroyos danskarntinen Anker Keergaard. Nogle år senere blev Felix Larsen valgt til borgmester. Jeg har selv været med i byrådet to gange. Det er et talende tegn på danskhedens indflydelse i distriktet.

I 1986 fik vi besøg af en folketingsdelegation, der iblandt Peder Sønderby og hans ægtefælle Kirsten Lautrup fra Toftlund. Jeg fik Kirsten til borddame, samtalen gik også på hvorfra vi stammede og det viste sig, at vi har fælles tipoldeforældre! Jeg henviser til Kirstens artikel i Sønderjysk Almanak 2005 side 75. Jeg vil nævne Solvejg Refslund, som var fars kusine. Jeg nåede at besøge Solvejg på Agerskov plejehjem et par måneder før hun døde sidste december. Et ualmindeligt tiltalende menneske.

2007 kom daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen på besøg, og jeg fik den ære at sidde til bords med statsministeren og hans kone Anne Mette. Efter en detaljeret samtale angående de lokale politiske forhold, fik vi tid til at komme ind på, hvorfra vi stammer... fandt dog ingen fælles tipoldeforældre! Men der kom nu et smil, da jeg fortalte, at min farfar havde

Besøg af Anders Fogh og fru Anne Mette

været Venstre-folketingsmedlem og at nu afdøde overvismand Anders Lebeck Ølgaard var min fætter.

Hvad angår selve gårdens drift kan jeg kun sige, at det er gået os godt. Fra fars oprindelige jordkøb på 838 hektar og Riets arv på 590 hektar har vi i løbet af 50 år købt os op til 4.200 hektar deraf 500 hektar klitter, der når ud til Atlanterhavets kyst. Disse klitter er udmærkede til græsning af kreaturer.

Normalt bliver der sået 1200 hektar hvede, 500 ha maltbyg, 600 ha solsikker og 600 ha sojabønner. Der er 200 hektar spildjord; søer, eukalyptusskov, lavninger og på resten af agerjorden planter vi

Solsikkemark

lucerne blandet med andre græsarter til græsning af en besætning på 900 Aberdeen Angus køer plus deres kalve, kvier og stude, som bliver solgt fede til slagtning. Vi har en mild vinter, det fryser kun om natten ca. 40 gange om året, så kreaturerne er altid ude i græsmarkerne, styres med elektrisk hegn, bliver suppleret med rundballer, ensilage og korn efter behov.

Markerne skifter med de nævnte afgrøder og bliver gødet med kvælstof i form af urea, fosfor plus andre mindre elementer. Jorden dyrkes ikke længere på den traditionelle måde. Der bruges hovedsageligt kun to maskiner: Direkte såmaskiner, der er 10 meter brede og en sprøjtemaskine til at holde jorden fri for ukrudt. Der anvendes glifosat blandt andre sprøjtemidler. Vi har sagt farvel til plov, tallerken- og tandharve. Dette nye system er godt for jordens struktur. Det tilbageholder bedre fugten i vort relativt tørre klima og vi undgår jordfygning med følgende støvskyer. På egnen er høstudbyttet cirka halvdelen af det danske.

Takket være at gårdens areal er vokset, er der god beskæftigelse til alle tre børn.

Kreaturerne græsser i klitterne

Henrik, Riet, Ana Maria, Andres, Poul

Ana Maria tager sig af det administrative arbejde, bøger, computer, bank og skat. Henrik er ansvarlig for ager og maskinafdelingen og Andres for kvæg, græsmarker og foder.

Dog tror jeg ikke, vi kan holde en tilstrækkelig udvidelsesrytme til når fjerde generation skal i arbejde, også fordi tiderne kræver større og større produktionsenheder. Vi er blevet velsignet med syv børnebørn. Fire drenge og tre piger, den ældste Mariana på 18 år er lige begyndt at læse til industriel ingeniør på Buenos Aires Universitet.

I 1995 fik vi besøg af Tolvmandsfor-

Stuehus Tres Montes

eningen Kvik, så når jeg kommer til Danmark, får jeg også lejlighed til at besøge deres gårde og erhverv, som jeg har haft meget gavn af, bortset fra at møde nogle rare og gæstfrie kollegaer.

Riet og jeg bor stadig på gården i, hvad der kunne kaldes en halv aftægts stand, for vi kan jo ikke lade være med at blande os i driftens gang. Tiden vil så sige, når det bliver bedst at flytte til byen.

Poul Lebeck, Tres Montes Gård, 2009.

JARUPLUND HØJSKOLE

Den danske højskole syd for grænsen

Lundweg 2, D-24976 Handewitt
 Postboks 55, DK-6330 Padborg
 Tlf. +49 4630 969140
 kontoret@jaruplund.de

www.jaruplund.de

Et lille dansk bidrag til attentatet på Hitler 20. juli 1944

Af René Rasmussen

Den 20. juli 1944 blev der foretaget et mislykket attentat på Adolf Hitler i dennes militære hovedkvarter "Wolfsschanze" i Østpreussen. Attentatet blev forøvet af oberst Claus von Stauffenberg. Bag ham stod en højst sammensat flok af tyske officerer, embedsmænd og politikere. Den indbyrdes kommunikation mellem de sammensvorne foregik bl.a. med kurérpost, og på denne måde fik danskeren Hans H. Schulz en lille, men ikke ubetydelig rolle i det spegede spil bag kulisserne.

Hans H. Schulz opfattede sig selv som tilhørende det danske mindretal i Sydslesvig, selvom han var født og opvokset i Berlin. Hans bedstefar havde været embedsmand i Flensborg i den danske tid, men var efter 1864 blevet forflyttet til Østpreussen. Hans forældre havde bosat sig i Berlin, hvor han også selv vedblev at bo. Hjemmet var dansktalende og stod i kontakt med den lille danske menighed i Berlin.

Som alle andre dansksindede tyske statsborgere måtte Hans H. Schulz ved krigens udbrud i 1939 trække i værne-magtens trøje. Han blev uddannet som kusk, men i 1942 erklæret "ikke-krigsduelig" og overflyttet til den såkaldte "Truppenbetreuung" i Berlin, hvis opgave det var at opkøbe og forsyne soldaterne med diverse svært opdrivelige brugsting, lige fra tandbørster og tobak til bøger og grammofonplader, alt for at styrke moralen i værnemagten. I tilknytning hertil

René Rasmussen

blev der oprettet en kurértjeneste til alle større byer i det besatte Europa. Kuré-erne havde krav på rejsepenge og diæter, og med ægte tysk grundighed blev dette udregnet i et særligt "Zahlmeisterei" i hærens overkommando (OKW) - alt efter et kompliceret system. Hver kurér havde at melde sig dér før afrejsen og efter hjemkomsten. Kontorets leder var stabsintendant Paul Hempel, tidligere rektor for en mellemskole i Berlin og ledende medlem af den socialistiske lærerforening. I 1933 blev han degraderet til lærer, og i 1939 indkaldt til hæren - som Amtsleiter (embedsleder)! Hans H. Schulz blev hans medhjælper.

Paul Hempel nærede ikke høje tanker om nazismen og Føreren, hvilket han ikke lagde skjul på. Schulz foreholdt ham flere gange det farlige i hans holdning, og i efteråret 1943 gik det galt: Paul Hempel blev straffeforflyttet. Det betød, at det herefter var Hans H. Schulz, der - på trods af at han var simpel "Gefreiter" (korpo-

ral) - ekspederede kurértjenesten, hvilket ellers var forbeholdt officerer. Med notitsen "dansk folkegruppe" i sine papirer, var den nærliggende og simple løsning at forfremme Schulz ikke så ligetil, men jobbet var i øvrigt ikke tillokkende for officererne, og derfor fortsatte Schulz troligt på sin post.

En lørdag aften sidst på året 1943 sad Schulz i sit lille kontor i den kæmpemæssige kasernebygning i Weimar, da han fra korridoren hørte den tjenestehavende underofficers snerrende stemme. Kort efter trådte en fremmed overløjtnant ind og spurgte efter embedslederen, hvem han ville tale med personligt. Som sandt var, måtte Schulz meddele, at denne ikke var til stede og ikke ventedes tilbage foreløbig. Overløjtnanten måtte altså vente.

-Jeg synes, han er en lille smule nervøs,- hedder det i Schulz' erindringer. -Der er helt stille i det lille rum. Udefra høres dæmpet alle mulige lyde. Omsider bryder min gæst tavsheden:

- *Hvordan har stabsintendant Hempel det forresten, spørger han?*
- *Det ved jeg desværre ikke; jeg har ikke hørt fra ham, siden han kom væk herfra.*
- *Så er stabsintendant Hempel ikke længere embedsleder her?*
- *Nej, hr. overløjtnant! Han blev forflyttet for nogen tid siden.*
- *Det kommer overraskende! Kender De grunden? Det var vist nok hans svigtende helbred?*
- *Hjertet gjorde ham jo meget at skaffe i den sidste tid; men grunden var det jo egentlig ikke.*

Overløjtnanten fikserer mig. Uha! tænker jeg, nu spiller han straks foresat. Men jeg kan ikke lade være med at udbryde:

- *Stabsintendant Hempel var for åbenhjertig, det er jo ikke altid påkrævet.*
- *Nej, det er det vist ikke; men det kan De da også mærke Dem, hr. Gefreiter! Når en officer siger Hr. Gefreiter, så er man i farezonen. Derfor svarer jeg bare, som det sig hør og bør:*
- *Javel, hr. Overløjtnant!*
- *Dermed synes samtalen afsluttet.*

Men overløjtnanten blev på kontoret. Han bemærkede, at Flensborg Avis og Nationaltidende lå på skrivebordet, fik sig frittet frem til, at Schulz tilhørte det danske mindretal - og at det var ham, der nu udførte Hempels arbejde. Overløjtnantens interesse steg, omend han stadig var brysk:

- *Er De medlem af den danske folkegruppe?*
- *Javel, hr. overløjtnant!*
- *Og så naturligvis af partiet?*
- *Nej, hr. overløjtnant!*
- *Hvorfor ikke?*
- *Hvad skal man svare på et sådant spørgsmål? Jeg tænker krampagtigt; så udbryder jeg:*
- *Man kan desværre kun være én af delene!*

Det svar så ud til at fornøje overløjtnanten. Han udfrittede Schulz yderligere, og denne indrømmede, at der lejlighedsvis blev afleveret et brev eller en pakke til ekspeditionen til videre forsendelse med kurér til privatpersoner, skønt det jo egentlig var forbudt. Synligt lettet overgav overløjtnanten herefter et brev til viderebefordring til Paris - strengt fortroligt!. Helt sikker i sin sag var overløjtnanten dog endnu ikke; han vendte tilbage til årsagen til Hempels forflyttelse:

- *De er naturligvis glad for, at De er kommet af med denne statsfjendtlige person," spurgte han?*
- *Det kan jeg ikke sige. Og for resten er det min faste overbevisning, at han var en større patriot end mange, der kun bruger de store ord.*
- *Måske har De ikke engang uret. Farvel! Og glem ikke brevet!*

Med disse ord forlod overløjtnanten Hans H. Schulz' kontor.

I den følgende tid ekspederede Schulz flere breve for overløjtnanten, med hvem han efterhånden kom på venskabelig fod. Nysgerrigheden blev dog efterhånden for stor for Schulz, og udstyret med en elkedel gav han sig til at dampe de efterfølgende breve op:

Eksperimentet lykkes. Konvolutten kan åbnes. Frem kommer en anden konvolut

med ny adresse. Eksperimentet gentages, og nogle få minutter senere sidder jeg bøjet over det mest hemmelighedsfulde og spændende dokument, jeg nogensinde har læst, og som bringer hjertet til at banke vildt! I brevet omtales forskellige forholdsregler, som skulle træffes, så såre Hitler ikke var Fører mere!

Nu var gode råd dyre: Hvad skulle Gefreiter Schulz stille op med denne viden, der med ét bragte ham i den største livsfare?

Han lavede en afskrift af brevet, lukkede dernæst atter konvolutterne - og sendte dem afsted. De følgende breve blev åbnet og kopieret på tilsvarende måde.

Det var et yderst farligt forehavende, Schulz var blevet en del af. En torsdag aften brølede den tjenestegørende underofficer midt under en biografforestilling:

-Kurér til Gefreiter Schulz!

Hitler besigtiger attentatstedet

At menige soldater modtog personlig kurérpost kunne nok vække mistanke hos hans foresatte, men det lykkedes ikke uden besvær at finde på en plausibel forklaring.

Den 20. juli 1944 meddelte radioen så, at der var begået et attentat på Føreren - og at attentatet var mislykket.

- De følgende dage og uger gik jeg rundt i en søvngængeragtig tilstand af dybeste nedslåethed og fortvivlelse. Overløjtnanten så jeg aldrig mere. Blev han slugt af den store bølge af mordlyst og hævn-tørst, som efter attentatet rasede gennem Tyskland?

Alle Schulz' afskrifter af de sammensvornes brevveksling blev gemt i en bankboks i Deutsche Bank i Mauerstrasse i Berlin - hvor de formentlig senere faldt i russernes hænder. Der vil fremtidige historikere muligvis kunne genfinde historien om, hvordan en dansk sydslesviger kom til at spille en lille, men ikke ubetydelig rolle i attentatet på Hitler den 20. juli 1944. Schulz selv døde i Düsseldorf i 1961. Men forinden noterede han omhyggeligt ned, hvad han havde oplevet i 1943-44. Via en dansk journalists enke er notaterne nu i tryk forvaring i Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig i Flensborg.

Smag mere på www.hojoster.dk

Sprog- og Kulturkursus 2010 - Oplevelsen for livet!

Lær mere om dit naboland. Højskolen Østersøen tilbyder intensive og spændende kurser, hvor sprog og kultur står i centrum. Kurset giver viden om, og indsigt i - Tysk kultur - Berlin - Samfund og dagligdag igennem emnearbejde - Workshops - Ekskursioner - Det daglige dansk/tyske samvær på skolen

➤ 03.01. - 30.01.2010 ➤ 28.02. - 31.03.2010
➤ 31.01. - 27.02.2010 ➤ 05.04. - 08.05.2010

e-@vis

- avis på en ny måde

...nu på

www.flensborg-avis.de

Fra grænseregion til grænseregion

Die schöne Palatina - Tysklands Toscana – die Pfalz. En rejse værd. Vores varede syv dejlige år i hjertet af Europa

Af Oluf A. Johnsson

Freinsheimer Rundschau ...? Hvad er nu det? Ja, det spurgte borgmester Quante mig også om, da han så den. Det var en lille "avis" i A5 format 6-8 sider med tekst og billeder om vort liv og oplevelser, som vi producerede med mellemrum på PC og sendte til familie og venner i Danmark og Sverige. Vi havde jo stadigvæk to af vore gamle, en i Toftlund og en på Frederiksberg. Det var os, der var rejst ud, så vi tog det som en kær pligt at pleje forbindelserne. Vi lavede også en engelsk version til familie, slægt og venner i Canada, USA og Australien. Betragt denne historie som en, lidt sen, ekstraudgave af vores avis.

Forestil dig så, at jeg har inviteret dig / jer på en lille tur til en anden grænseregion i hjertet af Europa, der blev "unserer zweiten Heimat", vores anden hjemstavn, og fordi den er et oplagt feriemål, især til kortere ferier fra Danmark, snart sagt på alle årstider.

Jeg vil "på denne korte tur" fortælle lidt om området. Dernæst har jeg valgt to emner ud, det ene er historisk med forbindelse til Danmark, det andet er også historisk men mere folkloristisk - festligt. Nå, ja måske kommer der et par ting mere med, hvis der er plads.

Heldigvis er 'et da itt så lant fra Kloste' a': A7 sydpå til Kirchheim, så sydvest ad A5 til Frankfurt a. M. Igen syd gennem Franfurter Kreuz til Darmstadt, fortsætter ligeud ad A67 til Viernheimer Dreieck lige før Mannheim, så vestpå ad A6 mod Kaiserslautern. Over Rhinen ved BASF,

Oluf A. Johnsson

Ludwigshafen. Nu er vi i Delstaten Rheinland-Pfalz. Det er "vores side", den rigtige side af Rhinen "in de Palz", som de siger her på deres dialekt. Først kommer på vest-bredden Europas største frilandsgartneri. Der høstes masser af hvide asparges i foråret og grøntsager tre – fire gange på en sæson - og så går det op over en blød bakke. Så er de der, vinmarkerne. Ved Grünstadt ned på Deutsche Weinstrasse B271 sydpå mod Bad Dürkheim. Lige gennem det andet Kirchheim på turen, og så 1 km fremme til venstre mod Dackenheim ved en af Europas smukkeste golfbaner, der har det hele. Vi snor os gennem byen og under jernbanen.

Der ligger Freinsheim. Vores Fräänz'm. Kun 800 km. En smuttur, som vi gjorde 70 gange t/r i de syv år, vi levede her.

Freinsheim ligger ligesom midt i et hulspejl i landskabet og samler sol i læ af Mittelhardt, Hardtgebirge, der 50 km sydligere fortsætter som Vogeserne. Weinstrasse fortsætter på den franske side

ved Wissembourg som Route de Vin d'Alsace. Bjergene er 400 – 800 m. De er høje nok til at skabe føn af den kolde, fugtige nordvestvind, så den kommer tør og varm ned. Det er derfor mikroklimaet er så specielt i og omkring Freinsheim. Det er her, der falder mindst regn i Tyskland med flest solskinstimer. Ud over vinen kan der her dyrkes eksotiske frugter som kiwi og citroner. Figener gror næsten som ukrudt overalt, ligesom nerier og oliven i store potter.

Deutsche Weinstrasse B271 syd ved Kallstadt: Mandeltræer i blomst. (Privatfoto)

Landskabet og haverne er overstrøet med mandeltræer. Se dem i det tidligste forår næsten selvlysende i hvidt og pink, mens alt endnu er brunt og gråt. Det var Friederich II, der Grosse, der beordrede indbyggerne at dyrke mandler for at forbedre økonomien. Der høstes stadig erhvervsmæssigt ca. 22 tons om året.

Dernæst blomstrer alle frugtplantagerne med kirsebær og moreller, så alle de andre frugttræer. Luften kan være helt tung på varme dage. Sommeren varer mindst 1½ måned længere end i Danmark. August er varmest, ofte 28 grader til langt op i 30-erne. Som regel ingen blæst.

Med masseturismen gik mange dejlige ferieområder i Tyskland i "glemmebogen" for solhungrende danskere, deriblandt die Pfalz, Harz, Rudesheim, Heidelberg og

Mosel. Det er en skam. Her i Pfalz er der som i Alsace - historik, turistik, kultur, vin og gastronomi. Selv sproget – dialekten er den samme som på den franske side, men man klarer sig bedre her på tysk. Men det er et problem for især unge danskere, der har fravalgt sproget i skolen.

Menneskene er lidt ligesom italienerne, "domani". Når vi det ikke i dag, så når vi det vel i morgen. Og det gør vi jo. Det er måske en arv fra romertiden? Det har noget med klimaet – og vinen at gøre, tror jeg. Der findes flere gamle vinbønder, end der findes gamle læger.

Det ville fylde flere årgange i Almanakken at fortælle om alle vore oplevelser. Dem vi nåede. Skulle vi lære det hele at kende, skulle vi bruge et helt liv. Og så alle vinfesterne.

Freinsheim. Blütenfest - blomsterfest trækker mange tusinde besøgende til. Som regel 3. weekend i april. Yderst til højre det gamle barokrådhus med trappen til bryllups-salen. (Privatfoto)

Bare i Freinsheim er der 22 om året, herunder kulinariske vinvandring i vinmarkerne over en weekend, hvor de forskellige vingårde har stande i en fornuftig afstand fra hinanden, hvor man kan få lidt godt at spise (prøv en Flammkuchen – Tarte flambé, som den hedder i Alsace), dertil prøver man deres vine af. Hver med deres egen karakter, rigtig hyggeligt. Ingen ballade – helt afslappet, og man kommer hinanden ved på en god måde.

Børn ingen hindring. Kulturudveksling.

Freinsheim ligger i Landkreis Bad Dürkheim, der har det trediehøjeste skatteprovenu i Tyskland på grund af de store virksomheder ved Ludwigshafen og Mannheim. Storkommunen Freinsheim har knap 13.000 indbyggere. Byen Freinsheim er vel på størrelse med Løgumkloster. (Uden sammenligning i øvrigt: Der er 25 restauranter i Freinsheim. Vi nåede ikke at prøve dem alle). Den ældste skriftlige kilde, hvor Freinsheim nævnes er fra 774. Men her har der levet mennesker siden stenalderen. Det første samfund, man kender mere til, var kelterne. Så kom Cæsar. Cæsars tropper bevogtede Romerrigets grænse mod teutonerne på den anden side af Rhinen fra store kasteller i Mainz, Worms og Speyer. Speyer blev hovedsæde allerede dengang. Herfra udgik koloniseringen af Palatina, som de kaldte Pfalz på latin. Der er mange ruiner og andre efterladenskaber fra Cæsars tid og frem. Romerne koloniserede området og blev her i 500 år. De byggede blandt andet store vingodser som ruinen Weilberg fra omkring 400 e.K.

Weilberg. Ruin af romersk vingods fra 400 e. K. Udsigt mod syd ned over Ungstein og Rhindalen til Speyer. (Privatfoto)

Römerglas (Privatfoto)

Römerglasset. Det typiske runde vinglas på 0,25 l med den riflede grønne eller gyldne stilk og fod, Römerglassets historie går tilbage til den tid. Romerne blev så begejstrede for den friske vin herfra, så de anlagde to store pasveje over alperne for at transportere vinen herfra til Rom. Der er altså dyrket vin her i mindst to tusinde år. Her kan findes vin af en kvalitet, som kun de færreste i Danmark kender noget til.

Freinsheim har ført en omskiftelig tilværelse op gennem århundrederne på grund af de mange krige om Europas spisekammer, det "fede" Burgund, som i middelalderen strakte sig fra Mainz i nord over Alsace-Lorraine, Bourgogne, Beaujolais, og Macon til Lyon i syd, som Shakespeares Kong Lear havde forbeholdt sin yndlingsdatter Cordelia. Senere sloges man også om kul og malm.

Freinsheims gamle bydel ligger inde bag en ringmur, der er 1,2 km lang. Der er

usikkerhed om, hvor mange tårne, der har været. Man regner med 19 til 22, dertil 5 porte, heraf to med 'Zwinger'. Det var 2 x 2 dobbelttårne, der lå forskudt, så man ikke kunne skyde lige igennem.

Doppeltporte og vindebro over en bred voldgrav, som lå udenfor bymuren. Yderst var der en mindre. Anlægget er opført omkring 1450-1475.

Freinsheim. Am Zwinger. Stadt-mauer-Fest. (Privatfoto)

Idag er der 3 porte, hvoraf en er muret til, og 7 tårne tilbage. To af tårnene er indrettet som ferielejligheder, det ene var engang fangetårn. Casinoturm kan lejes til fester. Nederst er der køkken. Øverst spisesal til 30 personer.

Det var her de fine herrer i byrådet mødtes dengang. Der er ingen store hoteller, men de fleste vinbønder har gæstehuse, med op til 8 værelser. Standarden er som et godt middelklassehotel. Højsæsonen er fra september, hvor vinhøsten begynder og til jul. I den periode er det svært at finde et ledigt logi.

Våbenteknologien i 1700-tallet udviklede sig sådan, at kanonerne kunne skyde alt i sæk. Fra den tid mistede borge, herunder også klosterfæstninger deres betydning.

De blev forladt og forfaldt. Der er ca. 220 ruiner i Pfalz på de små 90 km fra Bockenheim med den nye Weintor sydvest for Worms ned til den gamle Weintor ved Schweigen-Rechtenbach og den franske grænse.

Freinsheim. Casinoturm set fra voldgraven. Stadtmauer-Fest. Finder sted den anden weekend i juli fra fredag til og med mandag. Sidste aften den hyggeligste. (Privatfoto)

Freinsheim blev udslettet i 1779 af franskmændene og lå hen som ruin i de følgende 190 år. Faktisk blev byens navn slettet.

Omkring 1970 fandt tre ildsjæle, en borgmester, hans bror, der var medlem af Forbundsdagen og en tidligere borgmester sammen. Det lykkedes dem at få fæstningsværket fra middelalderen og resterne af bygningerne fra baroktiden fredet, stillet under Denkmalschutz.

Men nok så vigtigt, de fik stablet midler på benene og befolkningen med på

projektet til en nænsom rekonstruktion og genopbygning så langt, som det var muligt uden at spolere originaliteten. Det havde nok ikke været muligt 20 år senere efter murens fald. Da skulle der bruges store summer til genopbygningen i de 17 “nye” Bundesländer.

Freinsheim blev by igen. Byen blev igen sat på landkortet. I den store staklade “Von-Busch-Hof” hænger på balkonen et fotogalleri af bygningerne før og efter. En stor bedrift.

I dag er denne lille perle en attraktion. Rådssalen på første sal i det gamle barok-rådhus midt i byen er hver lørdag rammen om bryllupper med festlige indslag neden for på gadens toppede brosten.

En af byens berømte sønner var juristen, historikeren, forfatteren og journalisten Herman Sinnsheimer (* 1883, † 1950 i London). Herman Sinnsheimerprisen uddeles hvert år i Von-Busch-Hof. Den kan sidestilles med vores “Cavlingpris”. Den er indstiftet af Stadt Freinsheim i 1983 og uddeles i ulige år ved en festlighed i Von-Busch-Hof.

I 1997 tildeltes Sigfried Lenz Hermann Sinnsheimerprisen.

Samme sommer var der i Galleri Weberhaus en salgsudstilling med et repræsentativt udvalg af Per Kirkebys kunst, der tiltrak besøgende fra hele Europa. Alt var udsolgt på få dage.

Med denne introduktion til Freinsheim, byens historie og livet der kører vi nu en lille tur mod sydvest mod Ungstein. Hver gang, vi kørte den, knob vi os i armen, men vi var ikke på ferie. Vi passerer igennem Ungstein og Bad Dürkheim efter skiltene til “Limburg”, i alt ca. 10 km.

Limburg. Op igennem byen, videre op ad en smal serpentinevej gennem skoven ind i bunden svinger vi i en stor bue rundt og udaf mod pynten på nordsiden af slug-

*Freinsheim. Haintor. Uden for billedet til højre ligger Hermann Sinnsheimers hjem.
(Privatfoto: Hans-Henning Ekstrand)*

ten. Der ligger den, Limburg. Det er en stor klosteruin. Området er kun sparsomt udgravet.

*Bad Dürkheim. Limburg. Ruinen af klosterkirkens skib.
Læg mærke til det, der er over den gule pil. Her “ender” den historie faktisk.(Privatfoto)*

Selve klosteret ligger under mulde, hvor græsset dækker resterne. Klosterkirken,

ruinen er tilbage, murene lidt af et tårn og ud mod dalen et mægtigt firkantet tårn, fæstningsværket.

Søjlerne er væk i dette store forhenværende kirkerum. Hvor de stod, er der plantet platantræer, så man får lidt fornemmelse. Om sommeren er her friluftskoncerter og lignende.

Men hvad er det der midt i skibet foran stedet, hvor alteret må have været? Vi begynder beretningen med denne firkantede granitsten indhegnet af en jernkæde.

*Gunhild Gemalin König Heinrich d. III.
Tochter des König Knut von Dänemark
† 1038*

Det er Knud den Stores datter Gunhild, der ligger her. Hun blev gift med Henrik den III. Historien er i korthed den:

Knud den Store (*995, konge 1018, † 1035). Der skrives om Knud, at han var vikingekrigeren der skabte et Nordsø-imperium, England, Danmark, Norge og

en del af Sverige. Han opholdt sig mest i England. I 1017 giftede han sig med Æthelreds enke Emma og sikrede sig dermed det engelske kongehus. De fik to børn, Hardeknud og Gunhild.

Europapolitik for 1000 år siden. Knud sluttede venskab og forbund med den tysk-romerske kejser Konrad d. II. De havde begge brug for og fordel af hinandens støtte mod ydre fjender. Hvad der i Europa ikke var Konrads, det var Knuds.

I 1027 overværede Knud i Rom kroningen af den tysk-romerske kejser Konrad d. II og blev højt æret. Han indgik også praktiske aftaler til gavn for englændere og skandinaver, og aftalte giftermål for Konrads søn Henrik, der senere blev kejser, og Knuds datter Gunhild.

Gunhild (*1019). I 1025 blev hun, 6 år gammel, sendt til det tyske kejserhof som et pant på freden i den aftale Konrad og hendes far havde indgået. Knud dør 1035.

I maj 1035 blev hun forlovet med tronfølgeren, kong Henrik d. III. I pinsen 1036 blev de gift i Nijmegen i Holland, hvor et gesandtskab fra Danmark deltog. Omkring årsskiftet 1037/38 fik Gunhild og Henrik en datter, Beatrix, mens de var på rejse i Italien. Kort tid efter døde Gunhild den 18. juli 1038. Formentlig på grund af malaria. Hun blev begravet i Kloster Limburg.

12. juli 1024 kl. 7 morgen lagde Konrad d. II grundstenen til Kloster Limburg og samme dag kl. 13 grundstenen til Domkirken i Speyer. Da Konrad dør 1039, begravnes han som den første af Salierne i krypten i Speyer. Tidligere blev de begravet i domkirken i Worms. Henrik d. III blev som kejser også begravet i Speyer, men Gunhild døde, før han blev kejser. Derfor ligger hun, hvor hun ligger. Det ville have været den største politiske alliance i Europa til vor tid, hvor Konrad og

Knud med efterkommere ellers ville have haft krav på den andens riger.

Når der er sommerkoncerter i Limburg sættes en stor trækasse over hendes grav. Bagefter, når den fjernes, bliver stenen rensed og kæderne malet. Og så sættes der blomster på gravstenen Undskyld.

Pinsetirsdag. Da skal vi på en lille udflugt til Deidesheim. 20 smukke km ad Weinstrassen først til Bad Dürkheim. På denne strækning kører vi gennem nogle smukke byer med de største, velhavende vingodser, først gennem Wachenheim med Wachenburg, så Forst til Deidesheim. Vi reserverer bord til frokost på Deidesheimer Hof uden for på Marktplatz. Det var her Bundeskansler Helmuth Kohl altid kom, når han havde statsbesøg. Så skulle de smage dem "grossen Pfälzer" sein Leibgericht: Saumagen. Herr Dr. Kohl er fra Ludwigshafen. Men alt det er en anden historie. I dag skal vi til ...

Geissbockversteigerung. Gedebukkeauktion. I år har den fundet sted i 600 år. Alle de større byer har gennem tiderne ejet et stykke af Pfälzerwald, skovområderne på Hardtgebirge. Vist nok Tysklands største sammenhængende skovområde. 10 km inde ligger en lille landsby, Lamrecht. For at have lov til at græsse deres hovdyr i Deidesheims skovområde har Lamrecht været pligtig til - nu i 600 år - at sende det senest gifte ægtepar fra Lamrecht til fods gennem skoven med en gedebuk som betaling. Det skal ske tirsdag efter pinse senest kl. 9 om morgenen, hvor geden skal tøjres ved en ring i muren på det gamle rådhus. Kravet er, at han skal være gut gehörnt und gut gebeutelt, med store horn og en stor pose. Pinsetirsdag var også civilretsdag, hvor diverse nabostridigheder, vrøvl med nabobyerne om told og den slags blev ordnet på torvet ved rådhuset. Det er naturligvis i mellemtiden

blevet en folkefest med 15 – 20.000 deltagende og medlevende tilskuere.

Showet begynder i Lamrecht kl. 5 morgen, hvor brudeparret i folkedragter begiver sig af sted til fods gennem skoven med geden i snor ledsaget af en gendarm med Pickelhut, der skal sørge for, at alt går rigtigt til. 300-500 mennesker går med på turen, inklusive en vogn med vådt og tørt. Da der er 10 km bliver geden kørt det meste af vejen.

Kl. 9 modtages processionen af byrådet, også i gamle dragter ved byporten i Deidesheim. Med musik går det til rådhuset. Dernæst er der en lang og omfattende "brunch" med sekt etc. Publikum kan så nyde vejret, byen, et glas og frokost som regel udendørs i en af byens mange restauranter.

Deidesheim, Altes Rathaus. Geissbockversteigerung. Pinsetirsdag. (Privatfoto pinsetirsdag 2008)

Kl. 15 er der optog igen med musik til det gamle rådhus. Budepar, gendarm og bukken bliver anbragt på et podium øverst oppe ved trappen med et römerglas, der nemt rummer et par liter. Der fremføres nogle spil af de gamle håndværkslag, der har med vinproduktion at gøre.

Så kommer synsmanden, der skal undersøge, om bukken opfylder kravene, så rådet kan tage stilling. Kl. 17.45 starter auktionen. Auktionarius står oppe på

trappen over hele menagen. Det bud, der står, når uret slår 6, gælder. Der er kontant afregning i rådssalen umiddelbart efter. Her underskrives en højtidelig kontrakt, hvor køber forpligter sig til at sørge godt for dyret i det kommende år.

Sidste år gik han for € 2.800,00. Beløbet doneres til et lokalt velgørende formål. Det skal i øvrigt lige nævnes, at årets gedebuk bærer sammen navn som brudgommen!

Lamprecht har flere gange forsøgt at slippe ud af aftalen, sidste gang under Napoleon, da Pfalz igen en gang var under fransk herredømme. Selvom han var på krigstogt i Spanien skrev han i et dekret, at det var helt udelukket. Derfor sker det stadig hvert år.

Deidesheim. Geissbockbrunnen. (Privatfoto)

Til minde om dekretet står der i Deidesheim et ironisk springvand med bronzefigurer. Geissbockbrunnen - Gedebukespringvandet. På en piedestal midt i står en stor gedebuk, gut gehörnt und gut gebeutelt og kigger ned på et brudepar, der står foran på kanten af bassinet. Staturerne er lavet sådan, at vi kan stille os op bagi dem til fotografering. Fra siden skuler en mindre buk misundeligt op på den udkårne – og bag det hele i vandet

hænger på en stang en "Napoleonshat, en sovsekande", for det er ham, Napoleon, der står bag.

Epilog

Det har for mig som sønderjyde været et privilegium at leve mig ind i en anden grænseregion, lære befolkningen at kende, finde gode venner der. Sjovt var det at møde mange af de skikke, jeg har kendt fra min barndom i Toftlund, og som stadig holdes levende her. Dertil kommer oplevelser af andre traditioner, som pinsetirs-dag i Deidesheim er et eksempel på.

Det har gjort et dybt og glædeligt indtryk på mig at opleve, at her hvor blodet har flydt gennem århundreder, og det nationale tilhørsforhold har skiftet mange gange, at det er her Europa først vokser sammen. Det var rejsen værd. God fornøjelse.

Links:

<http://www.freinsheim.de/>

<http://www.deidesheim.de/de/weinstrasse-und-die-pfalz.html>

<http://www.deutsche-weinstrasse.de/>

*Oluf Anders Johnsson, * juni 1946 i Toftlund.*

Gift. En søn. Har levet i Tyskland 1981-83 og 1995-2002. Bor nu i Bjerndrup ved Løgumkloster. 15 år i medicinalindustrien som produktchef i Danmark og internationalt. Siden 1988 selvstændig konsulent inden for kvalitetsudvikling i sundhedsvæsenet. 2004 voksenpædagogisk uddannelse fra University College Syd. Juni 2009 afsluttes en master i professionsuddannelse ved Danmarks Pædagogiske Universitet for at udvikle skoling af mennesker med kroniske sygdomme, specielt diabetes mellitus ("sukker-syge")

Man kan da ikke købe et slot – eller kan man?

Om at købe et slot, historiefortælling og levendegørelse af kulturarv

Af *Sanne Brodersen*

For knap 3 år siden blev jeg stillet det spørgsmål, om ikke jeg havde lyst til at købe et slot. Spørgsmålet kom fra min mand, Svend, og jeg svarede roligt “Jo, det kan vi godt”, vel vidende, at det ikke kunne lade sig gøre i virkeligheden. Spørgsmålet var utopisk, så jeg kunne med sindsro svare ja.

Men min mand mente hvad han sagde, og viste mig en salgsopstilling over Gram og Nybøl godser med tilhørende Gram Slot – i daglig tale kaldet Gram Slot. Han havde set salgsopstillingen i Landsbladet og var straks faldet for det smukt beliggende slot midt i Sønderjylland. Når man har sagt A må man jo som bekendt også sige B, og jeg indvilgede i at tage med ham til Gram for at se, hvad det var han havde forelsket sig i. Vi kom kørende nordfra, og når man gør det, ser man slottet forfra og kører nærmest lige ind i slotsgården, inden vejen slår et sving og leder den kørende vest om slottet. Slottet talte for sig selv og jeg faldt, som Svend, selv for stedet med det samme.

Men fra at have sagt ja til at købe et slot med to tilhørende godser, er der alligevel et stykke vej til at det kan blive en realitet. Ikke desto mindre besluttede min mand og jeg at forsøge det umulige – at købe Gram Slot. Der blev i løbet af det næste halve år tænkt mange tanker, dels om hvordan vi skulle få en finansiering på plads, dels hvad vi ville bruge slottet og dets omgivelser til. Mange problemer og udfordringer skulle løses undervejs og af og til kunne

Sanne Brodersen

de synes for store og uoverskuelige. Men af en eller anden grund løste problemerne sig altid lige før vi opgav vores drøm, og i februar 2007 kunne vi sammen med Nils og Elisabeth Nygaard, der er medinvestorer, skrive under på at Gram Slot var blevet købt af os. Det var en bevæget dag, idet Gram Slot i 13 generationer har tilhørt slægten Brockenhuus-Schack, så det var med stor respekt og ydmyghed, at vi tog imod nøglerne til et så historisk hus som Gram Slot er.

Refleksion

Reaktionerne var mange, da vi kunne offentliggøre at vi havde købt Gram Slot. En af de reaktioner, der kom mest bag på mig, men som glædede mig mest var de mennesker, der kom og fortalte at de var stoppet op, og havde reflekteret over deres eget liv. Fulgte de nu også de drømme de selv havde? Havde de modet til at gøre det? Det var en sidegevinst hverken jeg eller min

Gram slot set fra vestfløjen

mand havde regnet med. For det at andre stoppede op og reflekterede over sig selv pga. at min mand og jeg havde fulgt en tilsyneladende utopisk drøm var en gave i sig selv, og et bevis på at det godt kan betale sig at følge sine drømme.

Og lige netop det at reflektere var et af de nøgleord, der var med i de visioner og planer vi havde med Gram Slot. Gram Slots historie og i særdeleshed Sønderjyllands historie rummer så mange elementer og spændende historier som vi kunne se ville bibringe os selv og andre oplevelser som ville sætte tanker og refleksioner i gang.

Mange af disse historier begyndte vi at fortælle næsten samme dag vi flyttede ind i østfløjen af slottet. Det gjorde vi d. 1/7 2007 og startede op med rundvisninger

for alle, der havde lyst til at være en del af Gram Slot eller bare havde interesse i at se, hvad der skete med slottet. Samtidig startede vi på restaureringen af slottet, der havde stået tomt i ca. 30 år med undtagelse af vestfløjen, der havde huset et af Museum Sønderjyllands museer.

Vi har været rigtig glade for at vi gjorde det på denne måde og ikke først åbnede slottet når restaureringen var færdig, hvilket den er ved at være her i 2009. Det at vores gæster har været med til at følge slottet under restaureringen har været en stor gevinst – ikke mindst for vores gæster, der undervejs har fået mange sjove og spændende detaljer at se, som dengang vi fandt gamle bemalede loftsbrædder fra 16. tallet, der var blevet brugt som bagbeklædning i skabe.

Restaurering af Hans Schacks Sal

Hans Schacks Sal et halvt år efter. Dækket op til kaffegæster

Flere af vore gæster har været på rundvisning flere gange, hvilket vi til at begynde med ikke helt kunne forstå, da de historiske facts vi fortæller, ikke ændrer sig fra gang til gang. Men fra alle de der har været her flere gange har vi fået samme svar – at de kommer, fordi de stadig synes det er spændende og i særdeleshed finder

de det spændende, at de har kunnet følge slottets forvandling fra et ”Tommeroseslot”, der havde stået tomt i så mange år til et åbent og aktivt slot, med lys i vinduerne om aftenen. De har gennem deres besøg involveret sig i Gram Slots nuværende historie og er med til at skrive den historie kulturformidlere måske vil fortælle om 100 år.

Involvering

Når vi fortæller om slottet, historien, kulturarv og vores visioner for slottets fremtid, har vi altid for øje at involvere vores gæster i det vi fortæller, så de på den måde selv bliver en del af helheden og aktivt tager del i det de hører eller oplever. Derfor ser vi nøje på hvem det er vi skal formidle til. Vi har således rundvisninger for alle - lige fra børnehaver til seniorklubber. Det er for så vidt de samme historier vi skal formidle, uanset om vores gæster er 3 år eller 75 år. Det der er vigtigt, er måden hvorpå vi formidler og fortæller. Derfor har vi udviklet forskellige måder at fortælle slottets og Sønderjyllands historie på.

Den fortælling om at Sønderjylland nærmest lå øde hen i slutningen af 1650'erne, fordi næsten alle mennesker var døde af pest eller krig, fortæller vi på mange forskellige måder. Det kan være lige fra foredragsversionen - til den lidt ældre generation og til udviklingen af et rollespil til unge mennesker. Et rollespil, der omhandler krigen mod svenskerne og de polske lejetropper, der skal hjælpe danskerne, men som desværre bringer pesten med sig da de drager op gennem Sønderjylland. Et sådant rollespil vil kunne finde sted i lunden, der er den lille skov som slotsparken munder ud i.

Denne måde at formidle historie og kulturarv er en fantastisk måde at formidle til unge mennesker, fordi de selv får lov til

Lunden, hvor børn og barnlige sjæle kan spille historiske rollespil

at være med hele vejen igennem. Lige fra at de skal lave deres egne sværd til de skal op i parken, hvor de medicinske urter står, og finde ud af hvilken urt man i 1600 tallet mente, kunne kurere pest.

Formidling

Formidling af historie og kulturarv til børn er et væsentligt element i vores

vision omkring formidling. Børn er dem der skal føre historien og kulturarven videre. Men det er de færreste børn, der interesserer sig for hvor de kommer fra historisk set. Men kan de gennem leg og oplevelser, hvor de selv er med til at være aktive, få en historisk viden, så er det faktisk forbløffende hvor mange børn, der synes at historie og kulturarv er spændende og mange vil gerne vide mere, når de først har fået interessen. Og det at vide hvor man kommer fra, og hvad der har været med til at forme samfundet gennem tiderne, mener jeg er vigtigt for at kunne rette blikket mod nutiden og fremtiden.

Fakta:

Sanne Brodersen

Født 29. Maj 1970

Cand. mag i Litteraturvidenskab og Kulturformidling

Købte i 2007 Gram Slot sammen med sin mand, Svend Brodersen.

Børn, der er på kulturarvsskattejagt i Lunden

Ingen steder er som Rømø

Carl Petersen, Rømø i samtale med Lis Mikkelsen

Himlen er høj og blå, da Carl Petersen en martsdag i 2009 tager imod i sin lavloftede Rømøstue med alkover og kakler på væggen. En af de 4 hvide katte flytter sig modvilligt fra stolen.

”Vi har altid haft dyr her på gården,” siger Carl Petersen. ”De eneste der nu er tilbage her hos mig, er de hvide katte.

Jeg er født her på gården i 1923. Min bror var 10 år ældre, og vi har begge boet på gården det meste af vort liv.

Min far er også født her. Han kom hjem fra Frankrig efter første verdenskrig, og da han kom hjem, så der ikke godt ud.

Hans stedmor havde måttet sælge ud af jorden, så der næsten ikke var noget tilbage af de oprindelige 50 hektar. Min far overtog gården, da han kom hjem i 1918, og han begyndte straks at købe jorden tilbage. Det lykkedes efterhånden for ham at samle gården igen.

Gården blev i sin tid købt af min olde-

Carl's hus

Carl Petersen

far, der ejede Tønnisgård. Ejendommen kom i handelen, da ejeren - en gammel hvalfanger - døde barnløs. Han købte den til min bedstefar Christian Petersen.

Rømø har altid været udgangspunktet for min bror Hans og mig, og vi har aldrig tvivlet på, at det var her, vi hørte til.

Da vi var børn, var der 3 skoler på Rømø. Jeg plejer at sige, at jeg har gået på det stråttækte universitet i Toftum. Her havde jeg lærer Jessen, der i mange år var sognerådsformand. Han var en dygtig lærer.

Da vi var børn og unge, var der ingen dæmning til øen, og man må sige, der var mere fred og ro dengang end nu. Det er sådan set pastor Jakobsen fra Skærbæk, der så mulighederne i Lakolk. Siden er turismen vokset og vokset.

Før dæmningen kunne det være svært at komme til og fra øen. Jeg kan huske engang, da vi skubbede en slæde med smågrise til Ballum sluse, hvor vi havde

aftalt med en bonde, at han skulle hente grisene.

Dæmningen var en meget stor omvæltning. Den blev indviet mellem jul og nytår i 1948.

Min bror og jeg havde begge pladser uden for øen om sommeren, men om vinteren var vi hjemme hos mor og far. Jeg selv havde 3 forskellige pladser i Hjerting, Billum og Janderup.

Da jeg vendte tilbage til øen, var min bror den, der stod for arbejdet på gården hjemme, og jeg havde arbejde forskellige steder.

I 1949 var vi en hel masse rømsere, der rejste til Oksbøl, hvor nogle gamle baraker skulle brækkes ned og sælges. Det var folk, der var involverede i øens foreninger. Vi havde tænkt at købe en barak, som vi ville genopføre på Rømmø som forsamlingshus. Nu er det imidlertid sådan, at for mange hoveder under samme hat ikke duer. Hvis der er alt for mange, der skal tage en beslutning, bliver det ikke til noget. Det er bedst med en hat pr. hoved. Vi kunne ikke blive enige om, hvordan og hvorledes, så det endte med, at forsamlingshuset blev skrinlagt, men jeg havde året før købt en grund på Lakolk. Den havde jeg givet 1200 kroner for, og det var jo mange penge. Jeg var så småt gået i gang med at bygge på den. Nu så jeg en mulighed i Oksbøl, så jeg købte en barak til mig selv. Den kostede 1100 kr., men så skulle jeg også selv brække den ned. Jeg fik en tømrer til at hjælpe mig. Jeg hjalp ham, og han hjalp mig, så jeg fik barakken brækket ned og fik den på en lastbil, der blev læsset af på grunden på Lakolk. Det første sommerhus kostede mig ikke noget ud over grundprisen og barakprisen, så det var jo ikke så galt.

Nu må jeg sige, at ham, der bestemmer over Nordsøen, er en skidt partner. Han

sørgede for, at vandet to gange gik op i sommerhuset, og så havde jeg fået nok af det samarbejde. Det endte med, at jeg efter 12 år solgte huset.

Nogle år senere købte jeg endnu et sommerhus. Det skete på Kloster Mærken. Der var en mand, der havde en lille ejendom med nogle heste på Lakolk. Det var i nærheden af Lakolk Badehotel. Der var en stald og så lige et værelse han kunne bo i. Han ville til Sverige, og så skulle han bruge penge. Men det skulle være i en fart. Vi kom i handel på Kloster Mærken, og hvis jeg ville købe hans hus på Rømmø, skulle han have pengene i kontanter samme aften. Jeg var i banken, og bankbestyreren var betænkelig. Han advarede mig:

”Det er farligt, hvad du laver!” sagde han.

Men jeg vovede pelsen, fik pengene i hånden og betalte manden, og sådan blev jeg ejer af endnu et sommerhus på Lakolk.

Ja, det vil sige, jeg fik nu ikke noget skøde på grunden. Manden havde købt det for to heste, og han havde ikke fået skødet med, men jeg kendte ham, der havde fået hestene, så det hele gik i orden.

Nu kom jeg i gang med at få huset gjort beboeligt. Der var ingen sokkel under det, så det fik jeg ændret. Den næste sommer kunne jeg leje huset ud. Jeg sørgede selv for udlejningen i begyndelsen.

Siden opførte jeg 7 sommerhuse på øen.

I 1958 blev gården i Toftum til salg. Jeg købte den på auktion og fortsatte med landbrug på den samtidig med, at jeg blev boende hjemme. Jeg havde 3 køer, 2 grise og 20 får. Hver dag var jeg henne på gården at passe dyrene.

I 1958 døde min mor, og jeg overtog arbejdet med at køkse hver dag. Når jeg nu får besøg af hjemmehjælperne sker det, at

jeg må lære dem, hvordan man laver havregrød. Den skal nemlig føles helt rigtig i munden, og det er ikke alle, der kan lave havregrøden, som den skal være. Men det kan de så lære af mig.

I 1963 døde min far, og min bror Hans og jeg var alene på gården. Vi ændrede stalden, loen og laden, men stuehuset fik lov til at stå som i fars og mors tid. Der er to alkover, kakler på væggen og indbyggede skabe. I det ene af skabene står Dannebrogstellet, som far og mor fik til bryllup. Det kommer ikke ud hver dag.

Dannebrogstellet

Jeg befinder mig godt ved, at tingene omkring mig bevares. Sådan skal en gammel Rømsgård se ud.

Hans og jeg kom rigtig godt ud af det med hinanden. Min bror var en dygtig landmand. Han passede hovedparcellen.

”Spyt i nærerne og tag fat!” sagde han. Han var god til at sætte mig i gang.

Hans var i øvrigt Røms sidste sæl-hundefanger. Han havde en lille båd ved

Røms nordspids og gik ud, når vejret var rigtig. Han kendte vejr og vind. Oftest tog han alene af sted, og bankerne var langt ude. Han udnyttede tidevandet, så han havde faldende vand udad, og så han kom med floden indad. Især var han dygtig til at få sælhundene. Han solgte de færdige skind til firmaet Wessel og Vett i København.

Øens tækker Nikolaj stod og manglede en håndlanger, så jeg arbejdede i 8-10 år som tækker. Tækkematerialerne kom fra Rømø. Jeg har bl.a. været med til at takke Kommandørgården.

Jeg kunne nok se, at det der med turister vist var fremtiden. Jeg har altid godt kunnet lide turister. Bare de rejser hjem om vinteren.

I 1970 delte jeg gården i Toftum i 2, og jeg indrettede den ene halvdel til en familiecampingplads. Jeg indrettede det med en forretning, som var lejet ud og i begyndelsen var der ikke mange faciliteter. Der var heller ikke særlig mange kunder de første år, men de kom senere.

Gården Toftum

Jeg har altid sagt, at får og turister er en god kombination. Fårene passer sig selv om sommeren og turisterne passer sig selv om vinteren.

”Er der ingen swimmingpool?” spurgte nogle turister.

Campingbutik m.m.

”Jo,” svarede jeg ”Vi har den største og bedste swimmingpool i Nordsøen, så det skal min campingplads ikke konkurrere med!”

Jeg kunne nok se, at fremtiden lå i mere komfort for turisterne, så jeg investerede ad flere gange i 14 campinghytter.

Jeg kunne godt lide at gå omkring på campingpladsen og snakke med folk. De vidste ikke, det var mig, der ejede pladsen, så de fortalte gerne, hvad de syntes, der skulle være for at det var en god campingplads. Det rettede jeg mig efter.

Jeg drev campingpladsen indtil 1993. Så solgte jeg den. Den har i dag den 3. ejer, siden jeg ejede den.

I dag er jeg den ældste på Rømø nord for dæmningen. Jeg synes, Juvre er det åndehul, der er tilbage på Rømø. Her kan

man stadig mærke, at vi er på en ø, der er noget helt for sig selv. Her holdes de gamle dyder i hævd. Jeg bryder mig ikke om de nye byggerier i Havneby. Jeg synes ikke, de passer til øen.

”Spar og hold i hævd” har været mit motto hele livet, og det har jeg befundet mig godt med. I dag lever de fleste efter devisen ”Køb og smid væk.” Den holdning bryder jeg mig ikke om.

Før min bror døde, satte vi os en dag sammen og snakkede om fremtiden. Ingen af os har arvinger, så vi snakkede om, hvad vi skulle gøre med det, vi havde.

Samtidig havde vi haft besøg af Rosa Schmidt, der spurgte, om Lokalhistorisk arkiv kunne leje den ejendom, jeg havde i Toftum. Hun var selvfølgelig bange for, at det skulle blive for dyrt, for det havde

Set fra Rømødæmningen

arkivet ikke råd til.

Min bror og jeg blev enige om, at vi ville skænke ejendommen til arkivet.

”Rosa,” sagde jeg. ”Du må få huset, så er huslejen da ikke for dyr!”

Det er jeg rigtig glad for at have gjort. Der kommer så mange på arkivet, som søger deres rødder og som gerne vil vide noget om Rømø. Jeg er glad for, at arkivet har fået sådan et godt sted til alle papirerne. Jeg læser ofte i Bert Kelms’ bøger om Rømø. Dem kan jeg anbefale, hvis folk vil vide noget om øen og dens indbyggere.

Jeg har fået begge mine hofter opereret med en måneds mellemrum, og jeg har ligget på sygehus i meget lang tid. Det var lige før, jeg ikke selv troede på, at jeg ville komme hjem igen, men Vor Herres velsignelse var med, og den skal man have, hvis det skal gå godt.

Jeg har fået anlagt en startbane uden for huset. Det er nogle rækker med nye jævne fliser, så jeg kan gå med min rollator ud til bilen. Jeg kører ikke selv mere, men får naboer til at køre mig rundt, når jeg skal omkring på øen.

Jeg er ikke ensom, selv om jeg bor alene. Jeg har aldrig giftet mig, og det har jeg befundet mig godt med. Jeg kender mange ægtepar, der ser ud, som om de

lever for at irritere hinanden. Jeg har haft et lykkeligt liv, og jeg elsker min gamle gård her.

Da jeg kom hjem fra sygehuset, kunne jeg se, at gården var alt for stor til mig, så jeg begyndte at spekulere på, hvordan jeg kunne løse det problem. Endnu en gang var lykken med mig. Henne på Novasol var der ansat en ung pige Hanne. Hun var hestetosset og ville gerne bo et sted, hvor hun kunne have heste. Først boede hun i et af mine parcelhuse, men så tilbød jeg hende at købe halvdelen af gården, og hun sagde sørme ja. Det har været dejligt for mig. Hun har indrettet halvdelen af gården med sine heste og med en antikvitetsbutik. Hun har computer og alt muligt, og hun kører med mig, når jeg skal noget. I det hele taget hjælper hun mig med alt.

Mine huse er lejede ud, så det er nemt for mig. To af sommerhusene er lejet ud hele året til samme familie. Den ene lejer er ballerina. Den anden arbejder med pedicure og manicure. De holder begge huset, som var det deres eget.

Jeg får ofte spændende gæster. B. V. Larsen, der tidligere var chef for Flyvestation Skrydstrup kommer to gange om året. Han og hans kone er fugleinteresserede, så de kommer i foråret, når trækfuglene dukker op og i efteråret, når de flyver igen.

Carls stue

”Nu har vi fået luft på Rømø” siger B.V. Larsen. ”Så kan min kone og jeg igen tage en tårn i København.”

Når jeg har gæster, foregår snakken altid ved køkkenbordet. Der er mest hyggeligt.

En anden gang var det Michael Kamber, der kom på besøg. Han er over 2 meter høj, og mit hus er meget lavt.

”Nu skal du høre lille mand!” sagde jeg til ham.

Da han skrev i min gæstebog, skrev han: ”Tak til Carl, fordi han kaldte mig ”lille mand”.

Man skal have lykken med sig, ellers går det ikke. Det har jeg haft hele livet.

”Småting er småting, men troskab i småting er en stor ting”.

Carl Petersen

Født 1923 i Juvre, Rømø

Landmand

Carls stue

Carls hus

Sydslesvigsk SelvHjælp

..støtter ildsjæle og ideer

SSH er den eneste forening, der begynder generalforsamlingen med kassererens beretning.

Af Georg Buhl

Ildsjæle og projekter

SSH betyder Sydslesvigsk Selvhjælp. Det er en forening, hvis eneste formål er at fordele medlemmernes penge, de penge der er indbetalt til foreningen i form af kontingent.

Den deler penge ud til ildsjæle og projekter i Sydslesvig.

I § 2 i foreningens vedtægter står der, at SSH skal skaffe midler til dansk virke i Sydslesvig.

Det har foreningen nu gjort i 40 år.

I den periode har den fordelt ikke færre end 325.000 euro.

I § 3 står der, at medlemmerne er personer, der har eller har haft bopæl i Sydslesvig.

En gang om året fordeles kassebeholdningen

Det sker på den årlige generalforsamling i april. I 2009 fordelte generalforsamlingen 8700 euro. De gik til T-shirts til et skolekor, kostumer til aktørerne i en musical, et keyboard til en musikgruppe, til kursusgebyr til unge mennesker, legeplads, redaktionsgruppen "Sandpapir" til en ekskursion til København, Sommerhøjskolen i Sydslesvig, til bestik til Jernalderlandsbyen i Lyksborg, til højttaleranlæg på en skole, til en legeplads i en anden børnehave, til nye stole i et forsamlingshus og til ekskursion til København for en samtalekreds i Skovlund.

Georg Buhl

Denne oprensning for at vise, at foreningen typisk bliver brugt til at hjælpe de projekter, der ikke har så let ved selv at skaffe penge. Det er ikke noget, der er forudset i vedtægterne, men det har udviklet sig sådan.

De institutioner der har egne budgetter og er omfattet af et tilbagevendende tilskud til driften, indstilles sjældent til et tilskud fra SSH.

Det er bestyrelsen og medlemmerne glade for. På den måde kan foreningen give til ildsjæle og gode ideer, der ellers ikke ville kunne få nogen form for hjælp i form af et økonomisk tilskud.

Et tilskud til ildsjæle virker også som et skulderklap og en anerkendelse, der giver frisk energi til at fortsætte.

Fordelingen

Pengene bliver som sagt fordelt på den årlige generalforsamling i april.

Det er medlemmerne, der indstiller en person eller et projekt til at modtage penge fra SSH. Hvert medlem må kun komme med et forslag.

Det vil sige, hvis et medlem har kendskab til et spændende projekt eller en person, der er i gang med en interessant opgave, kan medlemmet skrive en indstilling til generalforsamlingen og foreslå, at personen eller projektet skal have et økonomisk tilskud. For eksempel 600 euro til T-shirts til et skolekor.

På generalforsamlingen anbefaler medlemmet så sin indstilling.

På hver generalforsamling er der gennemsnitlig 14 indstillinger. Efter indstillingerne noterer hvert medlem på en stemmeseddel, hvor mange penge vedkommende synes projektet eller personen skal have. Et sindrigt matematisk system fordeler så hele kassebeholdningen ud fra de forholdstal, medlemmerne har bestemt. Det er det nærmeste, man kommer absolut medlemsindflydelse.

Det er næsten trylleri. Kassebehold-

ningen og summen af ansøgninger er hvert år næsten lige store. Så alle, der er blevet indstillet, har fået det, der er blevet foreslået.

Fest

SSH er en pragmatisk forening. Lige fra starten har det været medlemmernes intention, at den daglige drift af SSH ikke skal gå op i bureaukrati og skrankepaveri.

Medlemmerne skal hygge sig i festligt lag, når de mødes.

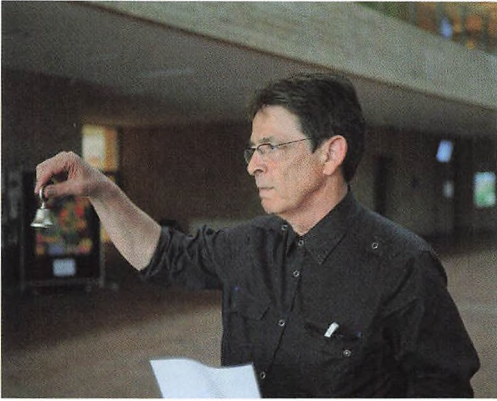
SSH er den eneste forening, der begynder med kassererens beretning. Det er det vigtigste, at regnskabsføreren fortæller hvor mange penge, der er til fordeling. Når fordelingen er overstået, går medlemmerne over til næste punkt på dagsordenen "Festmiddag".

Inden medlemmerne begynder på midt dagen, skåler man, og det er tit set, at medlemmerne stiller op til en kædedans, hvortil der så også serveres en lille én.

Blandt SSHs medlemmer er der mange personer, der har evner, der kan bruges

Generalforsamling med kædedans

Georg Buhl

til selskabelige sammenkomster. De kan holde festtaler, de kan skrive sange, og de kan arrangere fester, og de gør det. Og det to gange om året.

Flytter

Generalforsamlingen afholdes hvert år et nyt sted. På den måde kommer medlemmerne rundt og ser forskellige institutioner i Sydslesvig. Før generalforsamlingen åbnes, er der altid et lille foredrag af en person, der kender til det lokale steds egenart og det liv, der er knyttet til det.

Høstfest

Som nævnt er SSH en forening med medlemmer, der kan lide at feste. Så ud over generalforsamlingen mødes medlemmerne hvert efterår til Høstgilde. Eneste formål med dette møde er, at medlemmerne gerne vil være sammen og feste.

Alt hvad medlemmerne fortærer til generalforsamlingerne og høstgilderne betaler de af egen lomme, og foreningen udbetaler ikke kørselsgodtgørelse.

Da foreningens eneste formål er velgørenhed, kan medlemmernes bidrag trækkes fra i skat. Typisk får man en skattefordel på mellem 35 og 40 procent. Det vil sige, at et medlemsbidrag på 100 euro

i realiteten kun er på godt 60 euro. Fem euro pr. måned.

Igang sætteren

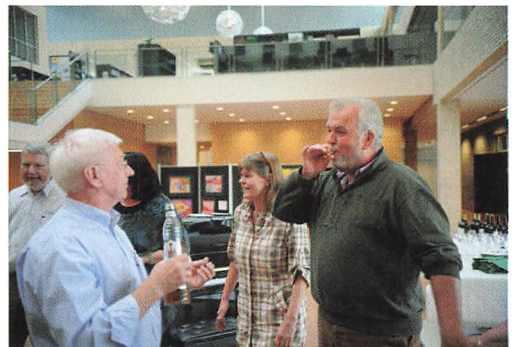
Idemanden bag og slideren for at få foreningen oprettet, er pastor Jens Svendsen fra Slesvig. Ved hans død i 1990 blev der blandt meget andet sagt, at om nogen, så forstod Jens Svendsen at se livet gennem kærlighedens og humorens briller.

I SdUs foreningsblad skrev Jens Svendsen i 1968: "Det skal være en morsom forening". Senere i opfordringen til foreningen lød det. "Den kunne hedde: Hold dig Munter", men enkelte kunne fristes til at tro, at vi ikke mente det alvorligt.

Der var mange, der mente det alvorligt. I dag er foreningen 40 år. Jens Svendsen drømte om, at foreningen mindst skulle nå op på 500 medlemmer. I dag er der cirka 100, der glæder sig over hans initiativ og ikke mindst hans humor. Og der er mange flere, der har glædet sig over de tilskud, der hvert år deles ud.

Sydslesvigsk Selvhjælp er ej for de få - så derfor:
Bliv medlem i SSH

Bliv medlem og gør SSH mere kendt.
Det drejer sig

Anders Schultz skænker til en "skål" før middagen

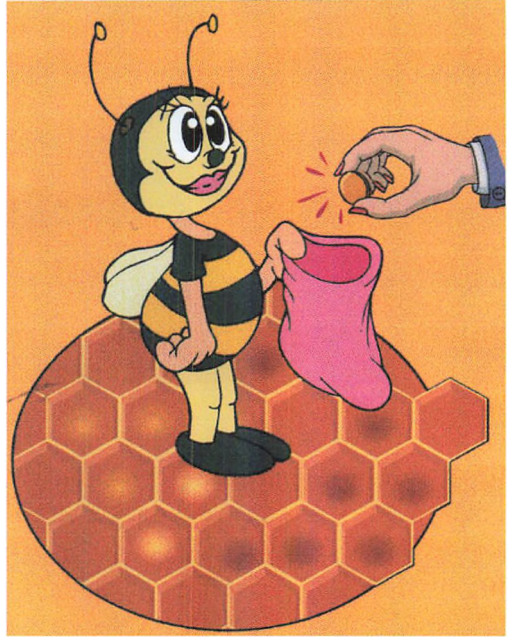

Pastor Jens Svendsen

i al enkelthed
om dit kontingent.

Med bidrag fra flere,
vi gør hvad vi kan:
En hjælp til os selv
i det sydslesvigske land.

I fællesskab samler vi puljen
og fordeler med glæde
hele baduljen.

Georg Buhl er født i 1949. Projektmedarbejder ved Dansk Skoleforening for Sydslesvig og arbejder på Flensborg Avis som journalist. Uddannet lærer fra Kolding Seminarium i 1978. Gift med Lisbet Mikkelsen Buhl. Har to døtre, Marie Mikkelsen Buhl og Kristine Holt Buhl.

Sundeved Efterskole

8. - 9. og 10. klasse - et år med fællesskab og udfordringer i de boglige fag.
Meget idræt og gymnastik.

Bovrup Storegade 5
6200 Aabenraa

www.sundeved-efterskole.dk
kontor@sundeved-efterskole.dk

Sundeved
EFTERSKOLE

74680311

Ejderkanalen - Europas største anlægsarbejde - hvorfor og hvordan?

I årene 1777-1784 blev Ejderkanalen anlagt på grænsen af Slesvig og Holsten. Dimensionerne var imponerende. Det frister til en sammenligning med den i dag planlagte Femernbro

Af Lars N. Henningsen

“Femern-broen”: det store projekt er i 2009 emnet for mange meningsudvekslinger i grænselandet. Principbeslutningen er truffet. Men er det en fornuftig beslutning? Vil budgetterne holde? Kan investeringen forrentes? Hvordan vil forbindelsen påvirke Slesvig-Holsten og Sønderjylland? Spørgsmålene og diskussionerne er mange, og de vil fortsætte længe efter den dag, forbindelsen står færdig.

Noget lignende udspillede sig for 225 år siden. Den 18. oktober 1784 indviedes en kanal fra Østersøen til Vesterhavet, på grænsen mellem Slesvig og Holsten. Den var Europas længste og mest kostbare kunstige vandvej. Så store var udgifterne, og så usikre var fremtidsperspektivet i 1784, at det - ligesom i dag Femern-forbindelsen - skabte en engageret debat.

Drømmen om en vandvej fra øst til vest ved Jyllands rod er gammel. Hvis det blev muligt at sejle tværs over halvøen, ville det spare skibene for en lang og farefuld sejlads rundt om Skagen, og det kaldte projektmagere på banen. Under Christian 3. var der planer om en forbindelse fra Kolding til Ribe og mellem Ribe og Haderslev. Kongens bror, hertug Adolf på Gottorp, forestillede sig en vandvej fra Kiel til Ejderen og videre ud i Vesterhavet og forelagde ideen for den tyske kejser. Under Kejserkrigen kom tanken om en

Lars N. Henningsen

kanal frem i drøftelser mellem den kejserlige feltherre Wallenstein og Gottorperhertugen Friedrich 3. I 1700-årene spøjte drømmen igen, først hos kong Frederik 4., så i 1761, da den kendte nationaløkonom J.H.G. von Justi skitserede en kanal fra Slesvig til Husum.

I 1773 var tiden inde til at gøre planerne til virkelighed. Hoffet og dets fortrolige, den senere gehejmestatsminister Ove Høegh-Guldberg, og kongens svoger, statholder Carl af Hessen i Slesvig blev tændt af ideen. Et stort kanal anlæg ville gavne Danmarks handel og industri. De mente, at en kanal bedst kunne lægges i Slesvig fra Ekernførde til Husum. Der verserede dog også tanker om et kanal anlæg i Holsten. Den danske konge var netop blevet eneherre i hele Holsten, men ikke alle dernede var indforstået med, at det dermed var slut med Kiel som hertug-

dømmets hertugby og hovedstad. I den situation kunne et kanalanlæg i Holsten måske gavne den vragede hovedby Kiel og dermed formilde de holstenere, som var skeptiske over for det nye danske styre. En kanal kunne måske medvirke til at sammensmelte Holsten til et loyalt hele under den danske konge.

De forskellige ideer blev udviklet i vinteren 1773-74. Den finans- og handelskloge statsminister Heinrich Carl Schimmelmann fandt, at kanalen burde gå fra Kiel over Rendsborg og derfra til vandløbet Stør og videre ned til Elben. Guldberg foretrak et forløb på slesvigsk jord; Holsten var stadig et len af det tyske rige, og hvis området en dag gik tabt for Danmark, så ville de enorme investeringer til en kanal på holstensk grund være tabt.

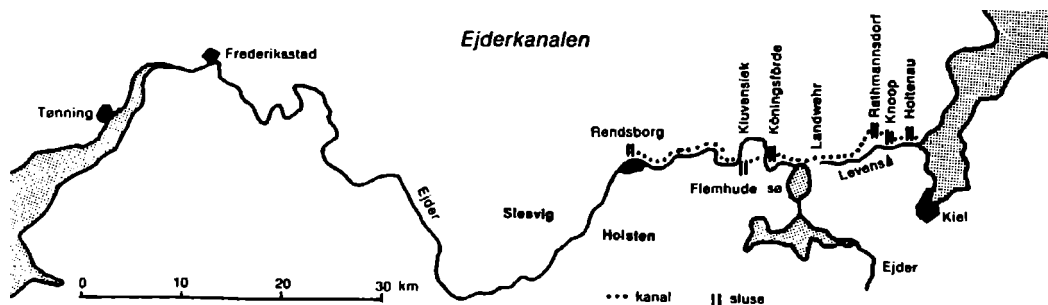
Den endelige beslutning lå klar i 1777. Den var et kompromis. Kanalen skulle ikke lægges tværs gennem Slesvig, heller ikke gå gennem Holsten over Størflo-den til Elben. Den skulle derimod følge grænsen mellem Slesvig og Holsten. Mod øst skulle den begynde ved Holtenau lige nord for Kiel; det kunne tilføre gottorpernes gamle hovedstad ny kraft og forhåbentlig være med til at dæmpe den uvilje, som endnu rådede hos en del tidligere gottorpske undersåtter. Herfra skulle kanalen graves langs det lille grænsevandløb Levenså og derefter i Ejderens øvre løb

til Rendsborg. Herfra kunne skibene følge Ejderens nedre løb videre mod vest.

Resolutionen i 1777 var en formidabel satsning. Statsgælden var i forvejen overvældende, men optimismen fejlede ikke noget. Kanalen skulle føre Holsten, Slesvig og Kongeriget tættere sammen, den skulle gavne handel, samfærdsel og "industri". Reeksporten fra København af de vestindiske og oversøiske varer ville få bedre muligheder. I alt fald fra 1778 var konjunkturerne med projektet. Den amerikanske uafhængighedskrig gav dansk handel og søfart fantastiske vilkår. Der blev opstillet et budget på lidt over 600.000 rdl.

Anlægget blev sat i gang. Det første spadestik ved Holtenau blev taget i juli 1777. Private entreprenører og staten engagerede tusindvis af arbejdere - i 1783 var så mange som 3.000 i gang samtidig. Det var vandrearbejdere og et mindre antal soldater. De største jordarbejder foregik over en 34 km lang strækning fra Holtenau til Rendsborg. Mellem Holtenau og Flemhude sø blev den lille Levenså omskabt til en egentlig kanal, og fra Flemhude sø til Rendsborg blev øvre Ejder udliget og uddybet. Resultatet var en kanal, 34 km lang, 3,4 meter dyb. I bunden var bredden på 17 meter, ved vandspejlet 31 m.

Det største problem var at overvinde

Ejderkanalen

Pakhuset i Tønning

højdeforskellen. Flemhude sø dannede vandskel og lå 7 meter over vandspejlet i Østersøen, og 6 meter over Ejderen ved Rendsborg. Det krævede sluser, som kunne hæve og sænke skibene, i alt 6 sluser, 3 på hver side af søen. Det var projektets største udfordring. Mod øst blev anlagt sluser i Holtenau, Knoop og Rathmannsdorf, vest for søen i Königsförde, Kluvensiek og ved Rendsborg. De hævede/sænkede skibene i gennemsnit 2,5 meter. Sluserne var komplicerede anlæg, som blev bygget efter de nyestes forbillender i Holland. Slusekamrene målte 35 x 7 meter - murene var bygget af specialfremstillede hollandske vandklinker, hjørnerne af sandsten fra Bornholm og muren ved selve sluseporten var af norsk marmor. Ved hver sluse hvilede murværket på en

rist af egestammer, som blev båret af mere end 1.600 nedrammede bøgépæle. Samtidig måtte der tages hensyn til, at kanalen i flere tilfælde gik på tværs af eksisterende veje. Ved tre af sluserne blev anlagt klapbroer. De blev et malerisk og fremmedartet syn, med kontravægte efter hollandsk forbillede.

I forberedelsesfasen havde flere kommissionsmedlemmer ment, at det var nok at bygge med henblik på pramfart. Men den valgte kanaldybde, bredde og slusevolumen muliggjorde, at skibe helt op til knap 100 kommercelæster eller ca. 260 tons kunne passere. Det var mere end nogen anden kanal i samtiden.

I 1782 oprettede staten et særligt kompagni med det omstændelige navn "Det kongelige octroyerede Danske, Norske,

Slesvigske og Holstenske forenede Handels og Canal Compagnie” for at støtte handelen på kanalen. Kompagniet skulle have en aktiekapital på 1,5 million rigsdaler. Heraf tegnede staten sig for halvdelen og lovede interessenterne en forrentning på 4 %. Staten udstyrede kompagniet med store pakhuse i Holtenu, Rendsborg og Tønning, og selskabet fik overladt et antal skibe, som kunne indgå i varetransporten på kanalen.

Byggeårene fra 1777 blev hektiske. De tusindvis af arbejdere boede under primitive forhold, og der forekom perioder med slemme febersygdomme. I den sumpede og våde grund hændte det, at udgravninger styrtede sammen.

Den 18. oktober 1784 blev det imponerende anlæg indviet. Kanalskibet Rendsburg stod østfra ind i kanalen, forbi de to høje obelisker, som indrammede indsejlingen. Øverst var de prydet af kongekronen, og derunder indskriften “Patriæ et Populo” - “For fædrelandet og folket”.

Det nye kanalvidunder blev straks genstand for den allerstørste opmærksomhed. Folk strømmede til for at se på herlighederne, og datidens rejsebeskrivelser er fulde af beundrende beskrivelser. “Kanalen var på hele denne strækning meget bred. Slusen er et sandt mesterstykke; en eneste hest trak vor båd, hvilket gik pilsnart”, skrev sekondløjtnant Johan Hieronymus Kirchof, da han i 1787 sammen med kronprins Frederik sejlede ad kanalen fra Knoop til Holtenu.

Den danske rådmand Dreyer var enig tre år senere. “På en rejse fra Kiel til Rendsborg gives ret lejlighed til at betragte værkets kostbare sluser, for hvis vedligeholdelse anstalt er føjet, og betjente satte; i øvrigt roser kanalens anlæg og nytte sig selv.”

Turisterne var betaget. Men der lød også

kritiske betragtninger. Investeringerne havde været enorme. Budgettet lød på noget over 600.000 rdl.; de faktiske udgifter blev 2,5 millioner rigsdaler. Det svarede til en tredjedel af statsbudgettet eller omkring 60 % af et års samlede skatte- og afgiftsindtægter. Der blev skumlet over, at privatinteresser havde påvirket anlægget. Den hovedrige skatmester H.C. Schimmelmann havde fået anlægget lagt sådan, at han selv og svigerfamilien Baudissin på godset Knoop lige ved kanalen kunne tjene fedt på byggeriet. Baudissin havde solgt tømmer til overpris, og Schimmelmann selv havde leveret kalk og andre byggematerialer. Samtidens tidsskrifter var fulde af indlæg for og imod kanalen. De enorme udgifter retfærdiggjorde slet ikke den sejlads, som reelt kom ud af det, mente nogle. Pakhusene stod tomme eller var blot fyldt med statens korn. Måske fik Kiel lidt fordel af kanalen, men til gengæld tabte både Ekernførde og Rendsborg i omsætning. Det var langt fra, at told- og passageafgifter kunne forrente byggesummen.

De mange indlæg er tankevækkende. De minder om det man i dag læser i forbindelse med Femern-forbindelsen.

Hvordan gik det så med sejladsen? Kanalen blev brugt. I det første 10-år benyttede i gennemsnit knap 1000 skibe årligt det nye tilbud, derefter lå tallet sjældent under 2500. Staten lod det kostbare anlæg vedligeholde. I begyndelsen af 1820'erne blev sluserne besigtiget, og det viste sig, at den vigtige sluse nr. 1 ved Holtenu var ved at styrte sammen. Slusen blev fornyet, og selveste kongeparret deltog i 1825 i genindvielsen. Kanalen levede videre i bedste velgående. I 1850'erne sejlede i gennemsnit over 3.600 skibe gennem kanalen årligt.

Christian 7.s kanal fra 1784 bar nav-

net "Den slesvig-holstenske Kanal". Da den blev indrettet, stod et intimt samliv mellem det nysamlede Holsten og Slesvig allerøverst på regeringens ønskeliste. Forbindelsen mellem Slesvig og Holsten blev set som noget positivt.

Den gamle støbejernsbro ved Kluvensiek-slusen er fra o. 1850

Det blev anderledes, da den slesvig-holstenske bevægelse i 1848 førte Danmark ind i en borgerkrig. Nu blev bindestregen mellem Slesvig og Holsten lagt for had. Ejdergrænsen og skellet mellem de to hertugdømmer blev til officiel dansk politik, helt anderledes end i 1773. Derfor måtte den gamle kanal også skifte navn. Ved et statsrådsmøde i april 1853 foreslog ministeren for Slesvig, at kanalen fremover skulle bære navnet "Eiderkanalen". På et efterfølgende møde accepterede Frederik 7. navneskiftet.

En ny tid kom da Preussen var blevet herre i hertugdømmerne efter 1864. Kiel fik status som rigskrigshavn, og militæret havde behov for hurtigt at kunne flytte flåden fra øst til vest. Den gamle kanal kunne slet ikke tage de store skibe, og dens bugtninger hindrede sejladserne. Det førte fra 1887 til en storstilet udvidelse. Fra Kiel til Rendsborg fulgte nyanlægget

stort set den gamle rute, videre derfra blev den omlagt mod sydvest til Brunsbüttelkoog ved Nedreelben, lige ud til Nord-søen. I den gamle kanal var sluserne 35 meter lange, da udvidelsen og omlægningen var færdig målte slusekamrene 150 meter, og dybden var øget fra 3,5 meter til 9 meter. Den nye kanal skiftede navn - nu lød det "Kaiser-Wilhelm-Kanal".

Snart var også denne kanal ikke stor nok. Den militære udvikling i årene op mod 1. verdenskrig førte til endnu større storkampskibe. Det skabte en ny udvidelse i 1914. Nu var dybden øget til 14 meter, og slusekamrene målte 330 meter. Her sygnede den gamle Ejderkanal - engang Europas mest imponerende anlæg af sin art - virkelig ikke af meget. Siden 1948 lever kanalen videre under navnet "Nord-Ostsee-Kanal" eller Kieler-kanalen, en meget vigtig vandvej, som i disse år igen undergår udvidelser.

Det bliver spændende at se, om Femernforbindelsen får en lige så succesfuld historie.

Om mig selv:

Lars N. Henningsen, f. 1950, dr. phil., leder af Studieafdelingen og Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Rønshoved
H Ø J S K O L E

Højskolen ved Flensborg Fjord
Højskolevej 4 • 6340 Kruså
Tlf. 74 608 318 • Fax 74 60 85 46
E-mail: info@ronshoved.dk
www.ronshoved.dk

Charlotte von Krogh

Normbryder med et ben i begge kulturer

Af Hans Christian Davidsen

Hun var økonomisk uafhængig og kunne tillade sig kun at male på bestilling. Hun levede efter sin egen facon og tog sig ikke af, hvad folk sagde om hende.

Charlotte von Krogh røg lange lerpiber og cigarer – ikke lige det, man forventede af en dame i 1800-tallet. Hendes atelier i Haderslev var som regel fyldt med tobakståger, og så gik hun med bukser. Og havde i øvrigt stærke maskuline ansigts-træk.

»En kvinde i bukser! I vores lille verden i Haderslev var det en sensation«, fortalte hadersleveren Axel Henningsen i sine erindringer.

Charlotte von Krogh i sine yngre dage. (Foto: Museum Sønderjylland/Museumsverbund Nordfriesland)

Hans Christian Davidsen

Maleren Charlotte von Krogh var en speciel kvinde på flere måder. Det indtryk får man også på de fotos, der er bevaret af hende.

På et foto fra 1890 sidder hun som en malende husmor i sin gårdsplads i Haderslev ved staffeliet iført forklæde og kjole – enkelt og uhøjtideligt.

»Hun var hverken dansk eller tysk. Hun var begge ting, ligesom hun beherskede begge sprog til fulde. Hun var et sidste led til den signede tid, da danske og tyske var åndeligt forbrødre med hinanden«, skrev maleren og vennen Momme Nissen i sine mindeord om Charlotte Krogh.

En slags regional kosmopolit, der så sig som slesviger frem for enten dansk eller tysk. Hendes ide om en »slesvigsk identitet« byggede på tilknytningen til regionen, naturen, historien og selve den sproglige mangfoldighed. Alt imens, at polariseringen i grænselandet blev mere og mere tydelig.

Charlotte Christiane Rosine Sophie von

Charlotte von Krogh fotograferet i sin baggård i Haderslev omkring 1890. (Foto: Schleswig-Holsteinische Landesmuseen)

Krogh blev født i 1827 i Husum som den yngste datter af den kongelige amtmand Godske Hans Ernst von Krogh, der havde amterne Husum, Bredsted og Svavsted (Schwabstedt) som sit område.

Her havde hun en lykkelig barndom og ungdom, men de nationale spændinger tog til og satte også familien von Krogh i et slemt dilemma.

Da de tysksindede slesvigere i 1848 støttede den slesvig-holstenske opstand (eller frihedskamp, som den også med god ret kan kaldes), og de kongetro og dansksindede slesvigere hilste de danske soldater velkommen, var det noget nær en umulighed ikke at vælge side.

Dette gjaldt særligt for medlemmerne af embedsmands- og officersfamilierne som for eksempel von Krogh. Den nationale konflikt kom til at gå midt ned gennem

familierne og skabte stor afstand mellem de forskellige familiegrene.

Godske Hans Ernst von Krogh (1778-1852) var ikke dansksindet i den gængse nationalpolitiske forstand, men som mange andre kongetro på den tid var han dog tilhænger af den eksisterende dansk-tyske helstat.

Helstaten var en betegnelse for den multietniske stat, som Danmark var før 1864, da den blandt andet også omfattede Slesvig, Holsten og Lauenburg.

Godske Hans Ernst von Krogh stod skeptisk over for den provisoriske slesvig-holstenske regering i marts 1848 og søgte derfor sin afsked. Derefter forlod han Husum og rejste til Haderslev, hvor han bosatte sig med datteren. Hendes tyske mor, Agnes Cecilie Warmstedt, var allerede død nogle år forinden.

Hvor dyb spaltningen i familien var, får man et indtryk af, når man ser på den vej, Charlotte von Kroghs onkler valgte. Den vel nok mest kendte militærpersonlighed i familien, farbroderen Gerhard Christoph (1785-1860) var den danske hærs overgeneral i slaget ved Isted den 25. juli 1850 og kom derfor i offentligheden til at stå som ingen mindre end slesvig-holstenernes militære besejrer.

Men de andre onkler valgte alle at støtte den slesvig-holstenske regering mere eller mindre aktivt. En af onklerne sluttede sig i 1848 til et frikorps som en del af den slesvig-holstenske opstand.

Adelsfamilien von Krogh havde både norske og tyske rødder og var derfor generelt stærkt præget af den overnationale kultur, der fandtes i den danske helstat – en overnational kultur, der kom stærkt under pres først med Norges løsrivelse i 1814 og senere med konflikten i Slesvig-Holsten i 1848. For at blive endeligt begravet med tabet af hertugdømmerne i 1864.

Men Charlotte von Krogh havde gennem hele sit liv en stærk tilknytning til både det danske og det tyske.

Hun fik sin uddannelse på Gisselfeld Kloster ved Haslev på Sjælland og fik i en ung alder undervisning i malerkunst af Haderslev-maleren Anton E. Kieldrup (1826-1869). Charlotte von Krogh opholdt sig i en årrække i Tyskland, hvor hun modtog sin uddannelse af den norske maler Hans Frederik Gude, der var bosat i Düsseldorf. Det var med ham som mentor, at hun som 30-årig havde sin første separatudstilling i Kiel. Hun deltog også i undervisningen på to af Tysklands store kunstakademier i Karlsruhe og Berlin, selv om akademierne dengang var næsten lukket land for kvindelige kunstnere. Også her brød hun som kvindelig kunstner alle normer.

I 1861 flyttede Charlotte von Krogh tilbage til Haderslev og købte ejendommen på Laurids Skaus Gade 20, hvor hun i sidehuset indrettede et atelier. I en lang årrække boede hun samme med veninden, pianisten Marie Roll.

I hjemmet i Haderslev kom også to af byens unge kunstmalere Hans Fuglsang (1887-1917) og August Wilckens (1870-1939), som hun hjalp i gang med deres kunstneriske karrierer. Hans Fuglsang var i øvrigt søn af den tysksindede bryggeriejer Christian Fuglsang.

Charlotte von Krogh havde venskaber på tværs af alle nationaliteter og især tætte kontakter til kunstmalere og kulturpersonligheder i Slesvig-Holsten. I sine unge år skrev hun digte, og de findes stadig i arkiverne. Sproget er både dansk og tysk.

En ting, der kunne få spydigheden op i hende, var den preussiske regerings repressive politik mod den dansksindede befolkning i Nordslesvig. I et digt til sin ven, pastor Nielsen, kommenterer hun

myndighedernes nidkærhed over for danskheden i et sarkastisk digt:

»In Cammerun die dunklen Brüder
–Dem Vaterlande helfen sie – Zu kämpfen gegen dän'sche Lieder – Und gegen dän'sche Sympathie«.

Charlotte von Krogh malerier findes både på danske og tyske museer. I 2007 fik hendes navn et velfortjent comeback i det dansk-tyske grænseland, da tre kulturinstitutioner gik sammen om en udstilling om hendes liv og med hendes værker. Udstillingen blev først vist i fødebyen, på Husum Slot, derefter på Schleswig-Holsteinische Landesbibliothek i Kiel og til slut på Museum Sønderjylland i Haderslev.

Her bemærkede gæsterne især hendes billeder af bonde- og fiskerhytter, der vidner om en afsides, førindustriel verden, som allerede på Charlotte von Kroghs tid var ved at forsvinde. Derfor er hendes malerier også interessante set ud fra en kulturhistorisk vinkel. Hendes kunst var dog ikke spektakulær, vild eller prangende.

Hendes malestil var afdæmpet naturalistisk, og motiverne fandt hun som oftest i naturen, men også i interiørbilleder viste hun sit solide håndlag.

I mange år tilbragte hun somrene i Sønderho på Fanø, hvor hun malede nogle af sine mest kendte malerier.

Det var også på Fanø, at man mente, hun begik sit vel nok mest vovede billede af næsten skagensagtig karakter – og et ganske fremmed motiv for hende: En halvnøgen kvinde på stranden. Billedet kom med på udstillingerne i 2007, men der opstod hurtigt tvivl, om det overhovedet kunne være Charlotte von Krogh, der havde malet det. Sådant var der nemlig ingen kvinder, der havde malet på det tidspunkt. Da signaturen også var en smule anderledes end hendes sædvanlige signaturer, var der nogle, der gav sig at studere maleriet, og

Haderslev Dam. (Foto: Museum Sønderjylland/Museumsverbund Nordfriesland)

det viste sig at være signaturen for maleren Ejnar Krag - han malede den slags, bare i 1930erne!

Generelt er hendes billeder præget af gammeldags folkeliv. Hendes kunst er naturlig, folkelig og nogle gange næsten nationalromantisk uden at blive sukkersød eller vulgær. Hun fortsatte hele livet igennem med at udvikle sin teknik og mestrede at vise en menneskelig tilstedeværelse, uden at der var mennesker til stede på billederne.

Til hendes yndede motiver hørte især landskaberne ved Haderslev og Møgeltønder. Hendes malerier er kendetegnet ved mange detaljer og en stor nøjagtighed. I samtiden blev hun ofte beskrevet som den hjemstavnsmaler, der lagde visuelle kulisser til Husum-forfatteren Theodor Storms (1817-1888) værker. De blev begge født på Husum Slot, men har

ifølge kilderne næppe kendt hinanden privat.

På sine gamle dage blev hun udnævnt som æresmedlem af Schleswig-Holsteinsche Kunstgenossenschaft.

Charlotte von Krogh døde den 25. november 1913. Begravelsesceremonien foregik i hendes hjem, og bagefter blev

Solnedgang ved Møgeltønder. (Foto: Museum Sønderjylland/Museumsverbund Nordfriesland)

hendes kiste med Haderslev Musikkorps i spidsen kørt til Åstrup Kirke øst for Haderslev. Flere kunstnere var mødt op til bisættelsen, der i det dengang tyske Haderslev blev holdt på dansk.

En stor del af de indtægter, som den barnløse Charlotte von Krogh havde fra salget af sine malerier, blev sat ind på en bankbog, der var testamenteret til Nordslesvigs Asyls børnehjem i Erlev ved Haderslev. For pengene kunne børnehjemmet købe et hus med et stor udenomsareal.

Charlotte von Krogh valgte kunstnerens

levebrød i stedet for at stille sig tilfreds med at være en dilettantisk klosterfrøken, som det egentlig sømmede sig for en ugift datter af adelig herkomst.

Om mig

Hans Christian Davidsen

Alder: 43

Kulturredaktør på Flensborg Avis - den eneste danske avis i Tyskland. Anmelder teater, musik og litteratur og skriver jævnligt rejserreportager fra især Tyskland

Fattighus i Nordslesvig. (Foto: Museum Sønderjylland/Museumsverbund Nordfriesland)

Grænseland

Ethvert land og folk har sin egen historie.
Grænselände har desuden deres helt specielle.

Den er sjældent ens, men præger på sin helt egen måde befolkningen i grænselandene
og skaber mennesker af en særlig karakter

Af Hanne Reintoft

Desværre er Danmarks nyere tids historie også fortællingen om hasarderede, dårligt tilrettelagte krige med skæbnesvangre nederlag til følge. Fra middelalderens store rige over helstaten omfattende Norge til vor nuværende grænse mod øst og syd. Danmark blev med Jeppe Aakjær et lidet land strakt fra nord til sønder.

I 1645 pantsatte Christian 4. Halland og ved den fatale fred i København 1660 måtte vi afstå både Halland, Blekinge og Skåne. Det var gammelt dansk kerneland med frugtbar landbrugsjord, dyrebare kulturminde, ærkebispesæde m.v. Overalt i landsdelen ses den dag i dag de mange, prægtige 1500-tals godser bygget af den danske højadel og vore velkendte landsbykirker.

Fredsbetingelserne indeholdt dog en beskyttelse af den danske befolkning, som unægtelig ikke blev Slesvig til del ved fredsslutningen efter nederlaget i 1864. I Skåne fik befolkningen lov at beholde deres danske privilegier fastslået i Malmø-recessen 1661. Adelen beholdt sin skattefrihed – bedre end den svenske adels - og der sikredes befolkningen ret til dansk skolegang, dansk sprog og dansk kirke. Men de svenske konger – i en periode Karl 11.s formynderregering - forlangte, at der skulle aflægges ed til den svenske konge. En ret stor del af den danske højadel bøjede sig herfor, måske i vrede

Hanne Reintoft

over Frederik 3.s statskup ved indførelse af enevælden. Man holdt sig til middelalderens gamle dyder og rettigheder, man valgte sin herre, svor ham troskab og blev hans vasal. Kendte gamle adelslægter blev dog den danske konge tro med den for danskheden i Skåne ubekvemme følgevirkning, at de for det meste opholdt sig på deres danske besiddelser og byhuse, mens deres forvaltere drev deres godser. Da Bornholm selvstændig løsrev sig fra det svenske herredømme, måtte Frederik 3. da også afstå store landområder – det bornholmske vederlag – hvilket betød at mange godser blev købt op af svensk adel. Ikke mindst de skånske præster fik mange samvittigheds kvaler, når ed skulle aflægges. Blandt dem var mange dansk-sindede, der ikke ønskede at aflægge ed, hvilket kunne koste dem deres kald. En problemstilling, der senere blev kendt i

Slesvig, hvor det også for dem var svært samvittighedsomt at aflægge ed på skrømt, da det jo også var en ed til Gud. Mange drog derfor nord for grænsen med yderligere udtynding af danskheden.

Skåningerne fik ikke – som lovet – deres egen hofret, men dog et universitet, der stadig ligger i Lund. Men indtil Christian 5.s tilbageerobningskrig – den skånske krig er kaldt Nordens blodigste – fungerede Skånelandene stort set efter recessens beskrivelser. I krigens løb blev Skåne næsten tilbageerobret, men ved freden i Fontainebleau atter tabt. Og herefter iværksattes en jernhård forsvenskning, der gennemførtes i løbet af få år, selv om Karl 11. aldrig kom til at stole på, hvad han kaldte de ”utro” skåninger. Det spørgsmål, jeg vil rejse her, er, hvorfor det lykkedes så konsekvent i Skåne, men ikke i Slesvig.

I de senere år har moderne historikere fremhævet, at der i 1600-tallet ikke fandtes en egentlig nationalfølelse. Næst efter Gud herskede kongen, derefter herremanden, og i det daglige liv var man knyttet til det helt nære samfund, hvor man ofte henlevede hele sit liv. Almuens havde ingen indflydelse hverken på politik, krigsførelse eller egne livsvilkår, den var fattig, undertrykt og analfabetisk. Denne forklaring virker overbevisende, men modsvares dog både af kildemateriale og den overleverede virkelighed. Den væsentligste kilde til oplysninger om den skånske krig er præsten Sten Jacobsen Kågerød, der skrev dagbog under krigen. Den blev først udgivet i 1897.

Men her opleves gejstlighed og det fremvoksende borgerskabs modstand, ligesom vi har rimelig viden om friskyttebevægelsen – svenskernes skældsord er snaphanerne. Der er bevaret lægdsruller fra denne guerillahær, der på intet tids-

punkt i epoken svigtede den danske sag og den danske konge.

Forklaringen kan derfor til dels være manglende opfattelse af samfundet som en nationalstat, men også de begivenheder, der fandt sted. Da Christian 5. gik i land i Råå talte han bevæget til den skånske befolkning om, at den skulle tilbage til faderfavnen og trygheden. Han lovede, at ingen bonde skulle aflevere en høne uden fuld betaling, og de fødevarerforsyninger han pålagde godsejere og bønder var så beskedne, at hans egne forsyningsofficerer vidste, at hæren ikke kunne ernære sig ved dem. Meget hurtigt tog tvangsudskrivningerne til, mens man i hvert fald i begyndelsen holdt det kongelige løfte om ikke at plyndre. I slaget ved Lund – som Danmark tabte – blev myrdet 9000 mennesker, hvorefter de to fjendtlige hære i flere år i en underlig legen kispus drog hængende over det skånske sletland med almuens totale forarmelse til følge. Efter kapitulationen ved Kristianstad anså hærledelsen slaget for at være tabt og iværksatte den brændte jords politik med forfærdelige rædsler til følge. Man havde også for længst givet de plyndringstilladelser, som enhver lejesoldat anså for en ret.

Under krigen havde den enevældige konge lovet flygtninge fra Skåne trygge forhold i deres gamle land. Der skulle være øde fæstegårde til bønderne, kald til de fordrevne præster m.v.

De blev svigtet totalt, og mange henlevede i dybeste fattigdom.

Da Frederik 4. i 1710 på ny gik i land i Skåne i et sidste forsøg på generobring fandt han kun megen ringe støtte fra et desillusioneret folk.

Læserne af Sønderjysk almanak kender egen landsdels historie og ved, at her gik det anderledes godt 200 år senere, selv

om den preussiske undertrykkelse unægteligt ikke stod tilbage for fortidens svenske konger. Hele landsdelen var også ramt af krigens sorg. Der manglede mænd, fædre, elskere, ægtefæller var mistede. Enker var fattige, og børn voksede op i ensomme hjem uden fader. Krigens sorg er ikke blot et umiddelbart efterkrigsfænomen, men rammer generationer frem, hvilket også de senere verdenskrige så grusomt har belært os om. Den slesvigske befolkning kunne også med føje føle sig svigtet af kongerigets politikere, af Københavnerstemningen og konseilspræsident Monrad og krigsminister Lundbyes stædige vægren sig ved at rømme Dybbøl, inden skanserne blev slagtebænk. De danske forhandlere ved London-konferencen med den nationalliberale Krieger som frontfigur leverede et af de mest elendige, stædige og ufleksible forhandlingsforløb støttet af ovennævnte og en usikker kong Kristian 9. Trods det totale nederlag lød stadig råbene om Danmark til Ejderen, og da Kristian 9. til sidst fastholdt, at Slien måtte være sydgrænse, fik vi påført grænsen ved Kongeåen, om end vi – under forhandlingernes forløb – kunne have fået en grænse ikke så ulig 1920-grænsen. Imens erobrede preusserne uden megen modstand også Als. De fremtrædende slesvigske mænd og kvinder må have følt sig over al måde svigtede og skuffede. Men de fastholdt danskheden.

For at forstå sin fortid er det nødvendigt at leve sig ind i den. Der kan være grund til at se tilbage på det danske politiske liv i 2.halvdel af det 19.århundrede. De nationalliberale var vore grundlovsfædre. Ved enevældens afskaffelse skulle de træde de første spæde skridt på vej til et kommende demokrati. Mange var de ikke. De udgjorde de begavede, dannede og formuende, og de var kun mænd – tilmed

med ringe kontakt til det brede, stadig undertrykte folk. De var børn af guldalder og romantik, glødende nationale og dertil sværmeriske skandinaver. Deres demokratiske erfaringer og dermed politiske værktøjer var få og små. Efter 1864 blev de gamle nationalliberale stadig mere konservative, de unge blev tiltrukket først af bondevennerne, senere Venstre. Det unge Venstre – om end hyppigt splittet i fraktioner - blev på mange måder bærere af den kommende demokratiske udvikling ikke mindst i de senere år, hvor Estrup og Landstinget udøvede reelt diktatur. Som 1700-tallet og oplysningstiden blev båret frem af et stadigt mere selvbevidst borgerskab, blev dansk gårdejerklasse og senere husmændene kernetropper i et opvoksende demokrati senere suppleret af arbejdsklassens parti Socialdemokratiet.

Så trods skuffelse over svigt og svig havde de dansksindede i Slesvig kun det danske samfund at vende sig imod – overfor overmægtige og grusomme fjender først og fremmest Bismarcks Preussen. Mange flygtede dels til USA og dels til kongeriget. Da ikke så få valgte at optere, ikke mindst da den fransk-tyske krig stod for døren. At det af de, der trofast blev tilbage, følte som et svigt, har i hvert fald jeg først senere forstået. Jeg blev helt forbløffet, da en kampvant ældre sønderjyde kaldte dem for forrædere. Jeg forstår det nu og kan også trække senere erfaringer frem på ondt og godt. Det var nødvendigt for mange eftersøgte frihedskæmpere under 2. verdenskrig at flygte til Sverige, men de blev modtaget med en vis skepsis ved hjemkomsten 1945. Det samme har jeg i 1970erne erfaret med min tætte kontakt til de chilenske flygtninge, der – når de besluttede sig for at vende hjem – også blev mødt som nogle, der blot havde unddraget sig kampen.

Det har i Slesvig været vort fælles held – kald det gerne lykke – at de fleste og de bedste blev, da den preussiske undertrykkelse hurtigt tog til. Der kom strid om det danske sprog og den danske skoleundervisning, kirkestriden med kravet om tyske gudstjenester i danske kirker skærpedes sammen med kontrollen overfor alle dansksindede familier. Dertil gav det store problemer at få organiseret danskheden, der splittedes – ikke så ulig den fjerne skånske situation – af uenigheden mellem edsnægterne, der ikke ville aflægge ed til den tyske konge, og den store gruppe, der afviste visnepolitikken og mente, at man skulle bruge dansk indflydelse i landdag og rigsdag til at fremme danskhedens sag. I mange år en næsten uløselig strid, der gav fornyet afvandring, da mange både præster og skolelærere som sagt afviste at aflægge ed og resignerede flyttede nord for grænsen.

Men igen skal vi huske den tid, hvor vore forfædre og formødre levede. Havde Danmark end mistet 40 pct. af sit areal og sin befolkning, var der stærke kræfter, der ville sikre mininationens overlevelse. Hvad udad tabtes, skulle indad vindes, og det handlede ikke blot om opdyrkning af heden. Handel og industri udviklede sig, højskoler rejstes, og andelsbevægelsen blev organiseret. Samtidig grundlagdes basis for moderniteten. Det var de store bevægelers tid, hvor også vort nuværende samfund skabtes. Stærke, kloge dansksindede slesvigere forstod tidens parole om organiseringen som vejen til fremskridt og sejr. Antallet af danske og dansksprogede aviser og tidsskrifter steg. Der dannedes sprogforening i 1880, skoleforening, vælgerforening i 1888 og i 1892 den nordslesvigske skoleforening - af mænd, der var parate til at kæmpe på datidens vilkår. Ud og ind af fængslerne

vandrede de Gustav Johannsen, Junggreen og mange andre, mens håbet om at få gennemført Pragerfredens prg. 5 svandt. Ligesindede mænd kæmpede i kongeriget mod diktaturet, og også Viggo Hørup og Christen Berg fik fængselscelens kulde og ensomhed at føle.

Igennem de mange og trange år kunne slesvigerne igen ofte føle sig svigtet af kongerigets befolkning. I lange perioder var interessen for det slesvigske spørgsmål ikke i højsædet, mens vi dog i 1880'erne ser vågnende interesse, besøgssarrangementer og hele to fraktioner i studenterbevægelsen. Den konservative studenterforenings: to løver og studenter-samfundets fraktion 4S.

For mennesket i år 2009 er der grund til at beskæftige sig lidt med de meget stærke nationale følelser. De er i disse globaliseringstider ikke just moderne, og at være nationalt sindet kan af og til ligne et skældsord. Her er al grund til at protestere. Vi mennesker holder af det samfund, vi er født, opvokset og lever i. Måske her tænker vi anderledes end i 1600-tallet, men i de sidste århundreder har der altid været mennesker, der vil kæmpe for deres land – dø om så det gælder. Vor modstandskamp reddede vor internationale anseelse under 2. verdenskrig. Nationalchauvinisme er noget andet. Vor hæderkronede Karl Otto Meyer sagde det så smukt, da jeg for et par somre siden deltog i et møde ved den sønderjyske sten i Dyrehaven. Sådan nogenlunde formulerede han, at man skal holde af sit folk og sit land. Det er kun farligt, hvis man tror, at ens folk og ens land er bedre end alle andre folkeslag og deres lande.

Slesvig har haft mange store kæmpere og beundringsværdige personligheder. Jeg kan ikke skrive dette indlæg uden at nævne et af de klogeste mennesker, som

historien har ladet mig møde nemlig H. P. Hanssen.

H. P. Hanssen

Vi skulle gennem 1. verdenskrig, hvor så mange unge sønderjyder lydigt stillede op til mobilisering for ikke at miste retten til deres hjemstavn. Tragisk og bittert.

I de svære år 1918-20, hvor genforening og afstemning var til diskussion, var intrigeres sum – ikke konstant – men stadig voksende. Ententen tilbød os først flot at tage for os af retterne – evt. Danmark til Ejderen – og mange forslag til afstemningszoner blev godkendt. Men kloge mænd som H. P. Hanssen og ministrene i regeringen Zahle fastholdt, at det skulle og måtte være en sindelagsafstemning, selv om tabet af Flensborg forekom de fleste ubærligt. For de tilbageværende danskere, der har oplevet 1940, er der grund til at takke for deres utrolige fremsyn. Hvis vi ved 2. verdenskrigs udbrud havde stået med en rent tysksindet – nogle nazisindet – befolkning, der havde udgjort 10-15 pct. af vor vælgermasse og

var blevet repræsenteret med 10-12 rigsdagsmedlemmer, havde Danmark måske været mere truet end nogensinde. Jeg ved dog og forstår så inderligt, at mange danskere syd for grænsen har følt og føler det som et bittert svigt, og for at acceptere dette forhold, er det dog også i nutiden vigtigt aldrig at glemme de ord, som statsminister Neergaard udtalte på genforeningsdagen til danskerne syd for den nye grænse: I skal aldrig blive glemt.

Men megen foragt og mange ukvemsord måtte H. P. Hanssen døje først og fremmest i kongeriget. Han holdt ud trods mange forsmædelser. Selv en vidende og begavet historiker som Vilhelm la Cour lagde ham for had, hvilket han senere fortrød og indrømmede i sine erindringer. ”Men H. P. Hanssen var en sælsomt storsindet mand,” skriver han i sin anger.

Mange faktorer fremtvinger historiens gang. Produktionsmidler, teknologi, videnskab, velstands og fattigdoms ulige fordeling, ondsindede magthaveres jonglering med frihed og fred.

Men personlighedens rolle har også betydning. Sælsomt storsindede menneskers indsats har været nødvendig.

Søger du og har du lyst til

- Faglige udfordringer
- Fællesskab
- Oplevelser
- Nye venner

Et år med fordybelse i ét af vores 5 liniefag

- Fodbold / Idrætssport
- Kreativ
- Musik / teater

samt mange valgflag, gymnastik og en solid boglig undervisning.

www.skamling.dk

Skamlingsbanke Efterskole

Gl. Skamlingsvej 1, 6093 Sjølund Tlf. 7557 4026

Gråsten i gamle dage

Artiklen blev første gang bragt i årsskriftet for Historisk Forening for Gråsten by og egn 1978

Af Dora Blønd

Når jeg tænker tilbage på Gråsten i min barndom, må jeg konstatere, at der er sket store forandringer. Mange huse er revet ned, og nye er opført. Mange af husene har fået nye facader og vinduer. Det har måske gjort det mere praktisk at bo dem, men de er hverken blevet kønner eller hyggeligere.

Det hus, der i dag er Borggade 8, lejede min farfar og farmor. Her havde de en lille guldsmedebutik. Her fødtes deres 4 sønner og en datter. Den næstældste søn var min far. Han blev udlært som guldsmed, og da min farmor ret tidligt blev enke, passede min far værksted og butik i Borggade, til han selv i 1893 byggede sig et hus i Slotsgade, det nuværende nr. 10.

Slotsgade nr. 10

Kort efter at farfar og farmor var flyttet ind i det nye hus, giftede far sig, og vi fire søskende, mine 3 brødre og jeg, fødtes der.

Min farmor husker jeg meget tydeligt. I min første barndom var hun den, der tog

Dora Blønd

Bløndbørnene

sig mest af mig. Ved påklædning sang hun danske børnesange for mig, som fx "Den lille Ole med paraplyen".

Farmor var også en god fortæller, og hun berettede tit om, hvordan hun havde levet under ganske andre forhold.

Hun fortalte også tit om krigen i 1864. Den havde gjort et stærkt indtryk på hende, og Gråsten var under belejringen af Dybbøl stærkt præget af begivenhederne. Staben boede på slottet, og der var mange tyske soldater indkvarteret i byen.

Et særligt stærkt indtryk havde det gjort på farmor at opleve tilbagetoget fra Dannevirke. Hun fortalte om de udmattede danske soldater, der kom gennem Gråsten, trækkende med deres kanoner. Soldaterne var gennemblødte og meget forkomne. De tog dem med ind i stuerne, tørrede deres tøj og gav dem mad og drikke, før de drog videre mod Dybbøl.

Det var en tid, farmor ofte talte om, og hun sluttede altid med at sige: "De forbandede prøjsere!"

I dag går alle med træsko, men i min barndom var det ikke fint. Mine tre brødre gik med træsko, mens jeg som eneste pige

aldrig havde ejet et par træsko.

Da mine brødre begyndte skolegangen, var det i Warteschule. Den lå på Ahlefeldvej, det nuværende nr. 11, og det var en slags børnehave, der, så vidt jeg ved, var oprettet af den velhavende familie Ahlmann. Der var ansat en diakonisse fra Flensborg, søster Katrine, der passede børnene. Det var kun mine brødre, der gik i Warteschule.

Det var en stor dag, da jeg skulle i skole. Min far fulgte mig derhen sammen med mine legekammerater Anna og Willi Ross, der boede i huset ved siden af os.

Vi begyndte i 4. klasse. Vor klasselærer hed Lorentzen. Vi havde ikke mange dage i skole, før vi fik at vide: "Hier wird deutsch gesprochen, auch auf dem Schulplatz!" Det blev overholdt i hele skoletiden. Vort hjemmesprog var dansk, men jeg havde lært så meget af de tre store brødre, der sad hjemme i stuen og forbedrede deres lektie på tysk, at jeg kunne tale tysk i skolen.

Hertug Frederik Christian havde i 1783 bygget Gråsten skole. Den var nu blevet for lille og utidssvarende, så i 1899 var

Skolegade i Gråsten

den nye skole blevet bygget og indviet. I den gamle skole var indrettet bolig til overlærer Holm, og han holdt øje med os hele vejen til skole. Den nye skole havde fire klasser, der hver var delt i to afdelinger. Sammenlignet med skolen i dag var den streng og til tider brutal.

Vi blev anbragt efter dygtighed, og der skulle ikke mange overhøringer til, under hvilke en elev ikke kunne klare sin lektie, før han eller hun blev rykket en plads ned. Karakterbøger havde vi ikke, men enhver kunne se, hvem der var dygtig, alt efter den plads, vi havde.

For skriftlige arbejder fik vi karakterer. De var modsat karaktergivning i danske skoler. En meget fin karakter var "eine eins". Den dårligste var et sekstal, og mellem disse to yderpunkter var der mange forskellige vurderinger.

Pigerne gik i skole i 8 år, mens drengene skulle gå 9 år. Det sidste år var nu mest en repetition af det, de havde lært. Med konfirmationen hørte skolegangen op.

Allerede det første år, vi gik i skole, blev vi prøvet i sang af den lærer, der tillige var organist i kirken. De, der kunne synge rent, blev opfordret til at synge i koret i kirken, og der var vist ingen, der turde forsømme den ugentlige kirkegang. En af mine legekammerater, der var fra et udpræget dansk hjem, skulle ved sangprøven synge: "Deutschland, Deutschland über alles!"

Kirkegangen var hver anden søndag på dansk og hver anden søndag på tysk. Det kunne ofte være lidt af en lidelse at høre den tyske præst tale dansk.

Efter at have gået to år i skole, blev jeg rykket op i 3. klasse. Her hed klasselæreren Schätzel, men her fik vi også en ny lærer, der hed Fuglsang. Han var en meget venlig og omsorgsfuld lærer, der også tog sig af os uden for skoletiden.

Han lærte os en masse folkedanse med blomsterkrans, hvortil vi sang smukke sange om naturens skønhed, såsom "Im Wald, da möcht'ich leben zur heissen Sommerzeit" og mange andre.

Atter blev vi rykket en klasse op efter to års skolegang, og vor klasselærer i 2. klasse hed Jessen. I vore øjne virkede han meget gammel, og det, vi bedst husker ham for, var, at han under snippen af vesten havde en knappenål, med hvilken han i hver time rensede sine ører. Vi havde også en lærer Petersen, der til vor forargelse sendte sin søn i skole i Sønderborg, hvor der var en højere skole.

Efter 6 års skolegang blev vi så rykket op i 1. klasse, og her fik vi selvste overlærer Holm som klasselærer. Han var en meget streng lærer, kold og utilnærmelig, og der skulle ikke meget til, før han straffede drengene korporligt.

Vi havde igen Fuglsang i 1. klasse, hvor han underviste i fysik. Desværre forlod han skolen. Han ville til Rendsborg for at tage studentereksamen, hvorefter han ville studere teologi for at blive præst. Han blev student i 1915, men blev så indkaldt og gjorde krigen med, og først i 1923 blev han teologisk kandidat fra Københavns Universitet. Han blev senere biskop og den danske kirkes primas.

Den første time i skolen hver dag var gennem alle årene bibelhistorie. Det indebar det praktiske, at der til denne undervisning ikke behøvedes lys. I mine første skoleår var der ikke elektrisk lys, men derimod petroleumslamper.

I bibelhistorie skulle vi gengive det pensum, vi havde for. Ve den arme stakkel, der ikke kunne det. Så hed det: "Aufsagen!" og det betød, at han eller hun i det næste frikvarter skulle læse det, han ikke kunne, og i det næste frikvarter derefter skulle han stå foran katederet og fremsige

det, han ikke kunne i den første time. Sådan var det i alle fag.

Hændte det imidlertid, at der var to ting, en elev ikke kunne klare til lærerens tilfredshed, så blev der ikke sagt noget, men elevens forbogstaver blev skrevet i venstre side af tavlen, og dette indebar, at den pågældende skulle møde en halv time før skolen begyndte den næste dag, og han skulle så fremsige den lektie, han ikke havde kunnet.

Det blev regnet for en stor skam, og en købmandssøn var så uheldig at lide denne tort. Nu havde hans far en særlig farve på sit indpakningspapir, og drengen fandt da på at pakke sine skolebøger ind i forretningspapiret, og med denne pakke under armen gik han gennem byen ud til slottet og rundt om søen. På denne måde undgik han, at folk i byen opdagede, at han var tidligt på vej til skole, fordi han ikke havde kunnet sine lektier.

Fagene naturhistorie, naturlære, geografi og historie var alle samlet i en stor skolebog, der hed "Realienbuch für einfache Schulverhältnisse". Oplysninger og beskrivelse af Danmark, herunder Island og Grønland, fyldte kun en halv side, så det var ikke i skolen, vi fik vor viden om Danmark.

Vi havde en gammel lærerinde fra Rinkenæs til at undervise i håndgerning, hvor vi lærte at sy, stoppe og brodere. Hun var meget dygtig i sit fag, men derimod meget lidt dygtig til tysk, og det var jo påbudt at tale tysk. Så når hun sagde: "Das 'trevelt' ja," morede vi os meget.

Fra min skoletid erindrer jeg også adskillige dødsfald blandt kammeraterne. Dødsårsagen var tuberkulose. Sundhedsvæsenet var ikke udbygget som nu. Mange steder var de økonomiske midler meget små, og rationeringen under første verdenskrig gjorde det ikke bedre, så

ernæringen var dårlig. De fik bare lov at ligge og dø ganske langsomt. Nogen egentlig behandling var der ikke tale om.

Min fars guldsmedeforretning gik godt, indtil krigen brød ud i 1914. De kunder, vi børn var mest interesserede i, var folk, der skulle købe forlovelsesringe. Det var nemlig skik, at far bød det unge par på en kop kaffe i stuen, og mens de unge prøvede ringe, blev vi børn sendt til bageren efter konditorkager, der dengang kostede 5 pfennig stykket. Det forelskede par havde som regel mere øje for hinanden end for kagerne, og de levnede derfor det meste. Vi børn stod utålmodige bag døren og ventede på, at de skulle gå, så vi kunne kaste os over levningerne. Det var således nærmest en festdag, når far solgte ringe, for konditorkager var absolut ikke hverdagskost i mit barndomshjem. Så vidt jeg husker kostede forlovelsesringene 20 mark stykket. Vi havde mange kunder fra oplandet i guldsmedebutikken, og dette bekendtskab kom os til gode under krigen, hvor alle fødevarer blev stærkt rationerede.

Verdenskrigen

Krigsudbruddet og de følgende 4 krigsår kom til at præge min barndom meget stærkt. I de år lå der en byrde af utryghed og uhygge over os, og den glæde ved tilværelsen og den ubekymrethed, som ellers er børn og unges, blev os ikke beskåret.

I skolen havde vi lært om mange krige, men det var meget fjernt og os uvedkommende, men denne krig var noget, der kom os alle ved. Det spurgtes hurtigt i vor lille by, hvem der var indkaldt, og skønt det til at begynde med kun var mænd i alderen fra 20-45 år, så skete der det, alt efter som krigen skred frem, at krigsmaskinen skulle bruge stadig flere, og drenge

på 16-17 år samt gamle mænd blev indkaldt. Før krigen sluttede var der næppe et hjem i byen, der ikke havde en far, søn eller bror ved fronten.

Straks ved krigsudbruddet blev en lang række dansksindede arresteret og ført til Sønderborg eller Flensborg, hvor de blev holdt indespærrede på grund af deres sindelag. Årsagen til, at min far ikke blev arresteret, var måske den, at han var medlem af sognerådet og den eneste repræsentant for byens dansksindede. Min far stod på en god fod med Amts- und Gemeindevorsteher Zittelmann. Han var kommet hertil fra Berlin, og han var en meget forstående mand, der på ingen måde chikanerede de danske. På dette område var vi således godt kørende.

Lidt efter lidt blev mine brødre indkaldt, og snart havde vi tre soldater ved fronten. Man skal have oplevet den tid for at forstå, hvor dybt det greb ind i hverdagen. Forbindelsen med soldaterne ved fronten var det altoverskyggende i vor tilværelse. Det var en pine at vide dem i skyttegravene, hvad enten det var mod øst eller vest.

Vi havde den aftale med mine brødre, at de skulle skrive hjem hver dag, for at vi kunne vide, om de var i live. Det militære postvæsen fungerede godt, og feltpostkort og breve kunne sendes uden porto. Posten kom hurtigt frem, undtagen når soldaterne blev flyttet rundt til de forskellige fronter. Hjemme levede vi kun i forventning om disse livstegn fra Europas slagmarker. Udeblev de, vidste man, at der var noget galt. Allerede det første efterår indløb der mange budskaber om venner og bekendte, der var faldet.

På hjemmefronten var der smalhans. Alt var rationeret, og rationerne blev stadig mindre, eller den pågældende vare slap helt op. Vi sendte mange pakker ud til

mine tre brødre. Det var pundspakker, og de kom godt frem, men vore rationer kunne ikke rigtig klare det. Her kom vort bekendtskab med landbefolkningen os til nytte.

Vi kendte to familier i Avnbøl og to familier i Ladegårdskov, hvor vi hver 14. dag måtte hente to liter mælk. Der var også en møllerfamilie, hvor vi måtte købe lidt gryn og mel, og det hændte, at vi også på landet kunne købe et lille stykke flæsk. Det kan være ejendommeligt at tænke på i dag, at vi som en selvfølge gik de 8 km til Avnbøl til fods for at hente et par liter mælk. Vi var meget taknemmelige for dette tilskud fra landet i krigsårene.

Efterhånden som tiden gik, blev butikkerne mere og mere tomme. De varer af kobber og messing, som min far havde i butikken, skulle afleveres. Dette gjaldt også, hvad der fandtes i private hjem. Militæret skulle bruge metallet til våben og ammunition. Far fik sine varer betalt efter vægt, så det var en meget dårlig forretning. Straks ved krigens begyndelse skulle vi aflevere alle dæk og slanger til cykler.

Købmand Uldall havde en tom manufakturhandel, hele lageret var væk. Han fandt da på at bruge sin butik til at holde møde i. Fra disken og over til hylderne blev der lagt brædder som bænke, hvor folk kunne sidde. Uldall havde i en del år været i Frelsens Hær i Tyskland og havde en frisk og fornøjelig måde at "prædike" på.

Ved et af disse møder var der en elektroingeniør blandt deltagerne. (Han var i begyndelsen af tyverne direktør for Sønderjyllands Højspændingsværk). Han foretog nedenstående sang med en god sangstemme. Det var en sang, som vi kom til at holde meget af og som blev sunget meget i Nord-slesvig i krigsårene.

Sangens tekst gik os, der havde mænd og brødre ved fronten, til hjertet:

Dengang I drog bort, blev der knugende trangt så trangt, at vi knap kunne ånde.
Dengang I drog bort, da forstummed' al sang
Den blev kvalt i vor navnløse våde.
Dengang I drog bort, da vidste vi først at hele vor fremtid blev trælsom og mørk
Hvis I aldrig, aldrig kom hjem
Hvis I aldrig kom hjem.

Vi beder jer hjem i vort håb og vor tro til freden, til lykken, til livet.
Af bønner kan bygges den stærkeste bro, og det løfte har Herren os givet.
Så slutter vi kæde da gammel og ung og standser så stille på roens grund, og vi beder – vi beder jer hjem.
Ja, vi beder jer hjem.

Af sangens 4 vers er her hengivet første og sidste vers.

Vi var meget glade for disse møder i købmand Uldalls butik. Det var godt at være sammen og føle fællesskabet. Der var megen sang og musik ved møderne. Husets fire døtre, der var meget musikalske, spillede sammen på guitar, mandolin, violin og klaver.

Endelig fik de lange og trange år ende. Den 11.11. kl.11 tav kanonerne. I en jernbanevogn i Comxpiegne blev våbenstilstanden underskrevet. Krigen var forbi. Nu glædede vi os til, at soldaterne kom hjem.

Min ældste bror nåede hjem og kunne holde jul med os. Min næstældste bror var allerede død i 1917. Han havde pådraget sig en tarmsygdom og ligger begravet i Trient i Tyrol.

Min yngste bror blev gasforgiftet i efteråret 1918. Han blev blind indbragt på lazarettet. Heldigvis fik han efter ca. 6 ugers forløb synet igen. Han nåede hjem til Gråsten i begyndelsen af 1919.

Lettelsen over krigens afslutning var meget stor. Den frygtelige uvished om vore kæres skæbne var taget fra os. Fremtiden forekom nu lys og dejlig i forventning om afstemningen og genforeningen med Danmark.

Dora Elisabeth Blønd

Født i Gråsten den 7 januar 1901

Død samme sted 15. marts 1986

Gift 1922 med kæmner Viggo Erik Blønd

Denne artikel udkom på opfordring i

"Historisk Forening for Gråsten By og Egn" 1978

tonespace
producer & e-musik
sanger kunstner rejs ud
teologi & eksistens musiker
kinesisk sprog og kultur journalist
LØGUMKLOSTER
HØJSKOLE
netværk uden grænser
lkhojskole.dk

Emmerske Efterskole

Vi er en efterskole for helt almindelige unge, der har læse- og stavevanskeligheder. Derfor er vores tilbud:

- 10 dansktimer og 4 matematiktimer på små hold
- Sprogundervisning og naturfag.
- Idræt
- Masser af valgfag.

Vi har gode værksteds- og idrætsfaciliteter.

Besøg vor hjemmeside www.emmerskeefterskole.dk

Emmerske Efterskole · Aabenraavej 14 · 6270 Tønder
Tlf. 74724433 · E-mail: ee@emmerskeefterskole.dk

At samle - og oplevelser i forbindelse hermed

Af Jørgen Bendorff

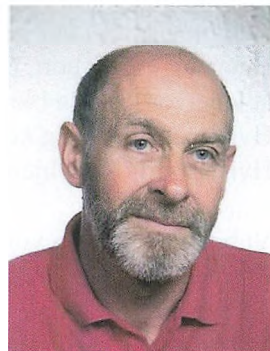
I år 2000 blev der holdt en udstilling på Tønder Museum: "Grænselandet i 200 år" med genstande fra min samling. I åbningstalen sagde museumsinspektør Inger Lauridsen bl.a.: "Udstillingen handler om det at samle, gennem et helt liv at være bidt af ganske bestemte typer af genstande, der har relation til bestemte historiske perioder. Alle mennesker har på et tidspunkt i deres liv oplevet fascinationen ved at samle. For nogle mennesker bliver glæden ved samleriet permanent, og de bliver egentlige samlere. En sådan samler er Jørgen Bendorff".

Marga og Jørgen Bendorff

Mere rammende kunne det ikke være sagt."Du interesserer dig for 2. verdenskrig og har en samling vedrørende denne. Kunne du tænke dig at skrive lidt derom?": Spørgsmålet og opringningen fra Sønderjysk Almanak kom helt uventet.

Men lige så hurtigt kunne jeg svare, at

Jørgen Bendorff

det kunne jeg faktisk ikke med baggrund kun i det. Af følgende grund: samlingen omfatter fortrinsvis ting med relation til hertugdømmet Slesvigs historie fra 1864 til 1920, med hovedvægten på deltagelsen i 1. verdenskrig. Samlingerne fra krigene 1848-1850 og det meste fra 1939-1945 er kommet på museum. Det blev alt for omfattende. Og desuden, hvis kun perioden 1939-45 skulle have været beskrevet ud fra samlingen af effekter fra den tid, ville det være blevet alt for politisk. Nej, da kan man bedre snakke om 1. verdenskrig.

Den ligger selvfølgelig også længere tilbage i tiden, alle dengang aktive personer er borte. I mine unge dage i halvtredserne kunne man spørge alle de ældre derhjemme i Bedsted om deres deltagelse og oplevelser i krigen og på hjemmefronten, så godt som alle familier havde jo været ramt af krigen. Man kunne stadig være nationalt uenige, men kammeratskab og sammenhold blev altid fremhævet, når de fortalte. Ingen blev fornærmet, når man spurgte.

Så mit svar på forespørgslen var, at med baggrund i den nuværende samling ville jeg gerne nedfælde et par ord omkring det at samle, og hvilke oplevelser det har ført med sig.

Når vi har besøg i vort lille museum, er et af de spørgsmål, som oftest bliver stillet: hvordan startede det, hvorfor lige den interesse?

Kort fortalt. Mine forældre boede til leje hos mors forældre i Bedsted de første år. Allerede som lille dreng var det bedste jeg vidste, at få bedstefar til at fortælle om sin deltagelse i 1. verdenskrig. Hans Jørgen Tryk var en god fortæller. Det blev mest til sjove episoder, først langt senere kom han ind på de mere alvorlige oplevelser. Men nysgerrigheden blev vakt. Sammen med en kammerat opsøgte jeg en anden gammel frontsoldat, Johan Jepsen. Af ham fik jeg en lille fransk faldskærm, en slags lysbombe, og et postkort fra stedet, hvor den blev fundet i Frankrig. Af hans hustru fik jeg en lille broderet dug med kniplingskant. Den havde hendes bror sendt hjem 1916 fra Noyon. Han faldt sidst på året ved Peronnes. Når man får disse klemodier, som giveren selv har værnet om, så forpligter det. Jeg har hele tiden sørget for, at alle mine ting blev registreret. Jeg har dem endnu efter 55 år.

Bedstefar havde et bogværk stående, en serie på 12 bind om verdenskrigen. Den gennempløjede jeg et par gange. Men med bedstefars ord: de var for højt studerede. De gamles fortællinger var nu mere nærværende. Besøgene hos dem resulterede i et par postkort af og til.

En dag i 1957 spillede jeg fodbold med købmand Hübschmanns søn Gunnar. Hans bedstemor, Cathrine, boede i en lejlighed over forretningen. Der var en masse loftsplads, hvor der lå alt muligt gammelt forretningsinventar o. l. Gunnar fortalte,

at der lå noget fra hans bedstefars, Hans Hübschmanns, soldatertid. Det ville jeg gerne se. Mens vi stod og kiggede på herlighederne, kom Cathrine ud og spurgte, om jeg ville hjælpe Gunnar med at rydde lidt op. Så måtte jeg tage hvad jeg ville have af disse krigsting. Så jeg kom hjem næsten "feltmæssig ausgerüstet": gevær, sabel, bajonet, feltflaske og forskellig udrustning. Der lå også en sadel, jeg husker tydelig, den havde stempel. Men den kunne jeg ikke bære. (I dag: desværre). I 1992 fik jeg kontakt men Cathrines børn Gerda og Kaj. Sammen med deres familie var de efterfølgende hos os og se tingene, de var glædeligt overraskede over, at tingene stadig var i behold. Senere fik jeg som lånegave faderens reservistpibe. Når man på den måde kan glæde andre, så glæder det også en selv. Desværre måtte geværet på et tidspunkt udskilles af samlingen - på grund af en - set med samlerøjne - tåbelig våbenlov.

Min farfars bajonet, som min far opbevarede i klædeskabet, blev også indlemmet i samlingen. I øvrigt uden at spørge om lov.

Med disse nævnte ting var begyndelsen til min samling lagt.

Bedstefar fortalte også, at hans far havde været med på tilbagetoget fra Dannevirke til Dybbøl i 1864. Min kones oldefar var med ved Isted 1850. Disse oplysninger medførte selvfølgelig, at interessen for disse begivenheder udvidede samleområdet. Da vi fik bil i 1969, gik en af de første ture til Isted. Dybbøl lå lidt mere inden for rækkevidde. Det er blevet til mange skansebesøg. En del 1864-effekter er der da også i samlingen. Dybbøl Mølle som nationalt symbol har en stor plads i mit hjerte, jeg har nok haft landets største samling af souvenirs med motivet Dybbøl Mølle - både på dansk og tysk.

Souvenirs, bl.a. Dybbøl Mølle

Souvenirs

Før 1920 gjorde tyskerne også brug af møllen som nationalt symbol. "Det tyske kejserriges vugge stod ved Dybbøl". I 1995 åbnede en udstilling i møllen om dens historie, og til den udstilling lånte museet en del genstande her. Så når jeg siger, vi har haft den største samling, er det fordi disse effekter erhvervede museet sidste år. Men der er masser endnu ! Plus et skab fyldt med andre sønderjyske souvenirs, fortrinsvis fra før 1920 med: Gruss aus Apenrade, Hoyer, Hadersleben o.s.v. Disse souvenirs er endnu et lidet agtet samleområde, men faktisk er der mange små kulturhistoriske perler imellem med motiver fra tidens seværdigheder. Museumsstykker da det, de også fortæller om, er turistindustri- og tradition, som er så godt som forsvundet. Alle skolebørn dengang skulle have en ting med hjem

fra skoleudflugten. Så ofte kom man ikke hjemmefra, at man glemte at tage et minde med hjem.

Men for at komme lidt tilbage igen

Efter skolegangen kom min læretid som bager i Aabenraa og soldatertiden i Varde. Da var pengene små, ikke rigtig til de store indkøb.

Der kom lidt mere gang i samleriet efter disse magre år. Jeg blev gift med Marga. Vi boede et par år i Rødekro inden vi flyttede til Tønder. Marga kom fra Læk i Sydslesvig. Hendes hjem, en gård, lå lige ved flyvepladsen, så de havde haft krigen 1939 - 45 på meget tæt hold. Under luftalarmer om natten skjulte de sig ofte i en nærliggende skov. En tid var de væk fra hjemmet, Sperrgebiet (forbudt område), kun hendes far måtte gå ind og fodre dyrene. I skoven kan stadig ses sprængte ammunitionsbunkers (jeg har talt over 50), og betonplatforme hvor V-våbnene stod. Flyvepladsen i Læk var den sidste nogenlunde intakte i Sydslesvig, hvorfra der blev fløjet operativt af tyskerne. Englænderne havde ikke bombet pladsen helt i stykker, da de måske kunne få brug for den efter krigen. Russerne spøjte i kulisserne. Efter kapitulationen blev nogle af de tilbageværende tyske fly fløjet til England til tekniske undersøgelser, resten blev sprængt. En del stumper ligger vist her i en kasse under bordet.

Mens vi er ved flyene

Da jeg var i lære, fortalte en af svendene, at der i Søst skov ved Rødekro var styrtet en engelsk bombemaskine ned under krigen i 1943. Så måtte vi også derhen og rode lidt i jorden. I øvrigt har mor senere fortalt, at hun på det tidspunkt under krigen tjente på en gård ved Rødekro. De hørte den engelske maskine komme lavt

flyvende ind over, lige inden den styrtede ned.

Det var en god hjemmetysk familie, hun tjente hos, fru en var kaptajnsdatter fra Aabenraa. Dansk taltes der kun med tjenestefolkene.

Marts 1945 blev 3 tyske jagerfly fra Skrydstrup, Fliegerhorst Hadersleben som den hed, skudt ned efter en luftkamp med amerikanske jagere. Det ene styrtede ned ved Bøghoved, det andet syd for Styding og det tredje øst for Hammelev. Af de to sidstnævnte er der også vragele i samlingsen. Det er selvfølgelig særligt spændende, når historien bag disse nedstyrtninger foreligger. Flynumre, navne på de implicerede og selve hændelsen.

Nå, så kom der alligevel lidt 2. verdenskrig med.

Mange oplevelser har gjort et dybt indtryk, dem glemmer man aldrig.

I 1984 gik en gammel drøm i opfyldelse, nemlig at komme med på en DSK-tur til vestfronten. Lauritsen Rejser i Tønder havde gennem mange år kørt busture til de gamle slagmarker i Belgien og Nordfrankrig, i starten mest for de gamle veteraner, men efterhånden som de faldt fra overtog børn og børnebørn.

På nævnte tur var der 4 gamle veteraner med, og det gjorde ikke turen mindre interessant. Et af turens højdepunkter var genindvielsen af den sønderjyske kirkegård i Braine. Efter en restaurering blev det markeret på en meget højtidelig og værdig måde med repræsentation fra Braine by og venskabsbyen Haderslev.

En anden oplevelse gjorde dog et endnu dybere indtryk. Med på turen var også ægteparret Johnsen fra Jejsing. Agnes, født Popp, var 3 år da faderen, Andreas Popp, faldt ved Somme, så hun havde aldrig kendt ham. Nu skulle hun for første gang besøge graven. De aftalte med rejselederen, at de på egen hånd ville forsøge at finde graven. Lasse Johannsen fra Lysabild og jeg blev spurgt, om vi ville ledsage dem. Der blev så fremskaffet en taxa og aftalt en fast pris, så vi kunne disponere over den en hel eftermiddag.

Efter nogen søgning lykkedes det at finde soldaterkirkegården Neuville-St. Vaast. Mange små soldaterkirkegårde og enkelt- og fællesgrave var i årenes løb blevet overført hertil, og det var nu (1984) vestfrontens største tyske kirkegård, 36793 faldne i enkeltgrave og 8040 i fællesgrave. Ved indgangen til de tyske

Den tyske kirkegård i Langemark, Belgien. Fra venstre: Johannes Jørgensen, Nordborg, Peter Hansen, Horsens, Warncke Sønderborg og Hans Bøttger, Stepping

Agnes Johnsen ved faderens gravsted

kirkegårde er der et lille muret hus, en slags kapel, her ligger en bog med de faldnes navne og gravenes numre. Så kan man hurtigt finde det søgte gravsted. Vi fandt graven, Andreas Popp, Brandrup, falden 12.10.1916. Sammen sang vi "Altid frejdig når du går". Man kan vist roligt indrømme, det gik lige til hjertet. Efter hjemkomsten fra rejsen forskede jeg lidt i omstændighederne omkring Pops overflytning fra den oprindelige gravplads til Neuville. Agnes spurgte, om jeg var interesseret i at låne de breve faderen havde skrevet hjem. Så jeg har notater nok til en beretning om Pops krigsdeltagelse.

Men ellers: Ieper, Verdun, Vimy, Reims de mange velholdte soldaterkirkegårde. Det blev ikke den sidste tur til området.

Gennem årene har der været reportager i TV-syd, i radioen og i aviserne. Det har hver gang givet respons.

Et ægtepar fra Vojens skulle flytte i en mindre lejlighed. Jeg spurgte dem senere, hvordan de havde fundet frem til mig? Jo, de havde engang set om en fra Tønder i fjernsynet, som havde et lille museum om 1. verdenskrig. Først havde de ringet til turistkontoret, der havde man henvist til biblioteket, som så henviste til mig. Nu lå tingene fra hendes far på bordet, og dem måtte jeg gerne få. Der lå også et

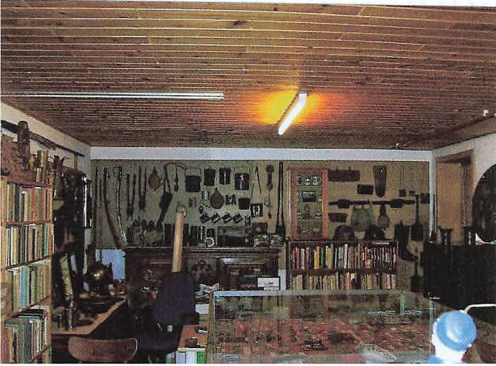
par feltpostbreve. På et bord ved siden af lå en mængde optegnelser, dagbøger og korrespondance fra hans senere liv. Lidt henkastet bemærkede jeg, at det var da i grunden sjovt, når faderen, en kendt mand på vesteregnet, havde været så produktiv, at der ikke var flere feltpostbreve. Jamen det var der skam også, de lå ude i køkkenet, for de skulle destrueres, de var personlige. Jeg lovede ægteparret, at hvis jeg måtte få dem med til opbevaring, ville ingen uvedkommende få lov til at læse dem. Et løfte jeg indtil i dag har holdt.

I forbindelse med udstillingen på Tønder Museum var der også et lille indslag i TV-syd. Et par dage senere kom der et brev fra Børkop, kun adresseret Jørgen Bendorff, Tønder Museum. Damen havde nogle soldaterting liggende fra hendes far i Smedeby. Dem måtte jeg gerne hente.

Disse eksempler er nævnt for at vise, at der også er mennesker, der er interesseret i at tingene bliver bevaret, og derfor oven i købet forærer dem til en dem ukendt person. Det varmer og det forpligter.

Som sagt, hver ting har sin historie. Gennem årene har vi deltaget i mange udstillinger - især i museumsregi. Det har givet mange gode kontakter. Men samlingen bliver tidsmæssig for omfattende og pladskrævende, derfor er rigtig meget fra tiden 1848-50 og 1939-45 afhændet til lokalhistoriske arkiver og til museer.

En del af museet

Et spørgsmål som jeg ofte får stillet:
"Hvad skal der ske med samlingen? Salg
eller deponering?"

En ønskedrøm er selvfølgelig at ud-

stille i et museum kun for 1. verdenskrig, beliggende i forbindelse med Zeppelinbasen her i Tønder. Og det skulle vel være muligt i forbindelse med den nye museumsstruktur, Museum Sønderjylland. Men ellers, hvis samlingen "1. verdenskrig" skal forblive samlet, er der vel i realiteten kun to muligheder: Sønderborg Slot eller Det tyske Museum i Sønderborg. Noget kommer der til at ske inden alt for længe - man bliver jo også ældre!

*Jørgen Bendorff. Født 1945 i Bedsted.
Efterløbner. Bosat i Tønder.
Har gennem hele livet samlet
effekter vedr. sønderjysk historie*

Håndvåben m.m.

Uddrag af Sprogforeningens Årsberetning 2009

Af formand Ove Nissen

Igen i år har vores forening haft et godt år. – Medlemskabet er fortsat i vækst – mange medlemmer og gæster møder frem til vore arrangementer. Vi havde ved årsskiftet 1636 medlemmer mod 1578 sidste år. En stigning på 58 - godt 3,5 % - meget flot.

Vi har 80 nye navne og adresser i kartoteket – Velkommen til disse nye medlemmer.

Vi får naturligvis meldinger om, at enkelte ikke eksisterer mere. Regnestykket fortæller, at vi har mistet 22. Det er situationen. Vi vil bevare dem i vore tanker, og udtrykke et: ”Æret være deres minde”.

Nu er det os, der danner Sprogforeningens grundstamme. Som elementer i et netværk bør vi føle os forpligtet til at værne om foreningens målsætning og gennem oplysning og orientering bevare ”danske ord i danske munde!”

Vi nåede desværre ikke den udmeldte brø'torte – til medlem nr. 1000 i nord. Nu udskriver vi en lille konkurrence til vore kontaktpersoner – med en stærk opfordring til at hverve nye medlemmer - og derved opnå en lille fortjeneste. Sprogforeningen havde mange gæster bl.a. ved årsmødet med oplæg ved museumsinspektør Elsemarie Dam-Jensen, Tønder: ”Det var de danske skjalde, der sang.”- ”Den blå Sangbog” fra 1867, og politiske og kulturelle begivenheder - personer, hvis indflydelse på valg af sange førte frem til, at Højskolesangbogen fandt en naturlig plads som folkets sangbog – også her i landsdelen – nu i 18. udg.

Ove Nissen

Et godt, oplysende indlæg, der blev afsluttet med Jens Rosendals ”Farvernes landskab blæst ud under himlen”.

Ved den efterfølgende generalforsamling var der genvalg af Signe Andersen fra syd – mens Gunnar Vind, Skærbæk og Lis Mikkelsen, Toftlund blev valgt til de ledige poster som hhv. kasserer og sekretær.

Vi udsendte årsberetninger – for samlet portobeløb på 12.500 - kr - og noterede os omkring 60 returbreve, som blev sporet på internettet og eftersendt. Det er en kedelig udgift. Nu indfører vi elektronisk flytteoplysning, så postvæsenet hjælper os – alligevel beder vi om, at man sender et flyttekort, hvis der skiftes adresse.

Efterårets arrangement havde fået titlen: Sprogforeningens Efterårsmøde. Det fandt sted på Folkehjem d. 7. nov. – og tyder faktisk på en tradition. Der deltog omkring 100. Det var udmeldt som et halvdags-arrangement med præsentation af ”Genforeningsstene i Sønderjylland”- om de mange Genforeningssten her i landsdelen. – Inge Adriansen satte

opgaven i historisk perspektiv – alle fik et eksemplar, og vore kontaktpersoner tildeler nu bogen gratis til de mange lokal-historiske arkiver, der findes i landsdelen. Axel Johnsen, Gråsten fortalte i sit bil-ledforedrag”: Skolerne langs Ejderen“ om problemer, som A.P. Møller, den ældre var med til at løse for Dansk Skoleforening i Sydslesvig. Det satte gode tanker i gang.

Der var uddelt spisebilletter, og maden blev rystet i bund med et flot danseprogram. – Under aftenkaffen var der underholdning af Løjt-områdets dame- og ungdomskor med Ole Plauborg Jensen. De sang og de underholdt vekslende med danske fællessange – en fin afslutning på en dejlig dag sluttede med ”Der står et Slot”.

Lignende arrangement vil blive gentaget på Flensborg Bibliotek til efteråret.

Den fælles AFSTEMNINGS-FEST, arrangeret af Historisk Samfund for Aabenraa fik besøg af op mod 125 deltagere - og Inge Adriansen, Sdbg. beskrev historien omkring 1920. Det føles godt, at fire nationale foreninger deler opgaven mellem sig, og så længe den gode interesse er til stede, er det klart, at dette Mindesamvær vil fortsætte. Billedsalens Portrætgalleri er et smukt minde om datidens foregangs-mænd og -kvinder.

Foreningens indtægter er baseret på afkast af værdipapirer og bankrenter. Alle kender den finansielle krise og det fallende niveau. Det skaber problemer, og bestyrelsen har derfor foreslået at hæve kontingentet, som er en livsvarig indmeldelse. Det afgør generalforsamlingen, og kommer til at gælde for nye medlemmer fra 2010. Vi har i årets løb modtaget nogle øremærkede legater - gaver og bidrag fra venlige og positive medlemmer. Det kvitterer jeg for her med en stor og varm tak! Det betyder, at vi har støttet på samme

niveau, som tidligere – men også disse gaver kan være ramt af økonomisk krise. Vi har brugt vores flotte Nøgle-brochure med det formål at fortælle, at sproget bør opfattes som nøglen til danskhed. Brochuren bør bruges – den passer til opgaven! Vi er glade for at dele den ud.

På udgiftssiden fordeler vi indtægterne. Ca. halvdelen er tilskud til Sydslesvig – til drift og støtte, til abonnenter på Flensborg Avis - samt til boggave til de enkelte afgangselever, som belønning for endt skolegang – og det skal ses i tråd med Sprogforeningens ånd fra 1880'erne, hvor frihedskampen fra udlændighedstiden jo gik på ord og sprog – gik på sognebiblioteker – på at uddele dansk læsestof syd for skillelinjen, Kongeå-grænsen. Vi har støttet Karin Johannsen-Bojsens bog ”Sydslesvigkvinde” – en forlængelse af ”Sydslesvigpiggen” – en beretning om 50 års grænselandsliv. Vi er med til en festdag på Duborgskolen - til dimissionsfesten. Vi bliver nævnt, som en bidragyder, der ikke vælger den dygtigste, men tilgodeser hver enkelt elev. Vi støtter Jaruplund Højskole gennem Anna Larsen-Stevns Legat til 2-3 voksen-elever fra Danmark. De kan være med til at styrke sproget på et hold – og senere skabe livslange kontakter. Benetgård i Københoved samt Refugiet i Løgumkloster har modtaget beløb til drift og til ophold for bl.a. ældre dansksindede borgere. Ligeledes ”Højt til Himlen”, der til sommer opføres i Skærbæk-området. Vi ser velvilligt på lignende og sådanne publikums-fremmende arrangementer.

Vi mener, at vi bruger foreningens midler til gode, fornuftige formål. Vores kasserer – ligesom den tidligere er meget på vagt overfor bl.a. formandens spredningstendenser.

Jeg retter en stor tak til dem, der har tilmeldt børn, svigerbørn, ja endda bør-

nebørn. Der er ingen aldersbegrænsning for medlemmer - endda til gammel pris i resten af 2009.

Målet er at bevare 3%’s tilgangen – især blandt de lidt yngre, så børnebørn er meget velkomne. Unge er jo fremtidens råstof.

Der har været megen støtte til God Tone fra den brede befolkning – til at gavne vort danske sprog og den danske kultur.

”Taler man pænt, kan man få sine meninger hørt!”

Man kan forvente et ordentligt svar – endda med et gran humor og hjertelighed – med lune og god sproglig opmærksomhed. Det har vort danske sprog fortjent.

Det beder med tak Sprogforeningen om.

Tak til Signe Andersen

I ”Sproghjørnet”, Flensborg Avis, stod for et par mdr. siden følgende:

”EN SLIDER HOLDER OP!” og videre ”efter 22 år i Sprogforeningens bestyrelse har Signe Andersen, Hatsted nu besluttet at stoppe sit virke for den sydslesvigske afdeling, og pr. 11. maj ’09 også at forlade posten som næstformand i hovedforeningen.”

Det er vi ikke begejstret for. Vi har prøvet at overtale – vi har været i knæhøjde – men Signe har ikke været til at rokke fra sin beslutning.

Jeg skal derfor på Sprogforeningens vegne fremføre lidt af den begejstring, som samværet med Signe har tilført os i de år, vi har virket sammen – og kendt hinanden!

Du har været en fantastisk igangsætter og initiativtager.

Du er kommet med nye ideer og tanker. Du er en forkæmper for DANSKHED – såvel i nord som i syd. Du har kæmpet for en åben danskhed i en god og sober tone efter mottoet:

DANSKE ORD i danske munde!

Din kuffert, din ”slå-ud-folder” og dine mærkater og plakater har fulgt dig og sat sit præg. Jeres afdeling er vokset til det dobbelte. Du er og har været en ILDSJÆL for Sprogforeningen.

Du har fortalt, at du blev ”hentet” ind i arbejdet af Sigfred Andresen – at du lærte meget om mindretal – to-sprogethed, men mest om glæde ved det danske sprog af Sigfred Andresen. Det har du bragt med til os, og vi har lært af dig. Det siger vi stor tak for!

Jeg ledsager vores tak med en lille for-tjent gave fra Sprogforeningen. Jeg håber, at gaven må sende tanker fra os til dig og omvendt.

Tak for dit virke for Sprogforeningen gennem de mange år –

Vi ønsker dig en god fremtid sammen med Anders!

Signe Andersen

Sydslesvig-afdelingen 2009

Af Signe Andersen ved Sprogforeningens næstformand Signe Andersen

I 2008 inviterede Sprogforeningen i Sydslesvig til 3 møder med et flot frem-møde på 163 deltagere. På medlemsmødet i Flensborg blev Lisbet Buhl og Volker Bock genvalgt til bestyrelsen, og Duborg-

koret sang under ledelse af Meike Niel-sky.

I Harreslev fortalte forfatter og studie-vært Nis Boesdal historier under over-skriften ”Jul på landevejskroen”.

Museumsinspektør Peter Dragsbo havde valgt den provokerende titel ”Glem alt om Claus Eskildsen og dansk Grænselære” for sit foredrag i Tarp om kulturmøde og kulturgrænser i det slesvigske grænseland.

I Husum var vi med i samarbejdet om en dansk kulturuge i april med foredrag, koncerter, teater, sang og samvær på dansk for både børn og voksne. Desuden deltog medlemmer fra Sydslesvig i af-stemmingsfesten den 10. februar, i Sprogforeningens generalforsamling i maj og i efterårsmødet i november, alle gange på Folkehjem i Aabenraa.

Nye medlemmer får vi ved at være til stede der, hvor mennesker mødes. Vi har haft en bod, henholdsvis en lille udstilling af vore brochurer og bøger hele 15 gange. Sproghjørnet i Kontakt i Flensborg Avis i en torsdagsudgave er en anden mulighed for synliggørelse. Lisbet tog over som ansvarlig for Sproghjørnet for et år siden, og det er lykkedes at udkomme med 4 sprogsider i 2008.

Sprogforeningens navn er igen dukket op i forbindelse med udgivelser. Oberst Parkovs Mindefond har atter engang gjort det muligt at få trykt et skoleskema, denne gang med overlærer Dirk Jägers billede af eleveres fritidsinteresser med udsagnet: ”Sig det på dansk”.

Den store opgave i 2008 har været projektet ”Mit dejligste danske ord”. I november 2007 startedes indsamlingen af ord, som fortsatte indtil SSFs årsmøde med mottoet ”Sprog og kultur” i juni 2008. I den forbindelse blev der fra boder både i Egerfnørde, Husum og Flensborg en sidste gang gjort opmærksom på opgaven. Aktivitetshuset lagde vindue til en udstilling af ord, som blev fulgt op af artikel i Flensborg Avis og omtale i NDR. Resultatet, en lille bog med ord og begrundelser blev sendt til alle Sprogforeningens medlemmer i Sydslesvig som en julehilsen. Kaja Jill Schäfer, elev i 10. klasse på Duborg-Skolen, har illustreret 25 af ordene, og lektor Knud Engsnap har med vid og bid givet ordene en kærlig-kritisk indledning. Opgaven blev til en kærlighedserklæring fra Sydslesvig til det danske sprog fra ikke mindre end 190 medlemmer, venner og andre sproginteresserede.

Det er igen lykkedes at forøge medlemstallet af Sprogforeningen i Syd-slesvig, nu til 658 medlemmer, meddelt på medlemsmødet i februar 2009, hvor Signe Andersen afløstes af Lisbet Buhl som formand for Sydslesvig-afdelingen, hvor Jens Erik Salomonsen nyvalgtes som sekretær og Bettina Andresen som supple-ant. Foreningen ønskes god vind frem-over! Arbejdet for at skabe øget interesse for brugen af vort danske sprog er fortsat en indsats værd!

Sønderjyds Skoleforening

Formandens beretning

Årsmødet d. 3. juni 2009

Af Peder Moltesen Ravn

Det er en foranderlig verden, vi lever i. På utrolig kort tid er verdens gang ændret. Man kan ikke åbne en avis eller se nyheder uden at blive gjort opmærksom på finanskrisens globale og nationale genvordigheder. Virksomheder lukker, arbejdsløsheden stiger og der hersker en voksende utryghed i befolkningen.

Jeg vil dog indledningsvis slå fast, at Sønderjyds Skoleforening ikke har været berørt af dette fænomen i det forgangne år, idet vi efter bestyrelsens opfattelse har opnået et pænt resultat. Vi har nydt godt af, at vores kapital er placeret i sikre papirer. Det giver ikke så højt et afkast, men til gengæld er kursfølsomheden lille. Jeg vil kort kommentere resultatet i min beretning og tallene vil som vanlig blive gennemgået og uddybet under regnskabsaflæggelsen.

Den voksende utryghed i befolkningen kan derimod få indflydelse på de kommende års tilgang til efterskoler og højskoler. Det vil jeg kort kommentere til sidst i min beretning.

Beretning

Året 2008-09 har været et godt år for Sønderjyds Skoleforening. Økonomisk er der i foreningen opnået et regnskabsresultat før uddelinger på 693.000 kr. Det er en fremgang på 172.000 kr. fra forrige år som hovedsagelig kan forklares med at andre større bidrag og gaver er steget. Desuden en stigende tilgang af livsvarige medlem-

Peder Moltesen Ravn

mer samt større afkast af foreningens formue. Væsentligste post under andre større bidrag og gaver er bidrag fra Købmand L. Sørensen og hustrus legat, hvorfra Skoleforeningen sidste år har modtaget 255.000 kr. Der skal her ved årsmødet lyde en tak for dette bidrag.

Af foreningens overskud har vi uddelt 643.000 kr. som fordeler sig med 533.000 kr. til efterskoleelever. I alt 485 ansøgninger er blevet tilgodeset. Desuden er uddelt 69.000 kr. til højskoleelever. Ansøgninger til efterskoleophold ligger stabilt medens ansøgninger til højskoleophold det seneste år har været stigende. Der er desuden uddelt 14.000 kr. i stipendier. Fra Ella og Holger Andersens Legat er der ydet 2.000 kr. til kulturelle formål.

De uddelte midler under et betyder, at foreningens årsresultat bliver på 50.000 kr.

Dette overskud tillægges foreningens formue, der herefter udgør 10.083.000 kr.

Vi har som nævnt i min beretning sidste år omlagt en del af foreningens obligationsbeholdning til sikre investeringsbeviser i Sydinvest Fonde. En investeringsforening der er specielt godkendt af fondsmyndighederne til netop foreninger og legater. Vi kan nu konstatere at denne omlægning har været en fornuftig disposition, idet denne har medvirket til en optimering af vores renteaflast samtidig med, at det har medført en pæn administrativ forenkling, hvorved der fremadrettet kan spares omkostninger.

Foreningens medlemstal ligger meget stabilt. Der har i det forgangne år været en pæn medlemstilgang på 525 nye livsvarige medlemmer. Den pæne medlemstilgang hænger sammen med krav om livsvarigt medlemskab af foreningen for at kunne søge tilskud til efterskoleophold eller højskoleophold.

Jeg kan oplyse, at vi i det forgangne år har ansøgt Civilstyrelsen om opløsning af 4 mindre legater, som Sønderjydsk Skoleforening har administreret. Denne anmodning blev imødekommet. Det drejer sig om følgende mindre legater: Provst Simonsen og Hustrus Mindelegat for Duborgskolen i Flensborg samt Nikleander og Ninus Nissens Legat. Afkastet af disse 2 legater har gennem tiden tilgodeset elever på Duborg-skolen. Den samlede legatkapital på ca. 24.000 kr. er nu tilgået Duborgskolen. Dernæst Appelfonden til støtte for Valsbølhus. Legatkapital på 10.000 kr. inkl. renter er tilgået Valsbølhus. Det sidste lille legat er Ostehandler Larsens Legat, hvor afkastet gennem årene er tilgået Sønderjydsk Skoleforening. Legatkapitalen på 14.000 kr. er nu tillagt foreningens bundne midler.

Når vi i bestyrelsen har ønsket at opløse disse mindre legater, er det fordi, at der ikke mere er sammenhæng mellem afkast

og administrationsomkostninger. Desuden opfordrer Civilstyrelsen i øjeblikket til sammenlægning eller opløsning af en række mindre legater og fonde.

Købmand af Nr. Hostrup Hans Jessen og hustru Kela Jessens studielegat har i det forgangne år uddelt 29.400 kr. til 21 ansøgere. Årets resultat blev et overskud på ca. 19.000 kr., som overføres til legatkapitalen. Legatets egenkapital udgør nu 1.452.000 kr.

Fra Den Sønderjyske Fonds Legat for skolehjælp til danske syd for grænsen er der samlet uddelt 24.000 kr., der fordeler sig med støtte på 20.000 kr. til 10 studerende i Sydslesvig og 4.000 kr., der er tilgået Dansk Skoleforening for Sydslesvig til støtte for lejrskoler og unge sydslesvigers ophold på efterskoler i Danmark.

Årets resultat blev på ca. 5.000 kr. Fonden har en egenkapital på 858.000 kr.

Samlet set er der igen i år uddelt pæne bidrag fra Sønderjydsk Skoleforening. Vi er godt klar over, at tilskuddene for den enkelte beløbsmodtager er overskuelige, men dette til trods får vi positive tilkendegivelser fra mange forældre og unge, der modtager tilskud til videregående uddannelser.

Årets gang i Sønderjydsk Skoleforening

Der har i det forløbne år været afholdt vores ordinære studietur samt 4 bestyrelsesmøder.

Studieturen i september måned gik denne gang til Sydslesvig ned langs vestkysten fra grænsen til Hatsted og videre til Husum. Derefter til den frodige ø Nordstrand. Turen var tilrettelagt af Signe og Anders Schaltz Andersen. Anders var guide på hele turen og fortalte meget engageret om det vi så. Vi sluttede dagen på Rudbøl Grænsekro med middag og hyggeligt samvær. En god dag, hvor

Store pakkedag

vi fik indblik i dansk kultur i Sydslesvig, men også en god fornemmelse af det store arbejde der udføres syd for grænsen blandt det danske mindretal.

Store pakkedag

På novembermødet på Slogs Herreds Hus er væsentligste punkt pakning og distribution af Sønderjysk Almanak. Der bliver denne dag pakket rigtig mange almanakker til distribution i den sønderjyske landsdel. Almanakken har igen i år givet et pænt overskud på 35.000 kr. og bidrager dermed positivt til Skoleforeningens resultat. Der skal herfra lyde en tak til hele almanakudvalget med vores ansvarshavende redaktør Hans-Jørgen Thomsen i spidsen for den store frivillige indsats I yder.

Sønderjysk Almanak er en væsentlig del af skoleforeningens ansigt udadtil. Forsiden 2009 prydes af Musik- og Teaterhøjskolen i Toftlund, der til efteråret kan fejre sit 25 års jubilæum. Senere i aften får vi lejlighed til at høre skolens forstander Karsten Dressø, der måske også lige vil fortælle lidt om skolen.

17. årgang er ved at være klar til at gå i trykken. Vi håber, at alle vore trofaste læsere vil tage godt imod Almanakken, når den kommer på gaden sidst på året. I må gerne bestille et par ekstra og bruge dem til advents- og julegaver. Herved får flere kendskab til og fornøjelse af dette udmærkede skrift.

Bestyrelsesmødet sidst i januar er vores store bevillingsmøde, hvor der tildeles tilskud til efterskole- og højskoleelever.

Med baggrund i et velforberedt materiale fra vores sekretær, får bestyrelsen et godt overblik over de mange ansøgninger. Grundet de senere års vigende afkast af foreningens formue samt at vi sidste år måtte konstatere et mindre underskud, besluttede bestyrelsen at uddele 100 kr. mindre pr. elev på efterskoler. På samme bestyrelsesmøde blev der ligeledes besluttet at hæve kontingentet for livsvarigt medlemskab til 300 kr. pr. 1. april 2009. Disse tiltag er begrundet i, at vi i bestyrelsen ønsker at Sønderjydsk Skoleforening fortsat skal kunne konsolidere sig. Desuden vil vi om muligt gerne kunne hæve tilskud til efterskole- og højskoleophold på sigt. Jeg kan tilføje, at det livsvarige medlemskontingent ikke har været ændret i en længere årrække.

Sidst i marts måned blev der afholdt et bestyrelses- og temamøde. I bestyrelsen havde vi et ønske om at få indsigt i de muligheder og udfordringer man står med i efterskoleverdenen. Vi havde derfor inviteret forstander Bjarne Ebbesen, Sundeved Ungdomsskole til at give en orientering om dette emne. Vi fik et meget inspireren-

de og engageret indlæg, der gav grundlag for en efterfølgende livlig drøftelse af emnet. Ingen tvivl om at engagement og ambitionsniveau driver værket på Sundeved.

Den sidste uge i maj måned afholder vi det årlige regnskabsmøde, hvor bestyrelsen får en grundig og god gennemgang af årsrapporterne af vores revisionsfirma Ernst & Young v/ Jan Wilhelmsen. Mødet afholdes som formiddagsmøde i Sydbanks Tønder afdeling, hvor der desuden er blevet tradition for et indlæg fra Sydbanks investeringsrådgiver Bonnich Hansen. Vi blev her bekræftet i, at vi har anbragt skoleforeningens midler fornuftigt, hvilket indebærer et lidt højere afkast end hvis midlerne fortsat alene havde været placeret i obligationer.

Nationale foreningers netværk

Der har på initiativ fra Grænseforeningen i

EFTERSKOLEN Strand PÅ DANEBOD

En efterskole på Als for normalt begavede unge, der har svært ved at læse og stave, og som har lyst til at komme på efterskole for at lære mere og få gode efterskoleoplevelser.

- 8., 9 og 10 klasse
- Mulighed for at aflægge Folkeskolens Afgangsprøve i alle fag (FSA) og 10. klasses afgangsprøve (FS10)
- Mange dansk-, engelsk- og matematiktimer på mindre hold
- Valgflag: drama, musik, udeliv, skoleavis, billedkunst, trædrejning, smedie, rollespil, m.m.
- Idræt: kajakroning, surf, rap-pelling, fodbold, volleyball, cykelcross og meget andet
- Fællesoplevelser og oplevelser med emne-uger og skolerrejser i Danmark eller udlandet

Efterskolen Strand
på Danebod
Færgevej 5, Fynshav
6440 Augustenborg
Tlf. 74422160

info@efterskolenstrand.dk
www.efterskolenstrand.dk

Store pakkedag

april måned været afholdt 2. møde på Folkehjem. Netværket udgøres som tidligere nævnt af en række nationale foreninger i Sønderjylland og Sydslesvig. Mødets formål var af orienterende karakter. Hvad arbejder man med i øjeblikket i foreningerne. Vi drøftede desuden om netværket kunne have andre formål end blot af orienterende karakter. Helt konkret drøftede vi om der skulle rettes en fælles henvendelse til undervisningsminister Bertel Haarder i anledning af Rigsrevisionens beretning om Undervisningsministeriets forvaltning af tilskuddene til Sydslesvig. Formålet skulle være at påpege vigtigheden af, at en lovændring på området fortsat vil være solidt forankret i folketing og den til enhver tid siddende regering, men at en ændring også fortsat skal bygge på tillid til det store kulturelle arbejde, der udføres af mindretallets organisationer i Sydslesvig. Når Sønderjysk Skoleforening bakker op om en sådan henvendelse, er det alene ud fra vores ønske om at sikre en fortsat smidig administration af midlerne til Sydslesvig. Hvis Rigsrevisionens beretning udmønter sig i detaljstyring fra den danske stats side, vil det efter vores opfattelse være ødelæggende for det store arbejde, der udføres i mindretallets organisationer.

Tilgang til de frie skoler

Tilgang af elever til efterskoler og højskoler ligger fortsat på et fornuftigt niveau. Målsætningen fra bl.a. efterskoleforeningen er helt klart, at denne udvikling fortsætter med en stigende trend. I skolekredse fornemmer jeg dog en vis bekymring for mindre tilgang i de kommende år på grund af finanskrisen. Det vil absolut være en kedelig udvikling, hvis tilgang til de frie skoler påvirkes i negativ retning af ændrede økonomiske

konjunkturer. Først og fremmest trist for de unge mennesker, der må undvære et sådant skoleophold. Dernæst trist for vores samfund, idet det jo nu er dokumenteret, at et efterskoleophold mindsker frafald ved de videregående uddannelser. I en situation med udsigt til stigende arbejdsløshed, som især rammer de ufaglærte og de unge, skal der herfra lyde en opfordring til vore politikere om at sikre flere ressourcer til uddannelsessektoren herunder gerne ophold på de frie skoler. En sådan investering i nedgangstider vil helt sikkert give et positivt afkast til det danske samfund fremover både menneskeligt og økonomisk. Det burde være indlysende for alle, at en sådan skoleform, der byder på demokratisk dannelse og livsoplysning, er den bedste forberedelse til et langt og omskifteligt arbejdsliv.

Med disse ord vil jeg slutte min årsberetning. Jeg vil gerne rette en tak til alle vores tillidsmænd for det store arbejde I udfører i foreningens tjeneste. Desuden tak til bestyrelsen for et godt samarbejde i det forgangne år. Sidst men ikke mindst en stor tak til vores kasserer og vores sekretær for solidt og altid veludført arbejde.

Det var således min beretning.

MINDEORD

Arne Buhrkal

Øster Lindet

† 29. september 20 08

* 21. juli 1925

Ved Arne Buhrkals bortgang er en af Øster Lindets ildsjæle gået bort.

Arne Buhrkal tog det som en selvfølge som ung og senere som selvstændig landmand, at være opsøgende og aktiv deltager i det samfund og den landsby han levede og boede i, og gennem hele sit virke satte sit præg på.

Arne blev født på gården i Vrå, og det var derfor næsten forudbestemt, at han skulle være landmand. Han kom ud at tjene allerede som 14 årig, og var bl.a. fodermester på Gråsten Landbrugsskole.

I 1944 var han på Rødding Højskole, og senere fulgte han efter sin bror, der var udvandret til Canada. Rejsen tog dengang i alt 17 dage med et af de sidste udvandrerskibe. I Canada arbejdede han i en årrække vidt forskellige steder bl.a. ved et entreprenørfirma, hvor han ved et kloakarbejde nær havde mistet livet ved et jordskred.

Han vendte igen hjem til Danmark, for i 1954 at overtage fødehjemmet i Vrå efter sin far.

Han blev hurtig engageret i landsbyens liv og blev formand for ungdomsforeningen, og i bestyrelsen for menighedsrådet, brugsforening og mejeriet.

Fra 1978-1990 var han i byrådet i Rødding kommune valgt af Venstre, og her var han en periode formand for socialudvalget.

Efter dette var han medlem af Amtsrådet i Sønderjylland.

Ud over alle disse gøremål, blev der tid til udlandsrejser til eksotiske mål bl.a. til Mexico, Vietnam og Ghana.

Som født og opvokset i Øster Lindet var det naturligt for ham at være med til at stifte Øster Lindet Lokalhistoriske Forening, som han i en lang række år var formand for. I de senere år fulgte han også med stor interesse historieundervisningen på VUC i Gram.

I 2005 kunne han og hustruen Solveig fejre guldbrillup.

Efter afståelse af gården bosatte han sig som aktiv pensionist som en selvfølge i Øster Lindet.

Som altid aktiv, hjælpsom og interesseret i samfundsspørgsmål efterlader han et stort savn i landsbyen, og ikke mindst hos hustruen og deres 2 børn.

Kaj Frandsen, Villavej 13, Øster Lindet

Hans Mørup

Haderslev

† 3. november 2008

* 25. marts 1913

Den 3. november 2008 døde Hans Mørup i Haderslev. Mørup var helt frem til sin død som 95-årig åndsfrisk og levende interesseret i politik og historie. Hans optik var dansk-national, sønderjysk og præget af hans fortid som politisk aktivist og modstandsmand.

Mørup blev født den 25. marts 1913 i Sønderborg og voksede op i en stærkt dansk-sindet familie. I 1932-33 var Mørup, som blev udlært inden for manufaktur, primus motor i oprettelsen af en KU-afdeling i Sønderborg, og da han i 1936 flyttede til Aabenraa, oprettede han også straks der en lokalafdeling af KU. Drivkraften i hans politiske virksomhed op gennem 30'erne var frygten for Nazi-Tyskland, ikke mindst i Sydslesvig, som i Mørups øjne var en naturlig del af Danmark. En anden drivkraft for Mørup var opgøret med parlamentarismen, som for Mørup repræsenterede uformåenhed og slaphed over for tidens udfordringer, ikke mindst på det forsvars- og sikkerhedspolitiske område.

Den 9. april 1940 forstærkede Mørup foragt for det parlamentariske system i almindelighed og for Stauning-Munch regeringen i særdeleshed. Samarbejdspolitikken anså han for en national skændsel.

I august 1940 tog Mørup initiativ til oprettelsen af "Aabenraa-Kredsen", som

fik forbindelse til andre nationale genrejserkredse. Fra 1941 gled Aabenraa-Kredsen via terrænspor og nationalt betonedede arbejdslejre efterhånden ind i egentlig illegalt arbejde, og da den første Region III (som koordinerede de illegale aktiviteter i Syd- og Sønderjylland) blev dannet i januar 1944, indtrådte Mørup i dens ledelse. I juni 1944 blev han arresteret, og via Staldgården i Kolding, Horserød og Frøslevlejren blev Mørup i september 1944 deporteret til kz-lejren Neuengamme. Herfra kom han i efteråret 1944 videre til den berygtede udekommando Svesing ved Husum. I april 1945 blev Mørup, svag og afkræftet, evakueret med De hvide Busser.

Efter Befrielsen fortsatte Mørup og Aabenraa-Kredsen det politiske arbejde, Mørup først og fremmest som politisk redaktør af ugeavisen "Slesvigeren", der agiterede for Sydslesvigs indlemmelse i Danmark, og som blev hemmeligt understøttet økonomisk af A.P. Møller.

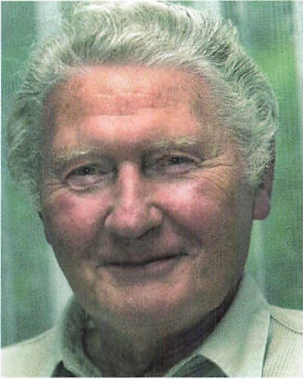
I 1949 overtog Mørup en manufakturforretning i Fåborg, hvor han også fra 1958 til 1962 var aktiv i kommunalpolitik. På grund af følgevirkninger fra sit ophold i kz-lejr måtte Mørup dog afvikle sin forretning i 1967, og i 1968 flyttede han og hustruen Ruth til Haderslev. Fra 1969 til 1975 var Mørup, som repræsentant for

Aabenraa-Kredsen, medlem af præsidi-
et for Frihedskampens Veteraner, og fra 1969
og en årrække fremefter var han tillige
medlem af Komitéen for Frihedskampens
Mindesmærke på Skamling.

Hans Mørup fik i 2000 sine erindringer

På fløjen udgivet – et værk som er en vær-
difuld kilde til forståelsen af den danske
nationale højrefløj 1929-1945.

Henrik Skov Kristensen

Gerhard Ernst

Flensborg

† 18. november 2008

* 12. april 1931

Der kan være mange årsager til, at man
ikke ser meget til og hører meget om et
menneske i en årrække - eksempelvis syg-
dom. Det var også tilfældet med Gerhard
Ernst, der døde 77 år gammel.

Men det er langtfra ensbetydende med,
at mennesket og personligheden Gerhard
Ernst var glemt.

Så sent som samme dag drøftede SSFs
generalsekretær og fhv. rektor Erik Jensen,
der er betroet det rent praktiske i at udgive
en lille bog med nogle af Gerhard Ernsts
digte. Det skulle gerne gå stærkt, så han
kunne nå at opleve udgivelsen.

Sådan skulle det desværre ikke gå.

Flensborg-drengen Gerhard Ernst var en
seriøs kulturpersonlighed, en dygtig og an-
erkendt dansk- og tyskskrivende lyriker og
forfatter, der debuterede med "Hvedekorn"
i 1955 og digtsamlingen "Genskær af det
tabte" samme år.

Som inspiration til sine første digte

nævnte han kredsen omkring tidsskriftet
"Heretica" og forfattere som Frank Jæger,
Ole Wivel, Halfdan Rasmussen, Thorkild
Bjørnvig og Paul la Cour.

Han var en debatlysten sydslesviger, der
forstod at lytte for derpå at reagere med
nogle kloge og gerne pointerende syns-
punkter.

Han var også konsekvent, når han ikke
længere mente, det var formålstjenligt at
bruge sin tid på noget, han egentlig havde
set som en satsning fra sin side.

Gerhard Ernst havde ordet i sin magt,
men han var ikke den, der råbte højt og
brugte store ord i forsamlingerne.

Stille og roligt - og ofte mellem linjerne
fremsatte han sin kritik, når der var behov
for at fremsætte den, gerne igennem sine
digte, noveller, artikler og indlæg i pressen.

Barn- og ungdommen var præget af
dansk ungdoms- og spejderarbejde - be-

skrevet i artiklen "Drengen fra Nørregade" i bogen "Barn og ung i Sydslesvig 1900-1982" fra 1986 - og dansk skolegang i Skolen ved Nørreport og Duborg-Skolen.

Læreruddannelsen fik han på Th. Langs Seminarium.

Gerhard Ernst var lærer af passion, og efter nogle år på forskellige danske skoler i det sydslesvigske - ikke mindst de urolige år i Rendsborg - blev det fra 1969 og frem til pensioneringen i 1991 Husby, der kom til at være den trygge ramme om hans, hustruen Kunigundes og datteren Bodils og hendes families men også skoleelevernes og vennernes samvær og trivsel.

Foreningerne de forskellige steder nød ligeledes godt af Gerhard Ernsts engagement. Han var med i det lokale SSF-distrikt, SSW-distrikt, ungdomsforeningen, blev hovedstyrelsesmedlem i SdU i en årrække, engagerede sig fra 1975 som 2. næstformand i SSF og som 1. næstformand

fra 1977 og frem til 1986, da han gik af i utide.

Også SSWs landsstyrelse var han medlem af i en periode, dengang da SSF og SSW så at sige udvekslede forretningsudvalgsmedlemmer og landsstyrelsesmedlemmer med hinanden.

I en årrække var Gerhard Ernst en tilfældelig formand for SSF og SSW i Flensborg Amt, og efter flytningen til Flensborg blev han også overtalt til at lade sig vælge til formand for SSF Flensborg By i nogle få år i sidste halvdel af 80'erne.

Vor medfølelse gælder Kunigunde og Bodil samt de nærmeste pårørende.

De skal vide, at vi vil ære Gerhard Ernsts minde.

*Dieter Paul Küssner,
formand for Sydslesvigsk Forening,
Jens A. Christiansen,
generalsekretær i Sydslesvigsk Forening*

Christian Paulsen

*Lyrskov, Slesvig
† 19. november 2008
* 18. januar 1936*

Ubarmhjertigt har skæbnen slået til igen. Ikke uventet ganske vist, men dog i utide - vi var ikke beredt. Døden var varslet og kom dog ubelejligt.

Minderne går tilbage til glade barndomsår i Musbæk. Opvakte forældre

skabte et levende og engageret miljø for den børneflok på seks, hvoraf Christian var den ældste.

Han blev født ind i det univers, som en gård var på den tid, oven i købet i et samfund der var i en hurtig forvandling fra

landsby til by, og i en ufattelig eksplosiv tid fra 1940erne og frem. Han arvede forældrenes dristighed til at tage imod stadig nye udfordringer.

Efter endt skolegang i Harreslev og på Christian Paulsen-Skolen i Flensborg gjaldt det landbruget. Hans far var en succesrig, autodidakt konsulent.

Det blev også vejen for ham, nu med den obligate uddannelse som grundlag. Praktikårene på Buskmose og på Sjælland blev suppleret med et højskole- og et landbrugsskoleophold i Ladelund. Desforuden var der tid til et år i Canada og Alaska, hvor det gjaldt minedrift og landbrug.

Efter årene på Landbohøjskolen fulgte en lærer- og konsulentstilling på Fyn.

Sin livsgerning lagde Chris som rådgiver for de sydslesvigske landboforeningers medlemmer i Slesvig. Her kunne han videreføre den gerning, som hans far havde lagt grunden til en menneskealder tidligere. Om Christian kan siges, som det er skrevet i et erindringskrift om hans far: "Han var afholdt for sin redelighed, sin

flid og sin pålidelighed".

Christians påfaldende faglige integritet, parret med hans dybe fortrolighed med sine omgivelser, hans indgroede forbundethed med grænselandet, med slægten, med stavnens historie og med tidens krav, gav ham ballast og særværd i sit virke i Landboforeningen.

Efter konsulentgerningens ophør kom nye udfordringer til ham. Det politiske systems sammenbrud i Østeuropa åbnede uventede opgaver til ham, så han optog en gerning i Estland, i Smolensk og i St. Petersborg.

I Slesvig stiftede han familie sammen med Eike. De byggede hus i Lyrskov, hvor deres to drenge voksede op. En ubeskrivelig sorg ramte familien, da de mistede den ene af drengene ved en sportsulykke.

Vi deler sorgen over Christians bortgang med Eike, med Kim og Lone og med Jonathan, Linus og Ronja.

Søren Andresen

Solvejg Dorthea Refslund

Bovlund

† 3. december 2008

* 3. juli 1909

Mine tanker går tilbage til dengang, da jeg lærte Solvejg Refslund at kende. I sommeren 1970 flyttede vores lille familie til

Oksbøl. Da jeg på det tidspunkt var kasserer for Ungdomsforeningen, nu HKUF i Harreslev, kom jeg også her hurtigt ind

i foreningslivet og dermed i forsamlingshuset. Solvejg var vandelærerinde fra september 1953 og bestyrer af huset og den ca. 3600 m² store grund. Der var nok at se til. Da Solvejg kom til Sydslesvig, var Oksbøl Forsamlingshus ikke bygget, så hun har set forsamlingshuset ”vokse”, og hun har været med til at ”opbygge” Munkbrarup distrikt.

Solvejg kom til Sydslesvig fra en bestyrergerning på vandrerhjemmet i St. Jyndeved, hvor hun havde været en dygtig leder gennem 10 år. Det var Niels Kjems fra den danske skoleforening i Sydslesvig, der fik hende længere sydpå.

I Sydslesvig fik hun også brug for den erfaring, hun i 1930’erne havde tilegnet sig dels som lærer i gymnastik og håndgerning på Vrå Højskole i Nordjylland, hvor hun gennem seks år underviste på sommerholdet, dels som underviser i folkedans og gymnastikleder om vinteren hjemme i Sønderjylland.

Solvejg skrev dagbøger om at være vandelærerinde i Sydslesvig. Bøgerne, der ligger i arkivet på Centralbiblioteket i Flensborg, viser den store aktivitet, Solvejg satte i gang i Munkbrarup, og den entusiasme, som Solvejg varetog sin gerning med.

Man kunne mærke, at Solvejg var vokset op på landet, i Bovlund. Hun så og nød naturen. Tit sagde hun: ”Nej, se den smukke solnedgang” eller lignende. Grene og blomster fra haven blev også brugt til bordpynt, bl.a. når der var ældreklub hver 14. dag, hvor naboen og veninden, Anne Schünemann, var til stor hjælp for Solvejg.

Den sidste søndag i hver måned blev der holdt gudstjeneste i forsamlingshuset. Solvejg havde selv vævet og syet en meget smuk alterduk, og også her var der flotte buketter fra haven på alteret. Det, Sol-

vejg fremstillede af håndarbejde, var 100 procent i orden. Kvindeforeningens logo, tegnet af Sophie B. Jensen, blev broderet af Solvejg. Det passer stadig fint til nutiden.

Der var også mange børne- og ungdomsklubber i forsamlingshuset. Det er sjovt at høre folk fortælle om, at de har spillet bordtennis, fodbold eller samlet sten og hjulpet til, da grunden blev anlagt. Mange ægtepar fandt sammen i forsamlingshuset. Og utrolig mange børn kom for at ”bastle”.

Kvindeforeningen havde mange medlemmer. Vi mødtes hver onsdag, og Solvejg havde altid nogle nye og gode ideer. Også hendes familie blev inddraget, når de var på besøg; hendes søster lærte os stoftryk.

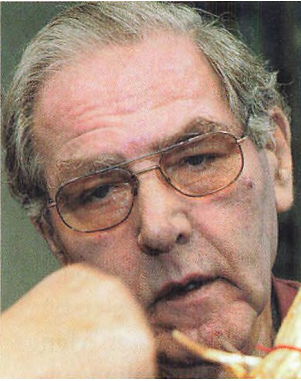
Når der var lottoaften i forsamlingshuset, stod bageren fra Munkbrarup i Solvejgs køkken og solgte kager igennem en lille lem i pausen. Alt foregik i Solvejgs køkken, lave kaffe, vaske op og så videre. Senere fik vi en tilbygning til forsamlingshuset med køkken m.m.

I 2006 holdt vi 50 års jubilæum i forsamlingshuset, men desværre havde Solvejg ikke kræfter til at deltage. Der var ellers kommet en del gamle elever, der meget gerne ville have hilst på hende. Vort forsamlingshus er stadigvæk et meget dejligt og varmt sted og bliver brugt ret tit. Det glædede Solvejg.

Solvejg arbejdede en betydelig del af sit voksenliv for danskheden i Sydslesvig. Også efter tiden i Sydslesvig holdt hun Flensborg Avis, så hun kunne følge med i, hvad der skete i Sydslesvig.

Mange tak, Solvejg, for din store indsats i Oksbøl.

Marianne Huy

Jørgen Glüsing

Flensborg

† 26. december 2008

* 5. december 1928

En hædersmand

Jørgen Glüsing's 80 års fødselsdag, som vi fejrede på behørig vis i Det Danske Hus i Flensborg-Sporskifte den 6. december 2008, står stadig som en lys og glad erindring for os, fordi vi, udover at nyde samværet med ham, nåede at takke ham for hans indsats for Sporskifte og for Sydslesvig i det hele taget.

Da var han midtpunktet for os alle, men han har i sandhed også været en slags omdrejningsakse for alt dansk arbejde i Sporskifte i en lang årrække.

Mit bekendtskab/venskab med ham rækker helt tilbage til 1963, da jeg boede i Sporskifte, der er min barndoms bydel.

Jeg vendte tilbage til Oksevejens Skole som lærer i 1980, og lige siden kunne jeg følge med i hans arbejde for hans hjertesag, det danske arbejde i Sydslesvig, som jeg ved, fyldte ham helt, og som motive-rede ham til alle hans værdifulde tiltag for Sydslesvigs danskhed.

Som daværende pedel for Oksevejens Skole betød han rigtig meget for alle de ansatte, for foreningslivet og ikke mindst for børnene, for hvem han var en oprigtig og god ven.

Jeg vil gerne af hjertet sige ham tak for den støtte, han var for mig, både som lærer og som skoleinspektør. Han var en

hjertervarm stridsmand for det danske i Sporskifte, men også for hele Sydslesvig.

Ofte sagde han til mig, at han savnede, at den kraftfulde sang "Vi er Sønderjyllands ungdom" blev sunget til de danske arrangementer. Det kendte omkvæd "I vor arbejdsdragt, frejdigt uforsagt, vil vi stride landet hjem igen til Danmark" var hans motivation.

Jeg er sikker på, at han her mente at ville "kæmpe" for den folkelige genforening, på den måde, at han syntes, at det danske mindretal skulle knytte båndene til Danmark tættere og tættere, og det mål levede han helt og fuldt op til.

Jeg husker med glæde vores rock-koncerter for de unge på skolen i 1990 og 1991. Yderligere erindrer jeg vores diskussioner om Sydslesvigs fremtid.

På det sydslesvigske landkort var Jørgen Glüsing et ikon, en guru for os alle, med henblik på holdninger, der skulle til for at få danskheden i Sydslesvig til at blomstre.

Først og fremmest var han et menneske, et godt menneske. Han var ikke kirkelig, men for mig stod han som et troende menneske, der ville gøre alt for det, som han havde kært, og det var for ham alt, der havde med mennesker og med det danske arbejde at gøre.

I realiteten var han rigtig multikulturel med henblik på det danske arbejde. Han omfattede det hele.

At han var den første, der på sin 80 års fødselsdag fik en nystiftet hædersnål med henblik på sit folkelige arbejde, var oplagt og naturligt.

Han havde sammen med en række andre været en af initiativtagerne til oprettelsen af Det Danske Hus i Sporskifte, idet han allerede rent praktisk havde været med til at fylde det med indhold og liv lige siden han startede sit virke på Oksevejens Skole i 1963, men han havde

også aktivt bidraget til, at vores Danske Hus nu også rent bygningsmæssigt står som en levende og smuk realitet.

Jørgen var en hædersmand. Vi vil komme til at savne ham meget i vores danske arbejde i Sporskifte og i Sydslesvig, et arbejde, han var engageret med i lige til det sidste.

Vi vil savne Jørgen meget, og vi føler med hans familie i sorgen over hans død.

Æret være Jørgen Glüsings minde.

Anne-Margrete Jessen, skoleinspektør på Oksevejens Skole i Flensborg

Uwe Petersen

Nibøl

† 5. januar 2009

** 17. december 1940*

68 år gammel døde Sydslesvigsk Fornings tidligere amtskonsulent i Sydtønder Amt, Uwe Petersen, Nibøl, efter lang tids sygdom.

Uwe Petersen blev ansat som amtssekretær den 1. januar 1990 og gik på pension som amts-konsulent med udgangen af 2005.

Han skrev selv i sin opsigelse, at det var ham en stor glæde at arbejde for Sydslesvigsk Forening, og at det var med vemod, han måtte skrive opsigelsen. Men at han også glædede sig til pensioneringen, fordi hans helbred havde svigtet ham noget igen-

nem de seneste år.

Uwe Petersen lagde ikke skjul på, at de knap 16 år, han var ansat i Sydslesvigsk Forening, havde været spændende år hos en meget god arbejdsgiver. Det takkede han udtrykkeligt for, og han ønskede foreningen alt godt fremover.

Uwe Petersen havde været selvstændig erhvervsdrivende, inden han blev ansat i SSF. Han var vant til at omgås mennesker, og han lyttede altid intenst til, hvad de havde at sige.

Selv var han ikke de store ords mand. Han var en handlingens mand. Men når der

var noget, der gik ham - og foreningen og det danske - imod, kunne han slå i bordet i bogstavelig og overført betydning.

Uwe var dog normalt elskeligheden selv. Han var både som person og amtskonsulent et loyalt og trofast menneske, der levede og åndede for det danske mindretal. Med sit store engagement i SSFs foreringsarbejde i Sydtønder Amt bidrog han til, at dansk sprog og kultur var en aktiv og synlig del af hverdagen.

Som organisatorisk midtpunkt og støtte var Uwe en slider, der altid stod til rådighed i sagens tjeneste - uselvisk og beskedent, som han var.

Ledestjernen i Uwes konsulentvirke var dels den klare danske bekendelse, dels det folkelige fællesskab på tværs af det sydslesvigske foreningslandskab.

Kun når sygdommen meldte sig, svandt kræfterne. Og ubønhørligt vendte den tilbage igen og igen.

Men Uwe mistede ikke modet og sin sønderjyske humor af den grund. Med ukuelig optimisme gik han ind i arbejdet - først

som folkevalgt, siden som ansat og så igen som folkevalgt. Amtet satte så megen pris på ægtefællerne Petersens indsats, at parret blev foreslået som modtagere af SSFs sølv-nål, og tildelingen blev modtaget med den for dem karakteristiske ydmyge glæde.

Sammen med ægtefællen overtog han den lokale danske ældreklub, som Ruth nu må videreføre alene.

I Sydslesvigsk Forening vil vi mindes Uwe Petersen som en kær, pligtopfyldende og kompetent kollega, som vi havde undt et længere otium sammen med sine kære, hustruen Ruth, børn, svigerbørn og børnebørn samt alle vennerne syd og nord for grænsen.

I denne stund gælder vor medfølelse familien.

Æret være Uwe Petersens minde.

Dieter Paul Küssner,

formand for SSF

Jens A. Christiansen,

generalsekretær i SSF

Axel Juul Petersen

Broager – Toftlund

† 23. januar 2009

** 9. november 1921*

Lærer, skoleinspektør og skoledirektør i Nørre-Rangstrup kommune, Axel Juul Petersen døde den 23. Januar 2009, 87 år

gammel.

Han var født på Fyn, men familien flyttede snart til Fredericia. Her voksede Axel

op, kom i skole og i FDF, hvor han var meget aktiv. Han tog lærereksamen på Jelling Seminarium i 1943 og efter kort tid som vikar i sin fødeby, fik han et vikariat i St. Jyndeved. En dag kom Gestapo for at hente ham - mistænkt for modstandsarbejde. Det lykkedes ham at slippe væk, og komme med i en sabotagegruppe i Skørping.

Efter Befrielsen søgte og fik han lærerembede på Iller skole på Broager Land.

På et kursus på Gymnastikinstituttet i København mødte han Birthe, som også var lærer. De blev gift i -48 og begge ansat på Broager Skole.

Da Hjemmeværnet blev oprettet året efter, var det en selvfølge for ham at være med. Snart blev han leder af en pionerdeling med sprængning som speciale og sprængningsinstruktør for hjemmeværsdistrikt Haderslev. Det førte til, at han også sprængte bunkers fra 1. verdenskrig, fabriksskorstene og siloer rundt om i landsdelen.

Denne "bibeskæftigelse" fortsatte, da ægteparret i marts 1963 flyttede til Toftlund, hvor Juul Petersen blev skoleinspektør og Birthe lærer.

Juul – som han kaldtes - var med til at starte Toftlund Brugsforening.

Der blev også tid og kræfter til at assistere på FDFs landslejr på "Sletten", blandt andet som leder af forsyningstjenesten.

Juul Petersen ledede Toftlund Skoles vækst og udvikling med stor dygtighed. I det daglige skolearbejde var Juul klar til at støtte og fremme nye ideer og tiltag, blandt andet oprettelsen af hjælpeklassen.

Det blev starten til den specialskoleafdeling, der nu er en del af Skolecenter Toftlund.

I 1980 blev Juul Petersen ansat som skoledirektør, men beholdt boligen på skolen. Et såkaldt stress-chock ramte ham i 1982, og han valgte derfor at gå på pension. Ret hurtigt derefter gik også hans kone på pension. De flyttede tilbage til deres gamle base i huset i Broager. Der fik de nogle gode år sammen. Efter Birthes død flyttede Juul til sommerhuset i Vemmingbund. Da ældreboligerne i Broager blev færdigbygget flyttede han ind i sin nye lejlighed, og han fungerede med glæde som rundviser i Broager kirke og på Cathrinesminde Teglværksmuseum.

Ægteparret nåede at få nogle rejser sammen, og det lykkedes for Juul at blive så rask, at rejselivet kunne fortsættes. Han kørte selv til Normandiet for at se slagmarkerne fra invasionen i 1944. Efter en tur til de vestindiske øer skaffede han de rette mursten, "Flensborgsten", til reparation af de gamle danske bygninger der. Efter en tur til Israel kom han hjem ganske forslået i ansigtet. Som han sagde: "En ældre herre var gået i panik i Det døde Hav, og så måtte han jo reddes op på land." Han rejste også til Kina, til Masaierne i Afrika, var en tur på Svalbard og sejlede på Gøta-elven. Den sidste rejse gik til St. Petersborg og Moskva.

Juul Petersen sov stille ind i sin lænestol, i færd med at læse frøkataloget – for der skulle jo bestilles frø til urtehaven i sommerhuset. Et aktivt liv var til ende.

Hugo Thøfner og Frode Poulsen

Sven Lekkat

Flensborg
 † 7. februar 2009
 * 22. april 1934

Sven Lekkat, Flensborg, tidligere Tønning, døde 74 år gammel efter længere tids svigtende helbred.

Sven voksede op i Aabenraagade i Flensborg som den yngste i en søskendeflok på 12. Moderen bibragte flokken mod og konsekvens, og de to begreber kom til at præge Sven hele livet igennem.

Sven fik dansk skolegang, en kort periode i 1940 på Skolen ved Nørreport, siden på Duborg-Skolen frem til 1949, hvor han tog realeksamen. Han blev spejder umiddelbart før verdenskrigen og var det under og efter krigen, der kostede familien Lekkat en søn og broder. Spejderslagsmål med Hitler-Jugend var hverdagskost, har Sven fortalt.

Og han huskede også tiden efter 1945, da mange pludselig blev så danske, så danske.

Tiden efter 1945 var præget af stor knaphed og arbejdsløshed. Sven kunne ikke få en læreplads. For at skabe sig et pusterum tog han på Nordborg Slots Efterskole men kun efter særlig tilladelse fra de engelske myndigheder. Men ikke alle var som englænderne og tyskerne.

Hos de norske soldater, der var i kvarter på Grænselandskasernen, kom de ofte som spejdere og gav koncerter med deres

orkester. »Det var lidt af et lyspunkt for os«, fortalte Sven.

I 1950 lykkedes det for ham at få en læreplads - ikke som tømrer, som han havde ønsket sig ligesom sin broder, som faldt, men som murer. Det blev på Stevns så langt borte fra Flensborg som overhovedet muligt.

Der var masser af arbejde på Stevns. Forsvarets store projekt, Stevnstøtten, var Lekkat med til at opføre. Men tiden som murer blev relativ kort, da Sven var ude for en arbejdsulykke, der holdt ham sygemeldt i lang tid. Så skulle han finde på noget andet. Det blev til et ophold på Diakonhøjsskolen i Århus og et senere arbejde ved Kirkens Korshær i Aalborg.

Det blev imidlertid som Sydslesvigsk Forenings amtssekretær i Ejdersted og bestyrer af lejrskolen og forsamlingshuset Skipperhuset i Tønning, at Sven gjorde sig kendt for alvor i det sydslesvigske rum.

»Det var en spændende, men arbejdsmæssig hård tid gennem de 19 år, jeg var amtssekretær og sammen med min kone, var vi bestyrerpar på lejrskolehjemmet i Tønning. Det hele skulle passes, og talrige foredrag skulle holdes i Danmark. Oven i det kom kommunalt arbejde og turistarbejdet«, fortalte Sven gerne.

Der var mange gode minder fra tiden i Tønning. »Især byens 400 års jubilæum, hvor det lykkedes mig at formå Folke-tingets formand, nu afdøde H.P. Clausen, og forbundsdayspræsident Rita Süßmuth til at deltage i jubilæet. Det var lidt af en bedrift«, fortalte han gerne med stolthed i stemmen.

I 1993 forlod Sven og Ingrid Tønning og flyttede til Flensborg, hvor de fortsat havde en hel del om ørerne. Han var med i Seniorenbeirat og formand for Gamles Værn. Han var tillidsmand for beboerne på et alderdomshjem i Harreslev. Han var aktiv sanger og leder af Slesvig Folkekor. Han var aktiv i Sct. Georgsgildet i Flensborg, samt engageret forsanger og degn ved Ansgar Kirke i Flensborg.

Og han fik priser for sit engagement: I 2001 fik Sven en pris for sit engagement på ældreområdet og her til allersidst landet Slesvig-Holstens nydiftede æresmedalje.

Igennem de seneste år svigtede helbredet ham så meget, at livsmodet ind imellem forlod ham.

Intet kunne dog forhindre ham i at følge med i, hvad der rørte sig inden for det danske mindretal i Sydslesvig. Han

havde sine klare meninger om alt, og dem gav han umisforståeligt udtryk for.

Ofte kiggede Sven forbi hos undertegnede for at få en sludder om mindretallets ve og vel. I disse samtaler blev det altid tydeligt, at han stod for klare værdier, når det gjaldt om at fastholde og pleje dansk sprog og kultur i Sydslesvig. Her var ingen pardon. Ligeledes stod han vagt om sammenholdet i mindretallet og den enkeltes forpligtelse. Han brød sig ikke om gratister.

Vi alle ved, at Sven ikke ligefrem satte sit lys under en skæppe. Det var der heller ingen grund til, fordi hans markante måde at være på udsprang af et stort og aktivt engagement, der var båret af kærlighed til sin hjemstavn og sine landsmænd. Hans grundindstilling var: Kæmp for alt, hvad du har kært!

Vi vil savne denne stoute »Holger Danske« i Sydslesvig. Sammen med sin Ingrid ydede han en beundringsværdig indsats inden for det folkelige danske arbejde i Sydslesvig.

Æret være Sven Lekkats minde.

*Jens A. Christiansen,
generalsekretær i SSF*

Erik Tygesen

Tønder

† 16. februar 2009

** 21. september 1934*

En ildsjæl, en af generationens mest markante handelsmænd i Danmarks ældste købstad, Tønder, købmand Erik Tygesen, var til den sidste dag engageret og medlevende i de virksomheder, som han skabte og den by, der har så meget at takke ham for.

Erik Tygesen satte allerede i 60'erne gang i den udvikling, som ikke alene har gjort Tønder til en af landets førende og bedste handels- og julebyer. Hans initiativer og iderigdom fik en afsmittende virkning på mange forhold i den by, hvor han fik sit livsvirke.

Sammen med sin trofaste hustru, Cate Tygesen, startede han egen butik med tæpper og gardiner i Østergade i 1959 efter at have udstået sin læretid hos manufakturhandler Bork i Vestergade. Dengang var det ikke problemløst at være energisk og fremsynet i marskens hovedstad, hvor hans aktiviteter ikke altid blev lige vel modtaget hos kolleger og myndigheder. Men landmandssønnen fra "Nøjsomhed" i Jejsing lod sig aldrig slå ud, selv om det ofte kostede dyrt både økonomisk og menneskeligt. Ikke mindst i forbindelse med, at energikrisen for alvor slog igennem først i 70'erne, da han indviede en stor, moderne forretning, TæppeTygesen-Tønder, ved byens indkørsel fra nord.

Derfor var det også en fornøjelse at høre ham fortælle adskillige år senere, at han havde betalt enhver sit og nu var klar til nye udfordringer.

Det blev starten til Det Gamle Apotek, en institution i Tønders centrum, som satte ekstra fart i udviklingen af handelsbyen. Der kom også et éngrosfirma til, som på dygtig vis videreføres og udvikles af sønnen, Henning Tygesen.

Erik Tygesen tog sig også tid til at være aktiv i foreningslivet blandt andet indenfor handel, turisme, Round Table og i Y's Mens Klub. Sammen med sine trofaste venner, Andreas Hansen og Egon Eichler, fik han startet julemesser i Tønderhalterne, ligesom der også på dette felt kom andre aktiviteter til.

Hans glæde ved at sætte nyt i gang resulterede tillige i, at Tønder blev Danmarks juleby nummer et. De årligt tilbagevendende julemarkeder og juleaktiviteter var han initiativtager til og leder af, engageret i lige til den sidste dag. Ideen med julemarked blev blandt andet kopieret af Tivoli.

Hans handelstalent og evnen til, glæden ved at få Tønder på alles læber var et mål og en stor tilfredsstillelse for Erik Tygesen, som med sit røde hår og sin kontante optræden tillige blev kendt for et tempe-

rament, der kunne slå gnister. Han havde samtidigt evnen til at få blødt fronterne op igen.

Familiemennesket Erik Tygesen var et helt kapitel for sig, som han forvaltede med kærlighed og omhu. Hustruen, børn og børnebørn var sammen med den øvrige familie og en god vennekreds noget meget centralt for den travle købmand, der nød at samle og hygge om dem alle.

Erik Tygesen arbejdede hele sit forretningsliv for, at handlen og kommunen stod sammen i Tønder, ligesom han havde evnen til at skabe opmærksomhed med moderne markedsføring og fælles aktiviteter. Hans helt store kærlighed blev Det Gamle Apotek, som han selv under de sidste svære år med sygdom, hele tiden var på forkant med. Selv om han havde problemer med bevægelsesapparatet, så skulle han være i virksomheden, og der blev hverken sparet på kræfter eller timer. Han gik foran på alle områder i virksom-

heden, og mange unge mennesker fik hos Erik Tygesen lært at sætte pris på arbejde og fællesskab. Og han glædede sig hver gang de tidligere medarbejdere kom på besøg for at fortælle om deres videre færd – ja Erik Tygesen sagde altid med et smil: Har du sørget for at få en partner, som jeg kan godkende. Der var fest og farve over denne utrættelige ildsjæl, som foruden sin hustru og sønnen, Henning - der viderefører virksomhederne - også efterlader datteren Vibeke, som er lærer i Jelling.

På hjørnet af Østergade og Søndergade ud for Det Gamle Apotek ved Torvet i Tønder ligger der en hædersflise med teksten: Grundlægger af Julebyen Tønder Erik Tygesen.

Han hører til de personligheder, som har sat dybe spor i byens udvikling og historie!

Stig Sylvest

Erik Haunstrup Clemmensen

Hellerup

† 22. februar 2009

* 19. september 1920

Ved Erik Haunstrup Clemmensens død i søndags har det danske mindretal mistet en af sine mest engagerede og trofaste venner i Danmark. Clemme, som han blev kaldt blandt venner, fulgte nøje med i,

hvad der rørte sig i mindretallet.

Fra barns ben interesserede han sig for det danske mindretal og grænselandet.

I årtier var han aktiv inden for det mindretalspolitiske arbejde som konservativt

folketingsmedlem og mangeårig kreditforeningsdirektør. Clemme var direkte involveret i mindretallets ve og vel som formand for Grænseforeningen og - i samfulde 34 år - medlem af Udvalget vedrørende danske kulturelle anliggender i Sydslesvig.

Hans indsigt og store indlevelsesevne gjorde, at han havde en dybtgående forståelse af mindretallets ganske særlige vilkår.

Det var ikke kun via officielle kanaler, Clemme fik sine informationer. Et lille men aktivt engageret netværk af gode venner rundt omkring i det sønderjyske og i Sydslesvig diskuterede gerne med denne dialogelskende, åbne, venlige og liberale personlighed. Disse intensive kontakter fortsatte også efter, at Clemme var gået på pension som finansmand og politiker. Både i Hellerup og på Brydegård på Fyn stod døren til enhver tid åben. I Sydslesvig var Clemme altid velkommen for at få en god snak om udfordringerne i det

danske arbejde. Hans tætte relationer til Sydslesvig yndede han altid at illustrere med sætningen: Jeg har kendt alle formænd og generalsekretærer siden 1920. Det gav samtalen et helt specielt historisk vingesus. Sidst vi mødte denne charmerende og aktive gentleman var ved Sydslesvigsk Forenings landsmøde november sidste år. Han nød gensynets glæde med vennerne syd for grænsen.

Vi i Sydslesvig har meget at takke Erik Haunstrup Clemmensen for, og vi vil savne ham i vor kreds, ikke mindst når vi mødes til årsmøderne igen senere på året. Det danske mindretal har mistet en trofast og retlinet ven.

Æret være Erik Haunstrup Clemmensens minde.

*Dieter Paul Küssner,
Formand for Sydslesvigsk Forening
Jens A. Christiansen
Generalsekretær*

Laurits Kjær Nielsen

Enø ved Karrebæksminde

† 6. marts 2009

** 16. maj 1935*

Rønshoved Højskoles tidligere forstander, Laurits Kjær Nielsen, omkom ved en trafikulykke fredag den 6. marts 2009, kun 73 år gammel.

En meddelelse der har berørt os meget

dybt, og som hver gang giver følelsen af afmagt og urimelighed. Laurits var stadig meget aktiv og meget ungdommelig, og efter de oplysninger vi har, var han ved sin død i gang med sit arbejde for de

danske højskoler, idet han var på vej til højskolebestyrelsernes årsmøde i Midtjylland.

Marianne og Laurits Kjær Nielsen var forstanderpar på Rønshoved Højskole i perioden 1987 til 1996. De tiltrådte i en tid hvor Haarder-familien havde ledet skolen fra 1941 til 1987. Først Hans Haarder og senere Oscar Haarder.

Marianne og Laurits var gamle elever fra Askov Højskole, og traf hinanden der i deres yngre år.

De har haft utallige gøremål indenfor de danske højskoler og de frie skoler. Da de tiltrådte på Rønshoved, havde de været ansat i friskoler i ca. 20 år som skoleledere. Senest i Ejdrup ved Nibe og i København.

I deres forstandertid på Rønshoved, skete der meget både bygningsmæssigt og med elever, både på de lange og korte kurser. Blandt andet blev Havehuset fjernet og i stedet blev der bygget en hal. En hal, som der den dag i dag er megen glæde over. Elevtallet var stort, idet unge langtidsledige kunne komme på højskole, hvilket har udviklet disse unge meget. En tid der i dag tænkes tilbage på med glæde. Det må erkendes, at de som forstanderpar, kunne løfte arven, og videreføre skolen i

den ånd, i hvilken skolen hidtil var blevet drevet. Her tænkes der på skolens bagland, men også Sydslesvig, hvilket skolen heller ikke senere har svigtet.

I 1996 meddelte de, at de ville trække sig tilbage og nyde deres otium. De bosatte sig derfor i Ejdrup ved Nibe, hvor de havde et hus fra den gang, de var friskoleledere. Omkring årsskiftet 2008/09 solgte de huset i Ejdrup, og var for kort tid siden flyttet til Enø på Sjælland, hvor de også har et hus.

Efter forstanderperioden fortsatte de med et aktivt liv med oplæsninger, sang-aftener, foreningsarbejde med mere. Laurits blev medlem af Højskolen Østersøens bestyrelse. Denne bestyrelse var han formand for ved sin død, hvorfor han formentlig også der efterlader et stort tomrum.

Laurits efterlader sin kone Marianne, tre børn og et antal børnebørn, der næsten alle er bosiddende på Sjælland.

Vore tanker går til de efterladte.

På Rønshoved Højskoles vegne vil jeg gerne udtale et: Æret være Laurits Kjær Nielsens minde.

Aage Jeggesen

forhenværende formand for elevforening og bestyrelsen for Rønshoved Højskole

Hans Peter Fogtmann

Rødning

† 6. april 2009

* 7. juli 1920

Et liv med et levende håb

Let omskrevet uddrag af frimenighedspræst Mette Geil's tale ved Hans Peter Fogtmann's bisættelse, påskelørdag 2009, i Rødning Frimenighedskirke.

Der er en sammenhæng i, at H.P.'s kiste i dag står så tæt på døbefonden. Ved dåben hører vi den lovprisning, som vi også om lidt skal høre ved jordpåkastelsen: Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse. Hvis H.P. på sit kontor og ved sin plads ved skrivebordet havde arbejdet med den tekst og ville understrege de vigtigste ord, havde han nok ladet pennen glide hen under ordene levende håb. Fra døbefond og vugge til kiste og grav har vi fået lov at gå under en bue af levende håb.

I dåbssalmen Fyldt af glæde over livets under synger vi Dåbens lys er tændt, når livet slukkes – det er påskeord, at vi altid har lyset foran os. Det må ha' været de påskeord, den tro og det håb, som igen og igen har kaldt jer som familie tilbage til påskelivet i og omkring Frimenighedskirken.

Det liv, som vi i dag skal ta' afsked med var netop også et påskeliv. Det var en mand og et liv, som altid stillede sig på livets side. En mand og et liv, som havde

hørt kvindernes Frygt ikke! – da de kom ud til graven påskemorgen. H.P. turde tro det og formåede at leve det. Om Hans Peter Fogtmann siger vi H.P. og om påske siger o-p – op, opstandelse. Oplysning – opstandelsesbudskabet hiver os op i lyset og rejser os til livet. Oprejsning – det rejser det faldne mod og håb. Opklaring – det giver forklaring om vores liv og død, det så at sige lader solen stå op over livets og dødens tågebanker.

H.P. stod i sit liv og virke inde for disse o-p-ord. Som den lærde bonde han var kom han til at blive en foregangsmand i en vigtig periode i udviklingen af dansk landbrug. Selv var han fra Johannes Fogtmann's gård i Allerup ved Toftlund. Her lærte han landbruget at kende indefra og nedefra, men det blev oplysningsarbejdet, som blev hans livsværk. Som ung var han elev på Rødning Højskole og her udvikledes det oplysningsspor, som han fulgte hele livet. H.P. var født i genforeningsåret 1920, så det sønderjydske spørgsmål var centralt for ham og som den oplysningsmand han forblev at være, var det også naturligt, at han i en lang årrække besad formandsposten på egnens og landets ældste højskole.

I 1948 blev H.P. gift med Inge – efter de mørke krigsår og deltagelse i mod-

standsbevægelsen. H.P. havde afsluttet sin uddannelse på Landbohøjskolen og der var stilling til ham i Vendsyssel, men snart vendte parret tilbage til Sønderjylland og Rødding-egnen. Her fik H.P. en ny stilling i en ny tid i landbruget – til stor gensidig glæde og inspiration mellem landbrugs-konsulenten og landmændene. Fogtmand havde respekt for de mennesker han var iblandt. Der findes ikke bedre bønder, sagde han om de unge mænd og kvinder på gårdene, som bl.a fra foredragssalen på højskolen havde lært at lytte. Også som far og senere som morfar og farfar har han vist sit nærvær og kun villet jer det bedste – og til det sidste fulgt jeres liv og veje – tæt og med stor glæde og stolthed.

Fogtmand døde som vi gik ind i den stille uge. Og der er blevet stille i stuen. Men selvom han har efterladt sig stilhed har han også efterladt sig tanker og gode ønsker. I en af Biblerne på H.P.'s kontor lå i Seidelin-udgaven en lap, som H.P. havde lagt ind i et afsnit om enkelivet. Lappen er stukket ind i et af Paulus' breve, som er

et kærlighedsbrev til vi bange sjæle. Han skriver: Den, der virkelig er enke og står alene, har sat sit håb til Gud og bliver ved med at bede og anråbe nat og dag, H.P. har med Paulus ville holde Inge og os alle fast ved håbet – dåbens håb og påskens håb. I er som børnebørn blevet mindet om det hvert år på jeres dåbsdag og nu har han igen villet minde jer om, at det er håbet, som er sammenhængskraften i vores ellers så modsætningsfyldte påskeliv.

H.P. bevarede selv håbet til det sidste, når han med smil på læben kunne sige: Jeg kan ikke gå, jeg kan ikke høre, men ellers har jeg det godt. Nok kunne han ikke høre, men omvendt kunne han heller ikke overhøre englens Frygt ikke! Han, der var en væsentlig sammenhængskraft i jeres liv og familie, vidste selv, hvor han fandt sammenhængen og kraften: I det budskab, som mødte kvinderne den første påskemorgen ved graven. Det Frygt ikke!, som kalder troen, håbet og kærligheden frem fra døbefont til kiste, fra slægt til slægt, i disse påskedage og alle vort livs dage.

Ole Hansen

Rens/Burkal
 † 31. maj 2009
 * 5. maj 1937

Pinsemorgen kom den triste meddelelse om at tidligere forstander for Rens Ungdomsskole Ole Hansen, Burkal, var død

72 år gammel.

Ole var sjællænder og kom som ung til landsdelen, da han begyndte at læse til

lærer på Haderslev Seminarium.

I en årrække i 1960'erne og 70'erne var han en højt værdsat og respekteret lærer på Over Jerstal Skole og leder af ungdomsklubben samme sted. Men Ole ville mere end det i samværet med unge mennesker, og da muligheden bød sig, sagde han ja tak til et mere end fuldtidsjob som forstander for Rens Ungdomsskole i 1975. Med sig havde han Ingrid og 3 børn. Få år senere døde Ingrid og Ingeborg kom til som Oles store støtte.

Rens Ungdomsskole havde dengang tradition for at tiltrække en broget flok af elever fra hele landet, og såmænd også brogede lærere, og sammen med dem boltrede Ole sig op gennem 70'erne og 80'erne. Tilfældet magede det således, at mange af os lærere var nye eller ganske nye i jobbet da vi kom til Rens, og modtagelig som man er i de første år som lærer, satte årene i Rens og samværet med Ole uudslettelige spor hos mange af os.

I et tilbageblik forekommer efterskolelivet af dengang uendelig ukompliceret. Der blev ikke talt timer, arbejde og fritid smeltede sammen, man var på skolen og skolen var hele livet, og midt i det hele stod Ole, ikke som et fyrtårn der ragede op og fortalte, hvordan tingene skulle være, mere som én der havde det allerbedst i samværet med andre i en fælles

samtale og opgaveløsning; det var her han hentede energi. Vi er således mange tidligere lærere som var vidne til, at dengang – med Ole på toppen – var der ingen som ham, der kunne tale til elever og med elever så de følte sig trygge. En tryghed som Ole kendte så godt og som han selv havde så stort behov for.

11 gode år som forstander på Rens Ungdomsskole blev det til og som det naturligeste valgte han og Ingeborg fortsat at bo på egnen, idet de bosatte sig i Burkal, og utallige er de historier og efterretninger, som han har beriget os andre med om livet i Burkal, som han og Ingeborg tog så rigt del i. Begejstret som han var, kunne han slet ikke lade være med at fortælle om tætte naboskaber, om musikoplevelser, om sin interesse for den nære og fjerne historie og om en hel ekstraordinær opmærksomhed overfor en stor venne- og familiekreds, som omfattede hans og Ingeborgs liv.

Sind, væremåde og sprog forblev ungt, omend fysikken sommetider svigtede. En overgang gik Ole med stok, få måneder senere nærmest løb han op ad trappen. Ole var hverken ung eller gammel og netop derfor kom dødsfaldet så uventet.

Vi er i dag mange som mindes Ole med glæde.

Hans Pilegaard, Tønder

Signe Førby

Harreby

† 18. juni 2009

* 26. februar 1920

En markant person i Sønderjylland er gået bort. Torsdag den 18. juni sov Signe Førby stille ind.

Signe Førby blev født Kaspersen i Tømmerby ved Frøstrup nord for Limfjorden i 1920. Efter endt skolegang var Signe ung pige i huset, hvorefter hun i 1939 tog gymnastiklederuddannelse på Rødding Højskole.

Signe var meget optaget af gymnastikken og var i flere år gymnastikleder for forskellige pigehold - først i Nordjylland og senere i Sønderjylland, hvor hun ledede damehold i Sdr. Hygum.

Som led i sin uddannelse var Signe en vinter på Kleisgård Husholdningsskole ved Juelsminde. Hun blev gift med landmand Peter Førby fra Tømmerby i 1942, hvorefter de overtog et forsømt landbrug på hjemegnen.

Da de havde fået dette landbrug godt i gang, syntes de, at de ville prøve noget større et andet sted. Og det blev gården Bakkely i Harreby, som de overtog i 1947. De fik oparbejdet en god veldrevet virksomhed og faldt godt til i Harreby. Sammen fik de en pige og to drenge. Desværre omkom Peter ved en trafikulykke i 1956. Signe drev gården videre indtil 1973, hvor den yngste søn, Kjeld, overtog den, og Signe byggede et hus i Harreby, hvor hun

blev boende til sin død.

I 1958 blev Signe indvalgt i sognerådet i Sønder Hygum. Samme år blev hun valgt til næstformand i De Samvirkende Husholdningsforeninger. Arbejdet i sogneråd og husholdningsforening gav et stort indblik i mange samfundsforhold, som var hendes store interesse. Der var bud efter hende som foredragsholder og studiekredsleder rundt om i landet.

De sønderjyske og sydslesvigske forhold lå Signe meget på sinde, og hun var en yndet gæst overalt i landsdelen.

Signe blev landskendt for sin deltagelse i TV-programmet "Spørg Århus" i 1967, hvor hun på klingende jysk, stillede spørgsmål til et panel af landets førende eksperter. TV-udsendelsen blev efterfulgt af andre TV- og radioudsendelser.

Sang og musik var en rigdom for Signe. I utallige forsamlingsforeninger spillede Signe klaver, og det blev hun ved med indtil det sidste. Børnebørn og oldebørn elskede, når hun spillede for dem til deres sang og leg.

Signe nåede at skrive sine erindringer, som bl.a. opbevares på Hygum Lokal Historiske Arkiv.

I de senere år har Signe helliget sig sit elskede hus og sin familie.

Signe oplevede den store sorg at miste

sin ældste søn, Finn, i 2001. Foruden to børn efterlader hun syv børnebørn og 11 oldebørn.

Æret være Signes minde.

Frederik Olesen

HÅNDBOG OG VEJVISER

Håndbog og vejviser-delen revideres på grundlag af returnerede spørgeskemaer
Redaktionen afsluttet den 15. september 2009

Det danske kongehus

Ifølge § 1 i tronfølge-loven af 27. marts 1953 nedarves tronen inden for Kong Christian X og Dronning Alexandrines efterslægt

Margrethe II,

(Alexandrine Porhildur Ingrid) Danmarks Dronning, født 16. april 1940 på Amalienborg, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 i København med Prins Henrik af Danmark (født Henri-Marie-Jean-André greve de Laborde de Monpezat), født 11. juni 1934 i Talence, Gironde, Frankrig.

Sønner:

- (1) Kronprins Frederik André Henrik Christian, født 26. maj 1968 i København, gift 14. maj 2004 i Vor Frue Kirke med Kronprinsesse Mary Elizabeth, grevinde af Monpezat, født Donaldson, født 5. februar 1972 i Hobart, Tasmanien.

Børn:

Prins Christian Valdemar Henri John, født 15. oktober 2005 i København.

Prinsesse Isabella Henrietta Ingrid Margrethe, født 21. april 2007 i København.

- (2) Prins Joachim Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969 i København, gift 1. 18. november 1995 i Frederiksborg Slotskirke med Alexandra Christina, grevinde af Frederiksborg, født Manley, født 30. juni 1964 i Hong Kong.

Børn:

Prins Nikolai William Alexander Frederik, født 28. august 1999 i København.

Prins Felix Henrik Valdemar Christian, født 22. juli 2002 i København.

Ægteskabet opløst 8. april 2005.

Gift 2. maj 2008 i Møgeltønder Kirke med Prinsesse Marie Agathe Odile, grevinde af Monpezat, født Cavallier, født 6. februar 1976 i Paris, Frankrig.

Søn:

Prins Henrik Carl Joachim Alain, født 4. maj 2009 i København

Dronningens søstre

Prinsesse Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944 på Amalienborg, gift 3. februar

1968 på Fredensborg Slot med Richard Casimir Karl August Konstantin Prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934 på Berleburg.

Børn:

- (1) Prins Gustav Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969 i Frankfurt a.M.
- (2) Prinsesse Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte, født 20. november 1970 i København, gift 6. juni 1998 i Gråsten Slotskirke med Jefferson-Friedrich Volker Benjamin Graf von Pfeil und Klein-Ellguth.

Børn:

Friedrich Richard Oscar Jefferson Graf von Pfeil und Klein-Ellguth, født 14. september 1999 i København.

Komtesse Ingrid Alexandra Irma Astrid Benedikte von Pfeil und Klein-Ellguth, født 16. august 2003 i København.

- (3) Prinsesse Nathalie Xenia Margareta Benedikte, født 2. maj 1975 i København.

Prinsesse Anne-Marie Dagmar Ingrid, født 30. august 1946 på Amalienborg, gift 18. september 1964 i Athen med Konstantin II, fhv. Konge af Grækenland. Ved ægteskabets indgåelse er arveretten til Danmarks trone bortfaldet for prinsessen og de i ægteskabet fødte børn og disses afkom.

Dronningens farbroders børn:

- (1) Prinsesse Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935 i København.
- (2) Ingolf, Greve af Rosenberg.
- (3) Christian, Greve af Rosenberg.

Regeringen Lars Løkke Rasmussen

Udnævnt 5. april 2009

Statsminister · Lars Løkke Rasmussen (V)

Økonomi- og erhvervsminister · Lene Espersen (C)

Udenrigsminister · Per Stig Møller (C)

Finansminister · Claus Hjort Frederiksen (V)

Justitsminister · Brian Mikkelsen (C)

Kulturminister · Carina Christensen (C)

Skatteminister · Kristian Jensen (V)

Undervisningsminister og minister for
nordisk samarbejde · Bertel Haarder (V)

Beskæftigelsesminister og minister for
ligestilling · Inger Støjberg (V)

Minister for videnskab,
teknologi og udvikling · Helge Sander (V)

Minister for fødevarer, landbrug og fiskeri · Eva Kjer Hansen (V)

Minister for udviklingsbistand · Ulla Tørnæs (V)

Forsvarsminister · Søren Gade Jensen (V)

Klima- og energiminister · Connie Hedegaard (C)

Transportminister · Lars Barfoed (C)

Minister for sundhed og forebyggelse · Jakob Axel Nielsen (C)

Minister for flygtninge, indvandrere og
integration samt kirkeminister · Birthe Rønn Hornbech (V)

Miljøminister · Troels Lund Poulsen (V)

Indenrigs- og socialminister · Karen Ellemann (V)

Valg i Sydslesvig

Danske stemmer ved kommunevalgene i Sydslesvig 1970-2008

Kredsresultater:

	FLENSBORG	SLESVIG- FLENSBORG	NORD- FRISLAND	RENDSBORG- EGERNFØRDE	KIEL	SAMLET
1970	10.055	6.005	4.346	1.294	103	21.803
1974	10.196	6.196	4.634	1.232	109	22.367
1978	10.447	8.116	4.144	1.558	115	24.380
1982	10.454	8.624	4.875	1.526	104	25.583
1986	8.918	7.860	4.997	1.503	138	23.416
1990	8.323	8.192	4.383	1.906	225	23.029
1994	11.091	13.398	7.415	4.978	1.043	37.925
1998	9.487	12.979	7.071	8.048	1.130	38.715
2003	6.924	10.830	5.888	6.160	684	30.486
2008	6.394	12.729	6.179	6.996	1.500	33.798

Antal kommunerådsmedlemmer

1990	94
1994	137
1998	137
2003	136
2008	195

Antal kredsmedlemmer

1990	15
1994	21
1998	24
2003	21
2008	26

Danske stemmer ved landdagsvalgene 1983-2005

1983	21.807
1987	23.316
1988	26.646
1992	28.245
1996	38.285
2000	60.367
2005	51.901

Antal landdagsmedlemmer

1983	1
1987	1
1988	1
1992	1
1996	2
2000	3
2005	2

6-mandsudvalget

*(Undervisningsministeriets udvalg
vedrørende danske kulturelle anliggender
i Sydslesvig)*

V MF, Kim Andersen (formand)
Skovbrynet 16, 8660 Skanderborg
tlf. 86 51 10 70
E-post: vkian@folketinget.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 45 09

A MF, Lise von Seelen
Egeparken 75, 6230 Rødekro
tlf. 74 69 34 05
E-post: lise.seelen@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 40 57

C Fhv. minister og MF, Torben Rechendorff
Ørbækgårds Allé 623, 2970 Hørsholm
tlf./fax 45 86 29 08
E-post: tlrech@get2net.dk

F Jørn Ulrik Larsen
Farverhus 112, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 62 23, mobil 25 61 08 27
E-post: 112jul@post.tele.dk

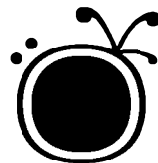
O MF, Søren Krarup
Toldbodgade 53, 1253 København K
tlf. 33 16 02 69
E-post: dfskra@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 89 27 31

B MF, Bente Dahl
Holmpladsen 17, 6240 Løgumkloster
tlf. 75 36 07 96
E-post: bente.dahl@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 47 19

Sekretær:
Chefkonsulent Johan Henrik Tauber
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 26, 1220 København K
tlf. 33 92 53 79
E-post: henrik.tauber@uvm.dk

Syd- og Sønderjyllands landsdelsorkester

Se orkestrets program på
www.sdjsymfoni.dk
eller bestil orkestrets
sæsonprogram
på tlf. 65 50 88 00.

Sønderjyllands Symfoniorkester

Statsforvaltningen Syddanmark

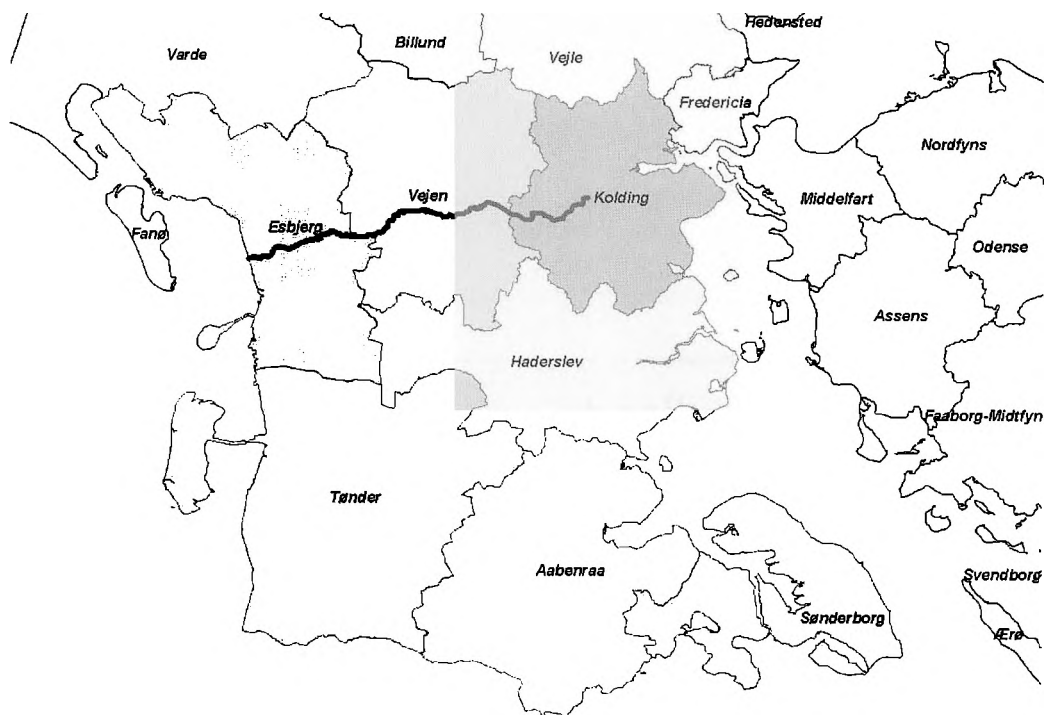
Storetorv 10, 6200 Aabenraa
tlf. 72 56 79 00, fax 74 62 84 09
Hjemmeside: www.statsforvaltning.dk
Direktør: Ninna Würtzen

Ekspeditionstid: Mandag - onsdag kl. 10-15,
torsdag kl. 10-17, fredag kl. 10-13.
Telefontid: Mandag - onsdag kl. 10-15,
fredag kl. 9-13, torsdag kl. 12-16.
Man kan desuden få nærmere oplysninger,
blanketter m.v. på statsforvaltningernes
hjemmeside: www.statsamt.dk

Der findes 5 statsforvaltninger i Danmark:

- Statsforvaltningen Sjælland med hovedsæde i Nykøbing Falster og afdelingskontor i Roskilde
- Statsforvaltningen Midtjylland med hovedsæde i Ringkøbing og afdelingskontor i Århus
- Statsforvaltningen Hovedstaden med hovedsæde i Storkøbenhavn og afdelingskontor på Bornholm
- Statsforvaltningen Nordjylland med hovedsæde i Aalborg
- Statsforvaltningen Syddanmark med hovedsæde i Aabenraa og afdelingskontor i Odense og Ribe.

Blandt opgaverne, der er mangeartede, kan nævnes ægteskabssager, bidrag, samvær, faderskabssager, adoption, værgemål, fri proces, navnesager, indfødsret, opholdsbevis til EU/EØS-statsborgere, session, byggelovsklager, opholdstilladelser og tilsyn med kommunerne. Statsforvaltningerne er desuden sekretariat for det sociale nævn og for det psykiatriske patientklagenævn.

Region Syddanmark

Damhaven 12, 7100 Vejle
tlf. 76 63 10 00, fax 76 63 20 00
E-post: kontakt@regionsyddanmark.dk
Internet: www.regionsyddanmark.dk

Regionsrådsformand

Carl Holst

Adm. direktør

Kjeld Zacho Jørgensen

Sønderjyske regionsråds- medlemmer 2007-2009

pr. 1. januar 2007

- V Carl Holst, regionsrådsformand,
Nordhaven 5, 6630 Rødding
- V Jens Andresen,
Tingvej 2, 6535 Branderup
- A Andrea Terp Christensen,
Slotsyden 4, 6200 Aabenraa
- L Anita Kjøng-Rasmussen
Sandbjergvej 12, 6400 Sønderborg
- O Jytte Gramstrup Lauridsen,
Frydendal 13, 6200 Aabenraa
- C Otto D. Lück,
Slotsgaden 20, 6270 Tønder
- A Bent Krogh Petersen
Pileløkke 36, 6310 Broager
- A Willy Sahl,
Arnbjergvej 18, 6430 Nordborg
- C John Lohff
Sundvænget 7, 6400 Sønderborg

TA' ET ÅR PÅ

AGERSKOV
UNGDOMSSKOLE

Gymnastik – Boldspil – Svømning
Mange spændende værkstedsfag
Boglig undervisning

Prøv et år med nye kammerater
på en efterskole med masser af
muligheder og udfordringer!!

Tlf. 74 83 33 15 · Fax 74 83 39 62
www.au-ung.dk · info@au-ung.dk

Forstander Lars Kristensen
Viceforstander Lars Hygum

Regionalforsamlingen for Region Sønderjylland-Schleswig

Til Regionalforsamlingen for Region Sønderjylland-Schleswig er der udpeget 11 medlemmer og 2 observatører fra hver side af landegrænsen.

Pr. 1. maj 2009

Repræsentere Region Syddanmark:

Regionsrådsmedlem Karsten Uno Petersen
Regionsrådsmedlem Jens Andresen

Repræsentere kommunerne i Sønderjylland:

Borgmester Hans Peter Geil
Borgmester Tove Larsen
Borgmester Vagn Therkel Petersen
Borgmester Jan Prokopek Jensen

Repræsentere arbejdsmarkedet:

Manager Carsten Piepgras
Afdelingsformand Thorkild Jacobsen
Helmut Hartmann
Dirk Nicolaisen

Repræsentere universiteterne:

Prorektor Bjarne Graabech Sørensen
Prof. Dr. Heiner Dunckel

Repræsentere Kultur og Sprog:

Kulturudvalgsformand Stephan Kleinschmidt

Repræsentere Det tyske Mindretal:

Formand for BdN Hinrich C. Jürgensen

Repræsentere byrådet i Flensborg:

Overborgmester Klaus Tscheuschner
Dr. Christian Dewanger

Repræsentere Slesvig-Flensborg Amt:

Amtspræsident Eckhard Schröder
Landråd Bogislav-T. von Gerlach

Repræsentere Nordfriesland Amt:

Amtspræsident Albert Pahl
Landråd Dieter Harrsen

Repræsentere grænsekommunerne:

Borgmester Wilfried Bockholt

Repræsentere Det danske Mindretal:

Formand Anke Spoorendonk

Observatører:

Institutleder Elisabeth Vestergaard
Landdagsmedlem Susanne Herold
Statssekretær Dr. Eberhard Schmidt-Elsaesser
MF Hans Christian Schmidt

Regionskontor Sønderjylland

- Schleswig & Infocenter:

Lyren 1, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 05 01, fax 74 67 05 21.

E-post: region@sjsl.regionsyddanmark.dk

Internet: www.region.dk

www.region.de

www.pendlerinfo.com

Leder: Peter Hansen.

Kommuner i Sønderjylland

Aabenraa Kommune

Skelbækvej 2,
6200 Aabenraa
tlf. 73 76 76 76, fax 73 76 76 77
E-post: post@aabenraa.dk
Internet: www.aabenraa.dk

Borgmester: Tove Larsen
Kommunaldirektør: Niels Johannesen
Aabenraa Kommune er en sammenlægning af Bov, Lundtoft, Rødebro, Tinglev og Aabenraa kommuner

Haderslev Kommune

Gåskærgade 26-28,
6100 Haderslev
tlf. 74 34 34 34, fax 74 34 01 34
E-post: post@haderslev.dk
Internet: www.haderslev.dk

Borgmester: Hans Peter Geil
Kommunaldirektør: Poul Erik Gravensen
Haderslev Kommune er en sammenlægning af Gram, Haderslev og Vojens kommuner samt Bjerning, Fjelstrup og Hjerndrup sogne (Christiansfeld Kommune) og Bevtøft sogn (Nørre Rangstrup Kommune)

Sønderborg Kommune

Rådhusørvet 10,
6400 Sønderborg
tlf. 88 72 64 00, fax 88 72 64 02
E-post: post@sonderborg.dk
Internet: www.sonderborg.dk

Borgmester: Jan Prokopek Jensen
Kommunaldirektør: Alfred Holm-Petersen
Sønderborg Kommune er en sammenlægning af Augustenborg, Broager, Gråsten, Nordborg, Sundeved, Sydals og Sønderborg kommuner

Tønder Kommune

Kongevej 57,
6270 Tønder
tlf. 74 92 92 92, fax 74 92 96 78
E-post: toender@toender.dk

Internet: www.toender.dk
Borgmester: Vagn Therkel Pedersen
Kommunaldirektør: Thorkild Præstegaard
Tønder Kommune er en sammenlægning af Bredebro, Højer, Løgumkloster, Nr. Rangstrup (undtagen Bevtøft sogn), Skærbæk og Tønder kommuner

Kolding Kommune

Akseltorv 1,
6000 Kolding
tlf. 75 50 15 00, fax 79 79 20 33
E-post: kommunen@kolding.dk
Internet: www.koldingkommune.dk
Borgmester: Per Bødker Andersen
Kommunaldirektør: Ingemann Olsen
Kolding Kommune er en sammenlægning af Kolding, Lunderskov og Vamdrup kommuner samt Vester Nebel sogn (Egtved Kommune) og Christiansfeld Kommune undtagen Bjerning, Fjelstrup og Hjerndrup sogne

Vejen Kommune

Rådhuspassagen 3,
6600 Vejen
tlf. 79 96 50 00, fax 79 96 50 06
E-post: post@vejenkom.dk
Internet: www.vejenkom.dk
Borgmester: Egon Fræhr
Kommunaldirektør: Ole Slot
Vejen Kommune er en sammenlægning af Brørup, Holsted, Rødding og Vejen kommuner

Musik og Sang-Efterskolen i Uge
Uge Allégade 5-7 · 6360 Tinglev

tlf. 74646000

musa-uge@musikogsangefterskolen-uge.dk
Forstander Dorthe Vilbæk

Foreninger, organisationer, institutioner m.v.

Sønderjydsk Skoleforening

Formand: Peder Moltesen Ravn,
Harevej 22, Egebæk-Hviding, 6760 Ribe,
tlf. 75 44 54 33

Næstformand: Henrik Nissen, Surreroj 4,
Bylderup, 6372 Bylderup-Bov

Kasserer: Hanne Clausen,
Møllevej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Povl Callesen,
Varnæsvej 700, Varnæs, 6200 Aabenraa

Steffen Oxholm,
Bevtoftvej 28, Tirslund, 6541 Bevtoft

Ellen Christensen,
Nyrøjsvej 6, Lavensby, 6430 Nordborg

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Kirsten Dahlmann,
Rømøvej 91, 6780 Skærbæk

Ove Kirk Andersen,
Kelstrup Bygade 14, 6100 Haderslev

Povl Chr. Callesen,
Brobølvej 18, Brobøl, 6400 Sønderborg

Laura Skau Bjerregaard,
Fællesgade 20, Rise, 6230 Rødekro

Anne Marie Christensen,
Bygaden 18, Hønsnap, 6340 Kruså

Frode Rindom,
Mojbølvej 4, Mojbøl, 6630 Rødding

Jes Speggers Simonsen,
Mjang Bygade 11, Mjang, 6470 Sydals

Søren Wollesen,
Østermarkvej 14, 6230 Rødekro

Ingelise Duus,
Langtoften 13, Fjelstrup, 6100 Haderslev

Almanakudvalget

Ansvarshavende redaktør:
Hans-Jørgen Thomsen,
Nørregade 16, 6534 Agerskov
tlf. 74 83 34 77
E-post: almanak@dbmail.dk

Lisbet Skau,
Kløvervej 22, Sønder Nærrå, 5792 Årsløv,

Lis Mikkelsen,
Gl. Ørderupvej 8, 6520 Toftlund,

Hans-Ole Mørk,
Farverhus 21, 6200 Aabenraa

Hanne Clausen,
Møllevej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Inger Rahbek Andersen,
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Andreas Andresen,
Tårnvej 5, 6520 Toftlund

Georg Bendix,
Hindballevej 8, Brændstrup, 6630 Rødding

Anders Schaltz Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt

Peder Moltesen Ravn
Harevej 22, Egebæk-Hviding, 6760 Ribe

Sprogforeningen

Folkeshjem, Haderslevvej 7,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 11 50

Bestyrelse:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmark 3, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf./fax 74 65 07 45
E-post: acon@mail.tele.dk

Ingolf Haase,
Slotsgaden 28, Møgeltønder, 6270 Tønder,
tlf. 74 73 85 69
E-post: ingolf@tf.dk

Lis Mikkelsen,
Gl. Ørderupvej 8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 20 18
E-post: lsmik@mail.dk

Vandrelærer Volker Bock,
Meiereistrasse 7, D-24891 Schnarup-Thumby,
tlf. 0049 462 37 189

Gunnar Vind,
Skolegade 49, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 10 72
E-post: vind@post1.dknetdk

Lisbet Mikkelsen Buhl,
Süderfischerstr. 10, D-24937 Flensburg,
tlf. 0049 461 5057481
E-post: lisbet_buhl@skoleforeningen.de

Skoleinspektør Jens Erik Salomonsen
Südergraben 36, D-24937 Flensburg
tlf. 0049 461 57074-0, fax 57074-17
E-post: jens_salomonsen@skoleforeningen.de

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skrams Gade 5,
Postboks 9074, 1022 København K,
tlf. 33 11 30 63, fax 33 32 73 76
E-post: info@graenseforeningen.dk
Internet: www.graenseforeningen.dk
Protektor: H.K.H. Prins Joachim
Formand: Forfatter Finn Slumstrup
Generalsekretær: Knud-Erik Therkelsen

Haderslev Østeramts Grænseforening

Formand: Erik Heissel, Venbjerg 33, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 52 87

Haderslev Vesteramts Grænseforening

Formand: Sigrid Andersen,
Rangstrupvej 20, 6534 Agerskov, tlf. 74 83 31 56
E-post: sigridandersen@dbmail.dk

Sønderborg Kreds

Formand: Ivan Skjoldager,
Grundtvigs Allé 6, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 19 41
E-post: ivan@skjoldager.net

Tønder Kreds

Formand: Svend Kristiansen,
Østerbyvej 32, 6280 Højer,
tlf. 74 78 32 15
E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

Aabenraa Kreds

Formand: Jørn Ulrik Larsen,
Farverhus 112, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 62 23
E-post: 112jul@webspeed.dk

Grænseforeningens Landbrugsudvalg

Formand: Forpagter Edmund Mogensen,
Rønshovedvej 2, 6340 Kruså, tlf. 74 60 84 94
E-post: em@aabenraa.dk

Slesvigsk Samfund

Formand: Fuldmægtig Lina Mønster,
Bymarken 12, 4130 Viby Sj.
tlf. 46 19 46 14
Kontor: Vagtelvej 65 ^{4. tv.}, 2000 Frederiksberg,
tlf. 38 88 80 04

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Rita Jespersen,
Dimen 55, 6200 Aabenraa
Næstformand: Agnete Hansen,
Hørup Bygade 38, 6470 Sydals
Sekretær: Henriette Jessen,
Hjartbro Byvej 11, 6541 Bevtoft
Kasserer: Kirsten Nissen,
Sandemandsvej 3, Brøns, 6780 Skærbæk

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 46 83

E-post: hssdj@hssdj.dk

Internet: www.hssdj.dk

Åbningstider: Mandag-torsdag kl. 9-14

Forretningsudvalg:

Formand: Hans Schultz Hansen

Næstformand: Lars N. Henningsen

Kasserer: Henning Mathiesen

Kim Furdal

Mogens Asmund

Morten Andersen

Hans-Ole Mørk

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Henrik Becker-Christensen

Elsemarie Dam-Jensen

Lennart S. Madsen

Henrik Skov Kristensen

Carsten Porskrog Rasmussen

Inge Adriansen

Finn Bach

Redaktionsadresser:

Sønderjyske Årbøger:

Hans-Ole Mørk, Museum Sønderjylland - ISL

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa

tlf. 74 62 58 60

Sønderjysk Månedsskrift:

Kim Furdal,

Museum Sønderjylland, ISL - Lokalhistorie

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 60

Skriftrækken:

Morten Andersen, Landsarkivet for Sønderjylland

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa

tlf. 74 62 58 58

Kredsudvalgsformænd:

Karl Erik Olesen, Starup (Haderslev kreds)

Finn Clemmensen, Skærbæk (Tønder kreds)

Erling Madsen, Løjt (Aabenraa kreds)

Christian Bo Bojesen, Høruphav

(Sønderborg kreds)

Nils Vollertsen (Sydslesvig)

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Provst Lorenz P. Christensen,

Stationsgade 1, Vester Sottrup,

6400 Sønderborg, tlf. 74 46 74 70

Sekretariat: Museet på Sønderborg Slot,

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 25 39,

(bedst tirsdag kl. 13 - 16)

Landsforeningen

Danske Forsamlingshuse

Formand: Otto Hallberg,

Sidingevej 23, 4560 Vig, tlf. 59 31 65 85

E-post: ldf@pc.dk

Næstformand: Henrik Nielsen,

Guldbjergvej 5, Brændstrup, 6630 Rødding,

tlf. 74 82 06 01

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Formand: Anders Sørensen, Åbenråvej 133,

Øster Gasse, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 22 73

Næstformand: Peter Stange

Bygade 6, Sønder Vilstrup, 6100 Haderslev,

tlf. 74 58 31 13

Kasserer: Peter Bonde,

Urnehovedvej 98, Uge, 6392 Bolderslev,

tlf. 74 64 69 80

Sekretær: Karsten Nybjørn,

Ladegårdvej 6, 6500 Vojens

tlf. 74 50 76 76

Syddansk Universitet

Institut for Grænseregionsforskning

Alsion 2, 6400 Sønderborg

tlf. 65 50 17 51 og 65 50 11 86

E-post: ifg@sam.sdu.dk

Internet: www.sdu.dk

Instituteder/direktør

Elisabeth Vestergaard

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,

Rosenbakken 109, 6100 Haderslev,

tlf. 74 52 27 65

DGI Sønderjylland

Øbeningvej 1, 6230 Rødekro,

tlf. 79 40 45 00, fax 74 66 96 42,

tlf.tid: mandag, tirsdag og torsdag kl. 9.00-

15.30, onsdag kl. 10-15.30, fredag kl. 9-13.

Formand: Birgit Langelund
Stadionvej 13H, 6392 Bolderslev
tlf. 74 64 64 68

1. næstformand: Severin Sivesgaard,
Bjærndrup Bygade 32, Bjærndrup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 64 37 97

2. næstformand: Kim Hahn,
Spurvevej 6, 6500 Vojens,
tlf. 74 59 07 69 og 26 22 07 69

DDS Sønderjylland:

Formand: Børge Paulsen,
Pileløkke 48, 6310 Broager

Løgumkloster Refugium

Refugievej 1, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 01, fax 74 74 33 25,
E-post: mail@loegumkloster-refugium.dk
Internet: www.loegumkloster-refugium.dk
Forstanderpar: Karen Margrethe og
Gunnar Kasper Hansen

Danmarkssamfundet

Helge Moosmann,
Louisevej 2A, 6100 Haderslev

Amnesty International

Gammeltorv 8⁵, 1457 København K,
tlf. 33 45 65 65, fax 33 45 65 66
E-post: amnesty@amnesty.dk
Internet: www.amnesty.dk

Foreningen »Venner af Rømøs natur«

Formand: Jørgen Kølle, Kap Farvel 7, 6792 Rømø

Foreningen Hjemmeværnsmuseets Venner

Formand: Oberstløjtnant Jørn Nielsen,
Hjemmeværnsdistrikt Sønderjylland,
Søgaardlejren, 6200 Aabenraa

Bund Deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat, Vestergade 30,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 33
Formand: Gårdejer Hinrich Jürgensen,
Flensborg Landevej 71, Gårdeby,
6360 Tinglev, tlf. 74 64 36 44
Generalsekretær: Uwe Jessen

Deutscher Jugendverband für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 69 89 00, fax 73 69 89 78
E-post: info@djfn.dk
Internet: www.djfn.dk

Formand: Klaus Wittmann, Tørsbølvej 2B,
Hokkerup, 6340 Kruså, tlf. 74 60 87 05
Afdelingsleder: Lennart Nickelsen

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 41 03, fax 74 62 73 61
Skolekonsulent: Claus Diedrichsen
Formand: Gårdejer Horst Leithoff,
"Holmgaard", Grøngårdvej 30, Grøngård Mark,
6270 Tønder, tlf. 74 73 45 62
E-post: leithoff@mail.dk

Stort udvalg i
sønderjysk litteratur

*Padborg
Boghandel ApS.*

Jan Svendsen · Nørregade 16 - 6330 Padborg
Telefon 74 67 31 08 - 74 67 10 59
Fax 74 67 57 16 - e-mail: 6980@bogpost.dk

Løgumkloster Refugium

Et sted til

oplevelser, ferie, studier og rekreation

- * Refugiedage med foredrag, fortælling, sang, koncerter og udflugter i grænselandet
- * Åbent hele året - perioder med pensionistrabat
- * Tæt ved byen, klosterkirken, eng og skov
- * Velegnet som kursussted for mindre grupper

Løgumkloster Refugium

6240 Løgumkloster

tlf. 74 74 33 01 - fax. 74 74 33 25

www.loegumkloster-refugium.dk

mail@loegumkloster-refugium.dk

Karen Margrethe og Gunnar Kasper Hansen

Kirkelige foreninger og organisationer

Den Sønderjydske Forening af Menighedsrådsmedlemmer

Formand: Læge Marius Nørgaard
Hasselhaven 11, 6330 Padborg
tlf. 74 67 28 26

Næstformand: Sognepræst Gerda Melchiorson
Tårnvej 1, 6520 Toftlund
tlf. 74 83 14 43

Sekretær: Paul A. Martinussen,
Fasanvej 27, 6240 Løgumkloster

Danske Sømands- og Udlandskirker

Smallegade 47, 2000 Frederiksberg,
tlf. 70 26 18 28, fax 70 26 18 24
E-post: kontor@dsuk.dk · Internet: www.dsuk.dk
Giro 500-3660

Formand: Tidl. kirkeminister A. O. Andersen,
Poppelvej 8, 4690 Haslev, tlf. 56 31 35 22

Tilsynsførende biskopper:
Biskop Peter Skov-Jakobsen,
Nørregade 11 ¹, 1165 København K,
tlf. 33 47 65 00

Biskop Niels Henrik Arendt,
Ribe Landevej 37, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 20 25

Biskop Steen Skovsgaard,
Østre Allé 2, 4800 Nykøbing F.
tlf. 54 85 02 11

Medlem af bestyrelsen:

Rektor Jørgen Kühl,
Achter de Möhl 51, D-24955 Harrislee,
tlf. 0049 - 461 7703043

Generalsekretær: Margith Pedersen,
Smallegade 47, 2000 Frederiksberg

Brødremenighedens Danske Mission (BDM)

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 13 34

E-post: bdm@dmr.org

Generalsekretær: Erik Baun

Dansk Ethioper Mission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 22 33

E-post: info@dem-dk.dk

Internet: www.dem-dk.dk

Mission Afrika

Folkekirkelig Mission i Afrika

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,

tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 13 34

E-post: ma@dmr.org

Internet: www.missionafrika.dk

Generalsekretær: Kristian R. Skovmose

Den Danske Israelsmission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 22 33

E-post: kontor@israel.dk

Internet: www.israel.dk

Generalsekretær: Bodil F. Skjøtt

DANMISSION

Strandagervej 24, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 99 11

Generalsekretær: Mogens Kjær

Formand: Lars Mandrup,

Skolevangs Alle 72, 8240 Risskov

Fonde

Dansk Kultursamfund af 1910

Formand: Fhv. minister J. K. Hansen,

Lerbjergparken 6 st. th.,

6400 Sønderborg

Sekretær: Jutta Petersen,

Farverhus 242, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 66 64

Fonden til bevarelse af gamle Rømhuse

Formand: Rosa Schmidt,

Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømhø

H. P. Hanssens Mindefond

Formand: Margrethe Wind,

Dovervej 3, Hjerting,

6630 Rødding,

tlf. 74 84 14 66

Næstformand: Helge Jensen,

Landevejen 34, Døstrup,

6780 Skærbæk,

tlf. 74 75 43 24
 Kasserer: Finn Dyhr,
 H. P. Hanssensvej 23,
 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 00 53

Danske og frisiske foreninger og insti- tutioner i Sydslesvig

Sprogforeningen

Sydslesvigafdelingen
 Formand: Lisbet Mikkelsen Buhl
 Süderfischerstr. 10, D-24937 Flensburg
 tlf. 0461/5057481
 E-post: lisbetmbuhl@hotmail.com

Kgl. dansk Generalkonsulat

Generalkonsul: Henrik Becker-Christensen
 Konsul: Henrik Hansen
 Nordergraben 19, D-24937 Flensburg,
 tlf. 0461/144000, fax 0461/17928
 E-post: flfgkl@um.dk
 Internet: www.gkl-flensburg.de

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Dieter Paul Küssner,
 Jarplund Højskole, Lundweg 2,
 Jarplund, D-24976 Handewitt,
 tlf. 04630/343+344, fax 04630/690

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
 D-24939 Flensburg eller
 Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
 tlf. 0461/144080, fax 0461/14408-130
 E-post: info@syfo.de
 Internet: www.syfo.de
 Generalsekretær: Jens A. Christiansen
 Regnskabsafdelingen: Jens Søren Jess
 Kulturafdelingen: Fuldmægtig Marianne Wulff
 Dansk postadresse: Box 369, 6330 Padborg

Flensburg by

Formand: Preben Kortnum Mogensen,

D-24937 Flensburg,
 tlf. 0461/51120
 Sekretariat: Konsulent Viggo Petersen,
 Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
 tlf. 0461/14408-125+126+127,
 fax 0461/14408-128, e-post: flby@syfo.de

Flensburg amt

Formand: Peter Kreutzer, Kallhoi 6, Kupfer-
 mühle, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75810
 Sekretariat: Konsulent Tine Andresen,
 Norderstrasse 74, D-24939 Flensburg, tlf.
 0461/14408-155+156,
 fax 0461/14408-157, E-post: flamt@syfo.de

Gottorp amt

Formand: Franz Dittrich,
 Osterstr. 20, D-24850 Schuby,
 tlf. 04621/949455, fax 04621/949405
 Sekretariat: Konsulent Gudrun Petersen,
 Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
 tlf. 04621/23888, fax 04621/21105
 E-post: gottorp@syfo.de

Husum amt

Formand: Lars Sørensen
 Süden 21, D-25845 Nordstrand, tlf. 04842/1202
 Sekretariat: Konsulent Peter Johannsen,
 Neustadt 95, D-25813 Husum,
 tlf. 04841/2612, fax 04841/63618
 E-post: husum@syfo.de

Ejdersted amt

Formand: Kristian Buhrkal,
 Herzog-Phillipp-Allee 17, D-25832 Tönning
 tlf. 04861/236
 E-post: kristian_buhrkal@skoleforeningen.de
 Sekretariat: Konsulent Jette Jochimsen, Am
 Hafen 30, D-25832 Tönning,
 tlf. 04861/5493, fax 04861/1607
 E-post: ejdersted@syfo.de

Rendsborg/Egernførde amt

Formand: Anne Mette Jensen,
 Lehmborg 4, D-24357 Fleckeby,
 tlf. 04354/8516, fax 04354/986944
 E-post: lehmborg4@aol.com
 Sekretariat: Konsulent Nadine Schmidt,

H. C. Andersen-Weg 8, D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/2527, fax 04351/5183
E-post: rd-eck@syfo.de

Sydtønder amt

Formand: Inger Merete Hansen,
Lecker Strasse 42, D-25917 Achtrup,
tlf. 04662/2635
Sekretariat: Konsulent Lars Petersen,
Lorenz Jannsen Strasse 1, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/2755, fax 04661/2432
E-post: sydtoender@syfo.de

Aktivitetshuset

Norderstr. 49, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/150140, fax 0461/150420
E-post: info@aktivitetshuset.de
Internet: www.aktivitetshuset.de
Leder: Kathrine Hoop

A. P. Møller Skolen

Auf der Freiheit, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/4820-0
Privat dansk gymnasium
Rektor: Jørgen Kühl

»Christianslyst«

Lejrskole og kursushjem,
D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/92229, fax 04641/92229
Forstander: Elly Andersen

Dansk Alderdomshjem

Nerongsallee 27, D-24943 Flensburg,
tlf. 0461/51311, fax 0461/582397
Forstander: Bodil Bjerregaard-Brocks

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-24939 Flensburg,
Dansk postadresse:
Box 528, 6330 Padborg
tlf. 0461/86970, fax 0461/8697222
Åbent: Sommerhalvåret kl. 10-18,
lørdag kl. 9-13. Vinterhalvåret kl. 10-19,
lørdag kl. 9-13. Overgangsdatoer mellem halv-
årene meddeles i Flensburg Avis
Overbibliotekar: Alice Feddersen
Studieafdelingen og arkivet:

Arkivar, dr. phil. Lars N. Henningsen

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Gerd Pickardt,
Annenweg 11, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75900, fax 0461/78299

Dansk Gymnastikforening Flensburg e.V.

Formand: Reinhard Jacobsen,
Waldstr. 55, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/57581, fax 0461/5700082
Klubhuset: Marienhölungsweg 62,
D-24939 Flensburg (Frueskovens Idrætspark),
tlf. 0461/5700477
E-post: vorstand@dgf-flensburg.de
Internet: www.dgf-flensburg.de

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52925, fax 0461/9091596
E-post: kirken@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk
Provst: Viggo Jacobsen
Forretningsfører: Jytte Nickelsen

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Süderstr. 31, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/773230 · fax 0461/73073
E-post: dls@dls.dk
Internet: www.dls.dk
Formand: Niels Nielsen

Dansk Menighedspleje, Flensburg

v/ provst Viggo Jacobsen,
Wrangelstr. 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52565, fax 9091598
E-post: provsten@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk/hellig

Dansk Menighedspleje, Slesvig

v/ pastor Morten Mortensen,
Bismarckstrasse 18A, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25815
E-post: mortensen@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk/sl_ansga

Dansk Menighedspleje, Tønning

v/ pastor Mattias Skærved
 Herrengården 3, D-25832 Tønning
 tlf. 04861/453,
 Internet: www.dks.folkekirken.dk/tonning

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand: Per Gildberg,
 Marrendamm 74, D-24944 Flensburg,
 tlf. 0461/17403
 Skoledirektør: Anders Molt Ipsen
 Kontor: Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
 eller Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
 tlf. 0461/50470, fax 0461/5047137
 Dansk postadresse: Box 389,
 6330 Padborg
 Børnehaveinspektørens kontor:
 Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
 tlf. 0461/503380, fax 0461/581816
 Feriekontoret: Friedrichstal 17,
 D-24939 Flensburg,
 tlf. 0461/56664, fax 0461/54372
 Skolepsykologisk kontor:
 Wrangelstr. 6, Postfach 1415, D-24904 Flens-
 burg
 tlf. 0461/570870, fax 0461/581816
 Centralen for Undervisningsmidler:
 Stuhrs Allee 33, D-24937 Flensburg eller
 Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
 tlf. 0461/5047146, fax 0461/5047153

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Dieter Matthiesen,
 Richard-Wagner-Strasse 17,
 D-24943 Flensburg,
 tlf. 0461/62788
 Korpschef: Anne Margrethe Jessen,
 Haferstieg 20, D-24941 Flensburg-Weiche,
 tlf. 0461/8400724
 E-post: anje@dot.com

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-24939 Flensburg
 tlf. 0461/570580, fax 0461/5705888
 E-post: info@dksund.de
 Internet: www.dksund.de
 Dansk postadresse: Box 119,
 6330 Padborg

Formand for sundhedsrådet og
 forretningsudvalget: Hans-Erik Hansen,
 Fritz-Graeff-Weg 15, D-24939 Flensburg,
 tlf. 0461/9091190
 E-post: formand@dksund.de
 Kontorchef: Georg Hanke
 E-post: georg.hanke@dksund.de
 Ledende sygeplejerske: Kerstin Reich,
 tlf. 0461/57058-26

DSH - Foreningen af aktive kvinder

Formand: Inge-Lise Møller, Toosbüystr. 7,
 D-24939 Flensburg, tlf. 0461-26545

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Annemarie Erichsen,
 Ulstrupfeld 5, D-24999 Wees, tlf. 04631/1478
 E-post: k-h.erichsen@t-online.de

Det danske Bibliotek i Husum

Neustadt 81, D-25813 Husum, tlf. 04841/82280
 E-post: husum@dcbib.dk
 Leder: Bibliotekar Keld Klemith Madsen

Det danske Bibliotek i Slesvig

Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
 tlf. 04621/988054
 E-post: slesvig@dcbib.dk
 Leder: Bibliotekar Carsten F. Reyhé

Det lille Teater

Hjemmet, Marienstr. 20, D-24937 Flensburg,
 tlf. 0461/24835
 Formand: Alexander von Oettingen,
 Zum Dorfteich 7, D-24975 Husby,
 tlf. 04634/9219
 Sekretær: Svend Aage Wolff
 Fjordkobbøl 17, Alnor, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 22 66, E-post: aase-aage@adr.dk

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Per Gildberg,
 Marrendamm 74, D-24944 Flensburg,
 tlf. 0461/17403, fax 0461/17404
 E-post: gildberg@gmx.net
 Sekretariat: Dansk Skoleforening for
 Sydslesvig,
 Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg,

Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/5047-0, fax 5047-137,
E-post: post@skoleforeningen.de
Internet: www.skoleforeningen.org
Dansk postadresse: Postboks 389, 6330 Padborg

Duborg-Samfundet

Formand: Elva Thorup Nielsen,
Elisabeth-Oschatz-Dethleffsen-Str. 8,
D-24939 Flensburg
tlf. 0461/75668
E-post: elva.thorup@T-online.de

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144390, fax 0461/22430
Dansk postadresse: Box 380, 6330 Padborg
Privat dansk gymnasium
Rektor: Ebbe Benedikt Rasmussen
Pedel: Tlf. 0461/22282

Flensborg Avis

Hovedredaktion og lokalredaktion Flensborg
Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg
tlf. 0461/50450, fax 0461/5045140
E-post: redaktion@flensborg-avis.de
Internet: www.flensborg-avis.de
Chefredaktør: Bjarne Lønborg
Direktion: Bjarne Lønborg
Nibøl: Hauptstr. 46, D-25899 Niebüll,
tlf. 4661/5904, fax 04661/2886
Slesvig: Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/28292, fax 04621/27976

Flensborg danske Journalistforening,

Formand: Hans Chr. Davidsen,
Kleiner-Fuchs-Hof 5, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/91669

Flensborg Y's Men's Club

Præsident: Bent Laursen,
Volmersvej 24, 6330 Padborg
tlf. 74 67 04 17
E-post: bel@tdcadsl.dk
Internet: www.flensburg.ysmen.dk
Mødested: Ansgar-Kirken,
Apenrader Str. 25, D-25939 Flensburg

Friisk Foriining (Friserforeningen)

Formand: Jörgen Jensen Hahn,
Dorfstr. 91, D-25920 Risum-Lindholm,
tlf. 04661/5620, fax 04661/6498
E-post: joergen_jensen_hahn@
skoleforeningen.de
Sekretariat: Moose 4, D-25842 Bargum,
tlf. 04672/77520, fax 04672/77521
Sekretær: Manfred C. Nissen
E-post: info@friiske.de
Internet: www.friiske.de

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

Formand: Lars Aagaard, Norderstr. 59,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461-86970
Nordisk Informationskontor: Norderstrasse 59,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408329, fax 0461/14408332
E-post: aj@nordisk-info.de
Internet: www.nordisk-info.de
Forretningsfører: Anette Jensen

Frivilligt Dreng- og Pigeforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Sten Andersen,
Alt Frösleer Weg 8b, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/7703047, fax 0461/9402858
E-post: sten_andersen@skoleforeningen.de
Lejrskoler og hytter:
»Trenehytten«, Harkielweg 2, D-24963 Tarp,
tlf. 04638/527,
udlejning v/Peter Hillebrecht, Heidewinkel 9,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/7002923
»Kongenshus«, D-25882 Tetenbüll,
udlejning v/Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Ovens-Str. 19,
D-25832 Tönning, tlf. 04861/476

Gamles Værn

Formand: Ingrid Lekkat,
Mistelhof 11, D-24944 Flensburg,
tlf. 0461/315003

Hejmdal Blæseorkester

v/Ejnar Geipel, Industrieweg 47,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75983

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sydslesvigs Amtskreds
Formand: Niels Vollertsen,
Hermann-Heiverg-Str. 1, D-24837 Schleswig
tlf. 04621/28968,

I. C. Møller-Fonden

v/ Henrik Geipel,
Osterlùkken 13 A, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71969

Idrætshallen

Moltkestrasse 20 C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5035021
Inspektør: Ullrich Schmitzkowski

Jarplund Højskole

Lundweg 2, Jarplund, D-24976 Handewitt,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690
Forstander: Dieter Paul Kùssner

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Preben Kortnum Mogensen,
Apenrader Str. 25, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/43376
E-post: kortnum@foni.net

Ladelund Ungdomsskole

Karlumer Str. 1, D-25926 Ladelund,
tlf. 04666/714, elevtlf. 1200, fax 04666/853
Forstander: Hans Henning Heide Jochimsen

Landboforeninger

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig
Kontor: Schiffbrùcke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603
Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337,
Sekretær: Joachim Spitz,
Schiffbrùcke 42, D-24939 Flensburg
E-post: joachim.spitz@gmx.de
Konsulent: Dirk Hansen,
Schiffbrùcke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-601, fax 0461/14408-603
E-post: landboforeningen@gmx.de

Landboforeningen for Flensborg og Omegn

Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337
Konsulent: Joachim Spitz

Landboforeningen for Gottorp og Ejdersted amter

Formand: Preben Holl, Fleckebyer Landstr. 7,
Lehmrade, D-24811 Brekendorf,
tlf. 04353/581, fax 04353/584
Konsulent: Dirk Hansen

Landboforeningen for Sydtdnder amt (Gest)

Formand: Frede Andresen,
Sprakebùller Str. 2, D-25917 Achtrup, tlf.
04662/4802
Konsulent: Joachim Spitz

Den nordfrisiske Landboforening (Marsk)

Formand: Karl-Heinz Matthiesen, Dammhusum,
Bundesgarderweg 10, D-25927 Neukirchen,
tlf. 04664/815
Konsulent: Joachim Spitz

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-25832 Tønning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607
E-post: ejdersted@syfo.de
Internet: www.lejrskole.de
Bestyrerpar: Jette og Thomas Jochimsen

Nordfriisk Institut

Sùderstrasse 30, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/2081, fax 04671/1333
E-post: info@nordfriiskinstitut.de
Internet: www.nordfriiskinstitut.de
Institutleder og direktør: Dr. Thomas Steensen

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Helmuth Werth, Tydal 1, D-24852
Eggebek, tlf. 04609/91030, fax 04609/494

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Karl Heinz Rudebeck, Fòrdebogen
33, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/979393

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:

Hans Uwe Harck, Alter Kupfermühlenweg 44b,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/41774
Kontor: Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71975, fax 0461/78617
Forretningsfører: Dirk von Heyer

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Hans Jessen, Holstengang 1,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/13562

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Inger Marie Christensen
Rudekamp 36, D-24960 Glücksburg,
tlf. 04631/2800

Dansk Ungdomssekretariat:
Norderstr. 76, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-0, fax 14408-222
E-post: kontoret@sdu.de · Internet: www.sdu.de
Forretningsfører: Horst Schneider

Sydslesvigs Museumsforening

Formand: Carsten Reyhé,
Winningmay 5, D-24882 Füsing-Schaalby,
tlf. 04622/671
E-post: cr@dcbib.dk

Sydslesvigsk Pressetjeneste

Norderstrasse 76, D-24939 Flensburg, eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/14408-120+122, fax 0461/14408-131
E-post: spt@syfo.de. Internet: www.syfo.de
Pressesekretær: Bernd Engelbrecht

Sydslesvigsk Selvhjælp SSH

Formand: Georg Buhl,
Süderfischerstr. 10, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/5057481

Sydslesvigs Skakkreds

Formand: Egmont Herforth, Teichstr. 46,
D24937 Flensburg, tlf. 0461/181972

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW)

Landsformand: Flemming Meyer,
Handewitt Busch 10, D-24983 Handewitt,
tlf. 04608/6572
Landssekretariat: Schiffbrücke 42,
D-24939 Flensburg,

tlf. 0461/14408-310, fax 0461/14408-313
E-post: info@ssw-landesverband.de
Internet: www.ssw-landesverband.de
Landssekretær: Martin Lorenzen
SSW-Landdagsfraktionen i Flensburg:
Norderstr. 74, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-300, fax 0461/14408-305
SSW-Landdagsfraktionen i Kiel:
Schleswig-Holsteinischer Landtag, Düstern-
brooker Weg 70, D-24105 Kiel,
tlf. 0431/988-1380 eller 0431/988-1381,
fax 0431/988-1382
Landdagsmedlemmer: Anke Spoorendonk,
Achter de Möhl 35, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/73187, fax 0461/75398
Lars Harms, Herzog-Adolf-Str. 14,
D-25813 Husum
tlf. 04841-9041578

Sydslesvigiske Folkedansere Flensburg

Formand: Inge-Marie Christensen, Rudekamp 36,
D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2800

Sønderjysk Arbejdsforening (SAF)

Formand: Rüdiger Schulze, Herwarthstrasse 6,
D-24159 Kiel, tlf./fax 0431/361945
E-post: ruediger.f.m.schulze@t-online.de

Torsdagskoret

Formand: Kirsten Anthonisen,
Westerstr. 30B, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/74102, fax 74103
E-post: kirsten-anthonisen@foni.net

»Tydal« Spejdgård

D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/91030, fax 04609/494
Bestyrer: Helmuth Werth

Ungdomskollegiet

Marienhölzungsweg 66, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/52444, fax 0461/5002795
Forstander: Uwe Becher

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/8414-0, fax 0461/8414-290
Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,

tlf. 0461/700320, fax 0461/7003232
Schleswiger Str. 85, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/902100, fax 0461/9021010
Direktion: Volker Andersen, Frank Baasch
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603

Dansk Voksenundervisning i Sydslesvig

Formand: Erik Jensen, Marienallee 55,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461-9093257
Sekretær: Signe Andersen, Osterwung 5,
D-25856 Hattstedt, tlf./fax 04846/63948
E-post: signe_andersen@skoleforeningen.de
Internet: www.voksenundervisning.de

Æ? Amatører

v/Lone Krogh, Rapsbogen 2,
D-24941 Flensburg, tlf. 0461/8400933

**Højer
Design
Efterskole**

Telefon 73628900
E-mail: mail@hoejerdesignefterskole.dk

Alsion i Sønderborg

Sønderjyllands nye
viden og kulturcenter
i Sønderborg

Læs om masser af kulturoplevelser
i Koncertsalen Alsion på

www.alsion.dk

KONCERT
SALEN **Alsion**

Musik, teater og kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Musikhuset, Skovvej 16,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 61 61, fax 74 42 61 06

E-post: info@sdjsymfoni.dk
Internet: www.sdjsymfoni.dk

Repræsentantskab:

Formand: Amtsrådsmedlem
Anna Margrethe Ikast

Bestyrelse:

Formand: Amtsrådsmedlem
Anna Margrethe Ikast

Orkesterchef:

Henrik Wenzel Andreasen

Der eksisterer mange private ensembler i Sønderjyllands Symfoniorkester, og man kan rette henvendelse til ensemblerne på nedenstående telefonnumre:

Den Danske Harpeduo

Benedikte Johansen, Torill Hald-Nielsen
Henv. tlf. 74 43 20 67

Fløjte og Harpeduo

Thomas Jensen, Benedikte Johansen
Henv. tlf. 74 40 75 18

Wiener Ensemblet

Atli Sigfusson, Eliane Karecki,
Jan Åkerlind, Finn Sigfusson
Henv. tlf. 74 42 42 52 og 74 41 62 22

Duo Virtuoso

Cello og kontrabas:
Anna Kristina Hindø, Jesper Hindø
Henv. tlf. 74 43 12 13

Symphonic Brass

Sønderjyllands Symfoniorkesters
Messingkvintet
Henv. John Frederiksen,
tlf. 74 43 74 37

2 Trompeter og Orgel

John Frederiksen, Bo Fuglsang, Helge Granum
Henv. tlf. 74 42 94 23

Strygetrio/kvartet

Lars Rimer, Johan Korsfeldt,
Henrik Steensgaard, Alexandru Radu
Henv. tlf. 74 42 93 55

Two Gents

Mogens Eskildsen,
Flemming Neergaard Pedersen
Henv. tlf. 74 43 37 13

Dream Band (selskabsmusik)

Henv. Jesper Hindø, tlf. 74 43 12 13/22 23 63 34

Trio Tre Træ

Bettina Zielke, fløjte,
Susanne Cornelius, klarinet,
Karen Andersen, fagot
Henv. Susanne Cornelius, tlf. 74 43 43 00

Plankeværks Ekvilibristerne

(vibrafon og marimba)
Henrik Thrane, Henrik Cornelius
Henv. 74 43 43 37

Slagkraft

(dynamisk underholdning på et hav af slagtøj)
Henrik Cornelius, Henrik Termansen,
Henrik Thrane, Bo Valbjørn
Henv. tlf. 74 43 43 37

Madsens Partyband

Henv. Lars Kristiansen, tlf. 74 40 36 94

Sønderjysk Amatørsymfoniorkester (SASO)

Claus Münchow,
Bjerggade 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 34 57
E-post: formanden@saso-sms.dk
Internet: www.saso-sms.dk

Slesvigske Musikkorps

Haderslev Kaserne, Postboks 1059
Louisevej 2A, 6100 Haderslev,
tlf. 74 22 47 15, fax 74 22 47 18

E-post: slmuk@mail.tele.dk
 Internet: www.slesvigskemusikorps.dk

Haderslev Musikforening af 1987

Formand: Gitte Hørup,
 Rolighedsvej 20, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 53 41 18

Midtlandets Musik- og Teaterforening

Karin Toft, Høllevang 51, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 15 49 / 22 99 15 49

Nordschleswigsche Musikvereinigung

Marion Petersen, Arnkilgade 3,
 6400 Sønderborg, tlf. 74 48 70 74
 Musikkonsulent Peter von der Osten,
 Dyrhave 37, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 72 79, fax 74 62 24 47
 E-post: musikvereinigung@mail.dk
 Internet: www.musikvereinigung.dk

Sønderborg Musikforening

Sus Beckedorf,
 Rendbjergvej 21, 6320 Egersund,
 tlf./fax 74 44 04 23
 Internet: www.soenderborgmusikforening.dk

Tønderegnens Musikforening

Max Kjær Nielsen,
 Markgade 14, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 45 61
 Internet: www.temf.dk

Aabenraa Kunst- og Musikforening

Mogens Mølskov,
 Hipholm 2, Varnæs, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 68 08 44

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Palle Gulbrandsen,
 Værftvej 15, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 53 80
 Sekretær: Peter Aldershaab,
 Nørregade 38, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 27 34

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Lisbet Lautrup Knudsen,

Marselis Boulevard 28, 8, 8000 Århus C
 Generalsekretær: Kristian Hald Jensen
 Redaktør af »Rampelyset«: Kristian Hald Jensen
 Landssekretariat:

Nygade 15, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 11 03, fax 74 65 20 93
 E-post: dats@dats.dk

Internet: http://www.dats.dk

Teaterforlaget DRAMA:
 Nygade 15, 6300 Gråsten,
 tlf. 70 25 11 41, fax 74 65 20 93

Internet: www.dramashop.dk

Sønderjydsk Forsøgsscene

Formand: Dorte Uth Brodersen,
 Ørslevvej 14, Ll. Hellevad, 6230 Rødekro,
 tlf. 74 66 98 80

Sekretær: Kirsén Løbner,
 Ved Dammen 14, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 74 74 42 77

Forsøgsscenen, Haderslev

Formand: Leif Pedersen,
 Allégade 14, 3.th., 6100 Haderslev,
 tlf. 21 78 29 80

Det lille Teater, Gråsten

Formand: Ole Gaul Nilum,
 Smedebakken 2, Adsbøl, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 37 67
 Internet: www.lilleteater.dk

Det lille Teater, Aabenraa

Formand: Lise Bekker,
 Toften 29, 6200 Aabenraa, tlf. 74 63 03 63
 E-post: kontakt@detlilleteater.com
 Internet: www.detlilleteater.com

Amatørteaterforeningen Stjernen

Formand: Per Mølgaard,
 Digevej 9, Brøns, 6780 Skærbæk,
 tlf. 74 75 36 03

Teatergaleasen, Højer

Formand: Per Loldrup,
 Carstensgade 56, 6270 Tønder

Teatret Møllen

Møllepladsen 4, 6100 Haderslev
 Administrator: Jakob Højgård Jørgensen,
 tlf. 74 52 66 79 mellem kl. 10 og 15
 E-post: post@teatretmoellen.dk
 Internet: www.teatretmoellen.dk

Tønder Festival Fond

Vestergade 80, Postboks 113, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 46 10 - Information
 tlf. 74 72 10 00 - Billetsalg

Broagerlands Kunstforening

Mona Nielsen,
 Farverløkke 9, 6310 Broager,
 tlf. 74 44 20 82

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Ilse Søgaard,
 Lystestøbervej 3, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 16 73

Haderslev Kunstforening

Formand: Arthur Mathiesen,
 Thurøvej 85, 6100 Haderslev
 tlf. 74 52 92 29, mobil 23 93 87 86
 E-post: marlisarthur@dlgtele.dk

Kunstforeningen Vandtårnet

Formand: Karen Christensen,
 Torvegade 8, 6520 Toftlund
 tlf. 74 83 23 62

Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger

Landsarkivet for Sønderjylland

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 58 58, fax 74 62 32 88,
 E-post: mailbox@laa.sa.dk
 Internet: www.sa.dk
 Arkivchef: Steen Ousager

Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland (LASS)

c/o Randi Helming,
 Mejerivej 9, 6310 Broager
 tlf. 74 44 18 84

Dansk Slægtsgaardsforening

Formand: Gdr. Peder Mouritsen,
 Sædding Storgaard, 6830 Nørre Nebel

Haderslevkredsen:

Formand: Elise Jensen,
 Højtoftegård, Gammelbyvej 40,
 6100 Haderslev,
 tlf. 74 56 63 16

Det sydlige Sønderjylland:

Formand: Gårdejer Chr. A Krogh,
 Måjbølvej 17, 6470 Sydals,
 tlf. 74 41 53 12

Hjemmeværnsregion III's historiske udvalg

v/Mette M. Andersen,
 Pilehaven 36, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 15 37

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Nicolai Johannsen,
 Kystvej 9, 6320 Egersund, tlf. 74 44 23 83
 E-post: nic@egersund.dk

Esbjerg Kommune

Hviding Sognearkiv

Arkiv: Egecentret, Ribevej 2b,
 6760 Ribe.

Åbent: 1. mandag i måneden, kl. 15-17 (dog
 ikke juli), samt efter aftale.

Leder: Anne Lorenzen, Hviding Kirkevej 22,
 6760 Ribe, tlf. 75 44 51 27

Spandet Sognearkiv

Arnumvej 9, Spandet, 6760 Ribe

Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-20

Leder: Jesper Olesen, Skolevænge 6a, 6760 Ribe,
 tlf. 74 86 71 36, E-post: jo-mo@mail.tele.dk

Haderslev Kommune

Lokalhistorisk forening for Bevtoft og Tirslund Sogne

Formand: Søren Kjær,
Bevtoftvej 27, Tirslund, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 76
Arkiv: Bevtoft skole,
Krügersvej 45, 6541 Bevtoft
Åbent: Mandag kl. 14.30-16.30
Leder: Anni Huusmann,
Mergellandvej 11, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 78

Fjelstrup Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Kirsten Glumsø,
Fjelstrup Nørrevej 70, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 62 14
Arkiv: "Rosenvang", Avnøvej 7, Fjelstrup,
6100 Haderslev
Åbent: Efter aftale med formanden

Lokalhistorisk Arkiv for Gram og Omegn

v/ Karl G. R. Gregersen
Åvej 14, 6510 Gram
tlf. 74 82 20 68
Åbent: Sept.-april tirsdag kl. 9-11 og 1. mandag
i måneden kl. 19.30-21.30. Juni-august efter
aftale

Haderslev Arkiv- og Museumsforening

Formand: Svend Åge Karup,
Hiort Lorensensvej 31, 6100 Haderslev,

RENS UNGDOMSSKOLE

Pebersmarkvej 21, 6372 Bylderup Bov, Tlf. 74648370
www.rens-ungdomsskole.dk, mail@rens-ungdomsskole.dk

Nye tiltag: Røgfriskole og livsstillinje.

Se vor hjemmeside eller rekvirer folder for
nærmere information

Valgfag: Metal, gokart, trædrejning, keramik, musical, jiu-
jitsu/selvforsvar, porcelæn, ridning, svømning og tekstil.
Idræt - løb på Team Danmark niveau, idrætslederuddan-
nelse, almen idræt, håndbold og fodbold. Edb - pc-kørekort,
hjemmesider, præsentationer og digital videoedgivering
m.m. Erhverv - erhvervsorientering, pedalarbejde, landbrug,
skovbrug, maling/dekoration

Fritiden: Ungdomsklub, idræts- ridehal, spring-/dres-
surbane, motionscenter, tennisbane, skateboardrampe,
klatrevæg, boldbane, m.m. Vi har heste, samt mulighed for
opstaldning af 14 elev-heste

tlf. 74 53 51 53
E-post: karup@privat.dk

Haderslev Slægtsforsknings Forening

Formand: Ejvind Lund Hansen,
Sandefjordvej 9, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 53 53
E-post: ejluha@mail.dk
Internet: www.haderslevslaegt.dk

Historisk Arkiv for Haderslev Kommune

Bispebroen 3, 6100 Haderslev,
tlf. 74 34 78 00
E-post: arkiv@haderslev.dk
Internet: www.historiskarkiv.dk
Åbent: Mandag-torsdag kl. 10-16,
1. sept.-31. marts torsdag tillige kl. 16-18
Kontortider: Mandag-torsdag kl. 9-16,
fredag kl. 9-14
Leder: Bent Vedsted Rønne

Halk-Hejsager Lokalhistoriske Forening

Formand: Erik Snitkjær,
Brunbjerg 94, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 11 86
Arkiv: Halk skole, Hejsagervej, 6100 Haderslev
Leder: Harald Schytt, Langgyde 5,
6100 Haderslev

Hoptrup sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Jens M. Knudsen, Kalmargårdparken
1, Marstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 51 65
Arkiv: Hoptrup Hovedgade 62, 6100 Haderslev
Åbent: Torsdag kl. 14-16 (ikke i skoleferier)
og efter aftale
Leder: Ove Ethelberg, Djernæsvej 131, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 56 16

Højrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Andreas Petersen,
Kastrupvej 27, 6510 Gram, tlf. 74 82 63 74
Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
Åbent: I lige uger torsdag kl. 19.30-22
samt efter aftale
Leder: Agnes Trans, Kastrupvej 12, Arnum,
6510 Gram, tlf. 74 82 64 31

Lokalhistorisk Forening for Jegerup sogn

Formand: Mathias Nørgaard, Haderslevvej 2,

6500 Vojens, tlf. 74 50 61 84
 Arkiv: Jegerup skole, Bygaden 16, Jegerup,
 6500 Vojens
 Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-21
 Leder: Kaj Sandholdt, Kærager 8, Jegerup.
 6500 Vojens, tlf. 74 54 29 80

**Moltrup-Bjernerup
 Lokalhistoriske Forening**

Formand: Karin Bonde,
 Bramdrup Lillefort 5, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 23 98
 Arkiv: Bramdrup Vestergade 7, 6100 Haderslev
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Karin Bonde

**Lokalhistorisk Forening
 for Oksenvad Sogn og Omegn**

Formand: Grethe Kock
 Vadstedvej 11, Oksenvad, 6560 Sommersted
 tlf. 74 50 56 80
 E-post@lokalhistorie-oksenvad@mail.dk
 Arkiv: Øster Lindetvej 5, Oksenvad,
 6560 Sommersted
 Åbent: Efter aftale og 1. mandag i hver måned,
 kl. 19-21.30
 Leder: Grethe Kock

Starup sogns lokalhistoriske Arkivforening

Formand: Karl Erik Olesen, Diernæsvej 220,
 6100 Haderslev, tlf. 74 52 54 20
 Arkiv: Starup skole, Starup Skolevej,
 6100 Haderslev
 Åbent: Medio september – ultimo april
 hver anden torsdag (lige uger) kl. 19.30
 efter aftale
 Leder: N. P. Bladt, Bjørnøvej 3, Starup,
 6100 Haderslev, tlf. 74 52 41 95

Tiset Lokalhistoriske Forening

Formand: Markus Hansen
 Aftægten 3, Enderupskov, 6510 Gram
 tlf. 74 82 21 08
 Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
 Åbent: Første tirsdag i hver måned kl. 14-17 og
 19-20.30 samt efter aftale
 Leder: Niels Schmidt

Vilstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Jessen,
 Nørre Vilstrup Bygade 12, Nørre Vilstrup,
 6100 Haderslev, tlf. 74 58 21 48
 E-post: jessen.fam@mail.dk
 Arkiv: Vilstrup Skole, Kirkeløkke 15,
 6100 Haderslev
 E-post: vilstruplokalhistoriske@gmail.com
 Åbent: Torsdag kl. 13-16 og efter aftale
 Leder: Orla Iver Madsen,
 Skovbrynet 15, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 14
 E-post: oim@get2net.dk

Lokalhistorisk Forening for Vojens-området

Formand: Preben F. Nørup, Kædevænget 1,
 6500 Vojens, tlf. 74 54 16 02
 E-post: noerup@privat.dk
 Arkiv: Møllerens Hus, Tørning Mølle,
 Tørningvej 7, Hammelev, 6500 Vojens,
 tlf. 74 50 70 31
 Åbent: Tirsdag kl. 19-21, torsdag kl. 14-16
 og efter aftale
 Leder: Agnes Svendsen, Jernhytvej 21,
 6500 Vojens, tlf. 74 54 19 41
 E-post: agnes_svendsen@mail.tele.dk

Lokalhistorisk Forening for Vonsbæk Sogn

Formand: Holger Eskildsen,
 Kildager 30, Bæk, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 57 91 10. E-post: he@haderslev.dk
 Arkiv: Vonsbæk skole, Vonsbækvej 88,
 6100 Haderslev
 Åbent: Tirsdag kl. 15.30-17 samt efter aftale
 med arkivleder Irene Sørensen

Kolding Kommune

Christiansfeld lokalhistoriske forening

Formand: Leif Jacobsen
 Kongensgade 35, 6070 Christiansfeld
 tlf. 74 56 27 35
 Arkiv: Nørregade 1, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 25 98. Åbent: Fredag kl. 14-16
 Leder: Jytte Ludvigsen,
 Frederiksdalparken 23, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 24 73

Lokalhistorisk Forening og Arkiv for Hejls-Hejlsminde

Formand: Gunnar M. Krag,
Trappendalvej 29, 6094 Hejls, tlf. 75 57 47 54
E-post: hejlsarkiv@hejlsnet.dk
Internet: www.lokalarkiver/hejlsarkivet.dk
Arkiv: Hejls Landevej 57, 6094 Hejls
Åbent: Hver onsdag kl. 15.30-17.30, dog 1. onsdag i måneden kl. 19-21 hele året undtagen i juli måned
Leder: Gunnar Krag

Vejstrup lokalhistoriske Forening og Arkiv

Formand: Johannes Larsen, Toldbakken 53, 6094 Hejls, tlf. 75 57 50 97
Arkiv: "Lærkebo", Sjølundgade 28, 6093 Sjølund
Åbent: 1. tirsdag i måneden kl. 19-21.30 og efter aftale

Leder: Jørgen Skeem, Grønninghovedvej 28, 6093 Sjølund, tlf. 75 57 46 53

Sønderborg Kommune

Lokalhistorisk Arkiv

for Augustenborg Kommune
Slotsallé 10, 6440 Augustenborg
tlf. 74 47 18 08
Formand: Paul Hartmann,
Vibevej 10, 6440 Augustenborg
tlf. 74 47 10 50

Åbent: Onsdag kl. 9-12 og 16-18
Arkivleder: Inga Petersen

Lokalhistorisk Forening for Broagerland

Formand: Carl Jürgen Bock
Skeldekøbbel 20, 6310 Broager,
tlf. 74 44 14 58
Broagerlands Lokalarkiv:
Storegade 33, 6310 Broager,

RØDDING HØJSKOLE

Tag på Rødding Højskole i 2010. Vi har spændende kurser for alle aldre. Forår og efterår har vi lange kurser på 12, 16, 20 eller 23 uger for unge, hvor vi går i dybden indenfor design, journalistik, politik og musik samt mere end 20 andre spændende fag. Desuden afholder vi en lang række korte kurser, hvor du kan fordybe dig indenfor historie, natur, glas og litteratur samt mange andre emner.

Vi glæder os til at se dig på Rødding Højskole.

Rødding Højskole · 7484 2284 · kontor@rhskole.dk · www.rhskole.dk

rh.
RØDDING HØJSKOLE

tlf. 74 44 93 51

Åbent: Tirsdag kl. 15-17 og efter aftale

Leder: Randi Helming, Mejerivej 9,

6310 Broager, tlf. 74 44 18 84

Lokalhistorisk Forening for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Knud Erik Sørensen,

Skovbrynet 38, 6400 Sønderborg

Lokalhistorisk Arkiv for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Kai Viggo Jørgensen,

H. P. Hanssensvej 2, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 42 61 19

Arkivafdeling: Asylvej 1, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 43 27 10

Åbent: Mandag kl. 9-12, onsdag kl. 15-17

Leder: H. C. Carstensen,

Sundquistgade 7, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 42 52 75

Arkivafdeling: Torvet 2, Ulkebøl,

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 66

Åbent: Tirsdag kl. 10-12, onsdag kl. 19.30-21
og efter aftale

Leder: Sophie Rasmussen, Kløverholm 14,

Hørup, 6470 Sydals, tlf. 74 40 48 63

Egen Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Petersen, Møllevej 6,

6430 Nordborg, tlf. 74 45 82 36

Arkiv: Præstevænget 3E, Guderup,

6430 Nordborg, tlf. 74 45 93 01

Åbent: Torsdag kl. 16-18 og efter aftale

Leder: Peter Petersen

Historisk Forening for Gråsten By og Egn

Formand: Bodil Gregersen,

Klokkevej 2, Rinkenæs, 6300 Gråsten,

tlf. 74 65 31 81

Lokalhistorisk Arkiv for Graasten By og Egn

Ahlmannsparken, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 13 75

E-post: post@graastenarkiv.dk

Åbent: Mandag kl. 14-16, torsdag kl. 16-18 og
efter aftale

Leder: Else Egholm, Toldbodgade 6, st. tv.,

6300 Gråsten, tlf. 74 65 12 43

Lokalhistorisk Forening for Hørup sogn

Formand: Chresten A. Krogh,

Majbølvej 17, 6470 Sydals, tlf. 74 41 53 12

Arkiv: Hørup Centralskole, Vestervej 42,

Kirkehørup, 6470 Sydals

Åbent: Hver mandag eftermiddag i vinterhalv-

året og efter aftale med arkivlederen

Anna Kirstine Nielsen, Mjanghaij 11,

6470 Sydals, tlf. 74 41 52 65

Lokalhistorisk forening for Kegnæs sogn

Formand: Ingeborg Christensen

Østerbyvej 12, Kegnæs, 6470 Sydals

tlf. 74 40 53 44

Arkiv: Kegnæs Forsamlingshus, Nr. Landevej

59, Kegnæs, 6470 Sydals

Åbent: 1. mandag i månederne apr. - sept.

kl. 18-19.30, hver mandag i månederne

okt. - marts kl. 18-19.30 og efter aftale

Post til leder: Anna Hansen, Storetoft 25,

Kegnæs, 6470 Sydals, tlf. 74 40 51 85

Lysabild Sognehistoriske Forening

Formand: Jørn Lind,

Lysabildgade 42, 6470 Sydals

tlf. 74 40 45 14

Arkiv: Lysabild skole, østfløjen,

Lysabildgade 2, Lysabild

Åbent: 1. torsdag i hver måned kl. 18-20 og

efter aftale med arkivlederen: Inge Christiansen

Lillehave 35, 6470 Sydals,

tlf. 74 40 44 93

Lokalhistorisk Forening for Nordborg Området

Formand: Hans Jørgen Berg

Skovby 14, 6430 Nordborg

tlf. 74 45 10 58.

Arkiv: Løjtetoft 32,

6430 Nordborg, tlf. 74 45 08 29

Åbent: Mandag kl. 10-17,

tirsdag og torsdag kl. 10-12

Selskabet for Nydamforskning

Formand: Vincent Jessen, Peberbjerg,
Skovbyvej 14, 6470 Sydals, tlf. 74 41 57 47
Arkiv: Truenbrovej 21A, Avnbøl,
6400 Sønderborg
Åbent: Efter aftale
Leder: Heddy Franke, Jomfrusti 11,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 63 82
Udstilling: Nydamhuset, Nydamvej 41,
Øster Sottrup, 6400 Sønderborg

Oksbøl Sogns Lokalhistoriske Arkiv

v/ Henning Wriborg, Apotekerhaven 1, 1. tv.,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 13 49

Lokalhistorisk Forening for Sundeved

Formand: Carl Peter Møller, Guldtoft 4, Avnbøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 14 40
Arkiv: Truenbrovej 21 A, Avnbøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 61 05
Åbent: Mandag kl. 9-11, onsdag kl. 15-17
eller efter aftale. Juli og august lukket
Leder: Marie Hansen, Eckersbergvej 18, Blans,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 14 70

Lokalhistorisk Arkiv for Tandslet sogn

Formand: Kaj Jessen, Tandsbusk 39, Tandslet,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 49
E-post: kajjessen@bbsyd.dk
Arkiv: Tandslet Friskole, Ertebjergvej 2,
6470 Sydals. Åbent: Medio okt.-medio april
torsdag kl. 19-21,
2. torsdag i hver måned kl. 14-17
Desuden efter aftale med arkivleder Leif
Kristiansen, Kavsløkke 36, Høruphav,
6470 Sydals,
tlf. 74 40 74 11
E-post: lf.kristiansen@gmail.com

Tønder Kommune

Lokalhistoriske Forening for Agerskov Sogn

Formand: Birthe Tygesen
Arkiv: Elvej 2A, 6534 Agerskov
Åbent: Tirsdag kl. 15-17 samt efter aftale
(lukket i juni, juli og august)
Leder: Birthe Tygesen, tlf. 74 83 31 91

Lokalhistorisk Arkiv for Arrild Sogn

Formand: Inger Rahbek Andersen,
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 43 84
Arkiv: Skærbækvej 16, Arrild, 6520 Toftlund
Åbent: Efter aftale
Leder: Inger Rahbek Andersen

Branderup-Rurup Lokalhistoriske Arkiv

Formand: Flemming Petersen,
Engdraget 1, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 53 44
Arkiv: Friskjærvej 4a, 6535 Branderup
Åbent: 1. sept.-31. maj første onsdag i hver
måned samt efter aftale
Leder: Tage Willadsen, Branderup Mark 7,
6535 Branderup, tlf. 74 83 51 37

Historisk Forening i Bredebro

Kontaktperson: Ulla Jouttijärvi,
Stationsvej 3, 6261 Bredebro,
tlf. 74 71 04 02

Lokalhistorisk Arkiv i Bredebro

Arkivets adresse: Langagervej 64 (hallen),
6261 Bredebro
Åbent: Tirsdag kl. 13.30-16.30, første tirsdag i
måned kl. 18.30-20 og 1. lørdag i måneden
kl. 10-12
Juli og aug. kun efter aftale
Arkivleder: Ulla Jouttijärvi, tlf. 74 71 04 02
E-post: lokalarkiv@msn.com

Historisk Samfund i Brøns

v/ Bente Andersen,
Virkelyst, Ribevej 66, 6780 Skærbæk

Nordborg Slots Efterskole

Præsenterer

Ny 4. linje

NYHED
PERFORMANCE

• Dans • Drama • Rytmik
Opstart skoleåret 2009/10

Døstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Lis Schulz,
 Povlskrovej 13, 6780 Skærbæk,
 tlf. 74 75 45 35
 E-post: dostrup@lokalhistoriske-arkiv.dk
 Internet: www.dostrup-lokalhistoriske-arkiv.dk

Højeregnens Lokalhistoriske Arkiv

Møllegade 12, 6280 Højer
 Åbent: Mandag kl. 14.30-17 og efter aftale
 Brevadresse: Lis Hindrichsen,
 Uldgade 6, 6270 Tønder, tlf. 73 78 20 45
 E-post: lishindrichsen@mail.dk

Højeregnens Lokalhistoriske Forening

Formand: Svend Kristiansen,
 Østerbyvej 32, 6280 Højer, tlf. 74 78 32 15
 E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

Historisk forening

for Løgumkloster Kommune

Formand: Vagn Lauritzen,
 Ved Dammen 56,
 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 43 03
 Arkiv: Mellemgade 4 st., 6240 Løgumkloster
 Åbent: Mandage kl. 19.30-21,
 lørdage kl. 10-12 samt efter aftale
 Leder: Frede Gotthardsen,
 Ringgade 15, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 04

Rejsby-arkivet

Formand: Niels L. Petersen, Hovedvejen 33,
 Kærbølling, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 33 64

Rømø lokalhistoriske Forening

Formand: Werner Andersson
 Dunbjergvej 1, Kongsmark, 6792 Rømø
 tlf. 74 75 68 49
 Arkivleder: Magnus Buch, Klitvejen 31,
 6792 Rømø, tlf. 74 75 50 44
 E-post: mbh@post.tdcadsl.dk

Historisk Forening for Skærbæk og Omegn

Formand: H. E. Sørensen, Melbyvej 27,
 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 04

Lokalhistorisk Arkiv for Skærbæk og omegn

Storegade 51, indgang B, 6780 Skærbæk

Formand: H.E. Sørensen

Leder: Bodil Bjerre, Tøndervej 13,
 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 14 10
 E-post: bodilbjerre@mail.dk

Toftlund Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Grethe Petersen,
 Mariavænget 29, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 22 34
 Arkiv: Søndergade 56, 6520 Toftlund
 Åbent: mandag kl 14.30-17.30 eller efter aftale

Lokalhistorisk Forening for Gl. - Tønder Kommune

Formand: Kaj Elkjær Larsen,
 Grev Schacksvej 3, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 20 20
 Arkiv: Biblioteket,
 Richtsensgade 10, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 33 26
 Åbent: Tirsdag kl. 13-18, onsdag-torsdag
 kl. 13-17 og efter aftale (lukket i juli)
 Leder: Birgitte Thomsen

Vejen Kommune

Brændstrup Hjemstavnsforening

Formand: Ruth Jepsen,
 Bremvej 4, Brændstrup,
 6630 Rødding,
 tlf. 74 82 16 82
 Arkiv: Brændstrup Hjemstavnsforening,
 Brændstrup Røddingvej 5A, 6630 Rødding
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Ruth Jepsen

Hjerting sogns historiske udvalg

Formand: Deth Block Jacobsen,
 Trøksvej 1, Hjerting, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 13 63
 Åbent: Efter aftale

Hygum lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Fredslund,
 Herredsfogedvej 13, Sdr. Hygum,
 6630 Rødding, tlf. 74 84 53 05
 Arkiv: Ribevej 61, Hygum,
 6630 Rødding
 Åbent:

Hver tirsdag 1. okt. – 30. april kl. 14-16

Leder: Laurids E. Blomgreen,
Højskolelund 24, 6630 Rødding,
tlf. 75 13 45 71

E-post: blomgreen@direkte.org

Lokalhistorisk forening for Jels sogn

Formand: Margit Falkenberg Ottosen,
Jelsvej 39, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 22 45

Arkiv: Jels Torvet 2, Jels, 6630 Rødding

Åbent: Efter aftale

Leder: Niels Clausen,
Jels Toftevej 6, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 30 50

Lintrup Sogns lokalhistoriske udvalg

v/ Mogens Lorentzen,
Grænsevej 1, Foldingbro, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 45

Arkiv: Lintrup skole, Kirkepladsen 1,
6660 Lintrup

Åbent: 1. og 3. tirsdag i måneden kl. 16-18
og efter aftale

Leder: Mogens Lorentzen

Rødding lokalhistoriske Arkiv

Søndergyden 15, 6630 Rødding,
tlf. 73 84 54 34

Åbent: Tirsdag kl. 9-12 og torsdag kl. 14.30-17
og efter aftale

Leder: Lars Thisgaard

Skodborg Hjemstavnsforening

Formand: Kirsten Fynbo,
Skodborg Søndergade 34E, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 48

Arkiv: Søndergade 2, Skodborg,
6630 Rødding, tlf. 74 85 01 04

Åbent: 1. mandag i måneden kl. 17-19.30, onsdag kl. 9.30-12 og efter aftale

Leder: Kristian Jørgensen, Engvej 21A,
Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 11

E-post: skodborg-hjemstavnsarkiv@mail.tele.dk

Skrave Hjemstavnsforening

Formand: Peder Dall Jørgensen,
Københovedvej 26, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 72 05

Arkiv: Skrave skole

Åbent: Sept. – maj onsdag kl. 14.30-16.30
eller efter aftale

Lokalhistorisk Forening for Øster Lindet Sogn

Formand: Kaj Morten Frandsen,
Villavej 13, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 61 06

Arkiv: Stadionvej 5, Øster Lindet,
6630 Rødding

Åbent: Onsdag kl. 14-16 i vinterhalvåret og
efter aftale

Leder: Jacob Holst, Seniorvænget 6,
6630 Rødding, tlf. 74 84 64 20

Aabenraa Kommune

Bov lokalarkiv

Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg,
tlf. 73 67 89 89, fax 74 67 34 88

E-post: hav@aabenaar.dk

Åbent: Mandag-fredag i bibliotekets
åbningstider og gerne efter aftale

Historisk Sogneforening for Bovrup og Varnæs

Formand: Anne Marie Jensen, Stenagervej 1B,
Bovrup, 6200 Aabenraa, tlf. 74 68 03 17

Arkiv: Bovrup Aktivcenter, Bytoften 13,
Bovrup, 6200 Aabenraa

Åbent: Efter aftale

Leder: Viggo Petersen

Bovrup Kirkevej 47, Bovrup, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 00 83

E-post: viggo@it.dk

Ensted sogns lokalhistoriske forening

Formand: Niels H. Rossen,

Sdr. Hostrup Bygade 64, 6200 Aabenraa

Arkiv: Dybkærvej 2B, Stubbæk, 6200 Aabenraa

Åbent: Torsdag kl. 14-16 og efter aftale

Leder: Frederik Daabeck, Ågade 12, Klipleve,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 81 25

E-post: eslfa@mail.dk

Historisk Forening for Felsted Sogn

Formand: Andreas Asmussen,
Kirkevej 2, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 53 30 og 40 10 51 23
Arkiv: "Patsches Hus", Præstegårdsvej 4,
Felsted, 6200 Aabenraa
Internet: www.patscheshus.dk
Åbent: Onsdag kl. 15-17 (ikke i skoleferier)
eller efter aftale
Leder: Ellen Jensen,
Gråstenvej 16, Felsted, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 50 02

Lokalhistorisk Forening for Kliplev Sogn

Formand: Kaj Lassen,
Holmvej 15, Kliplev, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 74 62
Arkiv: "Straagaards Smedie", Skolegade 4,
Kliplev, 6200 Aabenraa
Åbent: 1. juni - 1. oktober: Tirsdag og fredag
kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Jørgen Hansen

Løjt lokalhistoriske Forening

Formand: Erling Madsen, Dybvighoved Møl-
levej 1, 6200 Aabenraa, tlf. 74 61 78 04
Foreningens billedarkiv er åbent efter aftale med
formanden.
Arkiv og lokalmuseum: Rundemølle
Henv. Erling Madsen, tlf. 74 61 78 04 eller
Jacob Holdt, tlf. 74 61 77 90

Lokalhistorisk Forening for Rødekro Kommune

Formand: Ellen Jensen, Stationsvej 36,
Hovslund, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 44 04
Arkiv: Borgerhuset, Østergade 40C,
6230 Rødekro
Åbent: Hver mandag kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Ingrid Nissen, Overtoften 4, Genner,
6230 Rødekro, tlf. 74 69 85 50

Lokalhistorisk Arkiv for Tinglev Kommune

Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev, tlf. 73 76 72 97
Åbent: Mandag-torsdag kl. 12-18, fredag og
lørdag kl. 10-13 (lørdag kun 1. sept.-30. april)
Leder: Hanne Iversen

Lokalhistorisk Forening for Tinglev Kommune

Formand: Bent Pawlowski,
Nørreagervej 2, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 45 51

Historisk Forening for Vis Herred

v/ J. Lorens Wortmann,
Vestergade 33, Frøslev, 6330 Padborg

Aabenraa Byhistoriske Forening

Formand: Carlo Daus-Petersen, Kaholt 12,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 23 17
E-post: carlodaus@mail.dk

Biblioteker

Haderslev Kommune

Haderslev Bibliotekerne Gram afdeling

Østergade 10, 6510 Gram
tlf. 74 34 77 40, fax 74 34 77 34
E-post: grambib@haderslev.dk

Haderslev afdeling

Bispebroen 3, 6100 Haderslev
tlf. 74 34 77 77, fax 74 34 77 70
E-post: haderslevbib@haderslev.dk

Vojens afdeling

Rådhuscentret 5, 6500 Vojens
tlf. 74 34 77 00, fax 74 34 77 10
E-post: vojensbib@haderslev.dk
Fælles internet: www.haderslevbibliotekerne.dk

Kolding Kommune

Christiansfeld Bibliotek

Nørregade 12, 6070 Christiansfeld
tlf. 74 56 18 37

Sønderborg Kommune

Gråsten Bibliotek

Ahlefeldvej 4, 6300 Gråsten,
tlf. 88 72 42 02, fax 88 72 64 44
E-post: biblioteket@sonderborg.dk

Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk

Biblioteket

Kongevej 19, 6400 Sønderborg,

tlf. 88 72 42 00, fax 88 72 64 43

E-post: biblioteket@sonderborg.dk

Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk

Tønder Kommune

Løgumkloster Bibliotek

Storegade 16, 6240 Løgumkloster,

tlf. 74 74 30 42, fax 74 74 30 57

E-post: bibliotek@loegumkloster.dk

Internet: www.tbib.dk

Skærbæk Bibliotek

Jernbanegade 2,

6780 Skærbæk, tlf. 74 92 98 13

E-post: skaerbaekbib@toender.dk

Internet: www.tbib.dk

Toftlund Bibliotek

Toldbodgade 8, 6520 Toftlund, tlf. 74 92 98 09

Tønder Bibliotek

Richtsensgade 10, 6270 Tønder,

tlf. 74 92 98 40, fax 74 72 33 21

E-post: biblioteket@toender.dk

Internet: www.tbib.dk

Vejen Kommune

Rødding Bibliotek

Søndergyden 15,

6630 Rødding, tlf. 73 84 54 44

E-post: roedbib@vejenkom.dk

Internet: www.vejbib.dk

Afdelingen i Jels

Søndergade 25, 6630 Rødding,

tlf. 74 55 23 96

Aabenraa Kommune

Aabenraa Bibliotekerne

Aabenraa Bibliotek

Haderslevvej 3, 6200 Aabenraa

tlf. 73 76 80 80, fax 74 62 14 80

E-post: aabenraabib@aabenraa.dk

Bov Bibliotek

Bovvej 4, 6330 Padborg,

tlf. 73 76 80 90, fax 74 67 34 88

E-post: bovbib@aabenraa.dk

Felsted Bibliotek

Gråstenvej 1, Felsted, 6200 Aabenraa

tlf. 73 76 78 24

Røddekro Bibliotek

Vestergade 20, 6230 Røddekro,

tlf. 73 76 80 40, fax 74 66 26 93

E-post: aabenraabib@aabenraa.dk

Tinglev Bibliotek og Turistinformation

Tinglev Midt, 6360 Tinglev,

tlf. 73 76 72 97

E-post: tinglevbib@aabenraa.dk

Fælles internet: www.aabenraabib.dk

Tyske biblioteker

Aabenraa

Deutsche Zentralbücherei Apenrade,

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 11 58, fax 73 62 07 36

E-post: zentral@buecherei.dk

Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Man., tirs., tors. og fre. kl. 10-18

onsdag kl. 13-18, lør. kl. 10-13

Desuden 2 bogbusser.

Haderslev

Deutsche Bücherei Hadersleben,

Åstrupvej 9, 6100 Haderslev,

tlf. 74 52 15 29, fax 74 52 15 28,

E-post: hadersleben@buecherei.dk

Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag

kl. 10-12 og 14-17, torsdag kl. 10-12

og 14-18, l. lørdag i måneden kl. 10-13

Sønderborg

Deutsche Bücherei Sønderburg,

Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 42 57 65

E-post: sonderburg@buecherei.dk

Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-13

og 14-16.30, torsdag kl. 10-13 og 14-18,
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Tinglev

Deutsche Bücherei Tingleff,
Hovedgaden 100, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 35 77, fax 74 64 38 77

E-post: tingleff@buecherei.dk

Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12
og 13.30-17, torsdag kl. 10-12 og 13.30-18,
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Tønder

Deutsche Bücherei Tøndern,
Popsensgade 6, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 59

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12
og 13.30-17, torsdag kl. 10-12 og 13.30-18,
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Frie skoler

Ungdoms- og efterskoler

Efterskoleforeningen

Sekretariat: Vartov, Farvergade 27, opg. H,
1463 København K,

tlf. 33 12 86 80, fax 33 93 80 94

E-post: info@efterskoleforeningen.dk

Formand: Troels Borring,

Stationsvej 62, 5792 Årslev,

tlf. 21 79 24 10

Adventure Efterskolen

Dyntvej 113, 6310 Broager, tlf. 74 44 27 62

Oprettet 1992

Forstander: Jacob Hansen

Agerskov Ungdomsskole

Vellerupvej 25, 6534 Agerskov,

tlf. 74 83 33 15, fax 74 83 39 62

E-post: info@au-ung.dk

Internet: www.agerskov-ungdomsskole.dk

Oprettet 1919 (hvilende 1930-42)

Forstander: Lars Kristensen

Deutsche Nachschule Tingleff

Grønnevej 51, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 48 20, fax 74 64 48 79

E-post: nachschule@tingleff.dk

Internet: www.nachschule.dk

Oprettet 1951

Forstander: Jørn Warm

Dybbøl Efterskole

Ragebølskovvej 3, 6400 Sønderborg

tlf. 74 48 70 80, fax 74 48 70 81

Oprettet 1992

Forstander: Evelyn og Erik Rosenbæk Bollerslev

Efterskolen Strand på Danebod

Færgevej 5, Fynshav,

6440 Augustenborg

tlf. 74 42 21 60

Oprettet 2001

Forstander: Birgitte Bang Schmidt

Emmerske Efterskole

Åbenråvej 14, St. Emmerske, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 44 33

Internet: www.emmerskeefterskole.dk

Oprettet 1978

Forstanderpar: Mette og Niels Johansen

Frøslevlejrens Efterskole

Lejrvejen 85, 6330 Padborg,

tlf. 74 67 66 44, fax 74 67 67 94

E-post: post@fle-skole.dk

Internet: www.fle-skole.dk

Oprettet 1996

Konstitueret forstander: Heidi Nørgaard

Gram Efterskole

Slotsvej 19-21, 6510 Gram,

tlf. 74 82 04 82, fax 74 82 03 94

Oprettet 1998

Forstander: Hans Christian Norlyk

Hoptrup Efterskole

Hoptrup Hovedgade 11,

6100 Haderslev, tlf. 74 57 10 14

E-post: mail@hoptruftefterskole.dk

Oprettet 2006.

Forstander: Ken Petersen

Højer Design Efterskole

Søndergade 21, 6280 Højer,
tlf. 73 62 89 00, fax 74 78 92 25
E-post: mail@hoejerdessignefterskole.dk
Internet: www.hoejerdessignefterskole.dk
Oprettet 2007
Forstandere: Åse-Lene Madsen og
Kirsten Boyschau

Højer Ungdomsskole

Nørrevej 68, 6280 Højer,
tlf. 74 78 21 40, fax 74 33 21 49
Oprettet 1951
Forstanderpar: Lone og Palle Pors

Kongeådalens Efterskole

Foldingbrovej 19, Dover, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 33, fax 74 85 50 00
E-post: info@keskole.dk
Internet: www.kongeaaadalens-efterskole.dk
Oprettet 1979, Forstander: Jes Imer

Løgumkloster Efterskole

Tønder Landevej 6, 6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 36 52
Oprettet 1951
Forstanderpar: Marianne og Ivan Jakobsen

Musik og Sang-Efterskolen i Uge

Uge Allégade 3-7, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 60 00
E-post: musa-uge@musikogsangefterskolen-uge.dk
Oprettet 2008
Forstander: Dorthe Vilbæk

Nordborg Slots Efterskole

6430 Nordborg, tlf. 74 45 15 28, fax 74 49 11 51
E-post: slottet@nordborg-slot.dk
Oprettet 1922
Forstander: Rune R. Madsen

Rejsby Europæiske Efterskole

Kogsvej 3, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 36 22, fax 74 75 30 04
Internet: www.rejsby-efterskole.dk
Oprettet 1994
Forstander: Brian O. Bastiansen

Rens Ungdomsskole

Pebersmarkvej 21, Rens, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 83 70
Oprettet 1921
Forstander: Olav Velds

Rinkenæs Efterskole

Sejrsvej 100, Rinkenæs, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 13 08, fax 74 65 36 08
E-post: post@rinkenaes.dk
Internet: www.rinkenaes.dk
Oprettet 1952
Forstanderpar: Lis og John Østergaard

Skamlingsbanke Efterskole

Gl. Skamlingsvej 1, 6093 Sjølund, tlf. 75 57 40 26
E-post: kontor@skamling.dk
Internet: www.skamling.dk
Oprettet 1955
Forstander: Brian Vittrup

Sommersted Efterskole

Talind 2, 6560 Sommersted,
tlf. 73 50 40 40, fax 74 50 49 55
E-post: ses@sommerstedefterskole.dk
Internet: www.sommerstedefterskole.dk
Oprettet 1951
Forstander: Christel Aagaard

Sundeved Efterskole

Storegade 5, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 03 11
Internet: www.sundeved-efterskole.dk
Oprettet 1957
Forstander: Bjarne Ebbesen

Sportsefterskolen SINE

Idrætsvej 23, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 49 90, fax 74 74 59 90
E-post: sine@sine.dk - Internet: www.sine.dk
Oprettet 1997
Forstander: René Jacobsen

Vojens Gymnastik- og Idrætsefterskole

Ungdomsskolevej 8, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 11 29, fax 73 20 22 09
E-post: vgje@vgje.dk
Internet: www.vgje.dk

Oprettet 1939
Forstander: Tommy Mikkelsen

Aabæk Efterskole

Jørgensgård Skovvej 101, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 50 63
Internet: www.aabaek.dk

Oprettet 1970
Forstander: Thomas Frickmann

Højskoler

Løgumkloster Højskole

Brørsonsvej 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 40 40, fax 74 74 45 51
E-post: info@lkhøjskole.dk
Internet: www.lkhøjskole.dk

Oprettet 1960
Forstandere: Vita og Bent Andreassen

Rødding Højskole

Flors Allé 1, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 22 84
Internet: www.rhskole.dk

Oprettet 1844
Forstanderpar: Mads og Anja Rykind-Eriksen

Rønshoved Højskole

Højskolevej 4, Rønshoved, 6340 Kruså,
tlf. 74 60 83 18, fax 74 60 85 46
E-post: info@ronshoved.dk
Internet: www.ronshoved.dk

Oprettet 1921
Forstanderpar: Thue og Nina Kjærhus

Idrættshøjskolen i Sønderborg

Frihedsallé 42, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 18 48, fax 73 42 23 89
E-post: admin@ihs.dk
Internet: www.ihs.dk

Oprettet 1952
Forstander: Søren Stein Brinck

Musik og Teaterhøjskolen

Herredstedgade 6-8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 01 04
E-post: kontor@musikogteater.dk
Internet: www.musikogteater.dk

Oprettet 1984
Forstander: Karsten Biering Dressø

Højskolen Østersøen

Flensborgvej 48-50, 6200 Aabenraa, →
tlf. 74 62 47 00, fax 74 62 47 01
E-post: adm@hojoster.dk
Internet: www.hojoster.dk

Oprettet 1993
Forstander: Peter Buhrmann

Husholdningsskoler og håndarbejds-skoler

Kost & Tekstilskolen

Præstegårdvej 11, 6630 Rødding
tlf. 74 84 25 00, fax 74 84 25 08
E-post: mail@kostogtekstilskolen.dk
Internet: www.kostogtekstilskolen.dk

Oprettet 1981
Forstander: Jette Christensen

Kirkemusikskoler

Løgumkloster Kirkemusikskole

Vestergade 9-13, 6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 40 70, fax 74 74 53 11
E-post: lkms@km.dk

Internet: www.kirkemusikskole.dk
eller www.locus-dei.dk

Telefontid: Mandag-torsdag kl. 8.30-12 samt
tirsdag, onsdag og torsdag kl. 13.30-15

Rektor: Peter Langberg
Horsens, Odense, Tarm, Fredericia, Flensborg
og Klokkenistafdeling, tlf. 74 74 40 70

Erhvervsskoler

BUSINESS COLLEGE SYD

Mommark Handelskostskole

Sønderborg Handelsskole

Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg,
tlf. 73 42 55 25. Direktør: Jens Schultz
Uddannelseschef: Anna-Lise Foverskov
Uddannelseschef: Inga Haase
Vicedirektør: Bente E. Jensen
Uddannelseschef: Hanne Toft

EUC SYD

Hilmar Finsens Gade 18, 6400 Sønderborg
tlf. 74 12 42 42, fax 74 12 42 00
Internet: www.eucsyd.dk
Med uddannelsessteder i Aabenraa, Tønder,
Haderslev og Sønderborg
Direktør: Finn Karlsen

Gråsten Landbrugsskole

Fiskbækvej 15, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 10 24, fax 74 65 06 24
E-post: adm@graastenls.dk
Internet: www.gl.dk
Oprettet 1924
Forstander: Peder Damgaard

IBC International Business College

– Aabenraa

Dronning Margrethesvej 6-12, 6200 Aabenraa
Dagskolen: Tlf. 72 24 16 60
Kursus Center: Tlf. 72 24 17 60
Fax 72 24 16 07
Afdelingsleder: Poul-Flemming Øgendahl

Social- og Sundhedsskolen Syd

Postboks 120, Bjerggade 4M, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 33 43 00, fax 73 33 43 01
E-post: sosu@sosu-syd.dk
Internet: www.sosu-syd.dk

Tønder Handelsskole

Martin Hammerichsvej 2, 6270 Tønder
tlf. 73 73 40 80, fax 74 72 05 84
E-post: toha@toha.dk
Internet: www.toha.dk

Gymnasier og voksen- uddannelsescentre

Gymnasier

Alssundgymnasiet Sønderborg

Grundtvigs Allé 86, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 05 01, fax 74 43 32 38
E-post: ags@ags.dk
Internet: www.ags.dk
Rektor: Birgitte Vedersø

Deutsches Gymnasium für Nordschleswig

Svinget 26-28, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 36, fax 74 62 76 60
Rektor: Ilse Friis

Haderslev Katedralskole

Christiansfeldvej 31,
6100 Haderslev,
tlf. 74 52 27 21, fax 74 53 46 27
E-post: adm@haderslev-gym.dk
Internet: www.haderslev-katedralskole.dk
Rektor: Lars Kofoed-Jensen

Studerterkurset og

Kostskolen i Sønderjylland

Vestergade 8, 6520 Toftlund
tlf. 74 83 20 62, fax 74 83 20 63
Rektor: Niels Leth Sørensen

Sønderborg Statsskole og HF-kursus

Kongevej 37, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 34 27, fax 74 42 80 27
E-post: post@statsskolen.dk
Internet: www.statsskolen.dk
Rektor: Karl Kristian Højberg

Tønder Gymnasium

Astronom Hansens Gade 9, Postboks 143,
6270 Tønder, tlf. 74 72 10 28
E-post: tghf@toender-gym.dk
Internet: www.toender-gym.dk
Rektor: Jens Gade

Aabenraa Statsskole

Forstallé 14, Postboks 50, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 62 23 11, fax 74 62 33 24
 E-post: aabenraa@statsskole.dk
 Internet: www.statsskole.dk
 Rektor: Ole Daneved

Voksenuddannelsescentre

VUC Sønderjylland, Hovedkontoret

Simmerstedvej 1, 2.sal, 6100 Haderslev,
 tlf. 73 61 33 33, fax 73 61 33 99
 E-post: post@vucsyd.dk
 Forstander: Hans Jørgen Hansen

VUC Sønderjylland, Tønder afdeling

Richtsensgade 12, 6270 Tønder,
 tlf. 73 61 33 35, fax 73 61 33 97
 E-post: toender@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Gram afdeling

Åvej 3, 6510 Gram, tlf. 73 61 33 31,
 fax 73 61 33 94, E-post: gram@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Haderslev afdeling HF

Christiansfeldvej 31D, 6100 Haderslev
 tlf. 73 61 33 32, fax 73 61 33 95
 E-post: haderslev@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Haderslev afdeling AVU m.m.

Simmerstedvej 1, 1. sal, 6100 Haderslev
 tlf. 73 61 33 37, fax 73 61 33 99
 E-post: schaumann@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Sønderborg afdeling

Asylvej 16-18,
 6400 Sønderborg, tlf. 73 61 33 34, fax 73 61 33 96
 E-post: soenderborg@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Aabenraa afdeling

Nygade 20, 6200 Aabenraa
 tlf. 73 61 33 36, fax 73 61 33 98
 E-post: aabenraa@vucsyd.dk

Videregående uddannelser

University College Syd, Haderslev

Lembckesvej 3-7, 6100 Haderslev,
 tlf. 73 22 24 00, fax 73 22 24 44
 E-post: haderslev@ucsyd.dk
 Internet: www.ucsyd.dk
 Professionsbacheloruddannelser:

- Lærer
- Pædagog
- Sygeplejerske
- Ernæring og Sundhed
- Grafisk Kommunikation
- Socialrådgiver
- Derudover:
- Efter- og Videreuddannelse
- Udvikling og Forskning
- Projekt- og konsulentafdeling

University College Syd, Sønderborg

Agervang 2, 6400 Sønderborg
 tlf. 73 42 92 00, fax 73 42 92 40
 E-post: sonderborg@ucsyd.dk

University College Syd, Aabenraa

Dr. Margrethesvej 11-13, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 22 77 70, fax 74 22 77 69
 E-post: aabenraa@ucsyd.dk

University College Syd, Kolding

Dyrehavevej 116, 6000 Kolding

Få luft under vingerne

Vi giver dig styrke,
 selvtillid og et lækkert år!

DYBBØLLE EFTERSKOLE

www.dybbøllefterskole.dk

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Formand: Bjarne Kock,
Haderslevvej 24A, st.tv.,
6200 Aabenraa
tlf. 74 62 86 84
Internet: www.sdt.dk
Sekretariat: Skeelslund, 9440 Aabybro
tlf. 98 24 47 33

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Bureau: Kongensgade 9A, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 30, fax 74 56 32 18
E-post: turist@christiansfeld.dk
Internet: www.christiansfeld.com

Gram Turistinformation

Østergade 10, 6510 Gram,
Leder: Lisbeth Bløde,
tlf. 74 34 77 25, fax 74 34 77 34
E-post: visitgram@haderslev.dk

Haderslev Turistråd

Formand: Flemming Hansen, Kreditbanken,
Nørregade 13, 6100 Haderslev
Bureau: Nørregade 52, 6100 Haderslev,
tlf. 73 54 56 31
Turistchef: Kerstin Petersen

Rømø-Tønder Turistforening

Formand: Erik Nielsen, Gl. Skolevej 17,
6792 Rømø,
tlf. 74 75 53 24
Bureau: Havnebyvej 30, Tvismark,
6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
E-post: romo@romo.dk
Turist- og udviklingschef: Bodil Glistrup Thom-
sen,
Havnebyvej 30, 6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
E-post: bodil@romo.dk

Ferieregion Sønderborg

Sønderborg Turistbureau
Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 35 55, fax 74 42 57 47
E-post: info@visitsonderborg.com

Internet: www.visitsonderborg.com
Turistudviklingschef: Lisbet Holm Møller

Vojens Turistinformation

Rådhuscentret 5, 6500 Vojens
tlf. 74 34 77 00
E-post: vojensbib@haderslev.dk
Internet: www.visithaderslev.dk

Turistforeningen for Aabenraa og Omegn

Formand: Bjarne Kock, tlf. 74 62 86 84
Bureau: H. P. Hanssens Gade 5,
6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 35 00
Turistchef: Michael Hansen

Vandrerhjem

Danhostel Enderupskov Vandrerhjem

Ribelandevej 30, 6510 Gram
tlf. 74 82 17 11, fax 74 82 07 82

Danhostel Haderslev Vandrerhjem

Erlevvej 34, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 13 47, fax 74 52 13 64
E-post: haderslev@danhostel.dk
Internet: www.danhostel-haderslev.dk

Danhostel Rudbøl

Rudbølvej 21, Rudbøl, 6280 Højer
tlf. 74 73 82 98,
E-post: danhostelrudb@mail.tele.dk
Internet: www.danhostel.dk/rudboel

Danhostel Sønderborg Vandrerhjem

Kærvej 70, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 31 12, fax 74 42 56 31
E-post: sonderborg@danhostel.dk
Internet: www.danhostel.dk/sonderborg

Danhostel Tønder Vandrerhjem

»Kogsgården«, Sønderport 4, 6270 Tønder
tlf. 74 72 35 00, fax 74 72 35 05
E-post: tonder@danhostel.dk
Internet: www.danhostel.dk/tonder

Danhostel Sønderborg/Vollerup

»Abildgården«, Mommarkvej 17 og 22,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 39 90, fax 74 42 43 96
E-post: vollerp@c.dk
Internet: www.visit-sonderborg.dk

Danhostel Aabenraa "Fjordlyst"

Sønderskovvej 100, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 26 99, fax 74 62 29 39

Museer m.v.

Augustenborg Slot

Slotskirken, slotsparken og minimuseet
er åbent året rundt i dagtimerne.
Guidede rundvisninger for grupper
Henv. til Sønderborg Turistbureau,
Rådhusforvet 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 35 55

Banegården Kunst & Kultur

Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 74 20
Internet: www.banegaarden.dk

Bevandingsmøller

Ballum Enge, 6261 Bredebro
Udstilling 1. maj - 1. okt. Altid åbent
tlf. 74 75 18 06 eller 74 71 62 68

Bov Museum

„Oldemorstoft“, Bovvej 2A, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 51 50
Åbent: 1. april-31. okt. tirsdag-fredag kl. 10-16,
lørdag-søndag og helligdage kl. 14-17
Besøg uden for disse tider modtages efter aftale

Bronzealderhuset

Syd for Brdr. Grams Fabrikker, 6500 Vojens

Brødremenighedens Museum

Enkehuset, Nørregade 16, 6070 Christiansfeld.
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 13-16
Besøg uden for disse tider efter
aftale med Holger Hallum,

Frejasvej 4, 6070 Christiansfeld,
tlf. 73 56 13 30

Brødrene Grams Arkiv og Museum

Danmarksgade 16, 6500 Vojens
Formand: Peter Chr. Jacobsen
tlf. 21 22 09 29
E-post: info@broedrene-gram.dk
Internet: www.broedrene-gram.dk

Christiansdal Vandkraftanlæg

Christiansdalvej, Hammelev, 6500 Vojens

Danfoss Universe

Mads Patentvej 1, 6430 Nordborg,
tlf. 74 88 95 00, fax 74 88 95 01
Information, booking af guidede ture
tlf. 74 88 74 88
E-post: info@danfossuniverse.com
Internet: www.danfossuniverse.com
Åbent: Okt.-apr. kl. 10-16, i weekenden
kl. 10-17, maj og sept. kl. 10-17 i weekenden
kl. 10-18, juni-aug. kl. 10-18 hele ugen.

Dansk Klokkemuseum

Over Lerte Kirke, Farrisvej 12,
6560 Sommersted,
tlf. 75 42 38 73
Åbent: 1. maj-23. okt. onsdag-søndag kl. 13-17

Deutsches Museum Nordschleswig

Rønhave Plads 12, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 54 23 eller 74 44 14 58 (C.J. Bock)
E-post: info@deutsches-museum.dk
Åbent: tirsdag kl. 14.00-16.00 og

GRIB CHANCEN...

Vælg 9. eller 10. klasse på en europæisk boglig orienteret skole

www.rejsby-efterskole.dk

- med oplevelser, 3 udenlandsrejser, samfundslag, sprog,
faglige udfordringer, IT, idræt og musik.

Rejsby Europæiske

Efterskole

Hogsvej 3 - 6780 Skærbæk - tlf. 7475 3622

fredag kl. 10.00-12.00

Museet viser den tyske befolkningsdels historie i Sønderjylland

Deutsches Schulmuseum Nordschleswig

Jørgensgård 5, 6200 Aabenraa,

tlf. 73 62 03 31

E-post: dsmn@mail.dk

Åbent: tirsdag og torsdag kl. 15-18 eller efter aftale med museumslederen tlf. 74 62 17 79

Dybbøl Mølle

Dybbøl Banke 7, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 48 90 00, fax 74 48 99 22

E-post: historiecenter@1864.dk

Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Egns- og Landbrugsmuseet i Egen

Sebbelundvej 26, Egen,

6430 Nordborg, tlf. 74 45 89 19

Elstrup Mølle

Fynshavvej 12, Elstrup, 6430 Nordborg,

tlf. 74 45 89 89

E-post: linow@post7.tele.dk

FN-Museet

Frøslevlejren, 6330 Padborg,

tlf. 74 67 68 55

Internet: www.fn-museet.dk

Åbent: 1. april-31. okt. daglig kl. 9-17

Frøslevlejrens Museum

Lejrvej 83, Frøslev, 6330 Padborg,

tlf. 74 67 65 57, fax 74 67 60 77

E-post: froeslevlejrensmuseum@mail.tele.dk

Åbent: tirsdag-fredag kl. 9-16,

lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17,

18. juni-10. aug. hver dag kl. 10-17

December og januar lukket

Genforenings- og Grænsemuseet

Koldingvej 52, Frederikshøj,

Postboks 58, 6070 Christiansfeld,

tlf. 75 57 30 03

E-post: info@genforeningsmuseet.dk

Internet: www.genforeningsmuseet.dk

Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-17

Haderslev Domkirke

Domkirkepladsen, 6100 Haderslev,

tlf. 73 52 36 45

Hjemmeværnsmuseet

Barak H2, Lejrvej 101, Frøslevlejren,

6330 Padborg, tlf. 74 67 68 38,

fax 74 67 60 17

E-post: museet@hvjv.dk

Internet: www.hjemmevaernsmuseet.dk

Åbent: 1. marts-30. nov. alle dage kl. 9-17

Rundvisning og foredrag aftales på

tlf. 74 67 68 38 eller 74 67 65 58

Hjemsted Oldtidspark

Museum samt aktivitets- og oplevelsespark

Hjemstedvej 60, 6780 Skærbæk,

tlf. 74 75 08 00, fax 74 75 08 42

E-post: oldtidspark@hjemsted.dk

Internet: www.hjemsted.dk

Den levende Landsby

Hygum Hjemstavnsård

Ribevej 74, Sdr. Hygum, 6630 Rødding,

tlf. 74 84 55 66, fax 74 84 55 66

Åbent: Skt. Hans - 31. aug kl. 11-16 hver dag og efter aftale.

Jels Mølle

Jels Møllegade 5, Jels, 6630 Rødding,

tlf. 74 55 21 10

Jørgen Riecks Arkæologiske Samling

Egebjergvej, Svenstrup, 6430 Nordborg,

www.gram-efterskole.dk

Fordi vi vil noget med livet

8. / 9. og 10. klasse!

Folkeskolens afgangsprøver + en række linjefag: Bl.a. idræt, musik, drama, kreativ, medie

Mere information på:

hjemmesiden eller via tlf. 74 82 04 82

Gram Efterskole, Slotsvej 19, 6510 Gram

tlf. 74 45 05 92

Klosterkirkegården

Præstegade, 6100 Haderslev

Landbrugsmuseet

Kalvetoftens 1, Ullerup, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 46 11 04

Lorenzens Gård

Nørrevej 29, Bådsbøl-Ballum, 6261 Bredebro,

tlf. 74 71 61 11

Åbent: Hver dag i juli måned kl. 14-18

Løgumkloster Kirke og Kloster

Slotsgade 11, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 52 40

E-post: locusdei@post.dk

Museet Holmen

Østergade 13, 6240 Løgumkloster,

tlf. 74 74 41 65, fax 74 74 41 22

E-post: info@museetholmen.com

Internet: www.museetholmen.com

Skiftende kunst- og kulturhistoriske udstillinger

Museum Sønderjylland

Naturhistorie – palæontologi

Gram Lerggrav

Lergravsvej 2, 6510 Gram,

tlf. 74 82 10 00, fax 73 82 09 00

E-post: gram@museum-sonderjylland.dk

Internet: www.grammus.dk

Åbent: 1. maj-31. aug. alle dage kl. 10-17,

1.sept.-30.april alle dage kl. 13-16

Museum Sønderjylland

Arkæologi Haderslev

Dalgade 7, 6100 Haderslev,

tlf. 74 52 75 66, fax 74 53 40 14

E-post: haderslev@museum-sonderjylland.dk

Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Åbent: 1.juni-31.aug. tirsdag-søndag kl. 10-16

1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 13-16

Åben for skoler ved henvendelse

Oplevelser for hele familien

Smuk natur, byliv og aktive landsbymiljøer, kultur og historie. Aabenraa Kommune byder på oplevelser for hele familien.

Aabenraa
Kommune

Bakker, skov og vand

Den enestående og varierede natur med bakker, skove, fjorde og vandløb indbyder til udendørs aktiviteter for hele familien. Kysten og strandene er et besøg værd, hvad enten der står strand- og gåture eller sejlsport på programmet.

Nyt og gammelt

Overalt i kommunen finder du gode overnatningsmuligheder og indbydende specialbutikker. Aabenraa by har sin egen særlige atmosfære med en blanding af moderne byliv og gamle brostensbelagte gader.

Læs mere på www.aabenraa.dk

**Museum Sønderjylland
Ehlers Lertøjssamling og Haderslev
Bymuseum**

Slotsgade 20-22, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 08 58
Åbent: 1. juni-31. aug. tirs.-fre. kl. 10-17,
lør.-søn. kl. 13-17, 1. sept.-31. maj, tirs.-søn. og
helligdage kl. 13-17. Mandage lukket
Besøg eller studier herudover kan aftales

**Museum Sønderjylland
Slesvigske Vognsamling**

Simmerstedvej 1, 6100 Haderslev
tlf. 73 52 07 07
E-post: vognsamlingen@museum-sonderjyl-
land.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1. juni - 31. aug. tirs. - fre. kl. 10-16,
lør. - søn. kl. 13-16, man. lukket.
1. sept. - 31. okt. og 1. marts - 31. maj, tirs. -
søn. kl. 13-16, man. lukket.
Nov., dec., jan. og febr. lukket.

**Museum Sønderjylland
Cathrinesminde Teglværk**

Illerstrandvej 7, 6310 Broager,
tlf. 74 44 94 74, fax 74 44 17 20
E-post: cathrinesminde@museum-sonderjylland.dk
Åbent: 30. marts-30. apr. kl. 10-16,
1. maj-31. aug. kl. 10-17, 1. sept.-26. okt..
kl. 10-16, mandag lukket
Rundvisninger kan bestilles, minimum en uge
i forvejen

**Museum Sønderjylland
Historiecenter Dybbøl Banke**

Dybbøl Banke 16, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 90 00, fax 74 48 99 22
E-post: historiecenter@1864.dk
Internet: www.1864.dk og
www.museum-sonderjylland.dk
Åbent:
9. april-18 okt. kl. 10-17

Museum Sønderjylland - Sønderborg Slot

Sønderbro 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 25 39, fax 74 43 06 55
E-post: sonderborg@museum-sonderjylland.dk

Kontortid: Mandag-torsdag kl. 8-15,
fredag kl. 8-13
Åbent: 1. apr.-30.apr. alle dage kl. 10-16,
1. maj.-30.sep. alle dage kl. 10-17,
1. okt.-31.okt. alle dage kl. 10-16,
1. nov.-31.marts. kl. 13-16, mandag lukket.
I ferier og helligdage ekstra åbent.

**Museum Sønderjylland
Højer Mølle**

Møllegade 13, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 11
E-post: hoejer@museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1. april-31. okt. kl. 10-16
Lejrskole- og gruppebesøg uden for
åbningstiden kun efter aftale på
tlf. 74 78 29 11

**Museum Sønderjylland
Skærbæk Museum**

Storegade 47, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 52/28 95 10 96
Åbent: 1. maj-31.okt. man.-fre. kl. 10-16,
lør.-søn. (+helligdage) kl. 12-16

**Museum Sønderjylland
Drøshes Hus**

Storegade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 49 90,
Internet: www.museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1. april - 31. dec.
mandag - fredag, kl. 10-17, lørdag kl. 10-14,

**Kongeådalens Efterskole
– alsidig efterskole**

- Trininddeling i de boglige fag
- Mange faglinjer
- Ture til København, Tyskland og Sydfrankrig/Kroatien
- Bo på 2-mands-værelser i mindre lejligheder
- Bliv dygtigere, mere selvstændig og oplev fællesskabet.

WWW.KESKOLE.DK · INFO@KESKOLE.DK · TLF 74 85 53 33
DOVERVEJ 19, 6660 LINTRUP

Museum Sønderjylland

Kunstmuseet i Tønder

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80

E-post: kunsttoender@museum-sonderjylland.dk

Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Åbent: 1.juni-31.aug. alle dage kl. 10-17,
1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 10-17

Museum Sønderjylland

Kulturhistorie Tønder

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80

E-post: toender@museum-sonderjylland.dk

Internet: museum-sonderjylland.dk

Åbent: 1.juni-31.aug. alle dage kl. 10-17,
1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 10-17

Museum Sønderjylland

Kunstmuseet Brundlund Slot

6200 Aabenraa,
tlf. 74 63 36 49

E-post: brundlund@museum-sonderjylland.dk

Internet: museum-sonderjylland.dk

Åbent: 1. apr.-30.sept. tirs.-søn. kl. 11-17
1. okt.-31.marts. tirs.-søn. kl. 13-17

Museum Sønderjylland

ISL - Lokalhistorie

Billed- og lydarkiv

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 58 60

E-post: www.museum-sonderjylland.dk

Internet: www.isl.dk

Leder: Kim Furdal

Museum Sønderjylland

Jacob Michelsens Gård i Kolstrup

H. P. Hanssensgade 33, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45

Åbent: Ved bageweekender og
efter aftale med Museum Sønderjylland,
Kulturhistorie Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45

Museum Sønderjylland

Kulturhistorie Aabenraa

H. P. Hanssens Gade 33, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45

Åbent: 1.juni-31.aug. tirsdag-søndag kl. 10-16,
1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 13-16

Nationalmuseets Kommandørgård

Juvrevej 60, Toftum, 6792 Rømø, tlf. 74 75 52 76

Åbent: Påskeåbent fra lørdag før palmesøndag
til lørdag efter påskedag kl. 10-15, 1. maj-30.
sept.kl. 10-17, 1.-31. okt. kl. 10-15. Mandage
lukket

Naturcentret Tønnisgård

Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rømø,
tlf. 74 75 52 57

E-post: info@tonnisgaard.dk

Internet: www.tonnisgaard.dk

Orion Planetarium

Søvej 36, Jels, 6630 Rødding, tlf. 74 55 24 00

Internet: www.orionplanetarium.dk

Rømø Minimuseum

Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rømø
tlf. 74 75 52 57

Sønderjysk Brandværnsmuseum

Fabriksvej 5, 6510 Gram, tlf. 74 82 24 95

Internet: www.museumsvener.dk

Åbent: 1. maj-31. aug. søndag-fredag kl. 10-16,
lørdag efter aftale

Post til formand Henry H. Nielsen,

Winthersvej 10, 6510 Gram,

tlf. 74 82 21 47 eller 40 17 31 47

E-post: henryhof@post11.tele.dk

Sønderjysk Skolemuseum

Over Lerte Gamle Skole,

Farrisvej 10, Over Lerte,

6560 Sommersted

Tørning Mølle

Tørningvej, Hammelev, 6500 Vojens,

tlf. 74 50 74 50

Vibæk Vandmølle

Vibæk Mølle 3, 6470 Sydals

Wellings Landsbymuseum

Mejlbyvej 10, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 52 86
Internet: www.wellings.dk

Zeppelin Museet

Gasværkvej 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 72 54, fax 74 72 72 55
E-post: zeppelin@zeppelin-museum.dk
Internet: www.zeppelin-museum.dk
Åbent: maj - okt. lørdag-søndag kl. 11-16

Museer m.v. i Sydslesvig

BREDSTED

Naturcentrum Nordfrisland

Bahnhofstr. 23, D-25321 Bredstedt,
tlf. 04671/4555, fax 04671/933516
E-post: service@naturzentrum-nf.de
Internet: www.naturzentrum-nf.de
Åbent: 1. maj-31 okt. dagligt kl. 10-17

DANEVIRKE

Danevirke Museum

Ochsenweg 5, D-24867 Dannewerk,
tlf. 04621/37814, fax 04621/31025
E-post: danevirke@syfo.de
Åbent: 15. febr.-25. marts og
26. okt.-30. nov. tirsdag-søndag kl. 10-16,
26. marts-25. okt. tirsdag-fredag kl. 9-17,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17.
Mandag lukket. 1. dec.-14. febr. vinterlukket

EGERNFØRDE

Det gamle rådhus

Rathausmarkt 8, D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/712547 + 48, fax 04351/712549
E-post: museum-eckernfoerde@gmx.de
Internet:
www.eckernfoerde.net/museum/index.html
Åbent: maj-okt. tirsdag-lørdag kl. 10-12.30
og 14.30-17, søndag kl. 11-17,

helligdage kl. 14.30-17. Nov.-april
tirsdag-lørdag kl. 14.30-17, søndag kl. 11-17,
helligdage kl. 14.30-17. 1. maj lukket

FLENSBORG

„Museumsbjergtet“

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852956, fax /852993
E-post: museumsberg@flensburg.de
Internet: www.museumsberg.flensburg.de
Åbent: Nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16,
apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17, mandag lukket

Naturvidenskabeligt Museum

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852504, fax 0461/852159
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=93
Åbent: Apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17,
nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16

Phänomena

Norderstrasse 157-163, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144490, fax /1444920
E-post: science@phaenomena.com
Internet: www.phaenomena.com
Åbent: Okt.-maj man.-fre. kl. 9-17,
juni-sept. man.-fre. kl. 10-18,
lørdage, søn- og helligdage kl. 11-18 hele året

Søfartsmuseum

Schiffbrücke 39, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/852970, fax /851665
E-post: schiffahrtsmuseum@flensburg.de
Internet: www.schiffahrtsmuseum.flensburg.de
Åbent: apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17,
nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16.

FREDERIKSSTAD

Museet „Gammel Mønt“

Am Mittelburgwall 23,
D-25840 Friedrichstadt,
Westerlilienstr. 7 (kontor)
tlf. 04881/1511
E-post: c.thomsen@museum-friedrichstadt.de
Internet: www.museum-friedrichstadt.de
Åbent: påske-14. maj og okt. lørdag,
søndag og helligdage kl. 13-17,
tirsdag-fredag kl. 15-17,

15. maj-30. sept. tirsdag-søndag kl. 11-17

GARDING

Mindeværelse for historikeren

Theodor Mommsen

„Præsteboligen“, D-25836 Garding,
tlf. 04862/100310, fax 04862/100348

E-post: kk.sekretariat@t-online.dk

Internet: www.garding.de/mommsen

Åbent: tirsdag-fredag kl. 14-17 og efter aftale

HALLIG HOOGE

Kongepeselen

Hanswarft 11,
D-25859 Hooge, tlf. 04849/219, fax 04849/337

Internet: [www.hooge.de/
sehenswuerdigkeiten18.0.html](http://www.hooge.de/sehenswuerdigkeiten18.0.html)

Åbent: daglig efter skibenes ankomst
eller efter aftale

HALLIG LANGENÆS

Friserstue, Honkenswarft

D-25863 Langeness (Hallig)
tlf. 04684/235, fax 04684/215

E-post: info@langeness.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=49

Åbent: Dagligt kl. 10-19, grupper efter aftale

Kaptajn Tadsen museet, Ketelswarft

D-25863 Langeness (Hallig),
tlf. 04684/217, fax 04684/289

E-post: info@langeness.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=50

Åbent: fra påske til okt. mandag-lørdag
kl. 13.30 og 15.30 og efter aftale

HATSTED

Mikkelberg, Nordisk center for kunst & cricket

v/Henry Buhl, D-25856 Hattstedt,
tlf. 04846/6604, fax /1790

E-post: mikkelberg@foni.net

Åbent: fredag, lørdag og søndag kl. 14-18
eller efter aftale

HUSUM

Nissenhaus - Nordfrisisk Museum

Herzog Adolf-Str. 25, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2545, fax /63280

E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de

Internet: www.nissenhaus.de

Åbent: april-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts,
tirsdag-søndag kl. 11-17, mandag lukket
grupper efter aftale

Ostenfeldhuset

Nordhusumer Str. 13, D-25813 Husum,
tlf. 04841/4334, fax /8973120

E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de

Internet: www.nissenhaus.de

Åbent: apr.-okt. tirsdag, onsdag og torsdag kl.
13.30-17, grupper efter aftale (tlf. 04841/2545)
Lukket nov.-marts

Nordfrislands Skibsfartmuseum

Am Zingel 15, D-25813 Husum, tlf. 04841/5257
fax 04841-880-299

E-post: schiffahrtsmuseum-nf@t-online.de

Internet: schiffahrtsmuseum-nf.de

Åbent hele året kl. 10-17
Grupper efter aftale

Sydbank

Hvad kan vi gøre for dig

Husum Slot

König Friedrich-V.-Allee,
D-25813 Husum,
tlf. 04841/8973130, fax 04841/63280
E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de
Internet: www.nissenhaus.de
Åbent: marts-okt. dagligt kl. 11-17,
mandag lukket,
nov.-febr. lørdag og søndag kl. 11-17

Poppenspäler Museum

Irene Thorsen Kongresshalle
Erichsenweg 23, D-25813 Husum,
tlf. 04841/63242, fax 04841/872385
Åbent: april-dec. man.-lør. kl. 14-17, jan-marts
man, ons. og fre. kl. 14-17 og efter aftale

Theodor Storm-Huset

Wasserreihe 31, D-25813 Husum,
tlf. 04841/8038630, fax 04841/8038632
E-post: info@storm-gesellschaft.de
Internet: storm-gesellschaft.de
Åbent: apr.-okt. tirsdag-fredag kl. 10-17, lørdag
kl. 11-17, søndag-mandag kl. 14-17, nov.-marts
tirsdag, torsdag og lørdag kl. 14-17

ISTED

Isted-mindehallen

D-24879 Idstedt üb. Schleswig,
tlf. 04621/87352
E-post: kreis@schleswig-flensburg.de
Internet:
www.museen-sh.de/inst.php?inst=10010001541
Åbent: april-sept. tirsdag-søndag kl. 8-18,
okt.-marts søndag-fredag kl. 9-17
Grupper efter aftale

JARDELUND

Christian Lassens Mindemuseum

Kupfermühlenweg 4,
D-24994 Jardelund,
Henvendelse til Fælleslandboforeningen for
Sydslesvig e.V.,
Schiffbrücke 42.2, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-600, fax 603
E-post: faelleslandboforeningen@gmx.de

KAPPEL

Sli-museet

Mittelstr. 7-8, D-24376 Kappeln,
tlf. 04642/1428
E-post: erne@gmx.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=6
Åbent: medio marts-okt. tirsdag-lørdag
kl. 10-12.30 og 13.30-17, nov.-medio marts
efter aftale

Møllen „Amanda“

Schleswiger Str. 1, D-24376 Kappeln,
tlf. 04642/920102
E-post: stadt@kappeln.de
Internet: museen-sh.de/inst.php?inst=7
Åbent: 1. maj-31. okt. man.-tors. kl. 10-12 og
13-17, søn- og helligdage kl. 10-12 og 14-16,
rundvisning efter aftale

Angel Museumsjernbane mellem Kappel og Sønderbrarup

tlf. 04631/2095
E-post: info@angelner-dampfisenbahn.de
Internet: www.angelner-dampfisenbahn.de
Køreplan fås ved henvendelse

KEJTUM/SILD

Det frisiske Hus

Am Kliff 13, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/31101
Internet: www.soelring-foriining.de/
altfriesisches_haus.htm
Åbent: april-okt. man.-fre. kl. 10-17, lør.- søn-
og helligdage kl. 11-17, nov.-marts tirs.-fre.
kl. 13-16

Ny profil
Fokus på
sang og musik

Efterskole
– fuld af sang og musik

- Flerstemmig sang for alle
- Mini-kor for dig, der vil mere
- Mulighed for soloundervisning i sang og musikinstrument
- Veludstyret musiklokale

Få mere at vide på:
www.rinkenaes.dk

RINKENÆS
EFTERSKOLE

Hjemstavnmuseet på Sild

Am Kliff 19, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/31669, fax 04651/32884
E-post: soelring-foriining@t-online.de
Internet: www.soelring-foriining.de
Åbent: april-okt. man.-fre. kl. 10-17,
lør., søn. og helligdage kl. 11-17,
nov.-marts man.-fre. kl. 13-16

KOBBERMØLLE

Kobbermøllesamlingen

v/Bodo Daetz, Wassersleben 16,
D-24955 Harrisee, tlf. 0461/7935
Åbent: april-okt. tirsdag kl. 14.30-17 og efter
aftale

LADELUND

KZ-mindelund ved den evangelisk-lutherske kirke St. Petri

Raiffeisenstr. 3, D-25926 Ladelund,
Leder: Karin Penno-Burmeister
tlf. 04666-449, fax 04666-989537
E-post: k.penno@kz-gedenkstaette-ladelund.de
Internet: www.kz-gedenkstaette-ladelund.de
Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-16, lørdag-søndag
kl. 14-16 og efter aftale.

LYKSBOG

Lyksborg Slot

Grosse Strasse,
D-24960 Glücksburg,
tlf. 04631/442330, fax 04631/4423329
E-post: info@schloss-gluecksburg.de

Internet: www.schloss-gluecksburg.de

Åbent: 1. maj-30. sept. kl. 10-18,
okt. tirs.-søn. kl. 10-18,
1. nov.-30. apr. lør. og søn. kl. 11-16

NEBEL/AMROM

Hjemstavnmuseum

Valjaat 4,
D-25946 Nebel/Amrum,
tlf. 04682/872, fax 04682/962274
E-post: harkthomsen@t-online.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=85
Åbent: forår-efterår mandag-lørdag kl. 10-12 og
14.30-17, søndag kl. 14-17

NIBØL

Naturhistorisk Museum

Hauptstr. 108, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/5691, fax 902719
E-post: info@nkm-niebuell.de
Internet: www.nkm-niebuell.de
Åbent: 1. apr.-31. okt. tirs.-søn. kl. 14-17.30,
hele året også mandag efter aftale.

Frisisk Hjemstavnmuseum

Osterweg 76, D-25899 Niebüll,
E-post: museum@stadt-niebuell.de
Internet: www.friesisches-museum.de
Åbent: juni-sept. dagligt kl. 14-16
og efter aftale på tlf. 0175/4146185

Bliv medlem af
Sprogforeningen

Stiftet 1880

Formål:

“– at gavne det danske sprog og den danske kultur i Sønderjylland.”

Medlemskab af Sprogforeningen er “livsvarigt”, der betales 250 kr. en gang for alle.
Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til Sprogforeningens kontor.

Sprogforeningen · Folkehjem · Haderslevvej 7 · 6200 Aabenraa · Tlf. 74 62 11 50 · aabaek@aabaek.dk

Richard-Haizmann-museet

Rathausplatz 2, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/1010, fax /60166
Internet: museen-sh.de/inst.php?inst=99
Åbent: tirsdag-fredag kl. 11.00-16.30,
lørdag kl. 10-12, søndag kl. 14-17

OEVERNUM/FØR

Oevenum-museet

Buurnstraat 48, D-25938 Oevenum/Föhr,
tlf. 04681/2673
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=104
Åbent: tirsdag-søndag kl. 14-17,
mandag formiddag samt i vintermånederne
efter aftale

PELLWORM

Ø-museet

Uthlandstr. 2, D-25849 Pellworm,
tlf. 04844-18935
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=106
Åbent: Vinter mandag-torsdag kl. 8-12 og
kl. 14-16, fredag kl. 8-12, sommer mandag-
torsdag kl. 8-12 og 14-18, fredag kl. 8-12

RENDSBORG

Historisk museum og

Det nordtyske Trykkerimuseum

Arsenalstr. 2-10, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/331336, fax 04331/27687
E-post: museenrendsburg@web.de
Internet:
www.rendsburg.de/kultur-sport/museen.html
Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-12 og 15-18,
lørdag-søndag kl. 10-13 og 14-17. Mandag lukket

Elektromuseum Eon-Hanse AG

Stormstrasse 1, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/182464, fax 04331/182685
E-post: elektromuseum@eon-hanse.com
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=155
Åbent: Tirsdag kl. 10-12 og 14-16
Grupper efter aftale

Jødisk museum - galleri for billeder

Dr. Bamberger-Haus

Prinzessinstr. 7-8, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/25262, fax /24714

E-post: info@juedisches-museum-rendsburg.via.t-online.de

Internet: www.juedisches-museum-rendsburg.de

Åbent: Dagligt kl. 12-17, mandag lukket, grup-
per efter aftale

Kunststøberimuseet

Glück-Auf-Allee 4,
D-24782 Rendsburg-Büdeltsdorf,
tlf. 04331-38711 eller 04621-813-222,
fax 04621/813/555

E-post: info@schloss-gottorf.de

Internet: www.schloss-gottorf.de/eisenkunst/frameset.htm

Åbent: tirsdag-lørdag kl. 15-18, onsdag kl. 9-12
og 15-18, søndag kl. 10-12 og efter aftale

SKT. PETER-ORDING

Ejdersted Hjemstavnsmuseum

Haus Jensen,
Olsdorfer Str. 6, D-25826 St. Peter-Ording,
tlf. 04863/1226, fax 04863/703337

E-post: info@museum-landschaft-eiderstedt.de
Internet: www.museum-landschaft-eiderstedt.de
Åbent: Tirs.-lør. kl. 10-17, søn. kl. 10-13, rund-
visning ons. kl. 15. Mandag lukket

SLESVIG

**Det slesvig-holstenske Landsmuseum for for-
historie samt for kunst- og kulturhistorie**

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621-8130, inf.: 04621/813222,
fax /813555

E-post: info@schloss-gottorf.de

Internet: www.schloss-gottorf.de

Åbent: april-okt. dagligt kl. 10-18, nov.-marts
tirs.-fre. kl. 10-16, lør., søn.- og helligdage
kl. 10-17

Arkæologisk Landsmuseum

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/813-222; fax 04621/813-555

E-post: info@schloss-gottorf.de

Internet: www.schloss-gottorf.de/alm/frameset.htm

Åbent: april-okt. dagligt kl. 10-18, nov.-marts
tirs.-fre. kl. 10-16, lør., søn.- og helligdage kl.
10-17

Holm-museet

Süderholmstr. 2, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/936820

Internet: www.schleswig.de

Åbent: kl. 10-18 hele året

Slesvig Bymuseum

Friederichstr. 9-11, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/936820, fax 04621/936899

E-post: stadtmuseum@kultur-schleswig.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=164

Åbent: apr.-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts
tirs.-lør. kl. 10-17, man. kun åbent på hellig-
dage. Lukket 24., 25., 31. dec. og 1. jan.

Slesvig-Holstenske landsarkiv

Prinzenpalais, Gottorfstr. 6, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/861800, fax /861801

E-post: landesarchiv@la.landsh.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=163

Åbent: mandag-fredag kl. 8.30-17

Vikingemuseet Hedeby

Haddeby ved D-24837 Schleswig,
postadr. Schloss Gottorf,
tlf. 04621/813-222, fax 04621/813-555

E-post: info@schloss-gottorf.de

Internet:

www.schloss-gottorf.de/haithabu/frameset.htm

Åbent: april-okt. daglig kl. 9-17, nov.-marts
tirsdag-søndag kl. 10-16

SATRUP**Landsbymuseet „Satruphus“**

Flensburger Str. 8, D-24986 Satrup,
tlf. 04633/7122, fax 04633/967677

E-post: jansen-satrup@t-online.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=208

Åbent: maj-sept. mandag-tirsdag og torsdag-fre-
dag kl. 10-12 og 16-30-17.30, onsdag kl. 10-12,
lørdag kl. 11-12 og 16-18, søndag kl. 10.30-12,
okt.-apr. søndag kl. 10.30-12 eller efter aftale

SVAVSTED**Sognets hjemstavnhistoriske samling**

Kurgæstehuset/Treenehaus,
D-25876 Schwabstedt, tlf. 04884/420

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=171

Åbent: marts-okt. kl. 9-18

Rundvisning efter aftale

SØBØL**Nolde-museet**

Neukirchen, D-25927 Seebüll,
tlf. 04664/983930, fax /1475

E-post: info@nolde-stiftung.de

Internet: www.nolde-stiftung.de

Åbent: 1. marts-2. dec. kl. 10-18,
juni-sept. torsdage kl. 10-20

TETENBØL**„Haus Peters“**

Dörpstraat 16, Eiderstedt, D-25882 Tetenbüll,
tlf. 04862/681, fax /103028

E-post: seidel.pellworm@t-online.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=185

Åbent: 17.jan.-1.marts kun lør.-søn.
kl. 14-18, ellers tirs-søn.
kl. 14-18, 1. juni-30. sept. kl.11-18

TYDAL**Tydal Spejdermuseum**

Beliggende på Spejdgården Tydal, D-24852
Eggebek, tlf. 04609/263 eller /91030

E-post: dss.tydal@t-online.de

Internet: www.tydal.dk

Formand: Torben Kvist, Marienallee 49,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/51673

Åbent: efter aftale med bestyreren

TØNNING**Historisk pakhus ved havnen**

Herrengraben 1, D-25832 Tønning,
tlf. 04861/6750

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=187

Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 14.30-17.30

Multimar Wattforum

Am Robbenberg, D-25832 Tønning,
tlf. 04861/96200, fax 04861/962010

E-post: info@multimar-wattforum.de

Internet: www.multimar-wattforum.de

eller www.museen-sh.de/inst.php?inst=188

Åbent: apr.-. okt. kl. 9-18,
nov.-mar. kl. 10-17. Lukket 24. dec.

UNDEVAD**Museumslandsby**

Unewatter Strasse 1a, D-24977 Langballig,
tlf. 04636/1021, fax 04636/8226

E-post: museum-unewatt@schleswig-flensburg.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=125

Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 10-17,
apr. og okt. fredag-søndag kl. 10-17. Nov.-marts
lukket. Grupper og rundvisning efter aftale

VYK/FØR**Haerberlin-museet**

Rebelstieg 34, D-25938 Wyk/Föhr,
tlf. 04681/2571, fax 04681/748420

E-post: info@friesen-museum.de

Internet: www.friesen-museum.de

Åbent: 16. marts-31. okt. tirsdag-søndag
kl. 10-17, juli-aug. dagligt kl. 10-17,
1. nov.- 15. marts tirsdag-søndag kl. 14-17

WITZWORT**Roter Haubarg**

Sand 5, D-25889 Witzwort, tlf. 04864/845
fax 04864/271941

E-post: k.reck@roterhaubarg.de

Internet: www.roter-haubarg.de

Åbent: tirsdag-søndag kl. 11-22

Forbruger- organisationer

Familie og Samfund Sønderjylland

Regionsformand: Kristine Justesen,
Korup Markvej 27, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 72 32

Næstformand: Astrid Raun, Nr. Hjarupvej 3,
6230 Rødekre, tlf. 74 66 41 07

Kasserer: Anette Laasholdt, Bovvej 32,
6534 Agerskov, tlf. 74 51 92 75

Lokalforeningsformænd:

Haderslev: Johanne Petersen, Højgårdhave 10,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 99 29

Toftlund: Sonja Keller, Gestrupvej 27,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 22 00

Agerskov: Alice Jessen, Lillebjergvej 1A,
6534 Agerskov, tlf. 74 51 92 75

Hovslund: Astrid Raun, Nr. Hjarupvej 3,
6230 Rødekre, tlf. 74 66 41 07

Egvad/Hjordkær: Marie Wollesen,
Nr. Hostrupvej 19, 6230 Rødekre

Kassø: Jytte Katborg,
Kassøvej 46, 6230 Rødekre

Husholdnings- foreninger

Aktive Kvinder, Rødding

Formand: Aase Caroline Ravn,
Bakkegårdsparken 122H, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 22 00

Sekretær: Ingrid Nielsen,
Galgetoften 15, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 17 01

Aktive Kvinder, Skodborg

Formand: Ulla Boe Nielsen,
Trøjborgvej 12, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 86 68

Jels og Omegns Husholdningsforening

Formand: Anna-Marie Bertelsen,
Søndermarken 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 76

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Ingrid Fritsche,
Nørre Landevej 9, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 51 84

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Ulla Johannsen,
Nordvesthavnen, Jagten 1.st., 6400 Sønderborg

Landboforeninger

Dansk Landbrug

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
1620 København V,
tlf. 33 39 46 00, fax 33 39 46 06
E-post: dl@danskladbrug.dk

Formandskab:

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89
Viceformand: Cand.agro. Michael Brocken-
huus-Schack,
Giesegaard, Giesegårdvej 72, 4100 Ringsted,
tlf. 57 66 26 00, fax 57 66 26 01
Viceformand: Gårdejer Gert Karkov,
Hærvejen 14, Immervad, 6500 Vojens,
tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39
Viceformand: Husmand Ib W. Jensen,
Koppenbjergvej 16, 5620 Glamsbjerg,
tlf. 64 72 31 72

Foreningen af jyske Landboforeninger

Kontor: Udkærsvvej 15, 8200 Århus N,
tlf. 87 40 55 40
Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89
Sønderjyder i bestyrelsen:
Gårdejer Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømqvej 88, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømqvej 88, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86
Regionssekretær: Helge Petersen, Billundvej 3,
6500 Vojens, tlf. 73 20 26 42, fax 73 20 26 05

Sønderjysk Landboforening

Billundvej 3, 6500 Vojens, tlf. 73 20 26 00,
fax 73 20 26 05
Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 23 00, fax 73 74 23 05
Bestyrelse:

Formand: Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømqvej 88, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86
Næstformand: Hans Petersen Schmidt,
Vestergade 55, Arnum, 6510 Gram,
tlf. 74 82 63 21, fax 74 82 64 21
Jørn Ebbesen, Strandelhjørnvej 4,
Strandelhjørn, 6500 Vojens, tlf. 74 51 90 20
Søren Laustsen, Djernæsvej 102, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 63 33
Christian Ravn, Gl. Brøstrupvej 7, Brøstrup,
6630 Rødding, tlf. 74 84 59 65
Esben Skøtt, Brabækvej 3, Brabæk,
6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 11 55
Jørgen Gram, Gabøl Byvej 11, 6500 Vojens,
tlf. 74 87 16 18, fax 74 87 16 11
Christian Lund, Skodborg Søndergade 50, 6630
Rødding, tlf. 74 84 84 04, fax 74 84 80 99
Henrik Petersen, Aabenraavej 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 23 94
Jette Jacobsen, Ribevej 75, Gabøl, 6500 Vojens
tlf. 74 87 12 17
Jørgen Jensen, Sdr. Vilstrup Bygade 54, Sdr.
Vilstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 58 22 42
Johan Schmidt, Kastvråvej 9, Kastvrå, 6560
Sommersted, tlf. 74 50 61 71

*Sønderjysk Landboforening er en fusion af
Haderslev Amts Landboforening, Den nordsles-
vigske Landboforening, Nr. Rangstrup Her-
reds Landboforening og Landboforeningen for
Vestslesvig*

LandboSyd

Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00
Formand: Mogens Dall, Kidingvej 42, Bovrup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 03 61
Sekretær: Direktør Gunnar Fink,
LandboSyd, Peberlyk 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 36 50 00

LHN

Formand: Jørgen Popp Petersen,
Solderupvej 49, Søvang, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 77 51 70
Industriparken 1, Postboks 61, 6360 Tinglev

Sønderjyllands Landboudom

Kontor: Landboudomscentret, Billundvej 3,
6500 Vojens, tlf. 73 20 26 50, fax 73 20 26 05
Formand: Anna Mathiesen

Familielandbrug

Dansk Familielandbrug

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
1620 København V, tlf. 33 39 46 00
Formand: Husmand Ib W. Jensen,
Koppenbjergvej 16, 5620 Glamsbjerg,
tlf. 64 72 31 72

Sønderjyder i bestyrelsen:

Erik Obling Petersen, "Barsbølgård",
Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 12 90

Sønderjysk Familielandbrug

Landbrugsrådgivning Syd I/S,
Guldagervej 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 20 20, fax 73 74 20 22
E-post: dsh@dsh.dk

Centerleder: Mogens W. Birch

Formand: Erik Obling Petersen, "Barsbølgård",
Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 12 90

Haderslev Østeramts Familielandbrug

Formand: Preben Hansen, Gl. Skovbyvej 2,
Skovby, 6500 Vojens, tlf. 74 54 55 36
Sekretær og kasserer: Jørgen Peter Sørensen,
Godthåbsvej 19, 6100 Haderslev,
tlf. 73 52 07 97

Haderslev Vesteramts Familielandbrug

Formand: Antoni Stenger, Ribevej 99, Harreby,
6510 Gram, tlf. 74 84 54 02
Sekretær: Egon Schmidt, Tøndervej 15, Roost,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 45 19

Familiebruget Als og Sundeved

Formand: Niels Iwang,
Smøl 24, 6310 Broager

Tønder Amts Familielandbrug

Formand: Henrik Petersen, Tørvebjergvej 2,
6240 Løgumkloster

Aabenraa Amts Familielandbrug

Formand: Knud Strøm, Øster Løgumvej 63,
Genner, 6230 Rødekre, tlf. 74 69 87 41

Land- og skovbrug

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Klostermarken 12, postboks 91,
8800 Viborg, tlf. 87 28 11 33

Internet: www.hedeselskabet.dk

Direktion: Ove Kloch, adm. direktør,
koncernchef

Formand: Kammerherre, hofjærgemester Frants
lensgreve Bernstorff-Gyldensteen,
Buurskovvej 2, 5400 Bogense

Fødevarerhverv

Nyropsgade 30, 1780 København V,
tlf. 33 95 80 00, fax 33 95 80 80

Direktør: Arent B. Josefsen

Kontor i Tønder: Pionér Allé 9, 6270 Tønder,
tlf. 33 95 80 00, fax 74 72 19 80

Jordbrugskommissionen for Region Syddanmark Vest

Formand: Kontorchef Ingelise Jellesen,
Statsforvaltningen Syddanmark,
Storetorv 10, 6200 Aabenraa,
tlf. 72 56 79 42

Dansk Landbrug

Sven-Åge Steenholdt,
Farrisvej 50, 6580 Vamdrup,
tlf. 74 55 12 27

Dansk Landbrug

Hans Pedersen Schmidt,
Vestergade 55, Arnum, 6510 Gram,
tlf. 74 82 63 21

Friluftsrådet

Peder Rasmussen,
Calvinsvej 53, 7000 Fredericia,
tlf. 75 93 20 54

Danmarks Naturfredningsforening:

Flemming Nissen,
Simmersted Byvej 11, 6500 Vojens

Dansk Gartneri

Christian Christensen,
Seggelundvej 31, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 15 75

Landbrugsraadet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V, tlf. 33 39 40 00,
fax 33 39 41 41

E-post: landbrugsraadet@landbrug.dk

Præsident: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

Adm. direktør: Carl Aage Dahl

Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab

Axelborg, Axeltorv 3, 1. sal, 1609 København V
Præsident: Godsejer Frederik Lüttichau
Engestofte-Søholt Gods, Engestoftevej 95,
4930 Maribo

Skovdyrkerforeningen Syd

Formand: Frede Andersen,
Niels Ebbesens Vej 8, 7100 Vejle,
tlf. 75 82 23 92

Skovrider: Henning Nielsen,
Brejning Søndergade 26, 7080 Børkop
tlf. 75 86 73 88, fax 75 86 92 17

*Skovdyrkerforeningen Syd dækker området syd
for Horsens-Brande-Esbjerg*

TOGETHER
EVERYBODY
ACHIEVES
MIRACLES

IHS
IDRÆTSHØJSKOLEN
SØNDERBORG

Have- selskaber

Haveselskabet

Sønderjylland afdeling

Formand: Anders Fogh, Hassel-
haven 19,
6330 Padborg, tlf. 74 67 11 75
Konsulenthjælp i området:
tlf. 86 49 17 34

Kredse/Formænd:

Aabenraa: Kirsten Boisen, Årup-
gade 14, Årup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 31 63
Christiansfeld: Mette R. Nør-
relykke,

Hejls Landevej 63, 6094 Hejls,
tlf. 76 99 10 95

Føvling-Holsted-Gørding: Kir-
sten Lauridsen, Lourupvej 22,
6690 Gørding, tlf. 75 17 84 29

Gråsten og Fjordeggen: Per
Bangsgård, Sundkobbøl 11, 6300
Gråsten, tlf. 74 65 09 01

Haderslev: Mads Sand, Thurøvej
69, Starup,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 56 14

Jels-Oksenvad-Sommersted: Nis Thomsen, Hel-
letvej 4, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 29 50

Nordals: Willy Nielsen, Dyssevænget 31, Gude-
rup, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 90 33

Padborg: Elin Fischer, Nygade 74,
6330 Padborg, tlf. 74 67 21 61

Ribe: Lone Pedersen, Seminarievej 119,
6760 Ribe, tlf. 75 42 23 85

Rødding: Inge R. Andersen, Københovedvej 54,
Københoved, 6630 Rødding, tlf. 74 84 71 05

Rødekre: Karen M. Jakobsen, Skovvænget 9,
6230 Rødekre, tlf. 74 66 16 05

Sønderborg: Birthe Jørgensen, Illervej 43,
6310 Broager, tlf. 74 44 90 99

Toftlund: Anne-Grethe Petersen,
Mariavænget 29, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 22 34

Tønder: Lene Alsing, Jernbanegade 12,
6270 Tønder, tlf. 74 72 32 98

Vamdrup: Britta Bregnhøj, Østerbyvej 2,
6580 Vamdrup, tlf. 75 58 10 98

Vestslesvigs Havekreds: Hans Andersen,
Søndervang 33, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 19 53

Vojens-Skrydstrup: Jane Gabrielsen, Violvej 12,
Nustrup, 6500 Vojens, tlf. 74 87 16 37

Husdyrbrugs- organisationer

Sønderjyds Avlsforening SDM Dansk Holstein

Formand: Carsten Port,
Bjørnkærvej 5, Arrild, 6520 Toftlund

Avlsforeningen Den jyske Hest

Formand: Kresten Møller,
Nedre Vej 77, Ålbæk, 8900 Randers
Sekretær: Grethe Busk,
Kolstrupvej 4,
8581 Nimtofte

Bestyrelsesmedlemmer fra Sønderjylland:

Birgit Jørgensen, Nørrevang 8,
6230 Rødekre

Kontaktperson:

Birgit Jørgensen,
Nørrevang 8, 6230 Rødekre

Dansk Landbrugsrådgivning

Landscentret, Fjerkræ, Udkærsvvej 15,
8200 Århus N, tlf. 87 40 50 00, fax 87 40 50 10

Slagterier

Danish Crown AmbA

Formand: Niels Mikkelsen,
Volstrupvej 2, 7560 Hjerm
Hovedkontor: Marsvej 43,
8900 Randers

Adm. direktør:

Kjeld Johannesen

Afdelinger i Sønderjylland:

Blans/Sønderborg, tlf. 73 16 43 00,
fax 73 16 45 30

Skærbæk, Aabenraavej 11, 6780 Skærbæk,
tlf. 89 19 23 30, fax 73 95 37 66

Vojens, Trekanten 23, 6500 Vojens,
tlf. 89 19 20 60, fax 89 19 28 43

**ADVENTURE
EFTERSKOLEN**

Sønderjylland

Vi skaber eventyret

Adventure Efterskolen Sønderjylland - den aktive skole.

- Obligatorisk gymnastik 5 timer om ugen
- Adventure Outdoor (GPS, sejlsads, dykning, klatring, førstehjælp, teambuilding, kajak m.m.)
- Adventure Race (løbetræning, teambuilding, mountainbike og kajak)
- Adventure Aqua (surfing, dykning, svømning, kajak, sejlsads)
- Adventure Creative (Design, udvikling, støbning, smedning, tegning, glaskunst)
- Bøgligt højt niveau
- Boldgrenene: Fodbold, volley, håndbold og badminton
- 100 % røgfri efterskole

Læs mere om os på www.adventure-efterskolen.dk
eller ring på 74 44 27 62.

Rødding, Gl. Hygumvej 3, 6630 Rødding,
tlf. 89 19 22 40, fax 89 19 22 55

Tønder, Viddingherredsgade 26 A, 6270 Tønder,
tlf. 89 19 32 70, fax 89 19 32 80

Handel

Brugsforeningsbevægelsen

FDB, Ragnesminde, Vallensbæk Torvevej 9,
2620 Albertslund

Det danske Handelskammer

Formand: Adm. direktør Bent Larsen,
København, tlf. 33 95 05 00

Sekretariat: Børsen, 1217 København K,
tlf. 33 95 05 00

Lokalkontorer:

Ny Banegårdsgade 45, 8100 Århus C,
tlf 86 13 53 55

Boulevarden 20, 9000 Aalborg,
tlf 98 16 06 00

Albani Torv 4, 5000 Odense C, tlf. 66 14 47 14

Madevej 9, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 49 62

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab

Hovedkontor: Axelborg, 1503 København V
tlf. 33 15 11 13

Formand: Gårdejer Niels Skadhauge

Sønderjyske medlemmer af repræsentantskabet:

Gårdejer Jens Bonde, Sømosegård,

Tirslundvej 2, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 79

Gårdejer Tage Petersen, Raaholt,
Goldbækvej 6, Øbening,

6230 Rødekro,
tlf. 74 66 92 11

Gårdejer Bent Villadsen,

Ørbygård, Sillerup Møllevej 70, Ørby, 6100

Haderslev,
tlf. 74 57 92 08

Gårdejer Peter Fallesen Ravn,

Østerløgumvej 73, Øster Løgum,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 44 33

Gårdejer Niels Frederik Jensen,

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

SdU

er en sammenslutning af ungdoms- og idrætsforeninger
samt landsdelsorganisationer for børn og unge.

SdU's formål er at fremme det danske børne- og
ungdomsarbejde i Sydslesvig.

www.sdu.de

Dansk Ungdomssekretariat, Norderstr. 76, D-24939 Flensburg · tlf. +49 (0)461-144 08-0

Gammelmark 12, Dynt, 6310 Broager,
tlf. 74 44 00 43
Gårdejer Bjarne Skou,
Midtervej 10, Stenderup,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 20 26
Gårdejer Jens Lorenzen,
Hviding Kirkevej 22,
Gl. Hviding, 6760 Ribe,
tlf. 75 44 51 27
Hans Iversen, Nørremark 18, Ulkebølsten, 6400
Sønderborg, tlf. 74 43 36 60

Handelsstandsforeninger

Haderslev Handelsråd

Sekretariat: UdviklingsCenter Haderslev,
Nørregade 52, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 00 53, fax 74 53 46 67
E-post: sekretariat@uch.dk
Internet: www.haderslev-butikker.dk

Toftlund Handels- og Håndværkerforening

Formand: Leif S. Warberg, Rolighedsvej 5B,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 06 64, fax 74 83 06 74

Vojens Handelsstandsforening

Formand: Bjarne Johansen, Aktiv Super Vojens,
tlf. 74 54 30 57

Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger

Center for Erhvervsudvikling

Alsion 2, 6400 Sønderborg,
tlf. 65 50 81 90, fax 65 50 81 93
E-post: cfe@cfe.dk Internet: www.cfe.dk

Christiansfeld Udviklingsråd

Jesper Hansen, erhvervschef,
Postboks 15, 6070 Christiansfeld,
tlf. 73 56 13 01, fax 74 56 32 18
E-post: udviklingsraadet@christiansfeld.dk
Internet: www.christiansfeld.dk

Erhvervsrådet for Tinglev Kommune

Tinglev Rådhus, Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev,
tlf. 73 34 35 39, fax 74 64 20 24
E-post: adn@tinglev-kommune.dk
Erhvervschef: Alice Damm

Gråsten Håndværkerforening

Formand: Vognmand Hans-Uwe Jochimsen,
Egenæs 7, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 04 92

Håndværksrådet

Organisation for små og mellemstore virksom-
heder i Danmark. Islands Brygge 26, 2300
København S, tlf. 33 93 20 00
E-post: hvr@hvr.dk. Internet: http://www.hvr.dk
Formand: Niels Erik Lundvig, Galten

Haderslev Erhvervsråd

Nørregade 52, 1,
6100 Haderslev,
tlf. 73 54 56 21

Løgumkloster Handels- og Håndværkerfor- ening

Formand: Jan Muus,
Win-Door Aps,
Teglårdsvej 1,
6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 36 49

Padborg Udviklingscenter

Sekretariat: Erhvervenes Hus Aabenraa,

LØGUMKLOSTER EFTERSKOLE

Tønder Landevej 6
6240 Løgumkloster
tlf. 74743652 - mail: lme@lme.dk

På Løgumkloster Efterskole tilbydes vi undervisning i almindelige skolefag,
derudover har vi 4 hovedlinjer:

Lederlinje • Idrætslinje
Musik- og dramalinje • Integrationslinje

- Herudover tilbydes vi undervisning i en lang række liivalgsfag.
- Skolen har trådløst netværk og sætter meget på digitalisering af undervisningen.
- Skolen er en kristen efterskole og det kristne menneskesyn er et vigtigt fundament for al aktivitet på skolen.
- Besøg vores hjemmeside www.lme.dk eller kom forbi og se skolen – det er et besøg værd

Bjerggade 4, Postboks 42,
6200 Aabenraa
tlf. 74 67 27 02, fax 74 67 40 23
Formand: Filialdirektør Bjarne Axelsen

Rødekro Erhvervsråd

C/O Erhvervenes Hus Aabenraa,
Bjerggade 4K, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 20 20, fax 73 62 20 21
Internet: <http://www.rodekro-erhverv.dk>

Sønderborg Handel

Formand: Claus Plum
Sekretariat: Sekretariatschef
Tina Karger Jespersen,,
Rådhusstrøget 7, 1. sal, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 18 00

Tønder Erhvervsforum

Att: Niels Dahlmann, Bredebro Sparekasse,
Storegade 25, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 15 41

Tønder Håndværkerforening

Formand: Bjarne Pekruhn,
Vidågade 10, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 37 45

Finansiering

DLR Kredit A/S

Nyropsgade 21, 1780 København V,
tlf. 70 10 00 90
E-post: dlr@dlr.dk, Internet: www.dlr.dk
Direktion: Adm. direktør Bent Andersen
Formand for bestyrelsen: Sparekassedirektør
Svend Jørgensen, Sparekassen Himmerland A/S

Foreningen Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 40 54
Formand: Gårdejer Jørgen Rode Andersen,
Ribelandevej 79, Abild, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 89
Næstformand: Gårdejer Jørgen Jacobsen,
Busholmvej 7, Øster Højst, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 77 54 70

Sekretær: Gårdejer Regnar Jensen,
Kværsløkke 18, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 94 82
Forretningsfører: Eigil Marquardsen,
Vestermarken 45, 6360 Tinglev, tlf. 74 64 22 29
Foreningen Landeværnet administrerer tillige:
Lånefonden for Sønderjylland
Sønderjyllands Investeringsfond

Realkredit Danmark

Erhvervscenter Esbjerg,
Strandbygade 2, 6700 Esbjerg,
tlf. 45 12 58 20
Erhvervscenterdirektør: Kurt Knudsen
Souschef: Heinrich Jensen

Sønderjyllands Investeringsfond

Jernbanegade 4, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 40 54, fax 74 37 61 31
Formand: Adm. dir. Thomas Jørgensen Bjerrum,
Dansani A/S, Finlandsvej 8, 6100 Haderslev
Næstformand: Fhv. forretningsfører Arne Lunding,
Højskolevej 2, 6360 Tinglev
Regionsdirektør Oskar Tygesen, Sydbank,
Jernbanegade 35, 6400 Sønderborg
Sparekassedirektør John Kristensen, Sparekas-
sen Bredebro, Storegade 25, 6261 Bredebro
Filialdirektør Jan Poulsen, Danske Bank,
Storegade 3, 6200 Aabenraa
Forretningsfører: Eigil Marquardsen

» Viljen til at ville - giver evnen til at kunne «

Højer Ungdomsskole

- Vi er en boglig skole for de aktive.
- Vi er en moderne skole i porten til Europa.
- Vi har gymnastik, 7 linjefag og masser af valgfag.

HØJER UNGDOMSSKOLE

Nørrevej 68 · 6280 Højer
tlf. 74 78 2140 · www.h-us.dk

Jagt- og vildtforvaltning m.v.

Administration

Skov- og Naturstyrelsen,
 Naturområdet
 Haraldsgade 53, 2100 København Ø,
 tlf. 72 54 20 00, fax 39 27 98 99

Miljøministeriet

Skov- og Naturstyrelsen
 Jagttegnsekspeditionen
 Haraldsgade 53, 1., 2100 København Ø,
 tlf. 72 54 24 24 (kl. 9-12), fax 39 27 39 29
 E-post: jagttegn@sns.dk

Århus Universitet

Danmarks Miljøundersøgelser

Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet
 Grenåvej 14, Kalø, 8410 Rønne,
 tlf. 89 20 17 00, fax 89 20 15 14

Dansk Jagtforsikring A/S

Frederiksberggade 16, 1459 København K,
 tlf. 33 11 07 47, fax 33 11 80 81

Dansk Land- og Strandjagt af 1991

Formand: Finn Madsen, Vestergade 44,
 9900 Frederikshavn, tlf. 61 60 92 92
 E-post: formand@dls-jagt.dk
 Internet: www.dls-jagt.dk
 Medlemsblad: Jagt og Jægere

Danmarks Jægerforbund

Hovedkontor: Højnæsvej 56, 2610 Rødovre,
 tlf. 88 88 75 00
 E-post: info@jaegerne.dk
 Internet: www.jaegerforbundet.dk
 Formand: Ole Roed Jakobsen
 Administrationschef Jørgen Børresen
 Medlemsblad: Jæger

Vildtforvaltningsområder og vildtkonsulenter i Sønderjylland

Vildtforvaltningsopgaverne sorteres under statsskovdistrikterne og varetages primært af vildtkonsulenterne.

Vildtkonsulenterne varetager bl.a. jagtprøverne, vildtplantninger, dispensation til skadevoldende vildt, vildtreservater og rådgivning generelt om jagtloven.

Henvendelse med spørgsmål om skov, jagt og vildt kan ske til de lokale statsskovdistrikter på disse adresser og telefonnumre:

Skov- og Naturstyrelsen, Vadehavet

Skovridervej 3, Armum, 6510 Gram,
 tlf. 74 82 61 05, fax 73 51 44 98
 Vildtkonsulent Svend Hansen, tlf. 20 98 35 80

Skov- og Naturstyrelsen, Sønderjylland

Felstedvej 14, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 14 64
 E-post: soenderjylland@sns.dk

Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning

Miljø- og Energiministeriets lovbekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997.

Kapitel 4

Jagttrettens udøvelse

§ 22. Ingen må jage på en måde, der

- 1) udsætter vildtet for unødige lidelser,
- 2) skader personer, husdyr eller genstande eller udsætter personer for nærliggende fare for at

blive skadet eller

3) medfører haglnedfald på anden persons bolig, have eller gårdsplads.

Stk. 2. Personer under 18 år, der har gyldigt jagttegn, må kun udøve jagt i følge med en person over 18 år, der også har gyldigt jagttegn.

§ 23. Nedlæggelse eller ombringelse af vildt må kun finde sted med skydevåben.

Stk. 2. Rovfugle og ugler må ikke anvendes til jagt.

Stk. 3. Jagt må ikke finde sted ved anvendelse af levende lokkedyr.

Stk. 4. Miljø- og Energiministeren fastsætter nærmere regler om, hvilke typer våben og ammunition der må anvendes, herunder regler om salg af visse typer ammunition og regler om, at visse typer ammunition ikke må medtages på jagt.

Stk. 5. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om anvendelse af hjælpemidler, lokkemidler og lignende til jagt, herunder forbud mod at anvende visse midler.

§ 24. Ved jagt med glatløbet haglggevær på ikke-klobbærende vildt på og fra landarealer og i rør- og sivbevoksninger skal egnet apporтерende hund medbringes.

§ 25. Jagt må ikke finde sted fra motordrevet køretøj og luftfartøj.

§ 26. Jagt fra motordrevet fartøj må ikke finde sted på søer og andre ferske vande.

§ 27. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt på fiskeriterritoriet, herunder forbyde særlige jagtformer inden for bestemte områder.

§ 28. Udfodring af vildt med jagt for øje må ikke finde sted. Vildt må ikke beskydes på jorden eller på vandet i umiddelbar nærhed af foderplads.

§ 29. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt fra platforme og andre kunstige skjul, herunder regler om forbud mod at medtage jagtvåben på platforme og i andre kunstige skjul.

§ 30. Hegn, der tillader passage af vildt, skal indrettes således, at vildtets mulighed for passage er ens fra begge sider af hegnet.

Stk. 2. Undtaget fra reglen i stk. 1 er

- 1) hegn, der er etableret i forbindelse med ud-sætningspladser for vildt,
- 2) hegn, der har til formål at hindre vildtets adgang til skovkulturer, og
- 3) hegn langs veje og jernbaner.

§ 31. Uvedkommende må ikke færdes med skydevåben eller fangstredskaber på en anden persons jagtgrund uden for de veje og stier, der er åbne for almindelig færdsel. I skove er færdsel med skydevåben eller fangstredskaber dog kun tilladt på de offentlige veje, der fører gennem skoven.

Stk. 2. Reglerne i naturbeskyttelsesloven om offentlighedens adgang til naturen giver ikke adgang til at medbringe skydevåben eller fangstredskaber.

§ 32. Den jagtberettigede er beføjet til selv eller ved sine folk at anholde enhver, der overtræder § 13, og føre den pågældende til politiet. Samme beføjelse tilkommer brugeren af arealet, selvom denne ikke har jagtret. Brugeren skal underrette den jagtberettigede om den skete anholdelse.

Stk. 2. Den anholdte kan fratages skydevåben og andre jagtredskaber samt skudt eller fanget vildt, som den pågældende er i besiddelse af ved anholdelsen. De nævnte genstande skal straks afleveres til politiet, der foranlediger, at der træffes afgørelse om eventuel beslaglæggelse.

hoptrupefterskole
MUSIK · DANS · TEATER

Efterskole med skarp profil
indenfor musik, dans og teater

Vi vil – vil du være med...

www.hoptrupefterskole.dk

Jagttider og fredningsbestemmelser

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 152 af 20. februar 2004 om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v. (Gældende fra 1. april 2004)

I medfør af § 3, stk. 2 og 3, § 4, stk. 2, § 7, stk. 1, § 20, stk. 4, § 49, stk. 3 og § 54, stk. 3, i lov bekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997 om jagt og vildtforvaltning fastsættes:

Kapitel 1

Generelle jagttider

■ § 1. Følgende jagttider gælder for de vildtarter, der er nævnt nedenfor.

1) Hovdyr:

Kronhjort	01.09-31.01
Kronhind og kalv.....	01.10-31.01
Dåhjort.....	01.09-31.01
Då og kalv	01.10-31.01
Sikahjort	01.09-31.01
Sikahind og kalv	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07 og 01.10-15.01
Rå og lam	01.10-15.01
Mufionvædder	01.09-31.01
Mufionfår og lam.....	01.10-31.01
Vildsvin, orne	01.09-31.01
Vildsvin, so og grise	01.10-31.01

2) Rovdyr:

Ræv	01.09-31.01
Husmår	01.09-31.01

3) Gnavere:

Hare	01.10-15.12
Vildkanin	01.09-31.01

4) Andefugle:

Grågås.....	01.09-31.12
Blisgås	01.09-31.12
Sædgås.....	01.09-31.12

Kortnæbbet gås.....	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand.....	01.09-31.12
Krikand.....	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Knarand	01.09-31.12
Ovenstående andefugle på fiskeriterritoriet desuden.....	01.01-15.01
Canadagås.....	01.09-31.12
Canadagås udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden.....	01.01-31.01
Taffeland.....	01.10-31.01
Troldand	01.10-31.01
Bjergand	01.10-31.01
Hvinand	01.10-31.01
Havlit.....	01.10-31.01
Havlit på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden.....	01.02-15.02
Ederfugl hun.....	01.10-15.01
Ederfugl han	01.10-31.01
Ederfugl han på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne ..	01.02-15.02
Sortand	01.10-31.01
Sortand på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden.....	01.02-15.02
Fløjlsand.....	01.10-31.01
Fløjlsand på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden.....	01.02-15.02
Stor skallesluger	01.10-31.01
Toppet skallesluger.....	01.10-31.01

5) Hønsfugle:

Agerhøne	16.09-31.10
Fasanhane	01.10-15.01
Fasanhøne.....	16.10-31.12

6) Vandhøns:

Blishøne.....	01.09-31.01
---------------	-------------

7) Vadefugle:

Dobbeltbekkasin.....	01.09-31.12
Skovsneppe.....	01.10-15.01

8) Mågefugle:

Sildemåge	01.09-31.01
Sølvmåge	01.09-31.01
Svartbag	01.09-31.01

9) Duer:

Ringdue	01.09-31.01
Tyrkerdue	01.10-30.11

10) Kragefugle:

Husskade	01.09-31.01
Krage	01.09-31.01

Kapitel 2

Lokale jagttider

■ § 2. Uanset bestemmelsen i § 1 gælder følgende jagttider for visse vildarter i de områder, der er nævnt nedenfor:

Stor skallesluger

1) Den del af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55° 40':

Toppet skallesluger	ingen jagttid
Sildemåge	01.10-31.01
Sølvmåge	01.10-31.01
Svartbag	01.10-31.01

2) Frederiksborg Amt:

Kronhjort, kronhind og kalv

3) Vestsjællands Amt:

Øen Sejerø:

Råbuk	16.05-15.06
og	16.12-15.01
Rå og lam	16.12-15.01
Hare	01.11-15.12
Agerhøne	16.10-31.10
Fasanhane	01.11-15.01
Fasanhøne	16.11-30.11

4) Storstrøms Amt:

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid
Sildemåge	01.10-31.01
Sølvmåge	01.10-31.01
Svartbag	01.10-31.01

Øen Fejø:

Hare	16.10-15.12
Fasanhane	16.10-30.11
Fasanhøne	16.10-31.10

Øen Femø:

Hare	01.11-15.12
Fasanhane	16.10-31.12
Fasanhøne	01.11-02.11
Agerhøne	ingen jagttid

Øen Nyord:

Råbuk, rå og lam	ingen jagttid
Hare	16.10-31.10
Agerhøne	16.10-31.10
Fasanhane	16.10-31.12
Fasanhøne	16.10-31.10

5) Bornholms Amt:

Ræv	ingen jagttid
Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid
Sildemåge	01.10-31.01
Sølvmåge	01.10-31.01
Svartbag	01.10-31.01

6) Fyns Amt:

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid

Øen Langeland:

Dåhjort	01.12-31.01
Då	01.01-31.01

Øen Lyø:

Råbuk, rå og lam

Øen Strynø:

Hare	ingen jagttid
Fasanhane	1. og 2. lørdag i oktober, 1. og 2. lørdag i november samt alle lørdage i december
Fasanhøne	1. og 2. lørdag i november

Øen Ærø:

Råbuk	16.06-30.06 og 01.11-07.11
Rå og lam	01.11-07.11
Hare	01.10-31.10
Fasanhøne	16.10-31.10

Bogense kommune samt den del af fiskeriterritoriet, der indgår i EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 76, Nordfyn:

Blisgåss

7) Sønderjyllands Amt:

Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger..... ingen jagttid

Øen Als:

Råbuk 16.05-15.07
 og 01.11-31.12

Rå og lam 01.11-31.12

Hare 01.11-15.12

Fasanhane 01.11-31.12

Fasanhøne..... 01.11-31.12

Halvøen Kegnæs:

Som for øen Als,
 dog råbuk, rå og lam..... ingen jagttid

Øen Rømø:

Kronhjort, kronhind og kalv ingen jagttid

8) Ribe Amt:

Øen Mandø:

Råbuk ingen jagttid

Rå og lam ingen jagttid

Agerhøne ingen jagttid

9) Vejle Amt:

Øen Endelave:

Råbuk 01.10-08.10

Rå og lam ingen jagttid

Hare ingen jagttid

Agerhøne ingen jagttid

10) Viborg Amt:

Sædgås..... ingen jagttid

Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.01

11) Nordjyllands Amt:

Sædgås..... ingen jagttid

Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden og vest for hovedvejen mellem Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.01

Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden og øst for hovedvejen mellem Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.12-15.12

Kapitel 3

Andre bestemmelser

■ § 3. Jagt må kun finde sted i tiden mellem solopgang og solnedgang. Ænder og gæs må dog jages i tiden fra 1 1/2 time før solopgang til 1 1/2 time efter solnedgang.

■ § 4. Reder og ynglesteder med æg eller yngel må ikke ødelægges. Æg må ikke ødelægges.

■ § 5. Kolonirugende fugles redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. juli.

Stk. 2. Rovfugles og uglers redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.

Stk. 3. Ørnes, sort storks og rød glentes redetræer må ikke fældes.

Stk. 4. Hule træer og træer med spættehuller må ikke fældes i tiden 1. november - 31. august.

Stk. 5. Digesvalereder må ikke ødelægges i tiden 1. april-31. august.

■ § 6. Grundejeren må ikke overdrage retten til at jage ande- og vadefugle, bortset fra skovsnep- per og opdrættede gråænder, til andre for en periode, der er mindre end 1 år.

■ § 7. Skov- og Naturstyrelsen kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra reglerne i §§ 1-5.

Stk. 2. Skov- og Naturstyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Skov- og Naturstyrelsen, herunder statsskovdistrikterne.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned.

Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode

(1. september - 31. oktober), skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Jagt med jagtriffel må kun udøves af personer, der har bestået riffelprøve, og som har påtegning på jagttegnet om tilladelse til jagt med jagtriffel. Riffelprøven afvikles af Danmarks Jægerforbund.

Tid og sted for riffelprøverne annonceres i dagspressen.

Tilmelding sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen. Også her sker indbetaling på særligt girokort, som fås enten hos Danmarks Jægerforbund eller samme steder som indbetalingskort til obligatorisk jagtprøve.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 2010, fastlandet

Forårsferie6. april - 16. april
Sommerferie 12. juli - 20. august
Efterårsferie..... 11. oktober - 22. oktober
Juleferie.....23. december - 7. januar 2011
Sidste skoledag før hver ferie er en hel skoledag

Danske helligdage i 2010, som er hverdage i Sydslesvig

1. aprilSkærtorsdag
30. april St. Bededag

Sydslesvigiske fest- og helligdage i 2010, som er hverdage i Danmark

1. maj..... Maj-festdag
3. oktober Tysk enhedsdag

Flagregler

Flaget hejses ved solopgang, dog tidligst kl. 8.00, og nedhales ved solnedgang.

Ved flagning på halv stang hejses flaget først til top, forbliver der nogle sekunder, hvorefter det sænkes til halv. Den korrekte position er, når

flagets underkant befinder sig ud for midten af flagstangen. Flaget nedtages ved først at lade flaget gå til tops, hvor det forbliver nogle sekunder, derefter hales det langsomt ned.

Hejsning og nedhaling af flaget bør altid foregå langsomt.

Ophalerlinen skal være stram, nedhalerlinen skal være løs (slæk) så flaget vajer frit ud fra stangen - det skåner flaget i stærk blæst.

Bortset fra de nordiske flag, FN-flaget, og EU-flaget, der frit kan benyttes sammen med eller uden Dannebrog, består der et almindeligt forbud mod at flage med fremmede nationers flag på dansk territorium. Tilladelse skal i hvert tilfælde indhentes hos den lokale politimyndighed.

Ved flagning med Dannebrog i forbindelse med andre nationers flag skal Dannebrog hejses først og have den fornemste plads.

Ved ulige antal stænger er den fornemste plads i midten. Ved 2 stænger skal Dannebrog være til venstre for beskueren (set forfra). De fremmede nationers flag må ikke være større end Dannebrog.

Rul aldrig et vådt flag sammen.

Et flag med itublæste hjørner bør repareres hurtigst muligt.

Flagets højde skal være 1/5 af stangens længde.

AABÆK EFTERSKOLE

Jørgensgård Skovvej 101,
6200 Aabenraa.

tlf 7462 5063

e-mail: aabaek@aabaek.dk

www.aabaek.dk

Forstander Thomas Frickmann

Officielle civile flagdage 2010

(som fastsat af Justitsministeriet)

- 1. januar - Nytårsdag
- 5. februar - Kronprinsesse Mary
- 6. februar - Prinsesse Marie
- 2. april - Langfredag
(halv stang til solnedgang)
- 4. april - Påskedag
- 9. april - Danmarks besættelse 1940
(halv stang til kl. 12, derefter på hele stang)
- 16. april - Dronning Margrethe II
- 29. april - Prinsesse Benedikte
- 5. maj - Danmarks befrielse 1945
- 13. maj - Kr. Himmelfartsdag
- 23. maj - Pinsedag
- 26. maj - Kronprins Frederik
- 5. juni - Grundlovsdag
- 7. juni - Prins Joachim
- 11. juni - Prins Henrik
- 15. juni - Valdemarsdag
- Genforeningsdag
- 5. september - Danmarks udsendte soldater
- 25. december - Juledag

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

oprettet 1892

Sønderjydske Skoleforening yder sønderjysk ungdom - nord og syd for grænsen - hjælp til skoleophold og støtter folkeoplysende arbejde i Sønderjylland.

Der kan søges tilskud til ophold på de frie ungdomsskoler i 8., 9. og 10. skoleår, samt til ophold på højskoler og husholdningsskoler af mindst 3 måneders varighed, hvortil der kan opnås statstilskud.

Sønderjydske Skoleforening bestyrer en række legatmidler, som kan søges af studerende på videregående uddannelser.

I det første studieår kan medlemmer søge stipendium fra Sønderjydske Skoleforening.

Forældre, der er medlemmer, kan søge tilskud til deres børn, indtil børnene er 20 år. Ansøgere over 20 år skal selv være medlem.

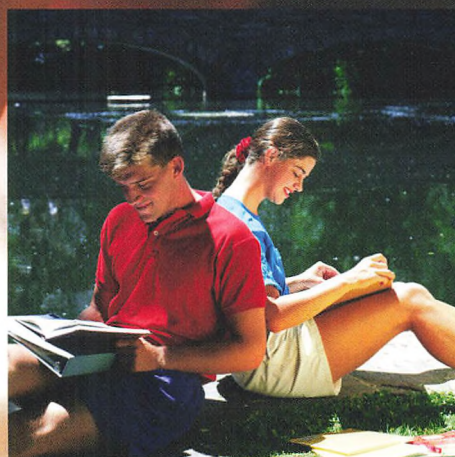
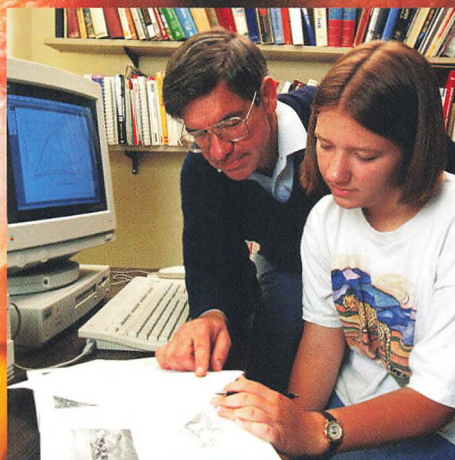
Spredt ud over landsdelen har Sønderjydske Skoleforening en stor kreds af lokale tillidsmænd. De tegner foreningens medlemmer samt udleverer og modtager ansøgningskemaer.

Bliv medlem af Sønderjydske Skoleforening.

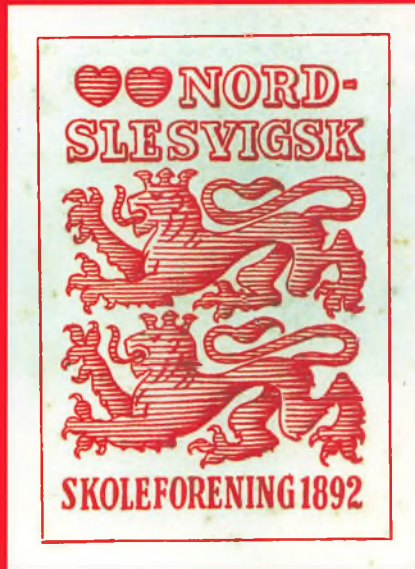
Formand: Peder Moltesen Ravn, Høgsbrovej 52, Høgsbro, 6760 Ribe, tlf. 75 44 54 33.

Sønderjydske Skoleforenings kontor:
Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Se også foreningens årsberetning andet sted i Almanakken.

Sønderjydske Skoleforening udgiver »SØNDERJYSK ALMANAK«

Sønderjysk Almanak 2010
17. årgang

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening ©